ปีที่ 19 เล่มที่ 1 มกราคม – เมษายน 2569

วารสารกระบวนการยุติธรรม

Journal of Thai Justice System

ISSN 2985-2595 (Print)
ISSN 2985-2609 (Online)

TCI ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai-Journal Citation Index Centre

ตราสัญลักษณ์
คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

ตาชั่ง-พระขรรค์	หมายถึง	ความเที่ยงตรงที่บ่งบอกได้ถึงความยุติธรรม ความเสมอภาค และความเท่าเทียมกัน
พานรัฐธรรมนูญ	หมายถึง	สิ่งที่เป็นตัวแทนของความเป็นประชาธิปไตย ในราชอาณาจักรไทย
ลายไทย	หมายถึง	การบ่งบอกถึงความเป็นไทยที่มีความอ่อนช้อย และความงดงามที่มีระเบียบในตัวเอง
ริบบิ้นสีแดง	หมายถึง	การผูกความสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และสีแดงนั้นยังหมายถึงชาติที่เป็นศูนย์กลางของความเป็นไทย

วารสารกระบวนการยุติธรรม

ISSN 2985-2595 (Print)
ISSN 2985-2609 (Online)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลการศึกษาวิจัย ตลอดจนองค์ความรู้ทางด้านกระบวนการยุติธรรม กฎหมาย และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไปสู่บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน นิสิตนักศึกษา รวมถึงประชาชนผู้สนใจทั่วไปทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ
2. เพื่อเป็นเวทีหรือเป็นสื่อกลางสำหรับการแนะนำและนำเสนอผลงานค้นคว้าวิจัยใหม่หรือความเห็นทางวิชาการ องค์ความรู้ใหม่ด้านกระบวนการยุติธรรม กฎหมาย และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผ่านบทความทางวิชาการ ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพของนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ บุคลากรผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไป
3. เพื่อกระตุ้นให้เกิดการวิจัย การพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติที่จะสามารถนำไปอ้างอิง ประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้ ตลอดจนเกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

บรรณาธิการ นางสาวปริยานุช จริงจิตร ผู้อำนวยการกองงานคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรม

กองบรรณาธิการภายในสำนักงานกิจการยุติธรรม

นายนิทัศน์ แสงวัฒนะ	รองผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม
นางสาวอรวรรณ ปานคง	ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม
นายไชยสุวัฒน์ ถุงเงิน	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านพัฒนาระบบงานยุติธรรม
นางสาทิมา ทองศรีจันทร์	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
นางสาวสุดาพร สกุลดี	หัวหน้ากลุ่มพัฒนากฎหมาย

กองบรรณาธิการภายนอก

พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ นายแพทย์ วันชัย วัฒนศัพท์	นักวิชาการอิสระ
ศาสตราจารย์ พลตำรวจตรีหญิง ดร.พัชรา สินลอยมา	กรรมการสภามหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ศาสตราจารย์ ร้อยตำรวจเอก สุธรรม เชื้อประกอบกิจ	มหาวิทยาลัยมหิดล
ศาสตราจารย์ ดร.คณพล จันทน์หอม	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รองศาสตราจารย์ พันตำรวจตรี ดร.ชวนัสถ์ เจนการ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์พรชัย วิสุทธิศักดิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พงศ์จิรา เชิดชู	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อารณีย์ วิวัฒนาภรณ์	มหาวิทยาลัยรังสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อุทัย สติมั่น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
นางน้ำผึ้ง ปูรณะสุคนธ	นักวิชาการอิสระ
นายไพสิฐ์ พาณิชย์กุล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รองบรรณาธิการ

นางสาวปริยานุช สันติวงษ์ นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นายอดิศักดิ์ จันทวิรัช นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ

นางสาวอรุณรัศมิ์ พิศพาร นักวิชาการยุติธรรม

กำหนดตีพิมพ์ ปีละ 3 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม, ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

ฝ่ายประสานงาน นางสาวหทัยทิพย์ แก้วชัยวงศ์, นางสาวทิพยาภา วรรณ์ทอง, นางสาวกัลยา ถ้ำทอง, นางสาวธณวรรณ มะม่วงแก้ว, นางสาวศศิวิมล มากธรรม, นางสาววิชญาพร สุทธินุ้ย, นางสาวณัฐวฎี คณารมย์

ผู้จัดทำ กองงานคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ สำนักงานกิจการยุติธรรม
อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 9 ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาฯ
ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210
โทรศัพท์ 0 2141 3741 โทรสาร 0 2143 8930 E-mail: ncjad.oja@gmail.com

พิมพ์ที่ บริษัท ธนาเพรส จำกัด บริษัท แอคทีฟ พริ้นท์ จำกัด
เลขที่ 9 ซอยลาดพร้าว 64 แยก 14 แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ 10310
โทรศัพท์ 0 2530 4114 (อัตโนมัติ 8 เลขหมาย) โทรสาร 0 2108 8950, 0 2108 8951
E-mail: tanapress@gmail.com

ทุกบทความวิจัยและบทความวิชาการ ได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) 3 ท่านต่อบทความ

▣ **บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารกระบวนการยุติธรรมฉบับนี้เป็นข้อคิดเห็นส่วนบุคคลของผู้เขียนบทความและเจ้าของผลงาน ไม่มีข้อผูกพันกับกองบรรณาธิการวารสารกระบวนการยุติธรรม**

▣ **กองบรรณาธิการวารสารกระบวนการยุติธรรมไม่สงวนสิทธิ์ในการคัดลอกเนื้อหาบทความเพื่อการศึกษาหรือการปฏิบัติงาน แต่ให้อ้างอิงแหล่งที่มาให้ครบถ้วนสมบูรณ์**

▣ **ท่านที่ประสงค์จะส่งบทความทางวิชาการหรือผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมตีพิมพ์ลงในวารสารกระบวนการยุติธรรม ผ่านทางเว็บไซต์ ThaiJo https://www.tci-thaijo.org/index.php/JTJS**

▣ **วารสารกระบวนการยุติธรรม ไม่มีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ใดๆ ในทุกขั้นตอน**

วารสารกระบวนการยุติธรรม อยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI)

บทบรรณาธิการ

สวัสดีค่ะ ท่านผู้ติดตามวารสารกระบวนการยุติธรรมทุกท่าน สำหรับฉบับนี้เป็นฉบับปีที่ 19 เล่ม 1 โดยเนื้อหาสาระยังคงเป็นเรื่องที่สำคัญและมีสาระที่น่าสนใจอย่างยิ่งเกี่ยวกับการพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ประกอบด้วยบทความวิจัย จำนวน 3 เรื่อง และบทความวิชาการ จำนวน 5 เรื่อง

บทความวิจัย มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้ ประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ได้แก่ 1) เรื่องเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์:ผลกระทบเชิงลบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานที่ถูกรับรองตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ นำเสนอเกี่ยวกับการศึกษาผลกระทบเชิงลบอันเกิดจากการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ โดยเฉพาะการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานที่ถูกรับรองตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ **ประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ได้แก่ 2) เรื่องกรอบแนวทางการเปิดเผยข้อมูลประวัติอาชญากรรมของเยาวชนในการจ้างงานภาคเอกชน: ความท้าทายในกระบวนการยุติธรรมและข้อเสนอเชิงนโยบาย** นำเสนอการศึกษาผลกระทบของการเปิดเผยข้อมูลประวัติอาชญากรรมของเยาวชนในการจ้างงานภาคเอกชน **ประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการสืบสวนสอบสวนในชั้นพนักงานสอบสวน ได้แก่ 3) เรื่องการพัฒนาแนวทางการสืบสวนสอบสวนที่มีประสิทธิผลและเคารพสิทธิมนุษยชน** นำเสนอการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดของกระบวนการสอบสวนในชั้นให้ปากคำในปัจจุบัน รวมทั้งจัดทำแนวปฏิบัติการสืบสวนสอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชน และมีประสิทธิผล **และบทความวิชาการในประเด็นเกี่ยวกับงานนิติวิทยาศาสตร์ ได้แก่ 4) เรื่องการใช้ระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศเพื่องานด้านนิติวิทยาศาสตร์และการป้องกันอาชญากรรม** นำเสนอการศึกษากรณีการนำเทคโนโลยีภูมิศาสตร์มาประยุกต์ใช้กับงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ **ประเด็นเกี่ยวกับอาชญากรรมข้ามชาติ ได้แก่ 5) เรื่องบทวิเคราะห์เปรียบเทียบกลุ่มผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติตามแนวทางของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติและตำรวจสากล** นำเสนอการศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงกลุ่มผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติตามแนวทางขององค์กรระหว่างประเทศ **ประเด็นเกี่ยวกับกฎหมายที่ดิน ได้แก่ 6) เรื่องปัญหาทางกฎหมายกรณีกองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรตามพระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543** นำเสนอการศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางแก้ไขการบริหารจัดการกองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรภายใต้พระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 **ประเด็นเกี่ยวกับพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ ได้แก่ 7) เรื่องบทบาทของพนักงานสืบสวนสอบสวนในการให้ความสำคัญและใช้ประโยชน์**

พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญาเกี่ยวกับชีวิต ร่างกายและเพศ นำเสนอการศึกษาระดับการให้ความสำคัญและการใช้ประโยชน์พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญาเกี่ยวกับชีวิต ร่างกายและเพศ ของพนักงานสืบสวนสอบสวนในสังกัดกองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 7 **ประเด็นเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิประชาชน ได้แก่ 8) การศึกษาเปรียบเทียบการคุ้มครองสิทธิประชาชนโดยทนายความอาสาชั้นก่อนฟ้องในคดีอาญาใน สหราชอาณาจักร สาธารณรัฐสิงคโปร์ และประเทศไทย** นำเสนอการศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาท สภาพปัญหา และเสนอแนวทางพัฒนาเกี่ยวกับทนายความอาสาในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในชั้นก่อนฟ้องในคดีอาญาในสหราชอาณาจักร สาธารณรัฐสิงคโปร์ และประเทศไทย

โดยทุกบทความนั้น ได้รับการพิจารณากลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมจากหลากหลายสถาบัน (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน เป็นไปตามประกาศของคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.) เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. ๒๕๖๔ ในการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ซึ่งดิฉันหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ทุกบทความจะเป็นประโยชน์ต่อท่านผู้อ่านและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมต่อไป ในนามของบรรณาธิการ ขอขอบคุณผู้เขียนบทความ ขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้พิจารณาบทความ (Peer Review) ได้กรุณาตรวจสอบคุณภาพบทความอย่างเข้มข้น เพื่อรักษามาตรฐานเนื้อหาและความถูกต้องตามหลักวิชาการ และขอบคุณกองบรรณาธิการวารสารกระบวนการยุติธรรมที่ร่วมกันพัฒนาคุณภาพวารสารฉบับนี้อย่างต่อเนื่อง ขอเรียนว่า เรายังคงมุ่งมั่นที่จะพัฒนาวารสารกระบวนการยุติธรรมอย่างไม่หยุดนิ่ง เพื่อให้สามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและสร้างประโยชน์ต่อกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมให้ดียิ่งขึ้นต่อไป บทความทุกฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ไปแล้ว สามารถค้นหาได้ที่ http://oja.go.th/TH/jtjs/ หรือ http://www.tci- taijo.org/index.php/JTJS/issue/ archive หากท่านมีข้อเสนอแนะประการใด สามารถส่งความคิดเห็นได้ที่ กองบรรณาธิการวารสารกระบวนการยุติธรรม องงานคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ สำนักงานกิจการยุติธรรม

นางสาวปริยานุช จริงจิตร
ผู้อำนวยการกองงานคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ
บรรณาธิการวารสารกระบวนการยุติธรรม

สารบัญ

บทความวิจัย

1 เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์:ผลกระทบเชิงลบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานที่ถูกรับรองตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ
ศตเนติ เนติภัทรชูโชติ และเมธาวี บัวสมบูรณ์

33 กรอบแนวทางการเปิดเผยข้อมูลประวัติอาชญากรรมของเยาวชนในการจ้างงานภาคเอกชน: ความท้าทายในกระบวนการยุติธรรมและข้อเสนอเชิงนโยบาย
ภารดี นะศิริรันต์ และอารณีย์ วิวัฒนาภรณ์

49 การพัฒนาแนวทางการสืบสวนสอบสวนที่มีประสิทธิผลและเคารพสิทธิมนุษยชน
เนติ ศรีสกุล และเกียรติศักดิ์ จันจะนะ

บทความวิชาการ

65 การใช้ระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศเพื่องานด้านนิติวิทยาศาสตร์และการป้องกันอาชญากรรม
ปุณรดา เมฆะวุฒิกุล และศุภชัย ศุภลักษณ์นารี

79 บทวิเคราะห์เปรียบเทียบกลุ่มผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติตามแนวทางของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติและตำรวจสากล
นงศิรนารถ กุศลวงษ์

103 ปัญหาทางกฎหมายกรณีกองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรตามพระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543
กิตติธัช หิรัญสาย

121 บทบาทของพนักงานสืบสวนสอบสวนในการให้ความสำคัญและใช้ประโยชน์พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญาเกี่ยวกับชีวิต ร่างกายและเพศ
ศิริธรรม จิตต์งาม, ศิริรัตน์ ชูสกุลเกรียง และศุภชัย ศุภลักษณ์นารี

137 การศึกษาเปรียบเทียบการคุ้มครองสิทธิประชาชนโดยทนายความอาสาชั้นก่อนฟ้องในคดีอาญาในสหราชอาณาจักร สาธารณรัฐสิงคโปร์ และประเทศไทย
พัชยา ว่องวิชชุเวทย์ และฐิติยา เพชรมุนี

Artificial Intelligence (AI) Technology: Negative Impacts on Fundamental Rights Protected by International Human Rights Law*

*Stanati Netipatalachoochote***

*Maythavee Buasomboon****

Abstract

Artificial Intelligence (AI) has become increasingly embedded in everyday life across diverse domains, including chatbots, credit scoring, image and video generation and graphic design, AI robotic surgery, and more. Although AI is considered as a technology that improves human efficiency and convenience in many aspects, the negative impacts that may arise from its use can also lead to various problems. Therefore, the purposes of this research are to (1) examine how AI can produce negative effects by its operation, leading to the erosion of data protection and privacy, generating bias and discrimination, and reducing transparency in operational mechanisms; and (2) demonstrate how the use of AI technology can lead to violations of five international human rights laws that guarantee fundamental rights; The analysis draws on materials collected during 2024 through the end of February 2025. The findings indicate that the

* *This article is a research project funded by Siam University, Bangkok, Thailand, and the NSRF via the Program Management Unit for Human Resources & Institutional Development, Research and Innovation (PMU-B) [grant number B13F670126].*

** *Lecturer, International College & Global Academy, Siam University*

*** *Lecturer, the Faculty of Law, Siam University*

Received: *6 February 2025* ***Revised:*** *11 December 2025* ***Accepted:*** *22 January 2026*

use of AI can adversely affect fundamental rights in multiple everyday contexts. The study categorizes these impacts into six areas: (1) online service platforms usage; (2) transportation and logistics; (3) financial services; (4) education and human resources; (5) healthcare; and (6) law enforcement by state officials. The study also highlights recent policy and legal developments in the European Union, particularly the EU AI Act (2024), as a rights-oriented regulatory framework that sets baseline conditions and requirements intended to mitigate negative effects on fundamental rights arising from AI deployment.

Keywords: Artificial Intelligence (AI) Technology, Negative Impacts, Fundamental Rights, Policy and Law

Introduction

Artificial Intelligence (AI) is one of the innovations that has transformed the daily lives of humans, making various activities more convenient, timely, and efficient. Beyond simply unlocking a mobile phone to daily activities such as online shopping, self-driving cars, and robots for customer convenience, artificial intelligence is also a driving factor behind advancements in the economy, medicine, and government operations. The key principle of AI function is the assessment of vast amounts of data and delivering it in a way that meets human needs as efficiently and quickly as possible. AI applications are used for a variety of purposes, especially in human daily life. Examples of well-known AI applications as of the year 2024 is illustrated in Table 1 below

While AI has contributed to significant advancements for humanity, it also poses numerous risks and negative impacts, particularly on fundamental rights as enshrined in various international human rights laws and treaties signed and ratified by numerous countries (Rodrigues, 2020). The potential impacts of AI on fundamental rights arise from several factors (European Union Agency for Fundamental Rights: FRA, 2020), such as insufficient transparency of algorithms, cybersecurity vulnerabilities, issues of bias, unfairness, and discrimination, lack of mechanisms for contesting AI decisions, concerns over legal personhood and ethical responsibility, privacy and data protection issues, liability issues related to damages caused by AI, and inadequate accountability for harms.

Nevertheless, this research focuses on identifying the negative impacts of AI by addressing concrete issues rooted in

Table 1 *An Example of Well-Known AI Applications Tried and Used in 2024*

Purposes / Functions	AI symbols
Chatbots, Writing, Grammar Checking	ChatGPT, wordtune, Claude, Rytr, grammarly, SUDOWRITE
Image and Video Generation and Graphic Design	runway, synthesia, Canva, Looka
Customer Service, Work Scheduling	TIDIO, hiver, reclaimai, clockwise, agendrix
Resume Builders, Recruitment and Human Resources	Textio, CVViZ, kickresume, Rezi, resume.io
Healthcare, and Medical Services	Insilico Medicine, ada, prognos health

Note: From "What Are the Most Used Generative AI Tools in 2024?, by Isarta. 2024, Isata. https://isarta.com/news/what-are-the-most-used-generative-ai-tools-in-2024/

the daily lives of individuals, rather than abstract concepts or internal components of AI systems, which is different from those above described by FRA and Rodrigues. The study adopts an approach that analyzes the negative effects of AI specifically within activities that are directly connected to human daily life. The evaluation framework includes the following topics: (1) Online Service Platform Usage; (2) Transportation and Logistics; (3) Financial Services; (4) Education and Human Resources;

(5) Healthcare; (6) Law Enforcement by State Officials.

Research Objectives

(1) To highlight that the use of AI leads to negative impacts stemming from the operational methods of AI itself, resulting in the erosion of data boundaries and human privacy, creating bias and discrimination, and a lack of transparency in operational mechanisms.

(2) To demonstrate how the use of AI results in violations of five international human rights laws that guarantee fundamental rights.

(3) To propose that the EU AI Act, as the first regulatory framework in the world, where fundamental rights are one of the purpose of this law, shows some aspect, and criteria to prevent the adverse impact on fundamental rights might be caused by AI technology.

Research Methodology

This legal research is conducted through a qualitative method by exploring laws, policies, documents, and case studies. An analysis is performed here by using the database collected by the end of 2024. The research is facilitated by access to resources at the Centre for Research in Private International Law, Faculty of Law, University of Lyon III, France, allowing the researcher to conduct research from March 2024 to April 2025, particularly focusing on international databases and those related to the European Union. Additionally, it includes synthesizing information from personal interviews—the expert from the European Union Agency for Fundamental Rights, group discussions— academic work on an AI approach, based in French universities, from different sections such as legal, medical, economic, and political science fields. Also, the analysis of the raw data in conjunction with the documentary information was conducted.

Particularly, this study employs indicators of violations of fundamental human rights, using international human rights laws as a standard to determine which provisions the use of AI can potentially violate. The analysis focuses on five key international and regional human rights treaties: (1) The Universal Declaration of Human Rights (UDHR), 1948; (2) The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR), 1966; (3) The International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR), 1966; (4) The Charter of Fundamental Rights of the European Union (CFR), 2000; and (5) The European Convention on Human Rights (ECHR), 1950, also known as the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

Literature Review and The oretical Framework:

1. The evolution of artificial intelligence technology and its current applications.

In 1950, Alan Mathison Turing, a British scientist, initiated the exploration of the mathematical potential of AI. He developed the "Turing Test," a practical evaluation aimed at assessing the intelligence of computers, based on the idea that machines should be able to utilize available data to solve problems and make decisions like humans (Black, 2023, pp. 442-464). Later, during the summer of 1956 at the Dartmouth College Conference, significant advancements were made in creating a "Thinking Machine" by Allen Newell, a researcher in computer science and cognitive psychology, and Herbert Alexander Simon, an economist and psychologist. The program developed by these two experts was a computer program capable of proving theorems in symbolic logic, which later appeared in the book "Principia Mathematica" (Cordeschi, 2007, pp. 259-279; Gugerty, 2006, pp. 880-884).

The evolution of AI has continued to progress, marked by the emergence of "Deep Learning" in the 1990s. This advancement represented a significant milestone in the field of AI and attracted considerable attention from researchers across various disciplines during that era (LeCun et al., 2015, pp. 436-444). Subsequently, since the mid-2000s, the world has witnessed a major transformation driven by Big Data and the development of computational tools, such as Graphics Processing Units (GPUs) and the Rectified Linear Unit (ReLU) function. These innovations have been increasingly utilized in Machine Learning processes, leading to widespread adoption and further advancements in the field.

In 2012, the field of AI reached a new level of development with the introduction of a neural network called AlexNet, developed by Alex Krizhevsky, Ilya Sutskever, and Geoffrey Hinton. This neural network was employed in the ImageNet competition, a computer science competition focused on object classification in images sourced from the internet, spanning 1,000 possible categories. The ImageNet competition serves as a benchmark for evaluating the performance of deep learning models, particularly convolutional neural networks (CNNs) (Krizhevsky et al., 2017, pp. 84-90). AlexNet not only won the competition but also outperformed competitors by an unprecedented margin. This success provided compelling evidence of the significant advancements that Deep Learning technology has brought to the field of AI.

The advancements in AI expanded into the gaming industry between 2016 and 2019 with the introduction of MuZero, a system demonstrating superhuman capabilities in playing games such as Go, chess, and shogi (Japanese chess). MuZero represents an advanced algorithm leveraging AI to plan winning strategies in unfamiliar environments, enabling it to succeed without prior knowledge of the rules of the respective games. Furthermore, the AlphaGo system, which incorporates MuZero's algorithm, made headlines by defeating Lee Sedol, an 18-time world champion and Go expert (Schrittwieser et al., 2019). The emergence of Generative Language AI after 2020 highlighted the rapid evolution of AI. This type of AI, exemplified by applications such as PaLM and Minerva, showcased its ability to produce high-quality text comparable to human writing, explain jokes, clarify cause-and-effect relationships, and solve complex university-level mathematics problems (Roser, 2022).

Today, global society is driven by digital systems powered by AI, which plays a critical role in enabling societies to adapt and navigate through rapid changes. AI has had a significant impact on the global economy and key industries such as engineering, agriculture, politics, mass media, medicine, and education. This technology has also enhanced systems for delivering, creating, disseminating, and storing information with efficiency, precision, and, in some cases, greater stability than human efforts (Gil et al.,2024, pp. 317-334). The advancements in AI demonstrate its capabilities across various fields, including computer vision, machine translation, medical diagnosis, voice recognition, and the autonomous creation of text, images, and video content (Jungherr, 2023).

These AI technologies have also enabled machines to integrate more seamlessly into human daily activities and play a pivotal role in decision-making processes traditionally carried out by humans. Examples include loan approvals, assessments for welfare eligibility, recruitment processes, AI-assisted robotic surgery, and decisions on releasing inmates from correctional facilities. In addition to these applications, AI plays a key role in developing software and tools used in everyday life, such as AI translation tools and virtual assistants capable of generating sentences, contexts, and written content. These technologies have become commonplace in global society. For instance, "Generative AI" tools like ChatGPT, launched in late 2022, have created transformative impacts on both social and economic landscapes. However, alongside these advancements, significant concerns have arisen. These include the potential

replacement of human labor in certain professions and the proliferation of misinformation, which could have far-reaching consequences on the freedoms and rights of AI users (Carvalho & Ivanov, 2024, pp. 290-303; Curtis, 2023, p. 275).

The continuous development of AI has brought about a variety of challenges related to legal and fundamental rights issues. For instance, in the case of AI-driven autonomous vehicles, if such a vehicle causes an accident, such as hitting a pedestrian, complex legal liability issues arise. These include determining responsibility between the manufacturer and the vehicle owner, particularly addressing questions such as whether the manufacturer's liability ends completely upon selling the vehicle to the buyer. If there are arguments that the AI system lacks sufficient stability or safety, should the manufacturer share liability or bear separate responsibility from the vehicle owner? Furthermore, how should liability be determined in such scenarios? If the AI system is argued to be unstable or insufficiently safe, it may open the door for the manufacturer to share or separately bear responsibility apart from the vehicle owner. Other important issues include establishing rules and regulations for obtaining driving licenses for AI-operated vehicles and determining the technological knowledge required to support laws that regulate or permit the operation of such vehicles. These challenges demand practical solutions (Kubica, 2022, pp. i39-i69). From this case, the necessity for new laws or amendments to existing legislation to address these issues and provide remedies for affected parties is therefore warranted. This process must carefully incorporate considerations of fundamental rights. Developing clear and precise legal measures is essential for effectively protecting victims affected by AI-driven devices and the damages they may cause (Harrison, 2023).

Research Findings and Discussion:

1. Negative Impacts caused by AI on Fundamental Rights, analysed under Five International Human Rights Law Instruments.

1.1 Online Service Platforms Usage

The pandemic marked a period of significant global transformation, ushering in a new era of technology integration across various sectors. One of the most notable changes has been the sharp rise in the use of online shopping services, accompanied by increasingly intense competition within the industry. AI has become a critical component for online businesses. According to statistics, the use of AI in online commerce was valued at $8.65 billion in 2025, with projections

estimating it to reach $17.1 billion by 2030 (Jason, 2024). While AI offers significant advantages, such as improved customer service, personalized recommendations, and efficient inventory management, its integration into online platforms raises concerns about fundamental rights. These concerns include data privacy, consumer discrimination through algorithmic profiling, and the potential for monopolistic practices fueled by advanced predictive analytics. As the reliance on AI grows, addressing these impacts becomes essential to safeguard users' rights in the digital marketplace.

AI can be applied to various aspects of online commerce, including sales prospecting and forecasting. AI enables e-commerce platforms to identify and evaluate customer profiles, allowing them to define target groups with greater precision and speed. It can tailor messages, recommendations, and content to align with individual preferences and behaviors, assess sales calls, provide sellers with strategic advice, and deliver valuable insights into customer behavior and preferences. This capability significantly enhances customer engagement and satisfaction, though it also raises concerns about overreliance on automation. AI facilitates precise marketing by enabling sellers to target audiences effectively and attract purchases through promotions or campaigns designed specifically for these groups, outperforming traditional marketing methods.

Additionally, AI employs sales automation techniques, such as automated follow-up emails and updates in Customer Relationship Management (CRM) systems, to streamline the sales process. These innovations provide businesses with a more efficient way to manage customer relationships and improve operational productivity (Mittal et al., 2024, pp. 159-173). While these advancements offer significant benefits to businesses and consumers, they also pose potential risks, including reduced transparency in automated decision-making, customer manipulation through algorithmic targeting, and privacy concerns arising from extensive data collection and analysis. These issues highlight the need for balanced AI integration in online commerce to protect fundamental rights.

The capabilities of AI mentioned earlier can have negative impacts on users, particularly online shoppers or service users, especially regarding fundamental rights enshrined in international human rights laws. Specifically, consumer protection rights, as outlined in Article 38 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union (CFR), emphasize that

consumer rights must be safeguarded during service provision. AI has the potential to infringe upon these rights through its role in service delivery, as discussed, and through additional functionalities such as tailored shopping suggestions, virtual shopping assistants, fabricated product reviews, and chatbots for customer support and recommendations. These features may negatively affect consumers by enabling unfair, biased, or erroneous decision-making.

Moreover, AI can influence consumer decisions in ways they did not initially intend. For instance, AI tools may analyze historical consumer data to make recommendations, subtly steering consumers toward decisions they may not consciously recognize. This can result in consumers purchasing or using services they no longer desire or need, based solely on patterns of past behavior. Such manipulation complicates consumers' ability to discern whether their choices are genuinely autonomous or are being influenced by AI-driven algorithms. These concerns highlight the importance of monitoring and regulating AI in e-commerce to ensure transparency, fairness, and the protection of consumer rights, as prescribed by international human rights standards.

In the context of content creation by sellers using AI for marketing purposes, AI can have negative impacts on vulnerable groups such as children, individuals with impaired maturity, the elderly, or those with mental health conditions. Exposure to or access to AI-generated content, messages, images, or sounds used for marketing purposes could constitute a violation of the rights of the child, as outlined in Article 24 of the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) and Article 24 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union (CFR). AI-generated content may inadvertently produce harmful material for children, such as rude language, sexually explicit or pornographic images, or content that incites illegal or inappropriate behavior. Such content could be created and disseminated without ethical considerations, as AI systems often lack the ability to exercise moral judgment, self-monitor, or carefully review their outputs prior to publication. Additionally, certain types of AI-generated content might reflect or perpetuate gender inequality, which is protected against under Article 3 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR) and Article 23 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union (CFR). These issues underscore the importance of implementing ethical guidelines and robust oversight mechanisms to prevent AI-generated content from causing harm or violating fundamental

rights, particularly for vulnerable groups such as children.

1.2 Transportation and Logistics

The advent of AI, particularly in the form of automation, has brought significant transformations to the transportation and logistics industry. AI has improved efficiency, accuracy, and speed in logistics operations, while also enhancing the infrastructure of logistics systems (Pshychenko, 2024, pp. 64-67). One notable application is inventory management, where AI algorithms are used to forecast demand and optimize inventory levels, thereby reducing the risks of overstocking or stockouts. This improvement leads to better accuracy in inventory management and reduced holding costs. A prime example is Amazon, which employs AI-driven predictive analytics to streamline its inventory management. Another key area is transportation optimization. AI enables the analysis of traffic patterns, weather conditions, and other factors to plan optimal transportation routes. This not only reduces transportation costs but also improves delivery times and lowers carbon emissions. Another example is UPS, which uses its AI-powered ORION system to optimize package delivery routes, demonstrating significant gains in efficiency and sustainability. These advancements underline the potential of AI to revolutionize logistics and transportation. However, as these technologies continue to develop, it is essential to consider their potential legal and ethical implications, particularly in the context of labour displacement, data privacy, and environmental impact.

AI further contributes to predictive maintenance in logistics systems by monitoring equipment conditions and predicting potential issues before they result in damage. This approach helps reduce maintenance costs and extends the lifespan of equipment, ensuring smoother operations. Lastly, AI enhances supply chain visibility, enabling better tracking and management of global logistics operations. For instance, Maersk leverages AI to monitor and manage its worldwide shipping activities, fostering transparency and efficiency throughout the supply chain. These applications highlight AI's transformative impact on logistics and transportation, driving efficiency, sustainability, and enhanced customer satisfaction. However, it also raises important considerations regarding data privacy, ethical practices, and the need for appropriate regulatory frameworks.

However, despite the convenience AI brings to logistics systems, its negative impacts must also be considered, particularly those affecting fundamental human rights. Firstly, if AI systems fail

in logistics processes—such as delivery delays or failure to provide satisfactory service—customers may find it difficult to access justice, a right protected under Article 8 of the Universal Declaration of Human Rights (UDHR), Article 14 of the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR), and Article 6 of the European Convention on Human Rights (ECHR). For example, if AI-driven chatbots are used in dispute resolution, their responses might lack clarity or even distort facts, potentially favoring companies over consumers. This could allow businesses employing AI to evade accountability, undermining the consumer's ability to seek fair legal recourse. Such issues directly affect the right to effective remedy, as guaranteed by Article 13 of the ECHR and Article 47 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union (CFR). If AI systems, such as chatbots, are programmed to prioritize the company's interests, consumers may struggle to obtain fair outcomes or effective remedies, further eroding their fundamental rights.

Another notable impact on fundamental human rights is the collection and storage of customer data and delivery details by AI systems in logistics. Ensuring the privacy and security of this data is crucial to prevent cyber theft, data breaches, and unauthorized access, as these issues constitute violations of data protection rights outlined in Article 8 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union (CFR) and the right to privacy free from interference stated in Article 12 of the Universal Declaration of Human Rights (UDHR). Recognizing the importance of protecting personal data, many countries worldwide have enacted specific laws to prevent and address data breaches. Notably, the European Union's General Data Protection Regulation (GDPR) (The Regulation (EU) 2016/679) serves as a comprehensive framework for data protection and privacy. Similarly, Thailand has implemented the Personal Data Protection Act, B.E. 2562 (2019) to safeguard personal data from unauthorized use and breaches. These legal frameworks emphasize the necessity of establishing clear and enforceable measures to ensure that AI systems in logistics uphold data protection standards, thereby preserving individuals' fundamental rights to privacy and security in an increasingly digitized world. These concerns highlight the need for robust legal frameworks and oversight to ensure AI applications in logistics are transparent, fair, and respectful of basic human rights, particularly in contexts where justice and remedy are at stake.

1.3 Financial Services

AI has been widely adopted to enhance the convenience and efficiency of financial services in various dimensions. AI serves as an automated financial advisor, helping users manage and make decisions regarding financial challenges they face. It tracks users' financial goals, analyzes stock market trends, and provides recommendations on which stocks or bonds to buy or sell (Chakraborty & Joseph, 2017). AI wallets also play a significant role by studying users' spending patterns and preferences and offering suggestions to promote better spending discipline. These tools are often provided by banks to facilitate better financial management for their customers. Customers can leverage these AI-driven tools to perform transactions and access information quickly, particularly for routine inquiries that AI systems are programmed to respond to automatically. This enhances customer convenience by providing real-time assistance and improving service efficiency (Srinadi et al., 2023, pp. 106-117). While these innovations offer significant benefits, they also pose challenges, including concerns about data privacy, algorithmic biases in financial recommendations, and the potential for misuse of customer data. These issues highlight the importance of ethical and transparent AI use in financial services to ensure trust and the protection of consumer rights.

Banks have enhanced their capabilities by utilizing AI to collect data and monitor customer spending behaviours. This enables them to provide more reliable and tailored financial advice and services to their customers. AI allows banks to track the financial status and growth of their customers' businesses, which can then be analyzed to assess their financial standing for various transactions or services, such as loans, mortgage approvals, insurance purchases, credit card approvals, and fund investments (Kaur et al., 2020). By leveraging these AI-driven insights, banks can offer more personalized services, streamline decision-making processes, and improve overall customer satisfaction. However, such extensive data collection and analysis also raise concerns regarding data privacy and the ethical use of customer information, highlighting the need for robust regulatory measures to ensure the responsible use of AI in financial services.

One of the significant issues arising from the use of AI in financial services, particularly concerning fundamental rights, is the rejection of loan applications by banks or financial institutions. Decisions that were previously made by human officials responsible for approving such requests are now increasingly delegated

to AI systems under the assumption that AI provides greater accuracy and can analyze large datasets more effectively than humans. AI-driven decisions are often based on risk assessments derived from large datasets, including behavioral data collected from loan applicants (Adwan & Aladwan, 2022, pp. 1223-1232). However, this can result in loan rejections based on outdated, irrelevant, or inaccurate information that may not truly reflect the applicant's financial situation. Such decisions can lead to discrimination, violating Article 2 of the Universal Declaration of Human Rights (UDHR), Article 21 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union (CFR), and Article 14 of the European Convention on Human Rights (ECHR).

Moreover, AI-driven loan rejections may unjustly impact an individual's standard of living. Those denied loans might find themselves unable to sustain their livelihoods or pursue opportunities for economic stability and growth. This violates the right to an adequate standard of living as stipulated in Article 11 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR). Additionally, the personal data of loan applicants, often a key component in AI risk assessments, is vulnerable to breaches or unauthorized access. This constitutes a violation of the right to privacy, as protected under Article 8 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union (CFR), and Article 12 of the Universal Declaration of Human Rights (UDHR). These challenges underscore the importance of balancing technological advancements with the protection of fundamental rights. Regulatory oversight, transparency in AI decision-making, and mechanisms for accountability are critical to ensuring fair and just financial services for all.

1.4 Education and Human Resources

AI is profoundly revolutionizing modern education. AI algorithms and applications have become essential components of learning management systems, training programs, and support for teaching and learning activities in various formats (Costa et al., 2017, pp. 247-256) Numerous AI-powered applications have been developed to enhance educational experiences. For example, Khanmigo assists in various subjects, including mathematics, programming, and language learning, while platforms like Duolingo leverage AI to enrich language learning experiences. Additionally, iFlyTek, an AI system for intelligent assessment, adapts to diverse scoring scenarios, including university entrance exams (Wang et al., 2024). These AI tools significantly improve personalized learning, providing students with tailored

feedback and enabling educators to efficiently evaluate and adapt teaching strategies. By enhancing accessibility and efficiency in education, AI contributes to reshaping traditional learning environments, preparing students for future challenges in an increasingly digital world. However, the integration of AI in education also raises concerns about data privacy, equity in access to AI tools, and the ethical implications of relying on algorithm-driven assessments. Addressing these challenges is crucial to ensure that AI in education upholds fundamental rights and promotes inclusive and fair learning opportunities.

AI poses significant risks and challenges to fundamental rights in education, particularly in areas such as automated admissions systems and performance assessments. University admissions processes often involve grading, portfolio reviews, and application assessments, requiring the collection and analysis of substantial personal data from applicants. If AI systems used for data management and evaluation experience errors or data breaches, this constitutes a violation of the right to privacy under Article 12 of the Universal Declaration of Human Rights (UDHR) and Article 8 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union (CFR). Furthermore, these systems can unintentionally perpetuate bias and inequitable practices. Applicants from different financial backgrounds may have varying abilities in preparing applications, leading to unequal consideration. Access to AI-assisted tools for preparing applications or interviews might favour wealthier applicants who can afford advanced technologies or AI services, while those with limited resources may struggle to create compelling applications.

This disparity can result in unfair advantages for some and limited opportunities for others, even though education should be a universally accessible right. Fundamental rights potentially violated in these cases include the right to equal access to public services as stated in Article 21 of the Universal Declaration of Human Rights (UDHR), the right to an adequate standard of living as outlined in Article 25 of the UDHR, and Article 11 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR), and the right to education under Article 26 of the UDHR, Article 13 of the ICESCR, and Article 14 of the CFR. These challenges underline the importance of implementing robust regulations and ethical guidelines to ensure that AI systems used in education are transparent, and fair, and do not reinforce inequalities, thereby safeguarding fundamental rights and promoting equal access to educational opportunities.

These impacts extend further into the realm of employment, where the initial stages of job recruitment often involve searching and applying for jobs. In these processes, the privacy rights of job seekers and applicants may be compromised, similar to the concerns raised in the context of educational admissions. Job seekers are required to disclose personal information to potential employers or provide it to job-matching applications, leading to their data being disseminated to an increasing number of public and private entities. AI systems are frequently utilized in recruitment processes to manage large volumes of applications efficiently, addressing the challenge of processing an overwhelming number of submissions that would be impractical for human recruiters to handle effectively.

However, this reliance on AI introduces significant responsibilities for employers and intermediary companies to securely store, manage, and protect the data involved in these processes. The use of AI in recruitment entails handling large datasets, often containing sensitive personal information. Any failure in safeguarding this data can directly infringe on the right to personal data protection as outlined in Article 8 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union (CFR) and the right to privacy free from interference as stated in Article 12 of the Universal Declaration of Human Rights (UDHR). These concerns underscore the critical need for stringent data protection measures and ethical frameworks in AI-driven recruitment processes to ensure that the privacy and rights of job seekers are respected and safeguarded.

In recruitment processes, the use of AI to make selection decisions may lead to unfair outcomes, similar to the concerns previously discussed in the context of education. This is primarily due to the data fed into AI systems, which may lack a transparent ethical framework for processing information and may be influenced by biases inherent in the training data. For instance, in the recruitment of university lecturers specializing in international law, AI might be used to shortlist candidates who possess a doctoral degree in the field. However, if the AI system is programmed rigidly, it may exclude candidates who, despite holding doctoral qualifications in international law, have specialized in subfields such as international human rights law or international criminal law. These candidates could possess relevant teaching experience and qualifications but might still be excluded during the initial application screening phase simply because their profiles do not match the AI's narrowly defined criteria. Such outcomes

highlight the potential for inappropriate decision-making by AI, depriving qualified individuals of the opportunity to progress to the interview stage. This issue underscores the absence of nuanced understanding and judgment in AI systems, which rely on preset parameters that may not fully reflect the complexity of human qualifications and experiences.

This concern was corroborated by an interview conducted on December 3, 2024, with the Human Resources Department of the University of Lyon III in France. The discussion revealed that the AI-based screening of applications for faculty positions in the Faculty of Law had led to such issues during the 2024 recruitment cycle. The example demonstrates the need for ethical and transparent AI frameworks in recruitment processes to ensure fairness, inclusivity, and the avoidance of biased or overly rigid decision-making criteria. It also highlights the importance of incorporating human oversight into AI-driven systems to prevent the exclusion of qualified candidates due to the limitations of algorithmic processing.

The use of AI in recruitment processes can exacerbate biases in candidate selection, particularly those related to data quality and gender. A notable example involves an AI hiring algorithm trained on data from Google News, which exhibited bias in associating specific jobs with men and women, as well as between candidates with and without disabilities (Zhuang & Goggin, 2024). Moreover, certain screening systems have been criticized for discriminatory practices. For instance, the product HireVue, which claims to use "scientifically proven algorithms" to identify successful employees, evaluates candidates based on facial movements and vocal cues from self-recorded smartphone videos. Such methods risk violating fundamental human rights concerning non-discrimination, as outlined in Article 2 of the Universal Declaration of Human Rights (UDHR), Article 21 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union (CFR), and Article 14 of the European Convention on Human Rights (ECHR).

These practices are particularly concerning for individuals with disabilities, such as those who are hearing or visually impaired, individuals with speech difficulties, or those who have experienced paralysis. The facial expressions or vocal characteristics of these individuals may differ from normative expectations, leading to exclusion or unfair treatment by AI systems. This constitutes a violation of the rights of persons with disabilities, as enshrined in Article 26 of the Charter of Fundamental Rights of the European

Union (CFR). Such examples highlight the critical need for ethical AI development and transparent practices in recruitment to ensure fairness and inclusivity. Establishing safeguards and implementing human oversight in AI-driven hiring processes are essential to prevent discriminatory outcomes and to uphold the fundamental rights of all individuals, particularly those from vulnerable groups.

AI also has the potential to replace human labour, such as through the use of AI-powered robots, leading to unemployment and violations of fundamental rights. These include the right to work, the right to equal pay, and the right to protection against unemployment, as guaranteed by Article 23 of the Universal Declaration of Human Rights (UDHR), Articles 6–8 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR), and Articles 15, 27, and 31 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union (CFR).

Furthermore, the displacement of workers by AI can undermine the right to an adequate standard of living, which encompasses access to food, clothing, housing, and property. This right is protected under Article 25 of the UDHR, Article 11 of the ICESCR, and Article 17 of the CFR. As industries increasingly adopt AI to enhance productivity and efficiency, the replacement of human workers by automated systems can lead to widespread job displacement, particularly in sectors that rely heavily on routine or manual labor. This situation risks deepening economic inequalities and exacerbating the struggles of individuals and families to maintain basic living standards. The ethical integration of AI in the workforce requires careful policy planning and regulatory oversight to balance technological advancements with the protection of workers' rights. Measures such as reskilling programs, unemployment protection schemes, and frameworks that promote equitable access to employment opportunities are essential to mitigate the negative impacts of AI on human labor and ensure compliance with fundamental rights.

1.5 Healthcare

AI has significantly transformed the medical field, particularly in the aftermath of the COVID-19 pandemic. Healthcare professionals, who previously relied primarily on their human skills and expertise, can now reduce the time and cost of their work with the support of AI technology. AI applications in healthcare are diverse, ranging from gene discovery tools, robotic surgery without human intervention, AI-driven medical management, customization of treatment options, and enhancement of medical diagnostics,

to health data management. AI also plays a pivotal role in advancing drug research and development. In the past, the pharmaceutical industry faced significant delays due to high development costs and the immense time required for human-led research. For instance, bringing a new drug to clinical trials used to cost an average of $1.3 billion, with only 10% of drugs successfully reaching the market. Today, AI supports various stages of drug discovery and testing, accelerating the design, research, and trial phases, and making these processes more efficient and cost-effective (Daley, 2024).

AI is also utilized in digital medical communication, such as sending reminders and suggesting next steps of care to patients. These innovations improve the speed and accuracy of medical appointments, providing patients with smoother and more efficient access to diagnoses. This capability allows hospitals, clinics, and physicians to care for a larger number of patients daily. In the past, surgical robots operated under a "master-slave" system, meaning they lacked autonomous functionality and required human operators for control. However, advancements in AI have expanded the capabilities of surgical robots, enabling them to perform procedures autonomously. These AI-powered surgical robots rely on sensor data and imaging to execute operations, enhancing the speed and precision of treatments without direct human intervention (Knudsen et al., 2024, p. 102). The application of AI in medical communication and robotic surgery exemplifies its potential to revolutionize patient care, increasing accessibility and efficiency in healthcare systems.

Nevertheless, the deployment of these technologies requires robust ethical frameworks and safeguards to ensure patient safety, equitable access, and the protection of sensitive medical data. AI's integration into healthcare not only enhances the precision and efficiency of medical practices but also addresses longstanding challenges in drug development, paving the way for more accessible and innovative medical solutions. However, as AI becomes more deeply embedded in healthcare, ethical considerations and regulatory measures are essential to ensure its equitable and safe application, particularly in safeguarding patient rights and data privacy.

The use of AI in healthcare services has sparked debates regarding labour rights, as outlined in Article 23 of the Universal Declaration of Human Rights (UDHR), Article 6 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR), and Article 15 of the

European Convention on Human Rights (ECHR). Critics argue that the drawbacks may outweigh the benefits in certain cases, particularly regarding employment. The replacement of healthcare workers, such as nutritionists and physiotherapists, by AI systems poses a significant risk of increasing unemployment in these fields. AI has demonstrated the ability to perform tasks such as nutrition planning and physical therapy programs, which may diminish the need for human professionals.

Moreover, the deployment of AI in healthcare raises concerns about privacy rights, as guaranteed by Article 12 of the UDHR and Article 8 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union (CFR). AI systems often collect, store, and process sensitive and complex medical data, such as blood cell counts and hemoglobin levels. While these capabilities improve diagnostic and treatment precision, the storage and handling of such personal medical data come with risks. Data breaches or leaks could result in the misuse of this information by malicious actors, compromising patient safety and privacy. These concerns underscore the importance of balancing AI's benefits with its ethical and social implications. Safeguards must be in place to protect the labour rights of healthcare professionals and ensure that their roles remain integral within the industry. Additionally, robust data protection measures and stringent regulatory oversight are essential to prevent privacy violations and misuse of sensitive patient information in AI-driven healthcare systems.

In cases of misdiagnosis by AI, despite its high efficiency in certain areas compared to human capabilities, errors can still occur, potentially leading to harmful outcomes. Addressing legal liability for such errors and compensating affected individuals is a complex issue, as AI currently lacks a legal status similar to that of humans. This situation raises concerns about fundamental human rights violations, particularly the right to life and personal security, as outlined in Articles 3 and 24 of the Universal Declaration of Human Rights (UDHR), Article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR), and Article 2 of the European Convention on Human Rights (ECHR). Misdiagnoses can jeopardize a person's life and safety, directly conflicting with these protections. Additionally, errors in healthcare diagnosis affect the right to access healthcare services, protected under Articles 4 and 35 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union (CFR), and the right to rest and leisure, as stated in Article 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR). Patients suffering from

erroneous diagnoses may experience prolonged illness or worsening conditions, depriving them of their right to timely and effective medical care. Furthermore, legal accountability for such cases often falls into a grey area, leading to violations of the right to a fair trial and effective remedies, as guaranteed by Article 10 of the UDHR, Article 14 of the ICCPR, Articles 6 and 13 of the ECHR, and Article 47 of the CFR.

1.6 Law Enforcement by State Officials

AI has been increasingly utilized by law enforcement agencies, particularly in investigative work, where it can enhance security capabilities beyond those of human officers. However, the use of AI in this context raises significant concerns, especially regarding its impact on fundamental rights when applied by state authorities. One notable application is facial and voice recognition technology, which has advanced to the point where it can estimate an individual's age, race, and gender based on facial expressions. While these capabilities improve identification accuracy, they also risk infringing on the right to privacy, as enshrined in Article 12 of the Universal Declaration of Human Rights (UDHR) and Article 8 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union (CFR).

Another contentious use of AI is in predictive policing, a practice widely adopted in countries like the United States. Predictive policing employs algorithms to collect, process, and evaluate personal data related to past crimes to identify potential suspects or criminal activity. While this technology aims to prevent crime and enhance security, it has been linked to reports of rights violations, particularly regarding the collection and use of personal data. It may disproportionately target certain individuals or communities based on biased historical data, leading to discriminatory practices. The use of predictive policing raises fundamental concerns about fairness and non-discrimination, which are protected under Article 2 of the UDHR, Article 21 of the CFR, and Article 14 of the European Convention on Human Rights (ECHR).

Profiling individuals based on data-driven predictions, especially when the data is biased or incomplete, risks perpetuating systemic discrimination against marginalized groups. Furthermore, the lack of transparency in AI algorithms used for law enforcement can hinder accountability, complicating efforts to ensure justice and redress for affected individuals. These concerns emphasize the need for robust regulatory frameworks to govern the use of AI in law enforcement,

balancing security advancements with the protection of fundamental rights. Such frameworks should ensure transparency, accountability, and safeguards against misuse or abuse of AI technologies in this sensitive domain.

The use of predictive policing can lead to violations of rights related to discrimination, as individuals identified by such systems may face consequences such as constant surveillance by law enforcement agencies, even if they are innocent or wrongly flagged due to algorithmic errors. An example of this is the "Beware" program used by the Fresno Police Department in California. This program has been cited as a negative example of over-reliance on AI in law enforcement, highlighting its potential for misuse (Zakaria, 2023, pp. 233-257). Technologies like facial and voice recognition systems analyze facial and vocal features to predict criminal behavior. However, this capability often results in inaccurate predictions, misidentifications, or pre-emptive arrests of individuals who had no intention of committing a crime. For example, AI Live Facial Recognition (LFR) technology used by the Metropolitan Police in the United Kingdom linked CCTV cameras to a database of facial images. Reports revealed an accuracy rate of just 19%, meaning that the majority of individuals flagged as suspects were, in fact, innocent (Dodd, 2022).

Another notable case is that of Randal Quran Reid in the United States. Reid was mistakenly identified by AI facial recognition while driving to his mother's house on Thanksgiving. This misidentification led to his arrest and detention, as law enforcement incorrectly believed he was involved in a crime committed in Louisiana the previous month (Thanawala, 2023). These examples illustrate the dangers of over-relying on predictive policing technologies and facial recognition systems, particularly when such systems are prone to inaccuracies or biases. The wrongful identification of individuals violates fundamental rights, such as the right to non-discrimination under Article 2 of the Universal Declaration of Human Rights (UDHR), Article 21 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union (CFR), and Article 14 of the European Convention on Human Rights (ECHR). Furthermore, such practices can undermine the right to a fair trial and the presumption of innocence, key principles of justice enshrined in international human rights law. These cases emphasize the urgent need for stricter regulations, transparency, and accountability in the deployment of AI in law enforcement. Governments and institutions must ensure that these

technologies are used ethically, without compromising fundamental rights or perpetuating systemic biases.

AI technologies, such as gunshot detection systems and DNA analysis, are widely used in law enforcement to enhance public safety and efficiency, but they can also raise significant concerns about human rights violations. The ShotSpotter system, a gunshot detection technology that employs sound sensors in key urban areas, has been extensively deployed across major cities in the United States; however, its limitations have led to controversies. A notable example is the case of Michael Williams, who was incarcerated for one year based on evidence derived from the ShotSpotter system, which was later deemed insufficient by prosecutors, leading to the dismissal of his murder charges (Independence, 2022). AI-driven DNA analysis processes using biological materials such as blood, saliva, semen, and skin cells, which can be transferred through contact between individuals or objects during a crime, have advanced significantly in sensitivity. These advancements enable the detection of minimal DNA quantities and the identification of genetic information from multiple contributors, even at extremely low concentrations. However, the use of such highly sensitive AI techniques may result in the identification of DNA from multiple individuals, including those unrelated to the crime, potentially leading to errors.

AI technologies, including predictive policing, gunshot detection, and DNA analysis, can negatively impact fundamental rights. These include the right to freedom from discrimination, as protected by Article 2 of the Universal Declaration of Human Rights (UDHR), Article 14 of the European Convention on Human Rights (ECHR), and Article 21 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union (CFR); the right to life, personal security, and human dignity, outlined in Articles 3, 4, and 22 of the UDHR, Articles 6 and 9 of the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR), Articles 2 and 5 of the ECHR, and Articles 1-3 and 34 of the CFR; the freedom from torture, arbitrary arrest, and cruel treatment, as guaranteed by Articles 4, 5, and 9 of the UDHR, Articles 7, 8, 10, and 11 of the ICCPR, Article 3 of the ECHR, and Article 4 of the CFR; and the right to be presumed innocent until proven guilty, equality before the law, fair trials, and access to justice, as enshrined in Articles 6-8 and 10 of the UDHR, Articles 14-17 and 26 of the ICCPR, Articles 6 and 7 of the ECHR, and Article 20 of the CFR.

The use of AI in political and democratic processes has also been found

to have negative impacts. Political and democratic information disseminated by AI can influence individuals who do not regularly follow the news, lack clear political beliefs, or possess limited political knowledge. These individuals often rely on accessible information sources or online media to understand the situation. Consequently, the creation of false information by AI—whether in the form of text, images, videos, or audio—can lead people to believe and accept misleading narratives about political opinions and democratic expression. In such cases, the right to freedom of opinion and expression, as protected by Article 19 of the Universal Declaration of Human Rights (UDHR), Article 11 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union (CFR), and Article 10 of the European Convention on Human Rights (ECHR), is directly affected.

In electoral processes, such as predictive technologies for opinion polling, AI can significantly impact the political identity and interests of voters during elections. A notable example is the events preceding the 2016 United States presidential election, where the dissemination of false information supported by algorithms affected the personal data of Facebook users and influenced their voting behaviour (Bakiner, 2023). Additionally, the mobilization of individuals both online and offline, driven by misinformation and conspiracy theories, poses risks to the integrity of public discourse and undermines trust among individuals in democratic societies. This affects the right to political participation, as outlined in Article 15 of the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR), and the right to vote, as enshrined in Articles 39 and 40 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union (CFR).

2. The EU AI Act and Its Provisions Regarding the Protection of Fundamental Rights

In terms of fundamental rights protection, the world's first regulation for AI was enacted in the European Union as the European Artificial Intelligence Act 2024, also known as the EU AI Act (Regulation (EU) 2024/1689), which came into effect on August 1, 2024. This legislation consists of 13 chapters and 113 articles. The adopted legislation clearly defines the primary objective of the EU AI Act in Article 1, stating: "The purpose of this Regulation is to... ensuring a high level of protection of health, safety, and fundamental rights enshrined in the Charter..." (European Union, 2024). This affirms that fundamental rights will be protected at a high level against the use of AI.

Moreover, the EU AI Act classifies AI technologies into four primary categories, determined by the potential risks associated with the AI system. These categories include (European Commission, 2025):

(1) Unacceptable Risk: All AI systems identified in this category are deemed a significant threat to the safety, livelihoods, and rights of individuals and are therefore prohibited. Instances of unacceptable-risk AI systems encompass harmful AI-driven manipulation and deception, exploitative use of vulnerabilities through AI, social scoring, risk assessment or prediction of individual criminal offenses, indiscriminate scraping of the internet or CCTV footage to develop or enhance facial recognition databases, and real-time remote biometric identification for law enforcement in publicly accessible areas.

(2) High Risk: According to Article 6 of the EU AI Act, high-risk AI systems are defined as those that present a considerable threat to health, safety, or fundamental rights. These systems are categorized into two primary groups. First, AI systems that are incorporated into or form part of products governed by current EU harmonization legislation. Second, AI systems employed in particular high-risk applications specified in Annex III of the AI Act. Instances of AI systems within this risk-oriented framework include the following: AI safety mechanisms in critical infrastructures (such as transportation), whose malfunction could jeopardize the lives and health of citizens; AI applications employed in educational institutions, which may influence access to education and the trajectory of an individual's professional career (for instance, exam scoring); AI-driven safety features in products (for example, the application of AI in robot-assisted surgical procedures); AI instruments for employment, workforce management, and self-employment opportunities (such as CV-sorting software utilized in recruitment); Specific AI applications designed to facilitate access to vital private and public services (for example, credit scoring that may prevent citizens from securing loans); AI systems implemented for remote biometric identification, emotion detection, and biometric classification (such as an AI system used to retroactively identify shoplifters); AI applications in law enforcement that could infringe upon individuals' fundamental rights (for example, assessing the reliability of evidence); AI applications in migration, asylum, and border control management (such as the automated review of visa applications); and AI solutions employed in the administration of justice and democratic processes (for instance, AI systems used to draft court rulings).

(3) Limited Risk: This classification encompasses AI systems that engage directly with individuals yet do not present considerable dangers. Examples include chatbots and virtual assistants – AI-enhanced customer service bots, like those employed by financial institutions or online retail platforms; deepfake content creation – AI-produced images, audio, or video must be distinctly marked as synthetic; and AI-based recommendation systems – such as those utilized by streaming services or e-commerce platforms.

(4) Minimal Risk: Examples of this system include spam filters – AI systems designed to identify and eliminate unwanted emails; AI-driven video game adversaries – non-player characters in video games that respond to player actions; and elementary recommendation systems – AI that proposes music, films, or articles tailored to user preferences.

The purpose of this classification is to clearly establish criteria for determining which types of AI must be subject to which specific conditions for the protection of fundamental rights before being deployed. A high-risk AI system is required to complete several conditions. For example, providers of this AI application must implement risk management systems (Article 9), to identify and mitigate risks across the AI system lifecycle. Transparency, record keeping, data governance, and documentation (Articles 10-13) are responsible for maintaining thorough documentation on system functionality, data sources, and decision-making processes. Article 15 states that providers need to design high-risk systems with security-by-design, ensuring accuracy, resilience, and cybersecurity. Moreover, providers listed in Annex III, must conduct a conformity assessment—internally or via a notified body—to verify compliance, as illustrated in Articles 31 and 43. For Deployers, Article 14 sets the criteria called human oversight, which the deployers of the high-risk AI system must establish mechanisms to allow human intervention, enabling users to oversee and intervene in AI decisions as needed. Failure to comply with these conditions may result in penalties, such as fines or other sanctions.

Limited and minimal-risk AI systems encounter few regulatory requirements. Typically, these systems operate without regulation, except in instances where transparency obligations are mandated. In general, these two categories of systems are required to ensure transparency and provide clear disclosures (developers and deployers must notify users that they are engaging with an AI system). This can be achieved through explicit notifications or labelling. Certain AI systems deemed to

present limited or minimal risk are still required to be registered in the EU database in accordance with Article 71. Minimal-risk AI systems must adhere to best practices, particularly when mandated by other regulations, such as safeguarding data privacy and addressing biases in AI algorithms to promote fair and impartial outcomes.

The EU AI Act outlines a framework that can be utilized by other regions and nations as a reference for developing their domestic and regional policies and regulatory structures. This Act represents one of the legal mechanisms established by the EU to oversee and regulate specific contemporary issues, particularly those related to artificial intelligence. It delineates the roles of various authorities at both the regional and national levels. Chapter VII specifies the establishment of an AI officer within the Union. Articles 65-66 indicate that the European Artificial Intelligence Board (the Board) will consist of one representative from each member state, tasked with advising and assisting the EU Commission and the member states. Article 67 details the formation of an advisory forum that will provide technical expertise and guidance to both the Board and the EU Commission, contributing to their responsibilities. Furthermore, Article 68 mandates the creation of a scientific panel of independent experts, referred to as the 'scientific panel,' which is intended to support enforcement activities under the EU AI Act. Each member state is also required to establish national competent authorities, including at least one notifying authority and one market surveillance authority, to exercise their powers independently, impartially, and without bias, as stipulated in Article 70.

Conclusion and Recommendations

In conclusion, the findings of this research can be summarized by stating that AI can cause negative impacts and infringe on fundamental rights, guaranteed by the five major international human rights conventions. This study has highlighted several areas in which AI can have adverse impacts on the daily lives of individuals, divided into six categories: (1) Use of online service platforms; (2) Transportation and logistics; (3) Financial services; (4) Education and human resources; (5) Healthcare; and (6) Law enforcement by state authorities. From the illustration of adverse impacts, it is concerning that undesirable effects may arise in the future with the use of AI, requiring the development of policies or laws to protect fundamental rights, as measures based on existing

international human rights laws do not specifically address the negative consequences caused by AI. Therefore, this research recommends the development of guidelines for the prevention and protection of rights that may be affected by the use of AI, drawing on the approach of the European Union (EU), which has put in place new legislation specifically aimed at protecting against the impacts of AI, while focusing on safeguarding fundamental rights. Thus, the European Union's Artificial Intelligence Act can be recommended as a model for other countries and regions wishing to develop additional legal frameworks and also policies for AI. However, this study does not advocate relying exclusively on the EU AI Regulation as a reference.

Eventually, this research outlines the suggestions for Future Research as follows.

(1) Study the negative impacts of AI from other perspectives beyond the six dimensions defined in this research.

(2) Investigate approaches to prevent violations of fundamental rights due to the use of AI in other countries such as the United States, the United Kingdom, Australia, or ASEAN member states, in order to compare policies and laws. The focus should be on the important issues that the state must play a crucial role in protecting citizens' rights from violations caused by the use of AI. The state should enact laws or establish effective policies regarding the management, support, and regulation of AI usage.

(3) Determine the circumstances under which human rights protection entities, whether at the national, regional, or global levels, ought to engage with AI users and developers, and investigate the associated mechanisms and responsibilities. In this context, it is advisable to examine the current mechanisms and legal frameworks pertinent to this issue. For instance, within the EU, the European Court of Human Rights can fulfill its function as an effective mechanism for safeguarding fundamental rights that are infringed upon by AI technology. Furthermore, the compensation process for victims whose rights are jeopardized by the use of AI will be organized, overseen, and rectified.

(4) Examine the role of the private sector in innovating and implementing AI, specifically how private entities develop models and manage risks associated with AI in alignment with state policies and laws. What regulatory measures or obligations should be imposed on the private sector? At the same time, it is essential to study and understand the scope of state obligations when using AI systems developed by the private sector, while also promoting technological development alongside

private sector producers and service providers of AI.

(5) Study the role of civil society in the development of policies and laws related to AI, including participation in advocacy and providing observations to monitor the impacts, advantages, and disadvantages that may arise, as seen from the perspective of civil society.

References

Adwan, A. & Aladwan, R. (2022). Use of artificial intelligence system to predict consumers' behaviors. *International Journal of Data and Network Science, 6*(4), 1223-1232. https://doi.org/10.5267/j.ijdns.2022.6.011

Bakiner, O. (2023). The promises and challenges of addressing artificial intelligence with human rights. *Big Data & Society, 10*(2). https://doi.org/10.1177/20539517231205476

Black, J. (2023). Past, present and tackling the future of artificial intelligence (AI) in education: Maintaining agency and establishing AI laws. *Open Journal of Social Sciences, 11*(7), 442-464. https://doi.org/10.4236/jss.2023.117031

Carvalho, I. & Ivanov, S. (2024). ChatGPT for tourism: Applications, benefits and risks. *Tourism Review, 79*(2), 290-303. https://doi.org/10.1108/TR-02-2023-0088

Chakraborty, C. & Joseph, A. (2017). Machine learning at central banks. *Bank of England Staff Working Paper No. 674.* https://doi.org/10.2139/ssrn.3031796

Cordeschi, R. (2007). AI turns fifty: Revisiting its origins. *Applied Artificial Intelligence, 21*(4-5), 259-279. https://doi.org/10.1080/08839510701252304

Costa, E. B., Fonseca, B., Santana, M. A., Araújo, F. F. D., & Rego, J. (2017). Evaluating the effectiveness of educational data mining techniques for early prediction of students' academic failure in introductory programming courses. *Computers in Human Behavior, 73*, 247–256. https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.01.047

Curtis, N. (2023). To ChatGPT or not to ChatGPT? The impact of artificial intelligence on academic publishing. *Pediatric Infectious Disease Journal, 42*(4), 275. https://doi.org/10.1097/INF.0000000000003852

Daley, S. (2024, June 14). *AI in healthcare: Uses, examples and benefits*. Built In. https://builtin.com/artificial-intelligence/artificial-intelligence-healthcare

Dodd, V. (2022, October 27). *UK police use of live facial recognition unlawful and unethical, report finds*. The Guardian.

https://www.theguardian.com/technology/2022/oct/27/live-facial-recognition-police-study-uk

European Commission. (2025). *Shaping Europe's digital future: AI Act.* https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/regulatory-framework-ai

European Union. (2024). *Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending various regulations and directives (Artificial Intelligence Act).* https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng

European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). (2020). *Getting the future right – Artificial intelligence and fundamental rights.* https://fra.europa.eu/en/publication/2020/artificial-intelligence-and-fundamental-rights

Gil De Zúñiga, H., Goyanes, M., & Durotoye, T. (2024). A scholarly definition of artificial intelligence (AI): Advancing AI as a conceptual framework in communication research. *Political Communication, 41*(2), 317-334. https://doi.org/10.1080/10584609.2023.2290497

Gugerty, L. (2006). Newell and Simon's Logic Theorist: Historical background and impact on cognitive modeling. *Proceedings of the Human Factors and Ergonomics Society Annual Meeting, 50*(9), 880-884. https://doi.org/10.1177/154193120605000904

Harrison, J. (2023). Human rights due diligence: Challenges of method, power and competition. *CHRiP Working Paper Series, 2023*(2). School of Law, Coventry. https://wrap.warwick.ac.uk/id/eprint/174876/

Independence. (2022, March 5). *Police jailed a man for murder; Algorithm was key evidence.* The Independent. https://www.independent.co.uk/news/michael-williams-police-chicago-cook-county-jail-herring-b2029463.html

Jason. (2024). AI in eCommerce statistics (2025). *Sellers commerce.* https://www.sellerscommerce.com/blog/ai-in-ecommerce-statistics/

Jungherr, A. (2023). Artificial intelligence and democracy: A conceptual framework. *Social Media + Society, 9*(3), 20563051231186353. https://doi.org/10.1177/20563051231186353

Kaur, D., Sahdev, S. L., Sharma, D., & Siddiqui, L. (2020). Banking 4.0: The influence of artificial intelligence on the banking industry & how AI is changing the face of modern-day banks. *International Journal of Management, 11*(6), 577-585.

Knudsen, J. E., Ghaffar, U., Ma, R., & Hung, A. J. (2024). Clinical applications of artificial intelligence in robotic surgery. *Journal of Robotic Surgery, 1*8(1), 102. https://doi.org/10.1007/s11701-024-01867-0

Krizhevsky, A., Sutskever, I., & Hinton, G. E. (2017). ImageNet classification with deep convolutional neural networks. *Communications of the ACM, 60*(6), 84-90. https://doi.org/10.1145/3065386

Kubica, M. L. (2022). Autonomous vehicles and liability law. *The American Journal of Comparative Law, 70*(Supplement_1), i39-i69. https://doi.org/10.1093/ajcl/avac015

LeCun, Y., Bengio, Y., & Hinton, G. (2015). Deep learning. *Nature, 521*(7553), 436-444. https://doi.org/10.1038/nature14539

Mittal, A., Chaturvedi, D. D., Chaturvedi, S., & Singh, P. K. (2024). Impact of Negative Aspects of Artificial Intelligence on Customer Purchase Intention: An Empirical Study of Online Retail Customers Towards AI-Enabled E-Retail Platforms. In S. Dadwal, S. Goyal, P. Kumar, & R. Verma (Eds.), *Demystifying the Dark Side of AI in Business* (pp. 159-173). IGI Global Scientific Publishing. https://doi.org/10.4018/979-8-3693-0724-3.ch010

Pshychenko, D. (2024). Automation and optimization of logistics process using AI. *Sciences of Europe, 145,* 64-67. https://doi.org/10.5281/zenodo.12910522

Rodrigues, R. (2020). Legal and human rights issues of AI: Gaps, challenges and vulnerabilities. *Journal of Responsible Technology, 4*, 100005. https://doi.org/10.1016/j.jrt.2020.100005

Roser, M. (2022, December 6). *The brief history of artificial intelligence: The world has changed fast — what might be next?* Our World in Data. https://ourworldindata.org/brief-history-of-ai

Schrittwieser, J., Antonoglou, I., & Hubert, T. (2019). Mastering Atari, Go, Chess and Shogi by planning with a learned model. *arXiv reprint.* https://doi.org/10.48550/ARXIV 1911.08265

Srinadi, N. L. P., Hermawan, D., & Jaya, A. A. N. A. (2023). Advancement of banking and financial services employing AI. *JoWUA, 14*(1), 106-117. https://doi. org/10.58346/JOWUA.2023.I1.009

Thanawala, S. (2023, September 25). *Facial recognition technology jailed a man for days.* AP News. https://apnews.com/article/mistaken-arrests-facial-recognition-technology-lawsuits

Wang, S., Wang, F., Zhu, Z., Wang, J., Tran, T., & Du, Z. (2024). Artificial intelligence in education: A systematic literature

review. *Expert Systems with Applications, 252*, 124167. https://doi.org/10.1016/j.eswa.2024.124167

Zakaria, M. G. (2023). AI applications in the criminal justice system. *Journal of Law and Emerging Technologies, 3*(2), 233-257. https://doi.org/10.54873/jolets.v3i2.124

Zhuang, K. V. & Goggin, G. (2024). New possibilities or problems for disability and inclusion? The case of AI and ADMs across work. *Telematics and Informatics, 92,* 102156. https://doi.org/10.1016/j.tele.2024.102156

กรอบแนวทางการเปิดเผยข้อมูลประวัติอาชญากรรมของเยาวชนในการจ้างงานภาคเอกชน: ความท้าทายในกระบวนการยุติธรรมและข้อเสนอเชิงนโยบาย

A Framework for Disclosing Juvenile Criminal Records in Private Sector Employment: Challenges in the Justice System and Policy Recommendations

*ภารดี นะศิริรันต์**
Pharadee Nasirirun
*อารณีย์ วิวัฒนาภรณ์***
Aranee Vivatthanaporn

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาวิเคราะห์ประเด็นปัญหาและข้อจำกัดในการเปิดเผยข้อมูลประวัติอาชญากรรมของเยาวชนที่เคยกระทำผิดในคดีอาญาทั้งในมิติทางกฎหมายและนโยบายที่ส่งผลต่อโอกาสในการเข้าสู่ตลาดแรงงาน และ (2) ออกแบบกรอบแนวทางการเปิดเผยข้อมูลที่สมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิของเยาวชนกับความต้องการของภาคธุรกิจ งานวิจัยนี้ดำเนินการภายใต้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยการเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกการสนทนากลุ่ม จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงเยาวชน

---

* *ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม, คณะอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยรังสิต*
Doctor of Philosophy in Criminology and Justice Administration, Faculty of Criminology and Justice Administration, Rangsit University
** *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยรังสิต*
Assistant Professor, Faculty of Criminology and Justice Administration, Rangsit University
Received: 6 August 2025 Revised: 25 September 2025 Accepted: 26 November 2025

ผู้เคยกระทำความผิด ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงความไม่ชัดเจนทางกฎหมาย การปฏิบัติงานขาดมาตรฐาน รวมทั้งผลกระทบระยะยาวต่อโอกาสในการจ้างงานโดยเฉพาะในภาคเอกชน ซึ่งใช้ข้อมูลจากทะเบียนประวัติอาชญากรโดยขาดหลักเกณฑ์การเปิดเผยอย่างเหมาะสม อันเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการฟื้นฟู ตลอดจนการคืนคนดีสู่สังคมอย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงเสนอกรอบแนวทางโดยเน้นการจำแนกประเภทข้อมูล การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พร้อมทั้งการสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างรัฐกับเอกชน รวมถึงข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับการจัดตั้งทะเบียนผู้กระทำผิดของเยาวชนแยกจากทะเบียนผู้ใหญ่ การทบทวนแนวทางการพิมพ์ลายนิ้วมือ การเพิ่มเติมบทบัญญัติว่าด้วยการไม่เลือกปฏิบัติในกฎหมายแรงงาน การส่งเสริมการจ้างงานที่เหมาะสม เพื่อสร้างระบบเป็นธรรม มีความสมดุล อันสอดคล้องกับหลักสิทธิตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กของสหประชาชาติ

คำสำคัญ: เด็กและเยาวชน, ประวัติอาชญากรรม, สิทธิในการได้รับโอกาสใหม่, การจ้างงานภาคเอกชน

Abstract

This qualitative research aims (1) to examine legal and policy challenges surrounding the disclosure of juvenile criminal records in Thailand, particularly their impact on employment opportunities, and (2) to design a disclosure framework that balances the protection of juvenile rights with the legitimate interests of private-sector employers. Data were collected through in-depth interviews and focus group discussions with key stakeholders from government agencies, private-sector organizations, and individuals with histories of juvenile offending. The findings reveal ambiguities in the legal framework, inconsistencies in administrative practices, and long-term implications on employment opportunities especially in the private sector, where criminal-record information is used without appropriate disclosure criteria or safeguards. These practices create substantial barriers to rehabilitation and reintegration. In response, this study proposes a structured framework emphasizing data classification, personal data protection, and mechanisms for public–private collaboration. Policy recommendations include establishing a juvenile record system separate from the adult criminal record registry, revision of fingerprinting procedures, incorporation of non-discrimination provisions in labor law, and promoting targeted employment support. The proposed model aims to promote a fair and balanced system aligned with the principles of the United Nations Convention on the Rights of the Child.

Keywords: Juveniles, Criminal Records, Second Chances, Private Sector Employment

บทนำ

ประเทศไทยกำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในหลายด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าสู่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ (Fourth Industrial Revolution) ที่เทคโนโลยีดิจิทัลกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคม (Schwab, 2016) ภายใต้นโยบายประเทศไทย 4.0 รัฐบาลจึงมุ่งเน้นส่งเสริมนวัตกรรมพร้อมนำเทคโนโลยีมาใช้ยกระดับประสิทธิภาพการผลิต พร้อมพัฒนาศักยภาพแรงงาน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลก

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศต้องอาศัยบทบาทสำคัญของภาคเอกชน โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรม ถือเป็นหัวใจสำคัญของการจ้างงานพร้อมกับบทบาทหลักของการลงทุน ตัวอย่างเช่น การลงทุนก่อสร้างโรงงานผลิตชิปซิลิคอนคาร์ไบด์แห่งแรกในประเทศไทย โดยบริษัท เอฟทีวัน คอร์เปอเรชั่น จำกัด ร่วมกับบริษัท ฮานา ไมโครอิเล็คโทรนิคส์ จำกัด (มหาชน) ด้วยงบประมาณกว่า 11,500 ล้านบาท (Office of the Board of Investment, 2024) แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของประเทศไทยในฐานะศูนย์กลางการผลิตที่มีทั้งความได้เปรียบทางภูมิรัฐศาสตร์ โครงสร้างพื้นฐานมั่นคง พร้อมแรงงานที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นปัจจัยดึงดูดนักลงทุนต่างชาติให้เข้ามามีบทบาทในระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างต่อเนื่องในเชิงเศรษฐกิจ พร้อมการวางแผนยุทธศาสตร์ระยะยาว

แม้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น AI จะเข้ามาทดแทนแรงงานบางส่วน แต่แรงงานมนุษย์ยังคงเป็นหัวใจสำคัญในระบบการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการควบคุม ตรวจสอบกระบวนการทางเทคโนโลยี จึงทำให้ความต้องการแรงงานในภาคอุตสาหกรรมยังคงสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยเฉพาะในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นศูนย์กลางสำคัญด้านการผลิตรวมถึงการส่งออกของประเทศ อย่างไรก็ตาม ปัญหาการขาดแคลนแรงงานทั้งปริมาณและด้านคุณภาพฝีมือแรงงานยังคงเป็นอุปสรรคใหญ่ (Department of Labour Economics, Office of the Permanent Secretary, Ministry of Labour, 2024)

สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการพิจารณาประวัติอาชญากรรมในกลุ่มเยาวชน เนื่องจากประวัติอาชญากรรมในอดีตกลายเป็นอุปสรรคต่อโอกาสในการจ้างงานในอนาคต ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการจัดการอย่างเหมาะสมเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนเหล่านี้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างสร้างสรรค์ ปัญหานี้สะท้อนช่องว่างระหว่างนโยบายระดับชาติกับการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ส่งผลกระทบทั้งทางเศรษฐกิจรวมถึงสังคม เพราะเมื่อเยาวชนขาดโอกาสในการทำงาน ความยากจนอาจเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ความเสี่ยงในการก่ออาชญากรรมซ้ำเพิ่มสูงขึ้นตามมา (Aranee Vivatthanaporn, 2017, p. 15)

จากสถิติในช่วงปี พ.ศ. 2564–2566 จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีจำนวนคดีเด็ก

และเยาวชนเข้าสู่สถานพินิจเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นถึงความรุนแรงของปัญหาในพื้นที่ อันส่งผลกระทบต่อโอกาสในการกลับคืนสู่สังคม โดยเฉพาะด้านการจ้างงานในภาคเอกชนที่อาจได้รับผลกระทบจากการเปิดเผยประวัติอาชญากรรมด้วยเช่นกัน สถิติเหล่านี้จึงชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการศึกษากรอบแนวทางการเปิดเผยข้อมูลประวัติอาชญากรรมของเยาวชนในการจ้างงานภาคเอกชนอย่างเหมาะสม เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการคุ้มครองสังคมกับการคืนโอกาสทางอาชีพให้แก่เยาวชนผู้เคยกระทำผิด

ในช่วงเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นผู้ใหญ่ เยาวชนกลุ่มที่ไม่ได้ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษามักเข้าสู่ตลาดแรงงาน โดยเฉพาะในภาคเอกชน ซึ่งกระบวนการสรรหาบุคลากรขององค์กรส่วนใหญ่ดำเนินการผ่านฝ่ายทรัพยากรบุคคล (HR) มีหน้าที่คัดเลือกผู้สมัครให้เหมาะสมตามความต้องการขององค์กร พร้อมการตรวจสอบภูมิหลังเพื่อประเมินความน่าเชื่อถือ รวมถึงความปลอดภัยในสถานที่ทำงาน แม้ว่าผู้สมัครบางรายจะมีประวัติการกระทำผิดในช่วงวัยเยาวชนที่ผ่านกระบวนการยุติธรรมมาแล้ว แต่ข้อมูลทางกฎหมายเหล่านั้นกลับยังคงปรากฏอยู่ในระบบ ยังอาจกลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อโอกาสในการจ้างงานในอนาคต โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมที่ให้ความสำคัญต่อภาพลักษณ์ขององค์กร การตรวจสอบประวัติอาชญากรรมในภาคเอกชนมักดำเนินผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้แก่

1. การตรวจสอบจากกองทะเบียนประวัติอาชญากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีขั้นตอนอย่างเป็นทางการโดยฝ่ายทรัพยากรบุคคลต้องจัดทำหนังสือขอตรวจสอบ โดยแนบสำเนาบัตรประชาชนพร้อมหนังสือยินยอมจากผู้สมัคร ผลการตรวจสอบจะส่งกลับมาภายใน 15 วัน โดยแสดงข้อมูลชื่อ นามสกุล เลขบัตรประชาชน ตลอดจนสถานะคดีในฐานข้อมูล

2. การตรวจสอบผ่านสถานีตำรวจแห่งท้องที่ โดยบางบริษัทอาจใช้ช่องทางไม่เป็นทางการ เช่น อีเมลหรือแอปพลิเคชัน Line บางครั้งไม่ต้องใช้เอกสารยินยอมจากผู้สมัครงาน เนื่องจากความสัมพันธ์เชิงไว้ใจระหว่างสถานประกอบการกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ช่องทางนี้จะได้รับผลการตรวจสอบภายใน 2-3 วัน

ทั้งสองช่องทางนี้อาจก่อให้เกิดปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนตลอดจนความไม่เป็นธรรมในกระบวนการจ้างงาน โดยเฉพาะเมื่อมีการเปิดเผยข้อมูลของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้สมัครงาน เช่น บิดา มารดา ซึ่งอาจละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้สมัคร หากพบว่ามีประวัติอาชญากรรมนายจ้างหรือผู้ประกอบการส่วนใหญ่จะปฏิเสธการจ้างงานทันทีโดยไม่พิจารณาถึงลักษณะคดี อายุของผู้กระทำความผิด หรือโอกาสในการฟื้นฟู ซึ่งขัดต่อหลักการยุติธรรมเชิงฟื้นฟูอย่างแท้จริง (Pokpong Srisanit, 2018, pp.150-181)

ผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนผ่านประสบการณ์ของเยาวชนบางคนที่ตั้งใจกลับตัวพร้อมมุ่งหวังเริ่มต้นชีวิตใหม่ภายหลังจากกระทำผิด กลับต้องเผชิญข้อจำกัดสำคัญจากการเปิดเผยประวัติอาชญากรรม ซึ่งกลายเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงโอกาสทางอาชีพอย่างชัดเจน งานศึกษาของจักริน สุวรรณมัย (Jakgrin Suwannamai, 2021, pp. 57-58) ชี้ให้เห็นว่า แม้ผู้กระทำผิดบางรายจะได้รับ

มาตรการเบี่ยงเบนแทนการดำเนินคดีอาญา ข้อมูลในระบบยังคงส่งผลกระทบต่อการจ้างงาน โดยเฉพาะเมื่อผู้สมัครเลือกที่จะไม่เปิดเผยประวัติอาชญากรรม ซึ่งมักถูกตีความว่าเป็นการปกปิดข้อเท็จจริง อันนำไปสู่การถูกตัดสิทธิ์อย่างไม่เป็นธรรม แม้ภาครัฐจะมีแนวทางสนับสนุนการจ้างงานผู้เคยกระทำผิด แต่ในทางปฏิบัติ เยาวชนที่ผ่านกระบวนการฟื้นฟูจนได้รับการปล่อยตัวแล้ว ยังคงเผชิญกับการถูกกีดกันจากภาคเอกชน ปรากฏการณ์นี้สะท้อนความจำเป็นเร่งด่วนในการทบทวนกรอบนโยบายว่าด้วยการจัดการข้อมูลประวัติอาชญากรรมของเด็กหรือเยาวชน โดยเฉพาะในบริบทของการสมัครงานในภาคธุรกิจเอกชน

อย่างไรก็ดี ประเทศไทยยังขาดแนวทางชัดเจนในการบริหารจัดการข้อมูลประวัติอาชญากรรมของเยาวชนในบริบทของการจ้างงานภาคเอกชน ส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนในทางปฏิบัติ ทั้งในแง่กฎหมาย สิทธิมนุษยชน ตลอดจนนโยบายการจ้างงาน โดยเฉพาะเมื่อภาคธุรกิจให้ความสำคัญต่อภาพลักษณ์ขององค์กรควบคู่กับความปลอดภัยของบุคลากร ขณะที่เยาวชนจำนวนหนึ่งได้ผ่านกระบวนการฟื้นฟูและตั้งใจเริ่มต้นชีวิตใหม่กลับต้องเผชิญกับอุปสรรคจากการเปิดเผยข้อมูลในอดีต งานวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาประเด็นปัญหารวมถึงข้อจำกัดของระบบดังกล่าวทั้งในเชิงกฎหมายและนโยบาย พร้อมออกแบบกรอบแนวทางการเปิดเผยข้อมูลที่สามารถถ่วงดุลระหว่างสิทธิในการได้รับโอกาสครั้งที่สองของเยาวชนกับความต้องการของภาคเอกชนในการคัดเลือกบุคลากรอย่างรอบคอบ โดยเสนอข้อยกเว้น หลักเกณฑ์ ตลอดจนแนวทางนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสนับสนุนการพัฒนากฎหมายและแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในอนาคต

นิยามศัพท์เฉพาะ

การคัดกรองบุคคลก่อนจ้างงาน (Pre-employment Screening) กระบวนการที่ฝ่ายทรัพยากรบุคคล (HR) ตรวจสอบภูมิหลังของผู้สมัครงาน เช่น ประวัติการศึกษา ประวัติการทำงาน รวมถึงประวัติอาชญากรรม เพื่อประเมินความเหมาะสมในการจ้างงาน

การเปิดเผยข้อมูล (Disclosure) หมายถึง การให้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำผิดในอดีตของบุคคลที่เคยกระทำความผิดขณะเป็นเยาวชน ไม่ว่าในรูปแบบเอกสารหรือฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งอาจถูกนำมาใช้ในกระบวนการพิจารณารับเข้าทำงาน

▣ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ประเด็นปัญหาและข้อจำกัดในการเปิดเผยข้อมูลประวัติอาชญากรรมของเยาวชนที่เคยกระทำผิดในคดีอาญา ทั้งในมิติทางกฎหมาย นโยบาย ซึ่งส่งผลต่อโอกาสในการเข้าสู่ตลาดแรงงาน

2. เพื่อออกแบบกรอบแนวทางการเปิดเผยประวัติอาชญากรรมของบุคคลที่เคยกระทำผิดในขณะเป็นเยาวชน

วิธีดำเนินการวิจัย (Materials and Methods)

งานวิจัยเรื่อง กรอบแนวทางการเปิดเผยข้อมูลประวัติอาชญากรรมของเยาวชนในการจ้างงานภาคเอกชน ความท้าทายในกระบวนการยุติธรรมและข้อเสนอเชิงนโยบาย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์

เชิงลึกถึงปัญหาตลอดจนแนวทางการพัฒนารูปแบบการเปิดเผยประวัติอาชญากรรมของเยาวชนในประเทศไทย โดยมีเป้าหมายเพื่อรักษาดุลยภาพระหว่างสิทธิในการฟื้นฟูผู้กระทำผิดวัยเยาวชนกับความจำเป็นของภาคเอกชนในการคัดกรองบุคลากรเพื่อการจ้างงาน ในการนี้ผู้วิจัยได้ออกแบบกระบวนการศึกษาโดยให้ความสำคัญกับการแสวงหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลหลัก โดยการใช้เครื่องมือวิจัยที่หลากหลาย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ตลอดจนการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารทางกฎหมายควบคู่กับนโยบายทั้งในประเทศรวมถึงต่างประเทศ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลสำคัญประกอบการสรุปผลพร้อมการอภิปรายในกระบวนการวิจัย ด้วยเหตุนี้ การศึกษาครั้งนี้จึงเริ่มต้นจาก

1. การศึกษาวิเคราะห์ประเด็นปัญหาพร้อมข้อจำกัดในการเปิดเผยข้อมูลประวัติอาชญากรรมของเยาวชนที่เคยกระทำผิดในคดีอาญา ทั้งในมิติทางกฎหมาย นโยบาย ซึ่งส่งผลต่อโอกาสในการเข้าสู่ตลาดแรงงาน

2. การออกแบบกรอบแนวทางการเปิดเผยประวัติอาชญากรรมของบุคคลที่เคยกระทำผิดในขณะเป็นเยาวชน

เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ การบริหารจัดการ ตลอดจนการเปิดเผยข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรรมของเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมไทย ขณะเดียวกันยังเก็บรวบรวมข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง นำไปสู่การพัฒนาแนวทางที่มีความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทจริง สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยผู้ให้ข้อมูลหลักของการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 3 กลุ่มสำคัญ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลภาครัฐ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ปฏิบัติงานด้านกระบวนการยุติธรรมเยาวชน จำนวน 10 คน ผู้ให้ข้อมูลภาคเอกชน เป็นผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลหรือผู้บริหารองค์กรระดับสูง มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจรับพนักงาน โดยเฉพาะกรณีผู้สมัครที่มีประวัติอาชญากรรมขณะเป็นเยาวชน ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลภาคเอกชนจากโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ มีจำนวนแรงงานตั้งแต่ 200 คนขึ้นไป ตามเกณฑ์ของกรมโรงงาน (Department of Disease Control, 2024, pp.172-181) ในเขตนิคมอุตสาหกรรมโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 6 คน ส่วนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเยาวชนเป็นบุคคล ซึ่งเคยกระทำผิดในช่วงวัยเยาวชน ปัจจุบันมีอายุเกิน 18 ปี จำนวน 10 คน ครอบคลุมคดีเกี่ยวกับทรัพย์ ยาเสพติด การพนัน รวมถึงคดีอื่น ๆ ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้จากจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อสะท้อนบริบทปัญหาการเปิดเผยประวัติอาชญากรรมในกรณีสมัครงานภาคเอกชน

ผลการวิจัย (Result)

ผลการวิจัยสะท้อนปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการจัดการข้อมูลประวัติอาชญากรรมของเยาวชนที่เคยกระทำความผิด โดยเฉพาะการเปิดเผยข้อมูลในการพิจารณารับเข้าทำงานในภาคเอกชน โดยสามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) ข้อจำกัดของกฎหมายกับการบังคับใช้ในการจัดการประวัติอาชญากรรม

และ (2) นโยบายการพิจารณาผู้มีประวัติอาชญากรรมเข้าทำงานของภาคเอกชน

1. ข้อจำกัดของกฎหมายกับการบังคับใช้ในการจัดการประวัติอาชญากรรม

ผลการศึกษาพบว่า ระบบกฎหมายในปัจจุบันยังขาดความชัดเจนในการกำหนดขอบเขตการเปิดเผยข้อมูลประวัติอาชญากรรม โดยเฉพาะกรณีของเยาวชน ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานต้องใช้ดุลยพินิจส่วนบุคคลในการตัดสินใจ ส่งผลให้การบังคับใช้ขาดความเสมอภาค กลายเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการคืนคนดีสู่สังคมอย่างเหมาะสม

1) กฎหมายไม่มีแนวทางที่ชัดเจน ส่งผลให้เกิดการตีความต่างกันในแต่ละหน่วยงาน เกิดความไม่แน่นอนในการตัดสินใจเปิดเผยข้อมูลประวัติอาชญากรรม

2) ขาดระบบคุ้มครองสิทธิของเยาวชนผู้เคยกระทำผิดในคดีอาญา ทำให้ผู้ที่กลับตัวแล้วต้องเผชิญกับการตีตราอย่างต่อเนื่อง

3) การบังคับใช้กฎหมายยังขาดกลไกกำกับตรวจสอบอย่างเข้มงวด ไม่มีบทลงโทษอย่างชัดเจนต่อหน่วยงานที่ละเมิดแนวทางหรือเปิดเผยข้อมูลประวัติอาชญากรรมโดยมิชอบ

2. นโยบายการพิจารณาผู้มีประวัติอาชญากรรมเข้าทำงานของภาคเอกชน

ภาคเอกชนในประเทศไทยมีแนวโน้มใช้ประวัติอาชญากรรมเป็นเงื่อนไขสำคัญในการกลั่นกรองผู้สมัครงาน โดยให้ความสำคัญกับการบริหารความเสี่ยงและความมั่นคงขององค์กร ซึ่งในทางปฏิบัติ กลายเป็นการปิดกั้นโอกาสของผู้ที่เคยกระทำผิดในเยาวชน แม้จะเป็นความผิดเล็กน้อย หรือไม่มีความเกี่ยวข้องกับตำแหน่งงานที่สมัครก็ตาม

1) นโยบายคัดกรองของภาคเอกชนถูกกำหนดขึ้นภายใต้กรอบกฎหมายที่ไม่ชัดเจน ส่งผลให้เกิดความคลุมเครือในการเข้าถึงตลอดจนการใช้ข้อมูล

2) การเปิดเผยประวัติอาชญากรรมกลายเป็นอุปสรรคสำคัญในการเข้าสู่ตลาดแรงงาน แม้ผู้สมัครจะสำนึกผิดพร้อมกลับตัวแล้วก็ตาม

3) การตีตราทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการเปิดเผยข้อมูลในอดีต ขัดแย้งกับเจตนารมณ์ของการเยียวยา ฟื้นฟู รวมถึงการคืนคนดีกลับสู่สังคม

ตามมาตรา 84 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กำหนดว่าข้อมูลของเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมต้องได้รับการปกป้องไม่ให้ถูกเปิดเผยโดยไม่จำเป็น เพื่อป้องกันการตีตราและส่งเสริมโอกาสในการกลับคืนสู่สังคม (Kingkan Petcharanun, 2022, p. 54) ดังนั้น จึงต้องมีทะเบียนประวัติผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนแยกออกจากผู้ใหญ่ จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนากรอบแนวทางการเปิดเผยข้อมูลประวัติอาชญากรรมของเยาวชนในการจ้างงานภาคเอกชน ให้สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิควบคู่กับแนวทางการฟื้นฟู ทั้งยังต้องสร้างความสมดุลกับความต้องการของภาคธุรกิจในการคัดเลือกบุคลากรอย่างรอบคอบ โดยมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหา รวมถึงข้อจำกัดเชิงกฎหมายหรือเชิงนโยบายที่ส่งผลกระทบต่อโอกาสในการเข้าสู่ตลาดแรงงานของเยาวชนกลุ่มนี้

ผู้วิจัยได้ออกแบบกรอบแนวทางการเปิดเผยข้อมูลซึ่งช่วยให้เกิดความเป็นธรรม ลดการตีตราทางสังคม พร้อมส่งเสริมกระบวนการฟื้นฟูอย่างมีประสิทธิภาพในบริบทของกระบวนการยุติธรรมควบคู่กับระบบการจ้างงานภาคเอกชน โดยรูปแบบที่นำเสนอประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่

1. หลักเกณฑ์ในการเปิดเผยข้อมูล กำหนดขอบเขต เงื่อนไข ตลอดจนประเภทของข้อมูลประวัติอาชญากรรมที่สามารถเปิดเผยได้ โดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น อายุในขณะกระทำผิด ลักษณะความผิด ระยะเวลาที่ผ่านไปหลังพ้นโทษ รวมถึงพฤติกรรมการกลับคืนสู่สังคมของบุคคลนั้น ทั้งนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้มีการตีตราหรือเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม

2. กลไกการคัดกรองควบคุมการเข้าถึงข้อมูล เสนอให้มีหน่วยงานกลางหรือระบบตรวจสอบกลางที่มีอำนาจอนุมัติควบคุมการเปิดเผยข้อมูลเฉพาะในกรณีจำเป็น เช่น การสมัครงานในตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงหรือความปลอดภัยสาธารณะ พร้อมกำหนดมาตรการในการรักษาความลับตลอดจนจำกัดการนำข้อมูลไปใช้เกินกว่าขอบเขตที่กำหนดไว้

3. แนวทางการใช้ข้อมูลเชิงฟื้นฟูโดยไม่เลือกปฏิบัติ ส่งเสริมให้ภาคเอกชนใช้ข้อมูลประวัติอาชญากรรมโดยยึดหลัก “โอกาสครั้งที่สอง” (Second Chance) ไม่ตัดสินหรือปิดกั้นโอกาสของผู้ที่เคยกระทำผิดขณะเป็นเยาวชนหากแสดงพฤติกรรมปรับเปลี่ยนที่ชัดเจน ควบคู่กับการให้คำปรึกษา อบรม หรือระบบพี่เลี้ยงในกรณีที่รับบุคคลกลุ่มนี้เข้าทำงาน เพื่อให้เกิดการฟื้นฟูอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1 *รูปแบบการเปิดเผยประวัติอาชญากรรมของบุคคลที่เคยกระทำผิดขณะเป็นเยาวชน*

ขั้นตอนการปฏิบัติงาน	ผังการทำงาน
1. สถานีตำรวจแห่งท้องที่/ตำรวจ > พนักงานสอบสวน จัดพิมพ์ลายนิ้วมือเด็กหรือเยาวชนที่ถูกดำเนินคดี โดยกระทำด้วยความระมัดระวัง เพื่อไม่ให้การบันทึกประวัติผิดพลาด เช่น ชื่อ-สกุล วัน เดือน ปีเกิด > บันทึกลงในฐานข้อมูลระบบอิเล็กทรอนิกส์ พร้อมนำส่งให้กับกองทะเบียนประวัติอาชญากร > ไม่มีอำนาจหน้าที่ในการเปิดเผยทะเบียนประวัติแต่อย่างใด 2. กองทะเบียนประวัติอาชญากร > ตรวจสอบข้อมูลและจัดเก็บลายพิมพ์นิ้วมือทะเบียนประวัติไว้ที่ **"ทะเบียนประวัติผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน"** โดยไม่เก็บรวมไว้ใน 1) ทะเบียนประวัติผู้ต้องหา 2) ทะเบียนประวัติอาชญากร 3) ทะเบียนประวัติผู้กระทำความผิดที่มิใช่อาชญากร ที่รวมกับผู้ใหญ่ > มีหน้าที่ในการเปิดเผยทะเบียนประวัติอาชญากรของผู้ต้องหาทุกราย **ยกเว้น** เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดจะไม่ถูกเปิดเผยไปยังภาคเอกชน ในทุกกรณี ยกเว้นมีคำร้องขอจากศาล > เมื่อประวัติเด็กหรือเยาวชนถูกแยกจัดเก็บไว้ใน **"ทะเบียนประวัติผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน"** แล้ว ก็จะทำให้สืบค้นได้ง่าย ไม่ผิดพลาดในการเปิดเผยข้อมูลไปให้ภาคเอกชน 3. ภาคเอกชน/สถานประกอบการ > หากจะตรวจสอบประวัติอาชญากรรมของผู้สมัครงาน ต้องทำหนังสือและจัดส่งไปตรวจที่กองทะเบียนประวัติอาชญากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติเท่านั้น > แนบเอกสารหนังสือยินยอมพร้อมกับบัตรประชาชนของผู้สมัครงานรายนั้น > รอรับผลการตรวจประวัติอาชญากรรมภายใน 15 วันทำการ	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้ความสำคัญต่ออนาคตของเด็กและเยาวชน โดยยึดมั่นหลักการของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ตามมาตรา 84 ↓ สถานีตำรวจแห่งท้องที่/ตำรวจ 1. พนักงานสอบสวนจัดพิมพ์ลายนิ้วมือ 2. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล 3. นำส่งให้กองทะเบียนประวัติอาชญากร ↓ กองทะเบียนประวัติอาชญากร 1. ตรวจสอบข้อมูลทะเบียนประวัติที่ได้รับ 2. จัดเก็บ บันทึกใน **"ทะเบียนประวัติผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน"** 3. ทะเบียนประวัติแฟ้มดังกล่าวนี้ห้ามเปิดเผยต่อภาคเอกชน ↓ ภาคเอกชน/สถานประกอบการ 1. ส่งเอกสารการขอตรวจสอบประวัติผู้สมัครงานไปยังกองทะเบียนประวัติอาชญากร 2. แนบเอกสารหลักฐานครบถ้วน 3. รอผล 15 วัน ↓ ภาคเอกชน ไม่พบประวัติ

หมายเหตุ. ผู้วิจัยจัดทำขึ้นจากการวิเคราะห์ข้อมูล

จากภาพแสดงแนวทางกรอบการพัฒนารูปแบบการเปิดเผยประวัติอาชญากรรมของบุคคลที่เคยกระทำผิดขณะเป็นเยาวชน โดยเน้นการออกแบบระบบทะเบียนประวัติผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนขึ้นเป็นการเฉพาะ แตกต่างจากฐานข้อมูลของผู้ใหญ่โดยสิ้นเชิง เพื่อป้องกันไม่ให้ข้อมูลดังกล่าวถูกรวมอยู่ในทะเบียนประวัติผู้ต้องหา ทะเบียนประวัติอาชญากร หรือทะเบียนประวัติผู้กระทำความผิดทั่วไปที่มีอยู่เดิม การแยกฐานข้อมูลนี้ช่วยให้สามารถจำแนกสถานะของบุคคลได้อย่างละเอียด ครอบคลุมตั้งแต่ระยะเวลาการพิจารณาคดี กระบวนการฟื้นฟู จนถึงสถานะสิ้นสุดทางกฎหมาย นอกจากนี้ ยังช่วยลดความเสี่ยงในการเปิดเผยข้อมูลที่อาจละเมิดสิทธิของกลุ่มเด็กหรือเยาวชนผู้เปราะบางอย่าง

เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีตีตรา (Labeling Theory) ที่ชี้ว่าการถูกตีตราว่าเป็นผู้กระทำผิดตั้งแต่วัยเยาว์จะส่งผลกระทบต่อการปรับตัวและโอกาสในอนาคตของเยาวชน (Saranya Lartsatwattana, 2017, pp.58-59) อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักการอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนในการไม่ถูกเลือกปฏิบัติ สิทธิในความเป็นส่วนตัว และสิทธิที่จะได้รับโอกาสในการฟื้นฟูเพื่อกลับคืนสู่สังคมอย่างสมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

สรุปและอภิปรายผล (Discussion)

การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า การเปิดเผยข้อมูลประวัติอาชญากรรมของเยาวชนในประเทศไทยยังขาดระบบที่มีความเป็นธรรม สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน พร้อมทั้งรองรับการกลับคืนสู่สังคมของผู้ที่เคยกระทำผิดในวัยเยาวชน โดยพบประเด็นปัญหาหลัก 3 ด้าน ได้แก่ ข้อจำกัดทางกฎหมาย ความไม่ชัดเจนของแนวทางปฏิบัติ รวมถึงการบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

ประการแรก การจัดการข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรรมของเยาวชนในประเทศไทยยังไม่มีพระราชบัญญัติที่กำกับดูแลโดยเฉพาะ ส่งผลให้การตีความหรือการเปิดเผยข้อมูลในแต่ละหน่วยงานมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะเมื่อข้อมูลดังกล่าวถูกนำไปใช้ประกอบการพิจารณารับเข้าทำงานในภาคเอกชน ซึ่งอาจกระทบต่อสิทธิและโอกาสในการกลับคืนสู่สังคมของผู้พ้นโทษ ทั้งที่ตามหลักการของ Labeling Theory (Becker, 1963) การตีตราทางสังคมจากการเปิดเผยข้อมูลประวัติอาชญากรรมสามารถก่อให้เกิดผลกระทบระยะยาวต่อชีวิตของบุคคลที่เคยกระทำความผิดในช่วงวัยเยาว์ นอกจากนี้ ระบบการจัดเก็บและการเปิดเผยข้อมูลในทางปฏิบัติยังขาดกลไกในการจำแนกระดับความร้ายแรงของความผิด รวมทั้งยังไม่มีมาตรการกลั่นกรองข้อมูลก่อนการเปิดเผยอย่างเป็นระบบ ซึ่งอาจนำไปสู่การตีตราทางสังคมที่ไม่สอดคล้องกับหลักการฟื้นฟูและการให้โอกาสครั้งที่สองแก่เด็กและเยาวชน

ประการที่สอง แนวทางปฏิบัติในการเปิดเผยข้อมูลยังขาดความชัดเจน โดยเจ้าหน้าที่บางรายยังเปิดเผยข้อมูลต่อนายจ้างโดยไม่มีอำนาจตามกฎหมาย แม้มาตรา 84 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าข้อมูลประวัติคดีของเยาวชนไม่ควรถูกนำมาใช้หลังจากสิ้นสุดกระบวนการยุติธรรมแล้ว กรณีดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงช่องว่างของการบังคับใช้กฎหมายและขาดกลไกกำกับดูแลอย่างรัดกุม ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของปิยลักษณ์ โพธิวรรณ และกิตติกรณ์ บำรุงบุญ (Piyaluk Potiwan & Kittikorn Bumroongboon, 2016) ที่ชี้ให้เห็นถึงปัญหาความไม่เป็นเอกภาพของระบบราชการในการจัดการข้อมูล

ประการที่สาม การบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงานยังขาดประสิทธิภาพ ทั้งในด้านระบบฐานข้อมูล การส่งต่อข้อมูล รวมถึงทรัพยากรบุคลากรที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมมีระบบเก็บข้อมูลแบบแยกจากกัน ทำให้เกิดความซ้ำซ้อน ล่าช้า ตลอดจนเสี่ยงต่อการเปิดเผยข้อมูลที่ไม่จำเป็น งานวิจัย

ของเบญญาภา ทองเมืองหลวง (Benyapa Thongmuangloung, 2018) และปกป้อง ศรีสนิท (Pokpong Srisanit, 2018, pp.150-181) ต่างยืนยันในประเด็นนี้ โดยชี้ว่าความล่าช้าในการปรับสถานะข้อมูล เช่น การไม่ฟ้องหรือยกฟ้อง มักเกิดจากการขาดกลไกกลางในการเชื่อมโยงข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาตัวอย่างจากประเทศพัฒนาแล้ว เช่น อังกฤษ หรือสิงคโปร์ จะพบว่ามีการจัดลำดับความร้ายแรงของความผิดของเยาวชน การแยกฐานข้อมูลเฉพาะ ตลอดจนกลไกป้องกันการเข้าถึงข้อมูลโดยไม่ชอบ ผู้วิจัยจึงเสนอว่าประเทศไทยควรเร่งพัฒนาแนวทางเฉพาะในการบริหารจัดการข้อมูลประวัติอาชญากรรมของเยาวชน โดยกำหนดระดับการเข้าถึงข้อมูลอย่างจำแนกชัดเจน แยกระหว่างข้อมูลที่จำเป็นต่อประโยชน์สาธารณะกับข้อมูลที่ควรได้รับความคุ้มครองอย่างเคร่งครัด

อย่างไรก็ตาม แม้ข้อเสนอดังกล่าวจะสะท้อนแนวทางการปรับปรุงที่เหมาะสม แต่ในทางปฏิบัติกลับพบอุปสรรคสำคัญด้านกฎหมายและระเบียบที่ยังคงเป็นข้อจำกัดในการขับเคลื่อน แม้ว่าพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จะกำหนดหลักการคุ้มครองสิทธิเด็ก แต่ในทางปฏิบัติยังมีข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการกลับไปใช้ชีวิตในการประกอบอาชีพของเยาวชน ดังนี้ (1) กฎหมายฉบับนี้ไม่ได้ระบุแนวทางการจัดเก็บหรือแยกทะเบียนประวัติของเยาวชนอย่างชัดเจน ส่งผลให้แต่ละหน่วยงาน เช่น ศาล อัยการ และตำรวจ ดำเนินการในลักษณะที่แตกต่างกัน บางหน่วยงานอาจเก็บรวมกับข้อมูลของผู้ใหญ่ ซึ่งเพิ่มความเสี่ยงที่เยาวชนจะถูกตีตราหรือมีภาพลักษณ์ทางสังคมในทางลบได้ (2) อุปสรรคจากกฎหมายแรงงานที่ไม่มีบทบัญญัติชัดเจนห้ามการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานต่อผู้ที่เคยมีประวัติอาชญากรรมในวัยเยาวชน ส่งผลให้ผู้ประกอบการจำนวนมากยังใช้ประวัติอาชญากรรมเป็นเงื่อนไขในการปฏิเสธการจ้างงาน และ (3) ระเบียบภายในของสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2566 ยังขาดความชัดเจนในการกำหนดขอบเขตและเงื่อนไขของผู้มีสิทธิ์เข้าถึงข้อมูล ทำให้มีความเสี่ยงต่อการนำข้อมูลไปใช้ในทางที่อาจละเมิดสิทธิเด็กและเยาวชน

ข้อค้นพบทั้งหมดนี้สะท้อนว่า การคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนในบริบทของการเปิดเผยข้อมูลประวัติอาชญากรรมจำเป็นต้องดำเนินควบคู่กับการส่งเสริมความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรม ควบคู่เสริมสร้างโอกาสในการกลับคืนสู่สังคมอย่างแท้จริง

ข้อคิดเห็น

ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่า แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายพร้อมทั้งมาตรการคุ้มครองสิทธิของเด็กกับเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมอย่างชัดเจน แต่ข้อจำกัดทั้งในด้านโครงสร้างกฎหมาย แนวทางปฏิบัติ ตลอดจนระบบบริหารจัดการข้อมูล ยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิ รวมถึงโอกาสของเยาวชนที่เคยกระทำผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการกลับคืนสู่สังคมและการเข้าถึงโอกาสในตลาดแรงงาน

การเปิดเผยข้อมูลประวัติอาชญากรรมที่ขาดความเป็นธรรม พร้อมทั้งไม่มีมาตรฐานชัดเจนก่อให้เกิดการตีตราและการเลือกปฏิบัติ ซึ่งไม่เพียงขัดแย้งกับหลักการฟื้นฟูตามกฎหมายที่มีอยู่ แต่ยังละเมิดต่อหลักสิทธิมนุษยชนสากลที่ประเทศไทยให้คำมั่นไว้

ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาแนวทางที่มุ่งสร้างความสมดุลระหว่างการคุ้มครองสังคมกับการส่งเสริมศักยภาพของเด็กหรือเยาวชน รวมถึงการปรับปรุงระบบฐานข้อมูล การเสริมสร้างกลไกกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนการวางหลักเกณฑ์อย่างรอบด้าน จึงเป็นภารกิจเร่งด่วนที่จะช่วยลดผลกระทบทางลบ พร้อมส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมในระยะยาว

การดำเนินงานในลักษณะดังกล่าวไม่เพียงสร้างความเป็นธรรมและความไว้วางใจในระบบยุติธรรมไทย แต่ยังแสดงถึงความสอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศของไทยในการคุ้มครองสิทธิเด็กกับเยาวชน อีกทั้งช่วยยกระดับภาพลักษณ์ของประเทศในเวทีโลกในฐานะผู้เคารพหลักสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จัดตั้งทะเบียนประวัติอาชญากรแยกเฉพาะสำหรับเด็กและเยาวชน ควรกำหนดให้มี “ทะเบียนประวัติผู้กระทำผิดในวัยเด็กและเยาวชน” แยกออกจากทะเบียนของผู้ใหญ่อย่างชัดเจนผ่านการปรับปรุงระเบียบภายในของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พร้อมทั้งระบุนิยาม ขอบเขต วัตถุประสงค์ในการจัดเก็บและระยะเวลาการเก็บรักษา เพื่อป้องกันผลกระทบเชิงลบที่อาจก่อให้เกิดการตีตราทางสังคม และช่วยลดอุปสรรคในการกลับคืนสู่สังคมของบุคคลกลุ่มนี้ในระยะยาว

2. ทบทวนนโยบายการบันทึกลายนิ้วมือของเด็กหรือเยาวชน ควรดำเนินการบันทึกลายนิ้วมือเฉพาะกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งฟื้นฟูอย่างเป็นทางการแล้ว เพื่อไม่ให้การเก็บข้อมูลลายนิ้วมือในช่วงก่อนมีคำตัดสินกลายเป็นการตีตราทางอ้อมต่อผู้ที่ยังมิได้รับการพิสูจน์ความผิดตามกฎหมาย ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวยังส่งเสริมหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ รวมไปถึงช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมในระดับนโยบายสาธารณะ

3. แก้ไขกฎหมายแรงงานเพื่อกำหนดบทบัญญัติว่าด้วยการไม่เลือกปฏิบัติ ควรเพิ่มเติมบทบัญญัติในกฎหมายแรงงานที่กำหนดให้นายจ้างไม่มีสิทธิปฏิเสธการจ้างงานเพียงเพราะผู้สมัครเคยกระทำผิดในช่วงวัยเยาวชน โดยเฉพาะในกรณีที่บุคคลนั้นผ่านกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูตามกฎหมายแล้ว เพื่อเปิดโอกาสให้สามารถเข้าถึงระบบการจ้างงานภายใต้หลักความเป็นธรรมและความเท่าเทียม

4. ส่งเสริมมาตรการจูงใจภาคเอกชนในการจ้างงาน รัฐควรจัดให้มีมาตรการส่งเสริม เช่น การลดหย่อนภาษี หรือการอุดหนุนค่าจ้าง เพื่อกระตุ้นให้ผู้ประกอบการเปิดรับเยาวชนผู้เคยกระทำผิดเข้าสู่ระบบการจ้างงานในฐานะที่เท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป พร้อมส่งเสริมกิจกรรมสร้างความเข้าใจในเรื่องสิทธิมนุษยชน ตลอดจนจริยธรรมสำหรับผู้ประกอบการ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. พัฒนาแนวทางปฏิบัติร่วมระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ควรมีการจัดทำแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนร่วมกันระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม หน่วยงานที่รับผิดชอบควรเป็นสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมคุมประพฤติ หรือศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดเก็บและเปิดเผยข้อมูลประวัติอาชญากรรมของเยาวชน โดยเน้นการจำกัดการเข้าถึงเฉพาะในกรณีที่มีความจำเป็นทางกฎหมาย พร้อมกำหนดกลไกติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เช่น การประชุมประสานงานรายไตรมาส และการรายงานผลต่อคณะกรรมการกำกับดูแลข้อมูลเยาวชน อีกทั้งควรมีระบบประเมินประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานในแต่ละช่วงเวลา เพื่อให้มั่นใจว่ากระบวนการดังกล่าวสอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมและการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของเยาวชน

2. พัฒนาระบบฐานข้อมูลแยกส่วน (Segmented Database) ควรพัฒนาระบบจัดการข้อมูลที่แยกประวัติของเด็กและเยาวชนออกจากข้อมูลของผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ พร้อมกำหนดระดับการเข้าถึงที่เหมาะสมตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน หน่วยงานที่รับผิดชอบควรเป็นกองทะเบียนประวัติอาชญากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และฝ่ายสารสนเทศของกรมคุมประพฤติ เพื่อป้องกันการนำข้อมูลไปใช้ในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสิทธิหรือโอกาสในการดำเนินชีวิตของเยาวชน นอกจากนี้การออกแบบระบบดังกล่าวควรคำนึงถึงความเสี่ยงในการเลือกปฏิบัติ รวมถึงต้องมีมาตรการรับรองความปลอดภัยของข้อมูล เช่น การเข้ารหัสข้อมูล และการกำหนดสิทธิ์เข้าถึงตามบทบาท เพื่อสร้างสมดุลระหว่างความจำเป็นในการใช้ข้อมูลกับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลอย่างรอบด้าน

3. จัดอบรมเสริมสร้างความรู้แก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมการอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจ ฝ่ายสืบสวน สอบสวน รวมถึงบุคลากรจากหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย หน่วยงานที่รับผิดชอบควรเป็นกรมคุมประพฤติ และศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิเด็ก มาตรฐานการจัดการข้อมูลส่วนบุคคล และหลักการไม่เลือกปฏิบัติ อันจะช่วยให้กระบวนการเปิดเผยข้อมูลเป็นไปอย่างรอบคอบ เหมาะสม และสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน โดยไม่ละเมิดโอกาสของเด็กและเยาวชนในการกลับคืนสู่สังคม

4. ประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจแก่ภาคเอกชน ภาครัฐควรดำเนินการจัดเวทีความร่วมมือและกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ให้แก่ผู้ประกอบการเกี่ยวกับสิทธิของเด็กและเยาวชน รวมถึงแนวทางการฟื้นฟูผู้กระทำผิด โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบควรเป็นกระทรวงแรงงาน ร่วมกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสมาคมผู้ประกอบการภาคเอกชน เพื่อช่วยลดอคติที่อาจเกิดขึ้นระหว่างกระบวนการสรรหาบุคลากร พร้อมทั้งส่งเสริมโอกาสในการจ้างงานให้เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมภายใต้กรอบความรับผิดชอบทางสังคมของภาคธุรกิจ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ขยายกลุ่มตัวอย่างให้หลากหลายมากขึ้น ควรเพิ่มกลุ่มจากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนภาคประชาสังคม เพื่อสะท้อนมุมมองกับปัญหาที่หลากหลายเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลประวัติอาชญากรรมของเยาวชนในบริบทการจ้างงานอย่างรอบด้าน

2. ศึกษาบทบาทของหน่วยงานกำกับดูแลแรงงานอย่างลึกซึ้ง การวิจัยควรเน้นวิเคราะห์บทบาทของหน่วยงานกำกับดูแล เช่น กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ในการสร้างกลไกเพื่อให้เกิดขึ้นอย่างเหมาะสมสำหรับการเปิดเผยข้อมูลประวัติอาชญากรรมของเยาวชน เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิตลอดจนการรักษาความปลอดภัยของสถานประกอบการ

3. พัฒนาระบบสารสนเทศกับเทคโนโลยีการจัดการข้อมูล ควรศึกษาวิธีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศขั้นสูงมาใช้ในการจัดเก็บ รวมถึงควบคุมการเข้าถึงข้อมูล เพื่อเสริมสร้างความปลอดภัยพร้อมป้องกันการละเมิดสิทธิอย่างมีประสิทธิภาพ

4. วิจัยผลกระทบระยะยาวของการเปิดเผยข้อมูลในบริบทต่าง ๆ ควรติดตามและวิเคราะห์ผลต่อชีวิตของเยาวชนผู้เคยกระทำผิด ทั้งในแง่การจ้างงาน ความมั่นคงทางจิตใจ รวมถึงการกลับคืนสู่สังคม เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับปรับปรุงนโยบายกับแนวทางปฏิบัติ

5. ศึกษาเปรียบเทียบกรอบกฎหมายและนโยบายในระดับสากล พิจารณาแนวทางพร้อมกรอบกฎหมายจากประเทศที่มีระบบเปิดเผยข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำบทเรียนมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทประเทศไทย

6. พัฒนาแนวทางการสื่อสารรวมทั้งสร้างความเข้าใจในภาคเอกชน ควรศึกษาวิธีส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกต่อเยาวชนผู้เคยกระทำผิด โดยมุ่งสร้างความเข้าใจในภาคธุรกิจเพื่อเพิ่มโอกาสในการจ้างงานอย่างเป็นธรรม

การนำไปใช้ประโยชน์

ผลงานวิจัยนี้มีความสำคัญต่อการส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหากับข้อจำกัดในการเปิดเผยข้อมูลประวัติอาชญากรรมของเยาวชนในบริบทการจ้างงานภาคเอกชน นอกจากจะช่วยให้หน่วยงานทั้งภาครัฐกับภาคเอกชนตระหนักถึงความซับซ้อนของปัญหา ยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ใช้เป็นกรอบแนวทางสำหรับพัฒนานโยบายหรือมาตรการอย่างเหมาะสม หน่วยงานเกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงแรงงาน สามารถนำผลศึกษานี้ไปออกแบบหรือปรับปรุงนโยบายให้สอดคล้องหลักสิทธิมนุษยชน พร้อมสร้างความเป็นธรรมในระบบ

2. สนับสนุนการพัฒนาระบบฐานข้อมูลร่วมกับกลไกควบคุมการเข้าถึงข้อมูล ผลวิจัยนี้ช่วยวางรากฐานสำหรับออกแบบระบบจัดการข้อมูลอย่างปลอดภัย รวมทั้งลดความเสี่ยงจากการใช้ข้อมูลในทางที่อาจส่งผลเสียต่อโอกาสของเยาวชน

3. ส่งเสริมการรับรู้และปรับทัศนคติในภาคเอกชน ภาคธุรกิจสามารถนำข้อเสนอแนะ

ไปประยุกต์ใช้เพื่อปรับวิธีคัดเลือกบุคลากร โดยมุ่งลดอคติที่มีต่อเยาวชนผู้เคยกระทำผิด เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ครอบคลุม

4. เป็นแนวทางสำหรับการวิจัยหรือโครงการพัฒนาต่อยอด นักวิจัยกับผู้สนใจสามารถนำกรอบแนวทางจากผลงานนี้ไปต่อยอด โดยเฉพาะในประเด็นด้านเทคโนโลยีการจัดการข้อมูล ผลกระทบทางสังคม หรือประเด็นนโยบายแรงงานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเยาวชน

5. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการประสานการทำงานระหว่างหน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน รวมถึงองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อร่วมกันสร้างระบบที่มีประสิทธิภาพควบคู่ความเป็นธรรม ซึ่งจะช่วยฟื้นฟูพร้อมคืนโอกาสให้เยาวชนได้อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

Aranee Vivatthanaporn. (2017). *Model of juvenile organization management model for order and judgments in Juvenile and Family Court* (Unpublished doctoral dissertation). Thammasat University.

Becker, H. S. (1963). *Outsiders: Studies in the sociology of deviance*. Free Press.

Benyapa Thongmuangloung. (2018). *Criminal records management in criminal justice system* (Unpublished doctoral dissertation). Thammasat University.

Department of Disease Control. (2024). Model development of COVID-19 Factory prevention and control in Phra Nakhon Sri Ayutthaya Province. *Journal of Medical and Public Health Region 4, 14*(1), 172-181.

Jakgrin Suwannamai. (2021). *The criminal record of child or youth convicted of offense and special measures in lieu of criminal proceeding* (Unpublished master's thesis). Dhurakij Pundit University.

Kingkan Petcharanun. (2022). *The study of repeated offenses in juvenile's narcotics cases: The case study of juvenile observation and protection center in suratthani* (Unpublished master's thesis). Rangsit University.

Office of Labour Economic, Office of the Permanent Secretary, Ministry of Labour. (2024). *Thai labour market early warning system: Q1/2024* [Report]. https://warning.mol.go.th/uploadFile/pdf/pdf-2024-03-20-1710903858.pdf

Office of the Board of Investment. (2024, September 23). *BOI supports Hana–PTT in establishing Thailand's first chip factory* [Press release]. https://www.boi .go.th/upload/content/PR129_2567TH.pdf

Piyaluk Potiwan & Kittikorn Bumroongboon. (2016). *Guidelines for managing social welfare and social work's management approach for children and youths welfare of maha sarakham Children and Youth*

Council [Research report]. Mahasarakham Rajabhat University.

Pokpong Srisanit. (2018). The reform of criminal records and the concept of proportionate sentencing for offenders. *In Proceedings of the 16th National Justice Administration Academic Conference: Advancing Justice, Reducing Inequality* (pp. 150-181). IMPACT Muang Thong Thani.

Saranya Lartsatwattana. (2017). *Process of treatment and rehabilitation in the junenile and family courtily* (Unpublished doctoral dissertation). Thammasat University.

Schwab, K. (2016). *The fourth industrial revolution.* World Economic Forum. https://www.weforum.org/about/the-fourth-industrial-revolution-by-klaus-schwab/

การพัฒนาแนวทางการสืบสวนสอบสวนที่มีประสิทธิผลและเคารพสิทธิมนุษยชน*

Enhancing Investigative Methods that are Effective and Uphold Human Rights

*เนติ ศรีสกุล***
Neti Srisakul
*เกียรติศักดิ์ จันจะนะ****
Kiattisak Chanjana

บทคัดย่อ

พนักงานสอบสวนเป็นต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรม หากแต่การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในปัจจุบันยังไม่มีแบบแผนการปฏิบัติงานที่ก้าวหน้าทันสมัยในระดับสากล พบว่าเกิดปัญหาพนักงานสอบสวนขาดทักษะและองค์ความรู้ด้านการสอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชน ตลอดจนมีข้อจำกัดอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพการสอบสวน เช่น การขาดแคลนพนักงานสอบสวน เครื่องมืออุปกรณ์ และสถานที่สอบสวนไม่เหมาะสมและเพียงพอ โดยปรากฏข่าวสารตามที่เผยแพร่ในสื่อสารมวลชนต่าง ๆ ว่าพนักงานสอบสวนไม่ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหาย ไม่เปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาแสดงความบริสุทธิ์หรือให้เขาสามารถให้การได้อย่างเต็มที่ หรือต้องการเพียงคำรับสารภาพจากผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนมีท่าทีไม่เป็นมิตรต่อประชาชน อันเป็นการแสดงถึงการปฏิบัติหน้าที่ที่ยังไม่เป็นมืออาชีพ โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาแนวปฏิบัติ

* *ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2566 งบประมาณที่ได้รับ 1,600,000 บาท ระยะเวลาทำวิจัย ตั้งแต่เดือนเมษายน 2566 ถึงเดือนเมษายน 2567 ขอขยายถึงเดือนกรกฎาคม 2567*
Received a research grant from the National Research Council of Thailand for the fiscal year 2023, with a budget of 1,600,000 baht. The research period is from April 2023 to April 2024, with a requested extension until July 2024.
** *อาจารย์ คณะตำรวจศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ*
Lecturer, Faculty of Police Science, Royal Police Cadet Academy
*** *อาจารย์ คณะนิติศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ*
Lecturer 2, Faculty of law, Royal Police Cadet Academy
Received: 17 March 2025 Revised: 30 October 2025 Accepted: 6 November 2025

และหลักสูตรการสืบสวนสอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชนและมีประสิทธิผลในครั้งนี้ วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่ในชั้นการสอบสวนของพนักงานสอบสวนสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อสร้างแนวปฏิบัติการถามปากคำในชั้นการสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชนและมีประสิทธิผล อันสอดคล้องและเป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศ เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง *(International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR)* และอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการบังคับให้หายสาบสูญ *(International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance: ICCPED)* เพื่อเสนอแนะเชิงนโยบายให้ผู้บริหารระดับสูงของสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ออกระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนในขั้นตอนการสอบสวนปากคำ เพื่อให้มีผลบังคับใช้ทั่วราชอาณาจักร และสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนแนวปฏิบัติการสืบสวนสอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชนและมีประสิทธิผลให้แก่อาจารย์ผู้สอนนักเรียนนายร้อยตำรวจ โดยใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจง ทั้งหมด 17 คน ประกอบด้วย ประชาชนที่เป็นผู้เสียหาย พยาน หรือผู้ต้องหาพนักงานสอบสวนสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พนักงานสอบสวนสังกัดกรมสอบสวนคดีพิเศษ พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา นักสิทธิมนุษยชน อาจารย์ผู้มีความรู้เชี่ยวชาญในเรื่องเทคนิคการสอบสวน วิชาสิทธิมนุษยชน และวิชาจิตวิทยา ผลการวิจัยพบว่าการสอบสวนในแบบปัจจุบันยังขาดความเป็นมาตรฐานและสามารถปรับปรุงให้คุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้มากยิ่งขึ้น ปัจจุบันพนักงานสอบสวนไม่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการถามปากคำ พนักงานสอบสวนไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับหลักการถามปากคำที่มีประสิทธิภาพและเคารพสิทธิมนุษยชน และปัจจุบันกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการถามปากคำ ยังไม่มีกำหนดให้ใช้วิธีการบันทึกภาพและเสียงแทนการบันทึกในเอกสาร จึงเสนอแนวทางการปฏิบัติที่อิงตามหลัก *PEACE Model* และ *The Méndez Principles* เพื่อยกระดับการสอบสวนให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล โดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติควรออกระเบียบข้อบังคับการปฏิบัติหน้าที่การถามปากคำในชั้นการสอบสวนให้ชัดเจน เพื่อให้เป็นระเบียบแบบแผนเดียวกันทั่วประเทศ โดยนำรูปแบบการสอบสวน “สร้างความพร้อม – อธิบายและสร้างสัมพันธ์ – บริหารจัดการคำถาม – สร้างความเชื่อมั่นศรัทธา – วินิจฉัย (ส.อ.บ.ส.วน.)” ซึ่งเป็นผลผลิตที่ได้จากการศึกษาวิจัยที่ประยุกต์มาจากรูปแบบการถามปากคำแบบ PEACE Model ของประเทศภาคพื้นยุโรป มาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ และควรสร้างและพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนแนวปฏิบัติการสืบสวนสอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชนและมีประสิทธิผลให้แก่นักเรียนนายร้อยตำรวจ และผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตรต่าง ๆ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อสร้างทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับการสอบสวนปากคำบุคคลซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นการสอบสวน โดยองค์ความรู้สำคัญที่จะต้องบรรจุลงไปในหลักสูตร ได้แก่

ความรู้ทางด้านจิตวิทยา ความรู้เกี่ยวกับการทำงานของสมอง สิทธิมนุษยชนของผู้ที่ตกอยู่ในกระบวนการยุติธรรม และทักษะที่ต้องเสริมสร้างให้แก่ผู้เรียน ได้แก่ ทักษะการเจรจาพูดคุย ทักษะการเป็นผู้ฟังที่ดี การวางตัว การมีบุคลิกลักษณะท่าทาง ตลอดจนการใช้น้ำเสียงอย่างเหมาะสม และการแสดงออกว่าปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อตรง โปร่งใส และมีความเป็นมืออาชีพ

คำสำคัญ: พนักงานสอบสวน, “ส.อ.บ.ส.วน.”, การสอบสวนปากคำ, แบบจำลอง PEACE, หลักการเมนเดซ, สิทธิมนุษยชน, ประสิทธิผล, หลักสูตรการฝึกอบรม

Abstract

Investigating officers serve as the cornerstone of the criminal justice process. However, current investigative practices in Thailand lack a modern, standardized, and internationally recognized operational framework. Reviews indicate that investigating officers may lack both the skills and knowledge necessary to conduct human-rights-respecting interviews. In addition, there are structural limitations affecting investigative quality, such as a shortage of personnel, inadequate investigative tools and equipment, and insufficient or unsuitable interview facilities.

Media reports have widely circulated concerns about recurring problems of investigative practice— investigating officers failing to ensure fairness to victims, denying suspects adequate opportunity to prove their innocence or give full testimony, or focusing solely on eliciting confessions. Such conduct reflects an absence of professionalism and a deficiency in ethical investigative culture.

In response, this research project analyzes problems and operational obstacles faced by investigating officers under the Royal Thai Police during the investigative process. Its objective is to establish standardized and human-rights-respecting interviewing procedures that are both effective and aligned with international obligations such as the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) and the International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance (ICCPED). The research seeks to provide policy recommendations for senior executives of the Royal Thai Police to issue nationwide regulations governing investigative interviewing practices. Furthermore, it proposes the creation of a teaching curriculum on human-rights-compliant and effective investigative interviewing for instructors at the Royal Police Cadet Academy.

A research-and-development methodology was applied, using purposive sampling of 17 participants, including victims,

witnesses, and suspects; investigating officers from the Royal Thai Police and the Department of Special Investigation; public prosecutors; judges; human rights advocates; and academic experts in investigative techniques, human rights, and psychology.

Findings revealed that current interviewing practice remains non-standardized and could be significantly improved to enhance human-rights protection. Presently, there are no clear and unified operational guidelines for interviewing, and systematic training in effective, rights-compliant investigative interviewing remains insufficient. Existing laws and regulations continue to rely primarily on written documentation rather than mandatory audio-video recording of interrogations.

Therefore, this study proposes the adoption of investigative practices based on the PEACE Model and the Méndez Principles to elevate Thai investigative interviewing to international standards. It recommends that the Royal Thai Police issue clear nationwide regulations for investigative interviewing, adopt the S.O.B.S.WN. model, which has been developed from the European PEACE Model, as a reference framework for practice, and implement a structured training curriculum on human-rights-compliant investigative interviewing for police cadets and in-service personnel. The curriculum should cultivate correct attitudes toward interviewing as a core component of evidence collection and must include essential knowledge of psychology, neuroscience, and human rights in the justice process. Besides, key interpersonal competencies such as communication and negotiation, active listening, professional demeanor, appropriate tone of voice, and ethical conduct demonstrating integrity, transparency, and professionalism should be strengthened.

Keywords: Investigating Officers, “S.O.B.S.WN.”, Investigative Interviewing, PEACE Model, Méndez Principles, Human Rights, Effectiveness, Training Curriculum

บทนำ

การทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหายเป็นอาชญากรรมร้ายแรงและต้องห้ามอย่างเด็ดขาดภายใต้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (ICCPED) และได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 งานวิจัยนี้จึงต้องการแสวงหาเครื่องมือเพื่อเสริมสร้างการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเน้นศึกษาใน 4 ประเด็น ได้แก่

การจัดตั้งกลไกป้องกันระดับชาติและเครื่องมือตรวจเยี่ยมเรือนจำ การพัฒนาแนวทางการสืบสวนสอบสวนที่มีประสิทธิผลและเคารพสิทธิมนุษยชน การตรวจประเมินและการให้ความเห็นทางการแพทย์กรณีการทรมานและการเยียวยาผู้เสียหายจากการทรมานและการบังคับสูญหาย

สำหรับประเด็นเรื่องการพัฒนาแนวทางการสืบสวนสอบสวนที่มีประสิทธิผลและเคารพสิทธิมนุษยชนนั้น สืบเนื่องจากการสอบสวนในปัจจุบันยังปรากฏปัญหาการปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสมต่อผู้ถูกสอบสวน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้ต้องหาในคดีอาญา รวมถึงการซ้อมทรมานเพื่อคาดคั้นเอาคำรับสารภาพจากผู้ต้องหา เมื่อพิจารณาถึงกฎหมายเกี่ยวข้องกับการถามปากคำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตลอดจนระเบียบข้อบังคับของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่ากฎหมายมิได้กำหนดแนวปฏิบัติของพนักงานสอบสวนไว้อย่างชัดเจน ว่าพนักงานสอบสวนตระเตรียมการอย่างไรก่อนเริ่มทำการสอบสวน จะต้องให้ความสำคัญกับสภาพความพร้อมของผู้ให้ถ้อยคำทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ จะต้องตั้งประเด็นคำถามอย่างไร ควรลำดับคำถามก่อนหลังอย่างไร ไม่ได้ระบุว่าพนักงานสอบสวนควรเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาให้การถึงรายละเอียดในมุมมองของผู้ต้องหาเสียก่อน จึงจะถามว่าให้การรับสารภาพหรือปฏิเสธข้อเท็จจริงที่กล่าวหา นอกจากนี้ ไม่ได้กำหนดว่าสภาพบรรยากาศในการสอบสวนที่เหมาะสมว่าควรเป็นอย่างไร ห้องสอบสวนบางแห่งในประเทศไทยยังไม่เหมาะสมต่อการค้นหาความจริง และอาจถึงขั้นไม่ปลอดภัย การที่กฎหมายและระเบียบไม่ได้คำนึงถึงหรือไม่ได้ระบุระเบียบปฏิบัติในเรื่องเหล่านี้ไว้ อาจเปิดโอกาสให้พนักงานสอบสวนแต่ละคนใช้ดุลยพินิจดำเนินการตามความเหมาะสม ตามความรู้และความเข้าใจส่วนตัว ซึ่งมักจะแตกต่างกันตามทิฐิของตน ทำให้การสอบสวนของพนักงานสอบสวนสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน มีโอกาสที่จะทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ไม่ถูกต้องและไม่น่าเชื่อถือ แตกต่างจากในประเทศที่พัฒนาแล้วที่เล็งเห็นปัญหาของการสอบสวนในรูปแบบเดิม จึงได้ปรับปรุงการถามปากคำเป็นแบบ Investigative Interviewing ซึ่งเป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศ เช่น *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* และ *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance (ICCPED)* แล้วพบว่าได้ผลลัพธ์ที่ดี ทำให้ได้มาซึ่งคำให้การเป็นพยานหลักฐานในชั้นเจ้าพนักงานที่น่าเชื่อถือ มีรายละเอียดครบถ้วน สามารถใช้ยืนยันข้อเท็จจริงได้ นอกจากนี้ การสอบสวนแบบ Investigative Interviewing นั้น คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน เป็นไปตามหลัก *The Méndez Principles* ไม่มีการทรมาน บังคับ ขู่เข็ญ หลอกลวง หรือกระทำการโดยมิชอบอย่างอื่นใด เพื่อให้ได้มาซึ่งคำรับสารภาพและพยานหลักฐาน อย่างไรก็ดี ปัจจุบันแนวคิดเรื่อง Investigative Interviewing ในประเทศไทยยังไม่เป็นที่แพร่หลาย ยังไม่มีการทำวิจัยแสดงให้เป็นประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม นักวิจัยจึงศึกษาแนวทางการสอบสวนแบบ Investigative Interviewing และหลัก *The Méndez Principles*

เปรียบเทียบกับรูปแบบการสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวนไทยในปัจจุบัน จากนั้นวิเคราะห์ว่าสามารถนำมาปรับใช้กับบริบทกฎหมายและสังคมในประเทศไทยได้มากน้อยเพียงใด มีข้อจำกัดตลอดจนปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง เพื่อนำเสนอแนวปฏิบัติการสอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชนและมีประสิทธิผล และพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนและการฝึกอบรมให้แก่ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดของกระบวนการสอบสวนในชั้นให้ปากคำที่มีอยู่ในปัจจุบัน
2. เพื่อจัดทำแนวปฏิบัติการสืบสวนสอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชนและมีประสิทธิผล
3. เพื่อเสนอแนวทางการบูรณาการหลัก *PEACE Model* ซึ่งเป็นไปตามหลัก *The Méndez Principles* ในระดับนโยบายสู่การปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในประเทศไทย
4. เพื่อเสนอแนวนโยบาย หลักสูตรการฝึกอบรมสำหรับพนักงานสอบสวนในสถาบันการศึกษาของตำรวจ เพื่อใช้เป็นแนวทางการสอบสวนแบบใหม่ซึ่งได้รับการฝังรากในระดับองค์กร

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การสอบสวน (Investigation) หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในเรื่องที่กล่าวหาว่าได้กระทำผิดอาญา ผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด กระทำความผิดอย่างไร ตลอดจนกระบวนการต่าง ๆ ในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ รวมถึงการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(11), 131)

การสอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชน (Human-Rights-Compliant Investigation) หมายถึง การสอบสวนคดีอาญาที่ดำเนินการโดยพนักงานสอบสวน สังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่เคารพและคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของผู้เสียหาย พยาน หรือผู้ต้องหา ที่มาให้ถ้อยคำอย่างเต็มที่ เปิดโอกาสให้เขาสามารถให้การได้โดยอิสระ ไม่ถูกอำนาจครอบงำ เพื่อต่อสู้ข้อกล่าวหาหรืออ้างอิงพยานหลักฐาน เป็นไปตามหลักการสากลในการปกป้องสิทธิมนุษยชน ไม่ใช้ความรุนแรง ไม่ใช้วิธีการทรมาน และเคารพสิทธิอย่างเต็มที่ (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR), 1966)

การสอบสวนที่มีประสิทธิภาพ (Efficient Investigation) หมายถึง การสอบสวนคดีอาญาที่ดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ครบถ้วน สะดวก รวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่ายแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้มาซึ่งพยานหลักฐานเป็นประโยชน์ต่อรูปคดี ศาลรับฟังและมีคุณค่าในเชิงพิสูจน์ มีแนวปฏิบัติมาตรฐานในการดำเนินการในกระบวนการถามปากคำ พนักงานสอบสวนเล็งเห็นความสำคัญของความพร้อมทางด้านร่างกายและสภาพจิตใจ เปิดโอกาสให้ผู้ให้ถ้อยคำ สามารถให้การได้โดยอิสระ ไม่ถูกชี้นำโดยการใช้คำถามที่ไม่เหมาะสม โดยในกระบวนการถามปากคำทั้งหมดใช้วิธีการบันทึก

ภาพและเสียงแทนการบันทึกด้วยการพิมพ์หรือการเขียน และเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการแล้วมีขั้นตอนการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างตำรวจกับประชาชน และประเมินผลการปฏิบัติเพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาการสอบสวนปากคำในครั้งถัดไป (Méndez, 2021)

การสอบสวนที่มีประสิทธิผล (Effective Investigation) หมายถึง การสอบสวนที่สามารถรวบรวมข้อเท็จจริงได้ถูกต้อง ครบถ้วน โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นไปเพื่อความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย ทั้งผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และสังคม โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพของข้อมูลที่ได้รับ ความชอบด้วยกฎหมายของกระบวนการ และความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน (Office of the High Commissioner for Human Rights, 2022)

Investigative Interviewing: PEACE Model เป็นแนวทางในการสอบปากคำของพนักงานสอบสวนที่พัฒนาขึ้นมาในสหราชอาณาจักร เมื่อปี ค.ศ. 1992 โดยแนวทางดังกล่าวได้สร้างขึ้นมาโดยความร่วมมือของนักจิตวิทยาและผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย มีเป้าหมายเพื่อให้กระบวนการสอบปากคำเป็นไปอย่างมีจริยธรรม โปร่งใส และมีประสิทธิภาพ ลดการใช้การบังคับขู่เข็ญหรือการได้มาซึ่งข้อมูลหรือพยานหลักฐานที่มิชอบด้วยกฎหมาย (College of Policing, 2020)

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยนี้จะใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) จัดทำร่างรายงานการวิจัย พร้อมผลผลิตตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ซึ่งออกมาในรูปแบบของแนวปฏิบัติ สำหรับกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มจะเป็นการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 17 คน ประกอบด้วย พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา นักสิทธิมนุษยชน ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาและเทคนิคการสอบสวน รวมทั้งประชาชนที่เคยเป็นผู้เสียหาย พยาน หรือผู้ต้องหาในการสืบสวนสอบสวน สำหรับเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล กำหนดจากหลักเกณฑ์ 3 ประการ คือ (1) มีประสบการณ์ตรงในกระบวนการสอบสวน (2) มีบทบาทหรือหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนหรือสิทธิมนุษยชน และ (3) ยินยอมให้ข้อมูลด้วยความสมัครใจและมีเวลาสัมภาษณ์อย่างเพียงพอ

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Data Triangulation) ใช้การตรวจสอบสามทาง ได้แก่ (1) การตรวจสอบระหว่างกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากหลายสังกัด (2) การเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายวิธี เช่น สัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์เอกสาร และ (3) การทวนสอบข้อมูลกับผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อยืนยันความถูกต้องของเนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ได้ดำเนินการโดยการถอดเทปการสัมภาษณ์ทั้งหมด เชื่อมโยงความเข้าใจบริบทต่าง ๆ จากนั้นสกัดประเด็นร่วมที่ปรากฏซ้ำ

จากหลายแหล่งข้อมูล เช่น ประเด็นเรื่องการบังคับให้รับสารภาพ การขาดแนวปฏิบัติที่ชัดเจน ขาดความพร้อมของบุคลากร อุปกรณ์และสถานที่ การขาดทักษะในเชิงจิตวิทยา เป็นต้น และการวิเคราะห์เน้นการเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลจริง แนวคิดเชิงทฤษฎี และข้อเสนอเชิงนโยบาย

ผลการวิจัย และการอภิปรายผล

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเครื่องมือมาตรฐานและระบบการป้องกัน คุ้มครองและเยียวยาตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศของประเทศไทยและหลักสิทธิมนุษยชนสากล ในส่วนกรอบแนวปฏิบัติและหลักสูตรการสืบสวนสอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชนและมีประสิทธิผล สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค รวมถึงแนวปฏิบัติการสืบสวนสอบสวนที่มีประสิทธิภาพและเคารพสิทธิมนุษยชน

ผู้วิจัยเห็นว่า แนวทางการในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในปัจจุบันยังคงใช้รูปแบบเดิม ๆ การปฏิบัติในหลายกรณียังไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของ ICCPR (Article 14) และ ICCPED เช่น พนักงานสอบสวนไม่แจ้งสิทธิให้ผู้ต้องหาทราบ ไม่มีการบันทึกภาพและเสียงในระหว่างการสอบสวน ไม่ให้ทนายความเข้าร่วมฟังการสอบสวนโดยไม่มีเหตุจำเป็น หรือมีการจูงใจหรือบังคับให้รับสารภาพ สาเหตุเชิงโครงสร้างของปัญหาเกิดจากระบบบริหารบุคลากรที่ไม่เอื้อต่อการทำงาน การขาดงบประมาณสำหรับอุปกรณ์มาตรฐาน ตลอดจนการขาดหลักสูตรอบรมที่เน้นจริยธรรมและสิทธิมนุษยชน แนวปฏิบัติส่วนหนึ่งได้รับการถ่ายทอดมาโดยประยุกต์มาจากการสอบสวนโดยใช้เทคนิค Reid Techniques of Interrogation ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งคิดค้นขึ้นมาในช่วงปี ค.ศ. 1950 เป็นต้นมา กล่าวคือ พนักงานสอบสวนตั้งคำถามทีละประเด็นให้ตอบ ผู้ให้ถ้อยคำมีหน้าที่ตอบคำถามเฉพาะในประเด็นที่พนักงานสอบสวนถามเท่านั้น พนักงานสอบสวนสามารถใช้คำถามนำได้ กรณีสอบสวนผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจะสอบถามผู้ต้องหาตั้งแต่แรกเริ่มว่าจะให้การในเรื่องที่ถูกกล่าวหาอย่างไร รับสารภาพหรือปฏิเสธ แนวปฏิบัติการถามปากคำดังกล่าวข้างต้นไม่เป็นไปตามธรรมชาติของความทรงจำมนุษย์และการระลึกข้อมูล ทำให้ขาดความต่อเนื่องของข้อมูลเรื่องราว เสี่ยงต่อการปั้นแต่งข้อเท็จจริงขึ้นมาใหม่ หรือก่อให้เกิดความทรงจำอันเป็นเท็จแก่ตัวผู้ให้ถ้อยคำได้ ทั้งการมิได้บันทึกภาพและเสียงที่สามารถนำออกมาถ่ายทอดได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ไม่เห็นอากัปกิริยาของผู้ให้ข้อมูลระหว่างการสอบสวน ทำให้ศาลไม่มั่นใจว่าคำให้การที่ได้มานั้นมาจากคำพูดของผู้ให้ถ้อยคำจริงหรือไม่ หรือพนักงานสอบสวนได้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เกี่ยวกับการสอบสวนจริงหรือไม่ มีการบังคับ ขู่เข็ญ หลอกลวง ให้คำมั่นสัญญาหรือกระทำการโดยมิชอบประการใดหรือไม่

ในเรื่องการบันทึกภาพและเสียงนี้พบว่า กฎหมายกำหนดให้บันทึกภาพและเสียงในการสอบสวนเด็กและเยาวชนในประเภทคดีที่เข้าเงื่อนไขของกฎหมายเท่านั้น มิได้บัญญัติให้ใช้เป็นการทั่วไป แต่กฎหมายก็มิได้ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติ ดังนี้ ถ้านำหลักการบันทึกภาพและเสียงในชั้นการสอบสวนมาใช้กับการสอบสวนคดีอาญาโดยทั่วไปแล้วจะช่วยปรับปรุงกระบวนการสอบสวนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นมืออาชีพมากยิ่งขึ้น พนักงานสอบสวนสามารถที่จะมีสมาธิจดจ่ออยู่กับข้อมูล และการซักถามผู้ให้ถ้อยคำไม่ถูกขัดจังหวะจากการต้องพิมพ์เอกสารไปในขณะเดียวกันนั้น และไม่มีปัญหาเรื่องความน่าเชื่อถือของข้อมูลอันเกิดจากข้อมูลที่ให้การไม่ครบถ้วน หรือจากการอมความของพนักงานสอบสวนเพื่อแปลงภาษาพูดเป็นภาษาราชการหรือภาษากฎหมาย หรือความเคลือบแคลงสงสัยว่าผู้ให้ถ้อยคำได้กล่าวเช่นนั้นจริงหรือไม่ ถ้าริเริ่มผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงนำหลักการนี้มาใช้อย่างเป็นรูปธรรม กำหนดเป็นนโยบายของสำนักงานตำรวจแห่งชาติแล้วจะส่งผลให้การทำงานของพนักงานสอบสวนทั่วประเทศมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ศาลรับฟังและมีคุณค่าในเชิงพิสูจน์ และได้รับความเชื่อมั่นศรัทธาจากประชาชน

ผู้วิจัยศึกษามุมมองของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจในสายงานสืบสวนและสอบสวน ประชาชน บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ประกอบด้วย ทนายความ พนักงานอัยการ ศาลยุติธรรม และอาจารย์หรือผู้ทรงคุณวุฒิในด้านที่เกี่ยวข้อง และได้ข้อสรุปว่าแนวทางการสืบสวนสอบสวนที่มีประสิทธิผลและเคารพสิทธิมนุษยชน ต้องประกอบด้วย 3 ประเด็น ดังนี้

(1) ผู้ปฏิบัติหน้าที่สืบสวนสอบสวนจะต้องผ่านการอบรมเพื่อให้มีความรู้ทางด้านจิตวิทยามนุษย์อย่างเพียงพอ และให้ความสำคัญกับผู้เกี่ยวข้องในคดีในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่ง มิใช่เป็นเพียงวัตถุที่ทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลอันเป็นการมองเฉพาะแต่ที่เป้าหมายเท่านั้น โดยปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จาก *Confession-Based Investigation* สู่ *Information-Gathering Approach* ที่ให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนและจิตวิทยาการสื่อสาร

(2) ผู้ปฏิบัติหน้าที่สืบสวนสอบสวนจะต้องได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างครบถ้วนและเพียงพอ มีการจัดสรรห้องสอบสวนที่ได้มาตรฐานและมีจำนวนเพียงพอ ได้รับการสนับสนุนพนักงานสอบสวนให้มีจำนวนเหมาะสมกับภาระงานที่มีอยู่จริง ไม่แบกรับภาระงานมากเกินไป อันจะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ไม่มีประสิทธิภาพ

(3) ผู้ปฏิบัติหน้าที่สืบสวนสอบสวนควรนำหลักการสืบสวนสอบสวนแบบ PEACE Model Investigative Interviewing ซึ่งสอดคล้องกับแนวปฏิบัติมาตรฐานของ United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), (2021) และ College of Policing (2020) มาประยุกต์ใช้ในการสืบสวนสอบสวน เนื่องจากเป็นแนวปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ โดยประเทศต่าง ๆ เช่น สหราชอาณาจักร นอร์เวย์ นิวซีแลนด์

เป็นต้น ซึ่งได้นำหลักการนี้ไปใช้อย่างเต็มรูปแบบ พบว่ามีผลลัพธ์การสอบสวนที่มีประสิทธิภาพ น่าเชื่อถือ โดยไม่ใช้ความรุนแรง เพิ่มความไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อเจ้าหน้าที่รัฐ ถ้านำมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทย จะช่วยให้ผู้ให้ถ้อยคำสามารถให้ข้อมูลได้ครบถ้วน คำให้การน่าเชื่อถือยิ่งกว่าวิธีปฏิบัติที่นิยมใช้กันอยู่ในปัจจุบัน อย่างน้อยที่สุดผู้ปฏิบัติจะต้องรู้แนวคิดหรือหลักการการสืบสวนสอบสวนที่มีประสิทธิภาพและเคารพสิทธิมนุษยชน เพื่อให้สามารถนำหลักการไปประยุกต์ปฏิบัติได้ตามความเหมาะสมแก่สถานการณ์หรือบริบทการทำงาน อย่างไรก็ดี ผู้ปฏิบัติจะต้องมีการเตรียมตัวที่ดี มีการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่เหมาะสม รู้หลักจิตวิทยาการถามปากคำ รู้จักใช้คำถามที่เหมาะสม การสร้างความศรัทธาโดยการจบกระบวนถามปากคำอย่างมืออาชีพ และมีการประเมินผลการปฏิบัติอยู่เสมอ โดยในการสอบสวนปากคำทุกครั้งจะต้องบันทึกภาพและเสียงที่สามารถนำออกถ่ายทอดได้อย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 1 *(ร่าง) แนวปฏิบัติการสืบสวนสอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชนและมีประสิทธิผล*

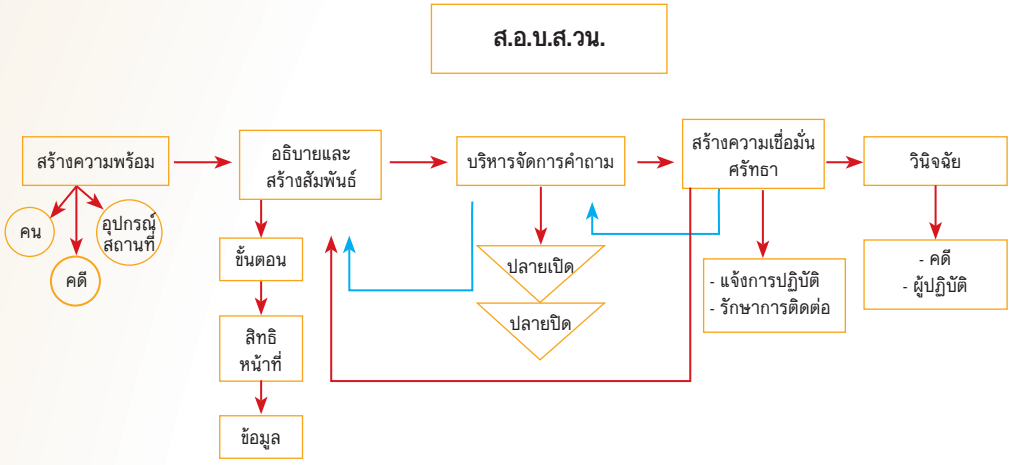

Note. *from Research report on the development of standard tools and systems for prevention, protection, and remedies under the Prevention and Suppression of Torture and Enforced Disappearance Act B.E. 2565 (2022) and the Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, (p. 287),* by the National Human Rights Commission of Thailand in collaboration with the Police Cadet Academy, Kalyanarat Rajanagarindra Institute, (2024), https://lms.phrc.or.th/Document/Fulltext/F14317.pdf

จากแผนภาพ **ในขั้นตอนการสร้างความพร้อม (ส.)** เริ่มต้นจากการเตรียมความพร้อมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติจะต้องพักผ่อนมาเพียงพอ ไม่เจ็บป่วย มีความพร้อมทางด้านจิตใจ เช่นเดียวกับตัวผู้ให้ถ้อยคำด้วยจะต้องได้รับการพักผ่อนอย่างเพียงพอ ไม่อยู่ในสภาวะเมาค้างหรือเจ็บป่วยจนไม่สามารถให้การได้โดยสะดวก (ถ้าทำได้) สถานที่ทำการสอบสวนต้องมีความพร้อม ต้องเป็นห้องที่เป็นส่วนสัดในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับผู้ให้ถ้อยคำ สภาพแวดล้อมในห้องมีความเหมาะสม ห้องสอบสวนสะอาดสะอ้าน ดูเป็นมืออาชีพ จัดเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นจะต้องใช้ในการถามปากคำ เช่น กระดาษ ปากกา กล้องบันทึกภาพและเสียงรวมถึงประจุแบตเตอรี่ น้ำดื่ม อาหารว่าง วัตถุพยานที่จะนำมาแสดงให้ผู้ให้ถ้อยคำตรวจดู เป็นต้น ส่วนตัวเจ้าหน้าที่ผู้สอบสวนเองจะต้องศึกษาข้อเท็จจริงในคดีมาเป็นอย่างดี ตรวจสอบดูความเป็นไปได้ทั้งหมดที่อาจจะได้เกิดขึ้นในคดีนั้น ๆ รวมทั้งความเป็นไปได้ที่ผู้ต้องหาจะเป็นผู้บริสุทธิ์ ตรวจสอบพยานหลักฐานที่มีในสำนวนอย่างถี่ถ้วน ศึกษาภูมิหลังของผู้ให้ถ้อยคำโดยละเอียด เพื่อพิจารณาใช้เทคนิคการซักถามที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพสูงสุด ลำดับขั้นตอนการถามให้เป็นระบบระเบียบ และวางแผนการใช้กลยุทธ์เปิดเผยพยานหลักฐานตามความเหมาะสม ในขั้นตอนนี้พนักงานสอบสวนควรปรึกษาหารือกันเป็นทีมงาน

ขั้นตอน**การอธิบายและสร้างสัมพันธ์ (อ.)** การแจ้งข้อเท็จจริงให้ผู้ให้ถ้อยคำทราบตลอดจนการดำเนินการตามที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องกระทำ เป็นขั้นตอนที่เจ้าพนักงานควรปฏิบัติก่อนเริ่มเข้าสู่ประเด็นที่เกี่ยวข้องในคดีทันทีที่เริ่มบันทึกภาพและเสียงเป็นไปตามหลักการทางจิตวิทยามนุษย์ การจะได้รับความร่วมมือด้วยความเต็มใจจากบุคคลใดต้องสามารถทำให้เขาไว้วางใจ เชื่อถือ และสบายใจเสียก่อน ในขั้นตอนนี้สามารถจำแนกได้เป็น 3 ประการ ดังนี้

(1) การสร้างความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เจ้าพนักงานควรประเมินความพร้อมของผู้ให้ถ้อยคำ ว่าเขาอยู่ในสภาวะที่เหมาะสมเพียงพอที่จะให้การได้หรือไม่ ยังคงตื่นกลัวจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เศร้าโศกจากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ยังเจ็บป่วยทางร่างกายหรือจิตใจอันเนื่องมาจากถูกทำร้าย หรือแม้กระทั่งหวาดระแวงไม่มั่นใจในความปลอดภัย เนื่องจากไม่เคยชินกับสถานีตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือไม่ เมื่อประเมินแล้วพนักงานสอบสวนจะต้องใช้วิธีการที่เหมาะสมเพื่อทำให้ระดับจิตใจกลับมาใกล้เคียงสภาวะปกติให้มากที่สุด โดยใช้การสื่อสารทั้งทางคำพูด หรือการแสดงออกทางกายที่สื่อให้เข้าใจว่าเจ้าพนักงานเข้าใจเห็นอกเห็นใจ พร้อมจะช่วยเหลืออย่างเต็มที่ที่สามารถกระทำได้ในอำนาจหน้าที่ ขั้นตอนนี้ไม่สามารถกำหนดตายตัวลงไปได้ว่าควรใช้ระยะเวลาเท่าใด ขึ้นอยู่สภาพจิตใจของผู้ให้ถ้อยคำ ระยะเวลาที่ถูกกำหนดโดยกฎหมายหรือความจำเป็นอื่น ๆ

(2) การแจ้งข้อเท็จจริงให้ผู้ให้ถ้อยคำทราบ ขั้นตอนนี้เจ้าพนักงานจะต้องแจ้งให้ผู้ให้ถ้อยคำทราบ ว่าเขามาอยู่ต่อหน้าเจ้าพนักงานในฐานะใด ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีที่เขาควรจะทราบมีอย่างไร เจ้าพนักงานควรเปิดเผยตามสมควร หน้าที่ของเขาตามที่กฎหมายกำหนดไว้มีอยู่

อย่างไร ผลดีผลเสียจากการที่เขาปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวมีอยู่อย่างไร เขามีสิทธิอะไรบ้าง ไม่ว่าจะเป็นสิทธิตามที่กฎหมายกำหนดหรือสิทธิมนุษยชน เช่น การเข้าห้องน้ำ การดื่มน้ำ การรับประทานอาหาร เป็นต้น ขั้นตอนนี้อาจรวมถึงการแจ้งว่าการถามปากคำในครั้งนี้จะพูดคุยกันอย่างไร ยกตัวอย่างเช่น การแจ้งว่าจะมีการบันทึกภาพและเสียง การแจ้งว่าไม่จำเป็นต้องเร่งรีบให้การให้ค่อย ๆ คิดไตร่ตรองก่อนพูด ให้พูดสิ่งที่รับรู้ทั้งหมดโดยละเอียด เจ้าพนักงานต้องการทราบทุกอย่าง อย่าดัดแปลงข้อเท็จจริงเล็ก ๆ น้อย ๆ แม้ผู้ให้ถ้อยคำจะเห็นว่าไม่สำคัญ แต่อาจจะสำคัญมากในทางคดี ถ้าผู้ให้ถ้อยคำไม่เข้าใจคำถาม หรือเห็นว่าเจ้าพนักงานถามคำถามที่ไม่เหมาะสม หรือถามคำถามที่ไม่รู้ว่าจะตอบอย่างไร ให้สามารถแจ้งได้ทันที เป็นต้น และ

(3) การดำเนินการตามที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องกระทำ ขั้นตอนนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น ในการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา เจ้าพนักงานจะต้องถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการทนายความให้จัดหาทนายความให้ ผู้ต้องหามีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ ในการถามคำให้การผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า ผู้ต้องหามีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ และผู้ต้องหามีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ ถ้ามีความจำเป็นต้องแปลภาษาไทยท้องถิ่นหรือภาษาถิ่นหรือภาษาต่างประเทศ เป็นภาษาไทย หรือต้องแปลภาษาไทย เป็นภาษาไทยท้องถิ่นหรือภาษาถิ่นหรือภาษาต่างประเทศ ให้ใช้ล่ามแปล โดยให้พนักงานสอบสวนจัดหาล่ามให้โดยมิชักช้า ขั้นตอนนี้พนักงานสอบสวนจะต้องให้ความสำคัญ และต้องดำเนินการให้เรียบร้อยก่อนเริ่มถามคำให้การ

พนักงานสอบสวนจะต้องพิจารณาเรื่องการสร้างความสัมพันธ์ที่เหมาะสมตลอดกระบวนการสอบสวน ไม่จำกัดเฉพาะในขั้นตอนนี้เท่านั้น เพราะมีความเป็นไปได้ในขั้นตอนการให้การที่ผู้ให้ถ้อยคำจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ ซึ่งทำให้การให้การไม่มีประสิทธิภาพ เช่น เมื่อผู้เสียหายพูดถึงรายละเอียดที่ถูกทำร้ายร่างกาย ผู้เสียหายอาจเกิดสะเทือนใจ โดยสัมผัสได้ผ่านทางสีหน้า ท่าทาง และน้ำเสียง เป็นต้น พนักงานสอบสวนควรพักกระบวนการสอบสวนไว้ชั่วคราว เพื่อปลอบประโลมผู้ให้ถ้อยคำตามสมควร เมื่อผู้ให้ถ้อยคำมีความพร้อมจะให้การต่อไปแล้ว จึงค่อยดำเนินการต่อไป

ขั้นตอน**การบริหารจัดการคำถาม (บ.)** พนักงานสอบสวนต้องเริ่มด้วยคำถามปลายเปิดเสมอ ยกตัวอย่าง เช่น ช่วยเล่าให้ฟังหน่อยว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อวานนี้เป็นอย่างไร เป็นต้น เมื่อถามแล้วพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ฟังอย่างตั้งใจ ไม่ขัดจังหวะ อาจใช้ถ้อยคำที่แสดงว่ากำลังรับฟังอยู่ หรือให้พูดต่อไป การแสดงออกทางร่างกายจะต้องแสดงความตั้งใจออกมา

ให้สอดคล้องกับคำพูดด้วย พนักงานสอบสวนจะให้ผู้ให้ถ้อยคำเล่านานมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในคดี ถ้าผู้ให้ถ้อยคำเริ่มออกนอกประเด็น พนักงานสอบสวนอาจใช้ถ้อยคำชักจูงให้กลับเข้าสู่ประเด็น เช่น ช่วยเล่าเหตุการณ์หลังจากที่คุณกลับมาจากที่ทำงาน ช่วยกลับไปสู่ประเด็นเกี่ยวกับรถของกลาง เป็นต้น แต่ไม่ควรเร่งรัดให้ผู้ให้ถ้อยคำเล่าโดยเร็ว เพราะจะทำให้เขารู้สึกว่าพนักงานสอบสวนไม่เห็นความสำคัญของสิ่งที่เขาพยายามจะสื่อออกมา เมื่อได้ข้อเท็จจริงจากปากของผู้ให้ถ้อยคำตามสมควรแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องพิจารณาว่ารายละเอียดที่ได้รับครบถ้วนแล้วหรือไม่ ยังตกหล่นอยู่ในประเด็นใดบ้าง ให้พนักงานสอบสวนคำนึงถึงหัวข้อที่ต้องการจะซักไซร้ลงไปในรายละเอียด หัวข้อที่ว่านี้ เช่น เกี่ยวกับอาวุธที่ใช้ก่อเหตุ เกี่ยวกับสถานที่เกิดเหตุ เกี่ยวกับผู้ต้องสงสัย เกี่ยวกับมูลเหตุจูงใจที่กระทำความผิด เป็นต้น จากนั้นพนักงานสอบสวนถามทีละหัวข้อโดยละเอียด โดยใช้คำถามเจาะลึก ได้แก่ ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ และอย่างไร เมื่อหมดประเด็นข้อสงสัยในแต่ละหัวข้อแล้ว จึงค่อยเปลี่ยนไปถามคำถามในหัวข้อถัดไป ให้พนักงานสอบสวนทำเช่นนี้เรื่อยไปจนหมดทุกหัวข้อ เราก็จะได้ข้อเท็จจริงจากผู้ให้ถ้อยคำครบทุกประเด็นและมีรายละเอียดในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในคดีครบถ้วน

อย่างไรก็ดี คำถามที่ควรหลีกเลี่ยงละเว้นคือ คำถามนำ เพราะสุ่มเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดความทรงจำอันเป็นเท็จแก่ผู้ให้ถ้อยคำ หรือผู้ให้ถ้อยคำยอมให้การตามคำถามนำนั้นอันเป็นการบิดเบือนต่อความจริง สำหรับคำถามปลายปิดใช้ได้เมื่อได้ข้อมูลจากผู้ให้ถ้อยคำจนครบถ้วนแล้วพนักงานสอบสวนต้องการยืนยันว่าข้อเท็จจริงที่ได้รับมาตรงกับที่ผู้ให้ถ้อยคำได้ให้การมาหรือไม่เท่านั้น

ขั้นตอน**การสร้างความเชื่อมั่นศรัทธา (ส.)** หลังจากได้ข้อเท็จจริงจากมุมมองของผู้ให้ถ้อยคำแล้ว ถึงเวลาที่เจ้าพนักงานจะต้องให้กลับไปพักผ่อน แต่พนักงานสอบสวนจะต้องมีชุดคำพูดที่แสดงถึงความเป็นมืออาชีพ แสดงถึงความเคารพในการเสียสละเวลา ขอบคุณสำหรับความร่วมมือ เคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และเพื่อรักษาการติดต่อสื่อสาร พนักงานสอบสวนควรแจ้งว่าในอนาคตอาจจะต้องมีการสอบสวนปากคำเพิ่มเติม ถ้ามีพนักงานสอบสวนสามารถติดต่อกับผู้ให้ถ้อยคำโดยช่องทางใด สำหรับผู้เสียหายก็แจ้งให้ทราบว่ากระบวนการนี้จะดำเนินต่อไปอย่างไร ใช้เวลานานเท่าใด ระหว่างนี้ผู้เสียหายควรปฏิบัติอย่างไร มีคำแนะนำอย่างไรบ้าง ในส่วนของพยานที่เสียสละเวลามาก็แสดงความขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ สำหรับผู้ต้องหาก็แจ้งให้ทราบว่าขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมต่อไปเป็นอย่างไร ผู้ต้องหาจะต้องเตรียมตัวอย่างไร

การบันทึกภาพและเสียงยุติลงในขั้นตอนนี้ หลังจากพนักงานสอบสวนได้จบการถามปากคำอย่างเป็นมืออาชีพแล้ว

ขั้นตอน**การวินิจฉัย (วน.)** เนื่องจากกระบวนการสอบสวนปากคำจะต้องมีการบันทึกภาพและเสียงเสมอ เราจะใช้ประโยชน์จากการบันทึกภาพและเสียง มาเพื่อประเมินผลในทางคดี และประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน โดยทีมงานพนักงานสอบสวนช่วยกัน

ดำเนินการ สำหรับเรื่องผลในทางคดีพนักงานสอบสวนพิจารณาว่าก่อนสอบสวนปากคำข้อเท็จจริงในทางคดีมีอยู่อย่างไร พยานหลักฐานมีอะไรบ้าง หลังสอบปากคำแล้วข้อเท็จจริงเปลี่ยนไปอย่างไรหรือไม่ มีหลักฐานใดบ้างมาสนับสนุน พยานหลักฐานใดหักล้าง หลักฐานที่ได้มาใหม่มีความน่าเชื่อถืออย่างไร มีแนวทางการดำเนินการสอบสวนต่อไปอย่างไร สำหรับการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ควรให้พนักงานสอบสวนที่มีประสบการณ์ความรู้ความสามารถ มาตรวจดูและประเมินการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนว่ามีจุดเด่น จุดอ่อน อย่างไรบ้าง มีสิ่งใดควรปรับปรุงพัฒนา เช่น จะต้องปรับปรุงในขั้นตอนการเตรียมความพร้อม ให้ครอบคลุมถึงประเด็นที่อาจพิสูจน์ได้ว่าผู้ต้องหาอาจเป็นผู้บริสุทธิ์ พัฒนาขั้นตอนการแนะนำตัว การวางตัว สีหน้าท่าทาง น้ำเสียง ขั้นตอนการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่เหมาะสม ความเหมาะสมของการใช้คำถาม การปิดการสัมภาษณ์ เป็นต้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองต่อไป

2. ผลการสร้างหลักสูตรการสืบสวนสอบสวนที่มีประสิทธิผลและเคารพสิทธิมนุษยชน

ผู้วิจัยพบว่า ถึงแม้ว่าโรงเรียนนายร้อยตำรวจมีการเรียนการสอนวิชาที่เกี่ยวกับวิชาชีพตำรวจและการบังคับใช้กฎหมาย อาทิ วิชากฎหมาย วิชาการสอบสวน วิชาการสืบสวน ตลอดจนวิชาที่เกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติ หากแต่เนื้อหาการเรียนการสอนและการฝึกอบรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการสอบสวนผู้ต้องหายังคงเป็นรูปแบบเดิม ไม่ได้รับการปรับปรุงพัฒนา การเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ ของหลักสูตรโรงเรียนนายร้อยตำรวจควรให้ความสำคัญกับ 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นด้านจิตวิทยาและประเด็นด้านแนวปฏิบัติการสืบสวนสอบสวน รายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ประเด็นด้านจิตวิทยา

การปฏิบัติหน้าที่ถามปากคำไม่ว่าจะเป็นในชั้นการสืบสวน หรือการสอบสวน ผู้ปฏิบัติจะต้องมีความรู้ทางด้านจิตวิทยา เพื่อให้สามารถเข้าใจความเป็นมนุษย์ ความรู้สึกนึกคิด ปรับอารมณ์ให้เหมาะสม และเข้าถึงตัวตนของผู้ให้ถ้อยคำได้มากที่สุด ทำให้เมื่อได้รับความไว้วางใจ ปรับสภาพอารมณ์ และเกิดศรัทธาในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานแล้ว ผู้ให้ถ้อยคำจะยินดีให้ข้อมูลแก่เจ้าพนักงานอย่างเต็มใจ และให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ ทำให้เจ้าพนักงานได้ข้อมูลครบถ้วน ตรงตามความเป็นจริงไม่บิดเบือนและน่าเชื่อถือ

2.2 ประเด็นด้านแนวปฏิบัติการสืบสวนสอบสวน

ผู้ที่จะสำเร็จการศึกษาเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ ควรได้รับความรู้และฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานในการถามปากคำ โดยประยุกต์ใช้หลักการ PEACE Model ซึ่งเกิดมาจากแนวความคิด Investigative Interviewing และ *The Méndez Principles* ซึ่งเมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยแล้ว เป็นแนวปฏิบัติ “ส.อ.บ.ส.วน.” ถ้าสามารถปฏิบัติตามได้แล้ว จะเกิดการวางแผนที่ดี ทำให้การถามปากคำมีประสิทธิภาพมากที่สุดเท่าที่สามารถจะเป็นไปได้ เมื่อพบกับผู้ให้ถ้อยคำครั้งแรก เจ้าพนักงานจะสร้างความสัมพันธ์ที่เหมาะสม ทำให้ผู้ให้ถ้อยคำเกิดความพร้อมที่จะให้การอย่างเต็มใจ โดยมีความพร้อมทั้งทางกายจิตใจ ในขั้นตอนการถามปากคำเจ้าพนักงานจะใช้

คำถามที่ถูกต้องเหมาะสม เปิดโอกาสให้ผู้ให้ถ้อยคำได้ให้ข้อมูลอย่างเต็มที่ ไม่ขัดจังหวะ ใช้กลยุทธ์การฟังอย่างตั้งใจ กระตุ้นให้ผู้ให้ถ้อยคำให้ข้อมูลอย่างเต็มที่ และให้การอย่างเป็นระบบ ทำให้ได้ข้อมูลครบถ้วนไม่ขาดตกบกพร่อง และไม่กระทำการใด ๆ ที่เอื้อให้เกิดความทรงจำเท็จ เมื่อเสร็จสิ้นการสอบสวนโดยได้ข้อมูลจากผู้ให้ถ้อยคำครบถ้วนแล้ว พนักงานสอบสวนมีแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการพูดคุยทำความเข้าใจกับผู้ให้ถ้อยคำ เพื่อให้ผู้ให้ถ้อยคำทราบว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไรต่อไป ขั้นตอนกระบวนการทางกฎหมายต่อไปจะเป็นอย่างไร เพื่อให้เขาเตรียมความพร้อมได้อย่างเหมาะสม และในขั้นตอนสุดท้ายคือการประเมินผลการปฏิบัติ ทั้งทางด้านข้อมูลทางคดี และผลการปฏิบัติของพนักงานสอบสวน ทำให้เกิดการทำงานเป็นทีม และเกิดการพัฒนาอยู่เสมอ

▣ สรุปและข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ได้มาซึ่งหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาการสืบสวนสอบสวนที่มีประสิทธิผลและเคารพสิทธิมนุษยชน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรออกระเบียบกำหนดแนวทางการสืบสวนสอบสวนที่มีประสิทธิผลและเคารพสิทธิมนุษยชน โดยประยุกต์ใช้ (ร่าง) แนวปฏิบัติการสืบสวนสอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชนและมีประสิทธิผล (ส.อ.บ.ส.วน.) ซึ่งอ้างอิงจากแนวทางของ *PEACE Model* และ *The Méndez Principles* ซึ่งจะช่วยลดการใช้วิธีการบีบบังคับและเพิ่มความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน ในการถามปากคำในชั้นการสืบสวนสอบสวน

1.2 สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรเพิ่มบุคลากรที่ทำหน้าที่สอบสวน เพื่อให้จำนวนผู้ปฏิบัติหน้าที่สัมพันธ์กับปริมาณงานที่เกิดขึ้นจริง

1.3 สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรจัดสรรงบประมาณในการสร้างห้องสอบสวนที่ได้มาตรฐานให้แก่สถานีตำรวจทั่วประเทศ จัดซื้อกล้องบันทึกภาพและเสียง ตลอดจนพื้นที่จัดเก็บข้อมูลให้เพียงพอ เพื่อให้กระบวนการสอบสวนมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และลดโอกาสการละเมิดสิทธิมนุษยชน

1.4 สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรจัดทำทำเนียบที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการถามปากคำ เพื่อสามารถให้คำแนะนำแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติหน้าที่สืบสวนสอบสวนได้ และควรสร้างระบบติดตามการปฏิบัติการสอบสวนตามหลักสิทธิมนุษยชน โดยจัดให้มีการประเมินคุณภาพการสอบสวนประจำปี เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1.5 โรงเรียนนายร้อยตำรวจควรนำหลักสูตรการเรียนการสอนที่มีประสิทธิผลและเคารพสิทธิมนุษยชน ไปบรรจุไว้ในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (การตำรวจ) และหลักสูตรนักเรียนอบรม โดยมุ่งเน้นการฝึกปฏิบัติจริงในชั้นเรียน มีการประเมินและวัดผลที่ได้มาตรฐาน พร้อมทั้งจัดทำหลักสูตรอบรมต่อเนื่อง (In-Service Training) เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เคารพสิทธิมนุษยชน โดยหลักสูตรฝึกอบรมควรเน้นการพัฒนาทักษะทางจิตวิทยา การตั้งคำถามโดยไม่ชี้นำ และการจัดการอารมณ์ของผู้เกี่ยวข้อง เพื่อเสริมศักยภาพพนักงานสอบสวน

2. ข้อเสนอแนะการนำไปใช้ประโยชน์

2.1 ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรออกระเบียบข้อบังคับให้ใช้รูปแบบการสอบสวนตามแนวปฏิบัติ “ส.อ.บ.ส.วน.” ซึ่งเป็นไปตามหลัก The Méndez Principles (2021) และ PEACE Model Investigative Interviewing ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจในระดับสถานีตำรวจควรนำเอาแนวปฏิบัติการสืบสวนสอบสวนที่มีประสิทธิผลและเคารพสิทธิมนุษยชนไปใช้ในการถามปากคำในชั้นสืบสวนสอบสวน และกำหนดให้จะต้องมีการบันทึกภาพและเสียงในการสอบสวนทุกครั้ง เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและลดข้อร้องเรียน โดยควรทดลองใช้แนวทางนี้ในสถานีตำรวจนำร่อง เพื่อประเมินผล ปัญหาและอุปสรรค ก่อนการประกาศใช้ทั่วประเทศ

2.2 คณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจควรจัดการเรียนการสอนในวิชาการสืบสวนสอบสวน โดยใช้หลักสูตรการเรียนการสอนที่มีการบูรณาการกับจิตวิทยา และแนวปฏิบัติการสืบสวนสอบสวนที่มีประสิทธิผลและเคารพสิทธิมนุษยชน เน้นให้ฝึกปฏิบัติควบคู่ไปกับภาคทฤษฎี เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจและมองเห็นภาพได้ชัดเจน

2.3 สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติควรร่วมมือกับโรงเรียนนายร้อยตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม เช่น กรมสอบสวนคดีพิเศษ กรมการปกครอง สำนักงานอัยการสูงสุด เป็นต้น เพื่อนำแนวปฏิบัติการสืบสวนสอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชนและมีประสิทธิผลไปทดลองใช้ในการฝึกอบรม พร้อมทั้งติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานสืบสวนสอบสวนของผู้เข้ารับการอบรม โดยใช้การประเมินทั้งจากผู้บังคับบัญชาและจากประชาชน เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงและพัฒนาและขยายผลสู่การจัดการฝึกอบรมแนวปฏิบัติการสืบสวนสอบสวนที่เคารพสิทธิมนุษยชนและมีประสิทธิผล (Reskills) รวมถึงต่อยอดนำผลผลิตโครงการสู่การฝึกอบรมให้แก่หลักสูตรการฝึกอบรมนายตำรวจของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ต่อไป

บรรณานุกรม

Alison, L., & Vrij, A. (2022). *Communication in investigative and legal contexts.* Oxford University Press.

Bull, R., & Milne, R. (2004). *Investigative interviewing: Psychology and practice.* John Wiley & Sons.

College of Policing. (2020). *The PEACE model of investigative interviewing.* Home Office.

International Covenant on Civil and Political Rights. (1966). United Nations. https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights.

Méndez, J. E. (2021). *The Méndez principles: Effective interviewing for investigations and information gathering.* Association for the Prevention of Torture & Office of the High Commissioner for Human Rights.

National Human Rights Commission of Thailand, & Police Cadet Academy, Kalyanarat Rajanagarindra Institute. (2024). *Development of standard tools and systems for prevention, protection, and remedies under the Prevention and Suppression of Torture and Enforced Disappearance Act B.E. 2565 (2022) and the Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment.* https://lms.nhrc.or.th/Document/Fulltext/F14317.pdf

Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR). (2022). *International standards for law enforcement interviewing and investigation.* United Nations.

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2021). *Investigative interviewing: A human rights-compliant approach.* United Nations.

การใช้ระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศเพื่องานด้านนิติวิทยาศาสตร์และการป้องกันอาชญากรรม
Using Geographic Information Systems for Forensic Science and Crime Prevention

*ปุณรดา เมฆะวุฒิกุล**
Punrada Mekhawutthikun
*ศุภชัย ศุภลักษณ์นารี***
Supachai Supalaknari

บทคัดย่อ

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) มิได้จำกัดอยู่เพียงการสร้างแผนที่หรือการจัดการพื้นที่ แต่ยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดเก็บ วิเคราะห์ และสื่อสารข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อตอบสนองต่อการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ งานด้านนิติวิทยาศาสตร์และการป้องกันอาชญากรรมถือเป็นสาขาที่ได้รับประโยชน์จากการประยุกต์ใช้ GIS อย่างกว้างขวาง ทั้งในมิติของการตรวจสอบ วิเคราะห์ และเชื่อมโยงหลักฐานเชิงพื้นที่กับพฤติกรรมอาชญากรรม โดยกรอบแนวคิดที่นำมาใช้ ได้แก่ ทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรมผ่านการออกแบบสิ่งแวดล้อม (CPTED) และทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม ซึ่งช่วยระบุความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำผิด เหยื่อ และโอกาสของการก่อเหตุ ตลอดจนการใช้แบบจำลองพื้นที่เสี่ยงและการวิเคราะห์เส้นทางเพื่อสนับสนุนมาตรการเชิงพื้นที่ บทความยังนำเสนอเทคโนโลยีที่ช่วยเพื่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เช่น ระบบสำรวจระยะไกล การสร้างแบบจำลองสามมิติ

* *นักศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขานิติวิทยาศาสตร์และงานยุติธรรม คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*
PhD student, Department of Forensic Science and Criminal Justice, Faculty of Sciences, Silpakorn University
** *อาจารย์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*
Lecturer, the Faculty of Science, Silpakorn University
Received: 25 August 2025 Revised: 28 October 2025 Accepted: 11 November 2025

และโฟโตแกรมเมตรี ซึ่งเพิ่มความแม่นยำของข้อมูลเชิงพื้นที่และช่วยบันทึกหลักฐานในคดีที่มีความซับซ้อน รวมถึงการเก็บหลักฐานอาชญากรรมสงครามในระดับสากล บทสรุปเชิงนโยบายชี้ให้เห็นว่า GIS ไม่เพียงเสริมการสืบสวนสอบสวน แต่ยังสนับสนุนการออกแบบมาตรการป้องกันเชิงรุก การเพิ่มความโปร่งใสของกระบวนการยุติธรรม และการพัฒนาเมืองที่ปลอดภัยและยั่งยืน

คำสำคัญ : ระบบภูมิสารสนเทศ, นิติวิทยาศาสตร์, การป้องกันอาชญากรรม, โฟโตแกรมเมตรี, ความปลอดภัยสาธารณะ

Abstract

Geographic Information System (GIS) is not limited to cartography, but functions as a core tool for storing, analyzing, and integrating spatial data to support effective decision-making. Forensic science and crime prevention are among the fields that have benefited extensively from the widespread application of GIS, particularly in verifying, analyzing, and linking spatial evidence with patterns of criminal behavior. Drawing on criminological perspectives such as Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED) and the Crime Triangle, the article highlights how spatial analysis can clarify relationships among offenders, victims, and opportunities. The article further highlights remote sensing, 3D modelling, and photogrammetry as tools that enhance spatial-data accuracy and strengthen evidence documentation in complex scenarios, including international war crimes. The policy implications conclude that integrating GIS with advanced technologies not only strengthens criminal investigations, but also supports the design of proactive prevention measures, enhances transparency in the justice process, and fosters safer and more sustainable communities.

Keyword: Geographic Information System, forensic science, crime prevention, photogrammetry, public safety

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงระบบภูมิศาสตร์ ผู้คนส่วนมากมักนึกถึงการสร้างแผนที่ การใช้พื้นที่ และการออกแบบพื้นที่ แต่ในความเป็นจริง ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สามารถทำได้มากกว่านั้น ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยและก้าวหน้าในปัจจุบัน ระบบภูมิศาสตร์จึงไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือในการทำแผนที่เท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการจัดเก็บข้อมูล การแสดงภาพเชิงพื้นที่แบบเรียลไทม์ และการวิเคราะห์เชิงพื้นที่ เพื่อสื่อสารให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ตลอดจนช่วยแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (Goodchild, 2007 pp. 211-221; Longley et al., 2015) ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์จึงหมายถึงการใช้เทคโนโลยีในการสร้าง จัดการ วิเคราะห์

และแสดงผลข้อมูลทุกประเภท โดยเชื่อมโยงข้อมูลกับตำแหน่งเชิงภูมิศาสตร์ ซึ่งช่วยให้ผู้ใช้เข้าใจรูปแบบความสัมพันธ์และบริบทเชิงพื้นที่ได้อย่างเป็นระบบ (Esri, 2023) ทั้งนี้ การประยุกต์ใช้ GIS ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะงานด้านภูมิศาสตร์เท่านั้น แต่ยังช่วยสนับสนุนการสื่อสารเชิงข้อมูลและการตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Longley et al., 2015)

แม้ระบบภูมิศาสตร์จะโดดเด่นด้านการจัดการข้อมูลเชิงพื้นที่ แต่ในงานเฉพาะทางอย่างงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม กฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม ยังคงมีลักษณะงานและกระบวนการปฏิบัติที่แตกต่างออกไป โดยเมื่อพิจารณาการนำเทคโนโลยีภูมิศาสตร์มาประยุกต์ใช้กับงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ จะพบว่าสามารถสนับสนุนการวางแผนและการจัดการปัญหาได้ในหลากหลายมิติ (Leitner, 2013) ทั้งนี้ เนื่องจากการจัดการอาชญากรรมไม่ใช่การศึกษาเพียงด้านเดียว แต่ต้องอาศัยการบูรณาการองค์ความรู้จากหลายสาขา เช่นเดียวกับงานนิติวิทยาศาสตร์ที่มิได้จำกัดอยู่เพียงศาสตร์ทางการแพทย์ หากแต่ต้องผสานความรู้ด้านชีววิทยา ฟิสิกส์ กายภาพ และภูมิศาสตร์ เพื่อยกระดับการสืบสวนและกระบวนการยุติธรรมด้านพยานหลักฐานให้ครบถ้วนสมบูรณ์ จนสามารถระบุตัวผู้กระทำผิดและนำไปสู่การวางแผนป้องกันการเกิดเหตุในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Eck et al., 2005; Saferstein, 2018) ด้วยเหตุนี้ แบบแผนการดำเนินงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ในรูปแบบดั้งเดิมจึงอาจไม่เพียงพออีกต่อไป เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของผู้คน สภาพแวดล้อม สังคม และเทคโนโลยีล้วนส่งผลให้เกิดรูปแบบอาชญากรรมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือและแนวคิดสมัยใหม่ในการติดตาม วิเคราะห์ และรับมืออย่างรอบด้าน (Ratcliffe, 2010, pp.5-24)

การเกิดอาชญากรรมและแนวทางการแก้ไขปัญหามีความหลากหลาย ทั้งในมิติด้านกายภาพและด้านสังคม โดยแนวคิดการป้องกันอาชญากรรมผ่านสภาพแวดล้อม (Crime Prevention Through Environmental Design: CPTED) ซึ่งเสนอโดย Jeffery (1971) ได้ชี้ให้เห็นบทบาทขององค์ประกอบทางกายภาพและสังคมในฐานะปัจจัยสำคัญต่อการเกิดอาชญากรรมในชุมชน ดังนั้น การเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง และออกแบบสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมจึงสามารถช่วยป้องกันและลดอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Cozens et al., 2005, pp. 328-356; Crowe, 2013) แนวคิดดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม ซึ่งอธิบายองค์ประกอบ 3 ประการของการเกิดเหตุ ได้แก่ ผู้กระทำผิด (offender) เหยื่อหรือเป้าหมาย (target) และโอกาส (opportunity) หรือช่วงเวลาและสถานที่ที่เอื้อต่อการกระทำผิด (Cohen & Felson, 1979, pp. 588-608) จากทฤษฎีนี้จึงนำไปสู่การพัฒนาเป็นกรอบแนวทางการป้องกันอาชญากรรมในเชิงนโยบายและการปฏิบัติ ซึ่งเน้นการลดโอกาสในการกระทำผิดผ่านการจัดการสภาพแวดล้อมและปัจจัยเสี่ยงอย่างเป็นระบบ (United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC], 2010) โดยกรอบแนวทางการป้องกันอาชญากรรมสามารถจำแนกออกเป็นหลายด้าน เช่น การป้องกันโดยสภาพแวดล้อม การมีส่วนร่วมของประชาชน การลดการกระทำผิดซ้ำ การเฝ้าระวัง

กลุ่มเสี่ยง การลดโอกาสการตกเป็นเหยื่อ และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการป้องกันอาชญากรรม ซึ่งสะท้อนถึงการบูรณาการมาตรการทั้งในระดับนโยบายและการปฏิบัติอย่างครอบคลุม (UNODC, 2010) สำหรับการป้องกันอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อมได้มีการกำหนดมาตรการสำคัญ 7 ประการ ได้แก่

1. การสำรวจและปรับปรุงพื้นที่เสี่ยงอาชญากรรม เช่น พื้นที่ที่เคยเกิดเหตุ พื้นที่เปลี่ยว เส้นทางรกร้าง หรือบริเวณที่ประชาชนรู้สึกไม่ปลอดภัย

2. การกำหนดมาตรการด้านผังเมืองและการออกแบบอาคาร โดยควบคุมมาตรฐานที่ส่งเสริมประสิทธิภาพในการป้องกันอาชญากรรม

3. การติดตั้งไฟส่องสว่างในจุดเสี่ยงและพื้นที่เปลี่ยวที่อาจเอื้อต่อการก่อเหตุ

4. การจัดการพื้นที่รกร้างและพื้นที่ว่างเปล่าให้มีทัศนวิสัยที่ชัดเจน ไม่มีจุดบังสายตาและส่งเสริมการใช้ประโยชน์ร่วมกัน

5. การกำกับดูแลสถานบันเทิงและแหล่งอบายมุขอย่างเข้มงวด เพื่อลดโอกาสการมั่วสุมและการก่อเหตุ

6. การติดตั้งกล้องวงจรปิดให้ครอบคลุมพื้นที่เสี่ยง พร้อมป้ายแจ้งเตือนเพื่อยับยั้งการกระทำผิด การเชื่อมโยงเครือข่ายกล้องวงจรปิดระหว่างหน่วยงาน รวมถึงการใช้กล้องเคลื่อนที่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเฝ้าระวัง

มาตรการดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการจัดการพื้นที่และสภาพแวดล้อมในชุมชนมีผลอย่างยิ่งต่อการเกิดอาชญากรรม เนื่องจากลักษณะเฉพาะของพื้นที่ โครงสร้าง และองค์ประกอบทางกายภาพล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้กระทำผิด (Brantingham & Brantingham, 1995, pp. 5-26) โดยการศึกษาด้านการป้องกันอาชญากรรมเชิงสภาพแวดล้อมมีเป้าหมายสำคัญในการลดโอกาสของการเกิดเหตุ ผ่านการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น การควบคุมการเข้าถึงการเพิ่มการมองเห็น (surveillance) และการเสริมบทบาทของผู้ดูแลพื้นที่ (territorial reinforcement) (Crowe, 2013) ทั้งนี้ มีการศึกษาที่ระบุว่าอาชญากรรมส่วนหนึ่งมีความสัมพันธ์กับการออกแบบและการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยประมาณร้อยละ 10-15 ของเหตุอาชญากรรมสามารถเชื่อมโยงกับปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งสามารถลดลงได้ผ่านการออกแบบพื้นที่ที่เหมาะสม (UN-Habitat, 2007) จึงเป็นการยืนยันว่าการวางผังเมือง การออกแบบ และการพัฒนาเมืองอย่างรอบคอบสามารถลดอาชญากรรมในพื้นที่เมืองหนาแน่นได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ระบบแผนที่อาชญากรรมและแบบจำลองเชิงพื้นที่ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎี CPTED ซึ่งเน้นการลดโอกาสการเกิดอาชญากรรมผ่านการออกแบบสภาพแวดล้อม ทั้งในมิติทางกายภาพและการใช้พื้นที่ (Cozens et al., 2005, pp.328-356) โดยเมื่อพิจารณาร่วมกับแนวคิดด้านผังเมือง เช่น ดวงตาบนถนน ของ Jacobs (1961) จะพบว่าการเพิ่มการมองเห็นและการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถลดโอกาสการเกิดอาชญากรรมได้อย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่พื้นที่ที่มีจุดอับสายตา ขาดแสงสว่าง หรือขาดการใช้งานร่วมกันมักเป็นปัจจัยเสี่ยงที่เอื้อต่อการก่อเหตุ (Newman, 1972) เมื่อขยายมุมมองสู่บริบทเมือง จะพบว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจและโครงสร้างเมือง

มีบทบาทสำคัญต่อการเกิดอาชญากรรม เช่น ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และการออกแบบพื้นที่ที่ก่อให้เกิดจุดอับสายตา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางอาชญาวิทยาที่มองว่า “โอกาส” เป็นตัวแปรสำคัญของการเกิดอาชญากรรม (Cohen & Felson, 1979, pp.588-608)

ตัวอย่างจากต่างประเทศ เช่น เมืองบาร์เซโลนา ราชอาณาจักรสเปน ซึ่งมีการออกแบบเมืองใหม่โดย Ildefons Cerdà ที่ให้ความสำคัญกับแสงสว่าง การระบายอากาศ และพื้นที่สาธารณะ ส่งผลให้สามารถลดความแออัดและยกระดับความปลอดภัยของเมืองได้ (Marshall, 2012) รวมถึงสาธารณรัฐสิงคโปร์ที่มีการวางผังเมืองแบบบูรณาการเชื่อมโยงที่อยู่อาศัย ระบบขนส่ง และพื้นที่สีเขียว จนกลายเป็นต้นแบบของเมืองที่มีประสิทธิภาพและปลอดภัย (Yuen, 2011, pp.1001-1017) นอกจากการป้องกันอาชญากรรมแล้ว เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศยังสามารถประยุกต์ใช้ในงานนิติวิทยาศาสตร์ด้านอื่น เช่น การค้นหาบุคคลสูญหาย โดยใช้เทคโนโลยีการสำรวจระยะไกล เช่น อินฟราเรด (infrared remote sensing) ซึ่งสามารถตรวจจับความแตกต่างของสเปกตรัมพื้นผิวและช่วยระบุตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับร่างมนุษย์ได้ (Barone et al., 2021, pp. 8-15) รวมถึงการวิเคราะห์จุดเกิดเหตุอาชญากรรมด้วยเทคนิคเชิงสถิติและภูมิสารสนเทศ เช่น การใช้โปรแกรม SaTScan และ ArcGIS ในการตรวจจับคลัสเตอร์อาชญากรรมและวางแผนป้องกันเชิงพื้นที่ (Kulldorff, 1997, pp. 1481-1496) นอกจากนี้ ระบบภูมิสารสนเทศยังรองรับการวิเคราะห์เส้นทาง เช่น เส้นทางหลบหนีของผู้กระทำผิด การเคลื่อนย้ายวัตถุพยาน และการเชื่อมโยงฐานข้อมูลนิติวิทยาศาสตร์ โดยมีตัวอย่างการใช้งานจริง เช่น ระบบ CompStat ในสหรัฐอเมริกา ซึ่งใช้ข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อสนับสนุนการวางแผนกำลังตำรวจอย่างมีประสิทธิภาพ (Weisburd et al., 2003, pp. 421-456) รวมถึงการประยุกต์ใช้ในประเทศต่าง ๆ ที่บูรณาการข้อมูลแผนที่อาชญากรรมร่วมกับเทคโนโลยีเฝ้าระวังสมัยใหม่

กรอบแนวคิดในการประยุกต์ใช้ระบบภูมิศาสตร์นิติวิทยาศาสตร์และอาชญากรรม

กรอบแนวคิดในการประยุกต์ใช้ระบบภูมิสารสนเทศ (Geographic Information Systems: GIS) ร่วมกับงานด้านนิติวิทยาศาสตร์และอาชญากรรม สามารถอธิบายได้ในลักษณะของระบบบูรณาการเชิงพื้นที่ โดยมี GIS ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงข้อมูลจากหลายมิติ ได้แก่

1. มิติด้านสถานที่และบริบททางภูมิศาสตร์
2. มิติด้านหลักฐานและกระบวนการพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์
3. มิติด้านพฤติกรรมและโอกาสการเกิดอาชญากรรม

การบูรณาการดังกล่าวทำให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ร่วมกับข้อมูลพยานหลักฐานได้อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การสืบสวนและการป้องกันอาชญากรรมมีความแม่นยำและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยสามารถอธิบายการประยุกต์ใช้ที่สำคัญได้ดังนี้

1. การทำแผนที่อาชญากรรม (Crime Mapping) การทำแผนที่อาชญากรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการระบุพื้นที่เสี่ยง (hotspots) และวิเคราะห์รูปแบบการเกิดเหตุในเชิงพื้นที่และเวลา (spatio-temporal analysis) โดยเมื่อเชื่อมโยงข้อมูล

ตำแหน่งที่เกิดเหตุเข้ากับข้อมูลทางนิติวิทยาศาสตร์ เช่น ลายนิ้วมือ ข้อมูลทันตกรรม ดีเอ็นเอ และข้อมูลนิติมานุษยวิทยา จะช่วยให้เกิดการสร้างเครือข่ายเชิงพื้นที่ของหลักฐาน (spatial evidence network) ซึ่งสามารถแสดงความเชื่อมโยงของคดีในหลายพื้นที่ได้อย่างชัดเจน การใช้ GIS ในลักษณะนี้ยังสนับสนุนการแสดงผลข้อมูลแบบเรียลไทม์ และช่วยให้เจ้าหน้าที่สามารถกำหนดเป้าหมายการสืบสวนได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำยิ่งขึ้น (Caplan & Kennedy, 2016)

2. การวิเคราะห์ประวัติพื้นที่และรูปแบบอาชญากรรม (Crime Pattern & Routine Activity) การบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ร่วมกับข้อมูลคดีในอดีต ทำให้สามารถระบุรูปแบบการเกิดอาชญากรรม (crime pattern) และความสัมพันธ์ของพื้นที่กับพฤติกรรมของผู้กระทำผิดได้ โดยอาศัยกรอบแนวคิดทางอาชญาวิทยา เช่น ทฤษฎีกิจวัตรประจำวัน (Routine Activity Theory) ซึ่งอธิบายว่าอาชญากรรมจะเกิดขึ้นเมื่อมีองค์ประกอบครบ ได้แก่ ผู้กระทำผิด เหยื่อที่เหมาะสม และโอกาส (Cohen & Felson, 1979, pp. 588-608) นอกจากนี้ แนวคิด crime pattern theory ยังชี้ให้เห็นว่าผู้กระทำผิดมักเลือกเป้าหมายจากพื้นที่ที่คุ้นเคย เส้นทางประจำและกิจกรรมในชีวิตประจำวัน (Brantingham & Brantingham, 1993, pp. 8-28) ซึ่งเมื่อผสานเข้ากับข้อมูล GIS จะช่วยลดขอบเขตการค้นหาผู้ต้องสงสัย และสนับสนุนทั้งการสืบสวนเชิงคดีและการออกแบบมาตรการป้องกันเชิงรุกให้สอดคล้องกับพฤติกรรมจริงในพื้นที่

3. การประเมินความเสี่ยงเชิงพื้นที่ (Risk Terrain Modeling: RTM) แนวคิดการวิเคราะห์ภูมิประเทศความเสี่ยง (Risk Terrain Modeling: RTM) เป็นเครื่องมือที่ใช้ระบุและจัดลำดับพื้นที่ที่มีแนวโน้มเกิดอาชญากรรม โดยอาศัยการวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงเชิงพื้นที่ เช่น จุดอับสายตา พื้นที่รกร้าง ป้ายรถโดยสาร ซอยมืด หรือพื้นที่ที่ขาดการเฝ้าระวัง เมื่อรวมข้อมูลจุดเสี่ยงเหล่านี้เข้ากับข้อมูลพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุ เช่น ร่องรอยการงัดแงะ การทำลายทรัพย์สิน หรือรูปแบบการก่อเหตุ จะทำให้สามารถสร้างแบบจำลองความเสี่ยงเชิงพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งช่วยให้หน่วยงานสามารถ

1) จัดลำดับความสำคัญของพื้นที่เสี่ยง

2) วางแผนจัดสรรกำลังเจ้าหน้าที่

3) จัดสรรงบประมาณเพื่อแก้ไขปัจจัยเสี่ยง

4) และเพิ่มประสิทธิภาพการตรวจการณ์ในพื้นที่

แนวทางดังกล่าวได้รับการพัฒนาและนำไปใช้จริงในงานตำรวจและการวิเคราะห์อาชญากรรมเชิงพื้นที่ (Caplan & Kennedy, 2016)

4. การวิเคราะห์การเชื่อมโยงและเส้นทาง (Network & route analysis) เมื่อเกิดเหตุทุกเส้นทางย่อมมีความสำคัญ เพราะผู้ก่อเหตุส่วนใหญ่มักศึกษาเส้นทางในการก่อเหตุ รวมถึงเส้นทางหลบหนี การหลบมุมกล้องวงจรปิดฯ ดังนั้น จึงมีการคำนวณเส้นทางหลบหนี เส้นทางเคลื่อนย้ายวัตถุพยาน เพื่อช่วยในการติดตาม ตรวจจับ การวางกำลังสายตรวจ การวางตำแหน่งกล้องวงจรปิด ไฟส่องสว่างที่ต้องครอบคลุม พร้อมการเชื่อมโยงข้อมูลจากโทรศัพท์มือถือ การติดตามยานพาหนะผ่านระบบ GPS/ANPR ช่วยยกระดับการติดตามและการวางกำลังเชิงปฏิบัติการอย่างมีหลักฐานรองรับและเชื่อถือได้ (O'Donnell., 2013)

5. เทคโนโลยีสำรวจระยะไกล (Remote Sensing Technologies) เช่น Remote Sensing, UAV-LiDAR, Thermal-IR และ SAR สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อช่วยในการค้นหาบุคคลสูญหายและวัตถุพยาน รวมถึงการรับมือกับเหตุการณ์ที่มีความรุนแรง เช่น เหตุกราดยิง เพลิงไหม้ อุบัติเหตุ แผ่นดินไหว หรือกรณีภัยพิบัติที่มีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ยากต่อการเข้าถึงหรือเป็นจุดอับสัญญาณ ดังนั้น เทคโนโลยีสำรวจระยะไกล เช่น remote sensing, UAV-based photogrammetry, LiDAR, thermal infrared imaging และ synthetic aperture radar (SAR) มีบทบาทสำคัญในการค้นหาบุคคลสูญหาย วัตถุพยาน และการจัดการเหตุการณ์รุนแรงหรือภัยพิบัติในพื้นที่ที่เข้าถึงได้ยาก (Barone et al., 2021, pp. 8-15; Westoby et al., 2012, pp. 300-314; Sieberth et al., 2014, pp.158-167) เทคโนโลยีเหล่านี้สามารถตรวจจับสัญญาณเชิงสเปกตรัมที่สัมพันธ์กับข้อมูลทางชีววิทยาและสิ่งแวดล้อม ช่วยสนับสนุนการระบุตำแหน่งของผู้ประสบภัยและหลักฐานในพื้นที่เกิดเหตุ (Edelmen et al., 2012) นอกจากนี้ การใช้ UAV และเทคนิค photogrammetry ยังช่วยเพิ่มความแม่นยำในการบันทึกข้อมูลเชิงพื้นที่และรักษาความถูกต้องของหลักฐานดิจิทัลที่สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ (James & Robson, 2012, pp. 1-17)

6. การเฝ้าระวังเหตุอาชญากรรมแบบต่อเนื่อง (Spatio-temporal Early-Warning) อาศัยการประยุกต์ใช้ Data Analytics ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภทหลัก ได้แก่ การวิเคราะห์สิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว (Descriptive Analytics), การวิเคราะห์สาเหตุของการเกิดเหตุ (Diagnostic Analytics), การวิเคราะห์แนวโน้มเหตุการณ์ในอนาคต (Predictive Analytics) และการวิเคราะห์แนวทางการตัดสินใจ (Prescriptive Analytics) และการดำเนินการที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกสำหรับการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางดังกล่าวสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์รูปแบบอาชญากรรมร่วมกับข้อมูลเชิงพื้นที่และเวลาเพื่อคาดการณ์ความเสี่ยงในระยะสั้น และพัฒนาระบบแจ้งเตือนความเสี่ยงในระดับต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ การบันทึกข้อมูลสำคัญ เช่น เวลา สถานที่ และการตรวจพบพยานหลักฐาน ยังช่วยสนับสนุนการประเมินผลและการยกระดับระบบเตือนภัยให้มีความแม่นยำมากยิ่งขึ้น เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ของการเฝ้าระวังดังกล่าว คือการสนับสนุนการจัดกำลังเชิงรุก การปรับสภาพแวดล้อมตามแนวคิด CPTED และการบูรณาการข้อมูลด้านนิติวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล เช่น ลายนิ้วมือ ข้อมูลทันตกรรม ดีเอ็นเอ และนิติมานุษยวิทยา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของการเก็บพยานหลักฐานและการสืบสวนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (Caplan & Kennedy, 2016; Ratcliffe, 2010, pp. 5-24)

โฟโตแกรมเมตรีเชิงนิติวิทยาศาสตร์กับ GIS เพื่อการป้องกันและสืบสวนอาชญากรรม

แม้ว่าการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในระบบภูมิสารสนเทศจะมีมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน แต่ในช่วงเวลาปัจจุบันพบว่ามีการนำเทคโนโลยีโฟโตแกรมเมตรี (Photogrammetry) มาใช้อย่างแพร่หลายมากยิ่งขึ้น โดยหลักการทำงานของโฟโตแกรมเมตรี คือการวัดค่าและสร้างแบบจำลองสามมิติจากภาพถ่ายสองมิติ

ผ่านการถ่ายภาพวัตถุหรือพื้นที่จากหลายมุมมองซ้ำ ๆ แล้วใช้ซอฟต์แวร์ในการประมวลผลเพื่อสร้างข้อมูลสามมิติที่มีความแม่นยำสูง เช่น การสร้างแบบจำลองอาคาร สถานที่ แผนที่ภูมิประเทศ หรือแม้แต่ร่องรอยขนาดเล็ก เช่น รอยเท้า ซึ่งหากพิจารณาจากภาพถ่ายเพียงภาพเดียวอาจเห็นได้เพียงความกว้างและความยาว แต่เมื่อใช้ภาพจากหลายมุมมองจะสามารถสร้างแบบจำลองสามมิติที่แสดงรายละเอียดเชิงลึก เช่น ความสูง มุมโค้ง และความลึก ทำให้สามารถวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพได้อย่างครบถ้วนมากยิ่งขึ้น เทคโนโลยีดังกล่าวจึงมีบทบาทสำคัญในการเสริมประสิทธิภาพของงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ โดยทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างการเก็บข้อมูลเชิงภาพกับการวิเคราะห์เชิงพื้นที่ ซึ่งมีรากฐานมาจากหลักการทางคณิตศาสตร์และเรขาคณิตในการตีความข้อมูลจากภาพถ่าย เพื่อสร้างแบบจำลองสามมิติและข้อมูลเชิงพื้นที่ที่มีความถูกต้องสูง ทั้งนี้ โฟโตแกรมเมตรียังช่วยเพิ่มความละเอียดและความแม่นยำของข้อมูลในระบบภูมิสารสนเทศได้อย่างมีนัยสำคัญ

ในบริบทของนิติวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีโฟโตแกรมเมตรีถูกนำมาใช้ในการบันทึก วิเคราะห์ และจำลองสถานที่เกิดเหตุในรูปแบบดิจิทัลสามมิติ ซึ่งสามารถเก็บรายละเอียดของพยานหลักฐานและสภาพแวดล้อมได้อย่างชัดเจน (Ospina-Bohorquez et al., 2023) เช่น การถ่ายภาพยานพาหนะที่เสียหายหลังเกิดอุบัติเหตุเพื่อวิเคราะห์รอยเสียหายและทิศทางการชน หรือการบันทึกภาพสถานที่เกิดเหตุคดีอาชญากรรม ภายใต้สถานการณ์ปัจจุบันที่มีทั้งเหตุกราดยิง ภัยพิบัติทางธรรมชาติ และเหตุแผ่นดินไหว เทคโนโลยีดังกล่าวจึงมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ทั้งในด้านการอำนวยความสะดวก ความปลอดภัยของผู้ปฏิบัติงาน และการช่วยเหลือผู้ประสบภัย จากบริบทดังกล่าว เจ้าของอาคารหรือพื้นที่ขนาดใหญ่เริ่มมีการนำเทคโนโลยีนี้มาใช้ในการจัดทำแบบจำลองสามมิติของอาคารในแต่ละชั้นและพื้นที่สำคัญ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการตอบสนองต่อเหตุการณ์ฉุกเฉิน ช่วยให้การเข้าช่วยเหลือเป็นไปอย่างรวดเร็ว สามารถจำลองเหตุการณ์และสภาพแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังสามารถใช้เป็นหลักฐานในการสื่อสารต่อศาลได้อย่างเข้าใจง่ายและตรวจสอบได้ โดยเฉพาะในกรณีเหตุการณ์ที่มีความรุนแรงระดับมหภาค เทคโนโลยีโฟโตแกรมเมตรียังถูกนำมาใช้ในการบันทึกอาชญากรรมสงครามและความเสียหายของโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อคงสภาพหลักฐานในรูปแบบดิจิทัลสำหรับการสืบสวนและการดำเนินคดี ตัวอย่างเช่น สถานการณ์ความขัดแย้งในประเทศยูเครน ซึ่งส่งผลให้เกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก หน่วยงานตำรวจมีบทบาทสำคัญในการบันทึกและเก็บรวบรวมหลักฐาน เนื่องจากพยานหลักฐานในพื้นที่มีความเสี่ยงต่อการสูญหาย ถูกทำลาย หรือปนเปื้อนในระยะเวลาอันสั้น (Court, 2022, pp. 845-860) เพื่อตอบสนองต่อความจำเป็นดังกล่าว บริษัท Artec 3D ซึ่งเป็นผู้พัฒนาเครื่องสแกนสามมิติ ได้ร่วมมือกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติยูเครนและหน่วยงานด้านสิทธิมนุษยชนในการสนับสนุนอุปกรณ์สำหรับการจัดทำหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์

โดยเทคโนโลยีนี้ถูกนำมาใช้ในการบันทึกอาชญากรรมสงคราม อาชญากรรมต่อมนุษยชาติ และการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในหลายพื้นที่ (Artec 3D, 2023) นอกจากนี้ เมื่อผสานการทำงานร่วมกับอากาศยานไร้คนขับ (Unmanned Aerial Vehicle: UAV) ซึ่งสามารถควบคุมจากระยะไกลหรือทำงานแบบอัตโนมัติร่วมกับระบบ GPS จะยิ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเก็บข้อมูลให้มีความครบถ้วนและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น โดยสามารถบันทึกภาพพร้อมข้อมูลเวลาและพิกัดได้อย่างแม่นยำ ข้อมูลที่ได้สามารถนำมาประมวลผลเป็นภาพออร์โธโมเสก (orthomosaic) และพอยต์คลาวด์ (point cloud) ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงพื้นที่ที่ได้รับการปรับแก้ความคลาดเคลื่อนทางเรขาคณิต ทำให้สามารถแสดงตำแหน่งและขนาดของวัตถุบนพื้นโลกได้อย่างถูกต้อง เมื่อผสานข้อมูลทั้งสองรูปแบบเข้าด้วยกัน จะสามารถสร้างแบบจำลองสามมิติที่มีความสมจริงสูง และสามารถใช้ในการวัดค่าทางพื้นที่ได้อย่างแม่นยำ

นอกจากการใช้งานในสถานที่เกิดเหตุแล้ว เทคโนโลยีดังกล่าวยังสามารถประยุกต์ใช้ในงานอื่น ๆ เช่น การบันทึกความเสียหายของโครงสร้างพื้นฐาน ยานพาหนะ และสิ่งปลูกสร้าง การจัดเก็บหลักฐานซากศพผู้เสียชีวิต รวมถึงการสร้างแบบจำลองใบหน้าทางนิติวิทยาศาสตร์ (forensic facial reconstruction) จากกะโหลกศีรษะ ดังนั้น เทคโนโลยีโฟโตแกรมเมตรีร่วมกับระบบภูมิสารสนเทศจึงมีบทบาทสำคัญในการยกระดับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้มีความรวดเร็ว แม่นยำ และสามารถบันทึกและเก็บรักษาพยานหลักฐานได้อย่างทันท่วงที ก่อนที่จะถูกทำลายหรือสูญหายจากกระบวนการฟื้นฟูพื้นที่หรือการเคลื่อนย้ายของประชาชน

บทสรุปเชิงนโยบาย : การบูรณาการระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศเข้ากับงานด้านนิติวิทยาศาสตร์และการป้องกันอาชญากรรม ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของเทคโนโลยีในการยกระดับกระบวนการยุติธรรมเชิงพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ระดับประเทศ เพื่อสนับสนุนการวิเคราะห์รูปแบบอาชญากรรมและการวางแผนเชิงรุกอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ควรมีนโยบายสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีภูมิศาสตร์ร่วมกับการออกแบบเมืองและความปลอดภัยสาธารณะ โดยเฉพาะการใช้แผนที่อาชญากรรมและแบบจำลองเชิงพื้นที่เพื่อบริหารจัดการพื้นที่เสี่ยงในเขตเมืองอย่างแม่นยำ

นอกจากนี้ รัฐบาลควรสนับสนุนให้หน่วยงานด้านความมั่นคง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และหน่วยงานผังเมืองทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบในรูปแบบศูนย์ข้อมูลภูมิสารสนเทศกลางด้านความปลอดภัย เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลจากระบบกล้องวงจรปิด ระบบคมนาคม และข้อมูลเชิงนิติวิทยาศาสตร์เข้าสู่ฐานเดียวกัน ขณะเดียวกันควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีใหม่ เช่น Photogrammetry, UAV-LiDAR และ Remote Sensing ในภารกิจตรวจสอบพื้นที่เกิดเหตุและภัยพิบัติ เพื่อเพิ่มความถูกต้องในการเก็บหลักฐาน และช่วยลดระยะเวลาในการสืบสวน รวมถึงพัฒนาบุคลากรด้านภูมิสารสนเทศเชิงนิติวิทยาศาสตร์ให้มีความรู้ด้านเทคนิคในระดับสากล

บทสรุปเชิงปฏิบัติการ : ระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศไม่เพียงแต่ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการสร้างแผนที่หรือจัดการพื้นที่เท่านั้น แต่ยังมีบทบาทเป็นกลไกเชิงวิเคราะห์ที่เชื่อมโยงข้อมูลมนุษย์ สิ่งแวดล้อม และอาชญากรรมเข้าด้วยกันในมิติที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น การใช้เทคโนโลยี GIS ร่วมกับแนวคิดทางทฤษฎี เช่น การป้องกันอาชญากรรมผ่านการออกแบบสิ่งแวดล้อม (CPTED) ทฤษฎีกิจกรรมกิจวัตรประจำวัน และทฤษฎีรูปแบบอาชญากรรม ที่ทำให้สามารถเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ โอกาส และพฤติกรรมการก่อเหตุได้อย่างเป็นระบบ ขณะเดียวกันการนำเทคโนโลยีโฟโตแกรมเมตรีและเทคโนโลยีภาพสามมิติมาประยุกต์ใช้ในการบันทึกและจำลองสถานที่เกิดเหตุในเชิงนิติวิทยาศาสตร์จะช่วยเพิ่มความละเอียดในการเก็บหลักฐานและการนำเสนอข้อมูลต่อกระบวนการยุติธรรมได้อย่างมีนัยสำคัญ การศึกษานี้จึงเปิดมิติใหม่ของนิติภูมิศาสตร์ (Forensic Geography) ที่ผสานองค์ความรู้จากหลายศาสตร์เข้าด้วยกัน ทั้งภูมิศาสตร์ วิทยาศาสตร์กายภาพ นิติวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ และยังเปลี่ยนแนวทางการทำงานจากรูปแบบเดิมที่เน้นการเก็บข้อมูลภายหลังเหตุการณ์ ไปสู่การป้องกันเชิงรุกและการสืบสวนแบบบูรณาการได้ดังนี้

1. การจัดตั้งฐานข้อมูลเชิงพื้นที่แบบรวมศูนย์ (Integrated Geospatial Forensic Database) หน่วยงานด้านความมั่นคงและนิติวิทยาศาสตร์ควรพัฒนาฐานข้อมูลกลางที่เชื่อมโยงระหว่างข้อมูลคดี อาชญากรรม สภาพพื้นที่ และหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์ โดยใช้ระบบ GIS เป็นศูนย์กลางการจัดการ เพื่อให้สามารถตรวจสอบจุดเกิดเหตุในเชิงพื้นที่ เชื่อมโยงข้อมูลกับฐานดีเอ็นเอ ลายนิ้วมือ และข้อมูลกล้องวงจรปิดใช้ข้อมูลย้อนหลังเพื่อวิเคราะห์แนวโน้มและคาดการณ์ความเสี่ยงในอนาคต

2. การใช้เทคโนโลยี Photogrammetry และ UAV เพื่อเก็บหลักฐานสามมิติในพื้นที่จริง ควรกำหนด มาตรฐานกลางในการใช้โดรนและกล้องสแกนสามมิติในการเก็บข้อมูลหลักฐาน ณ จุดเกิดเหตุ โดยเฉพาะในกรณีเหตุกราดยิงหรือภัยพิบัติ ซึ่งจะช่วยให้สร้างแบบจำลอง 3 มิติ ของสถานที่เกิดเหตุที่ตรวจสอบย้อนกลับได้ บันทึกสภาพแวดล้อมก่อนถูกเปลี่ยนแปลงหรือทำลาย ใช้เป็นหลักฐานทางศาลและเพื่อการฝึกอบรมเชิงจำลองสถานการณ์

3. ระบบเตือนภัยเชิงพื้นที่ (Spatial–Temporal Early Warning System) ใช้ AI และ Data Analytics ในการวิเคราะห์ข้อมูลแบบเวลาจริงร่วมกับข้อมูล GIS เพื่อสร้างระบบเตือนภัยในระดับพื้นที่ เช่น วิเคราะห์ความหนาแน่นของคดีประเภทต่าง ๆ เช่น คดีอาวุธปืน คดีลักทรัพย์ ฯลฯ ระบุพื้นที่ “Hotspot Zone” ที่มีแนวโน้มเสี่ยงสูง แจ้งเตือนให้เจ้าหน้าที่หรือประชาชนในพื้นที่ทราบผ่านแอปพลิเคชันหรือศูนย์เฝ้าระวัง

4. แนวทางการฝึกอบรมบุคลากร (Forensic–GIS Training Program) : ควรจัดตั้งหลักสูตรฝึกอบรมเชิงบูรณาการระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจ นักนิติวิทยาศาสตร์ และนักภูมิศาสตร์ เพื่อพัฒนาทักษะในการใช้โปรแกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น GIS, ArcGIS Pro, QGIS ฯลฯ การสร้างแบบจำลอง 3D และกลุ่มจุดข้อมูลสามมิติ (Point Cloud) คือ ข้อมูลที่ประกอบด้วยจุดจำนวนมากในระบบพิกัด 3 มิติ (X, Y, Z) ซึ่งแต่ละจุดแทนตำแหน่งบนพื้นผิวของวัตถุหรือสภาพแวดล้อมจริงในโลกในระดับขนาดเล็ก

เช่น วัตถุพยานในที่เกิดเหตุ และระดับขนาดใหญ่ เช่น พื้นที่เมืองหรือภูมิประเทศ) เพื่อใช้อ่านและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อสืบสวนคดี

5. การบูรณาการกับนโยบายผังเมืองปลอดภัย (Safe City Design Policy) ใช้ผลวิเคราะห์เชิงพื้นที่จากระบบ GIS เพื่อวางจุดติดตั้งกล้องวงจรปิดและไฟส่องสว่างอย่างมีหลักฐานรองรับ ปรับปรุงพื้นที่อับสายตา พื้นที่รกร้าง และเส้นทางที่มีความเสี่ยงสูง ส่งเสริมการออกแบบเมืองตามแนวคิด CPTED (Crime Prevention Through Environmental Design)

6. การสร้างระบบติดตามและประเมินผล (Monitoring & Evaluation System) มีการประเมินผลการนำเทคโนโลยีภูมิศาสตร์มาใช้จริงอย่างต่อเนื่อง เช่น อัตราการลดลงของคดีในพื้นที่ Hotspot ความเร็วในการตอบสนองของเจ้าหน้าที่ ความพึงพอใจของประชาชนต่อ ความปลอดภัยในพื้นที่

ดังนั้น การพัฒนาองค์ความรู้ด้านระบบภูมิศาสตร์เพื่อการสืบสวนและการป้องกันอาชญากรรม จึงไม่เพียงแต่มีคุณค่าเชิงปฏิบัติ แต่ยังสร้างฐานทฤษฎีใหม่ที่เชื่อมโยง “พื้นที่ พฤติกรรม หลักฐาน” เข้าด้วยกันอย่างครบวงจร อันจะนำไปสู่การยกระดับมาตรฐานงานนิติวิทยาศาสตร์และการบริหารความปลอดภัยในสังคมไทยอย่างยั่งยืน

■ บทสรุป

การบูรณาการระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศ (GIS) เข้ากับงานด้านนิติวิทยาศาสตร์และการป้องกันอาชญากรรม เป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับกระบวนการยุติธรรมและการบริหารจัดการความปลอดภัยเชิงพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการจัดตั้งฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศระดับชาติ เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลด้านอาชญากรรม ผังเมือง และหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์เข้าด้วยกันในระบบกลางเดียวกัน พร้อมสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น Photogrammetry, UAV-LiDAR และ Remote Sensing ในการตรวจสอบพื้นที่เกิดเหตุและภัยพิบัติ เพื่อเพิ่มความถูกต้องและรวดเร็วในการสืบสวน ในเชิงปฏิบัติ ระบบ GIS ควรถูกใช้ร่วมกับแนวคิดทางทฤษฎี เช่น CPTED (Crime Prevention Through Environmental Design) และทฤษฎี Routine Activity เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ โอกาส และพฤติกรรมการก่อเหตุ พร้อมจัดตั้งระบบเตือนภัยเชิงพื้นที่ (Spatial–Temporal Early Warning System) ที่อาศัยข้อมูลแบบเวลาจริงในการคาดการณ์และเฝ้าระวังพื้นที่เสี่ยง ขณะเดียวกัน ควรพัฒนาบุคลากรด้านนิติวิทยาศาสตร์และภูมิศาสตร์ให้มีทักษะด้านเทคโนโลยีเชิงพื้นที่และการสร้างแบบจำลองสามมิติ (3D/Point Cloud) เพื่อสนับสนุนการทำงานภาคสนามการสืบสวน และการนำเสนอหลักฐานต่อกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งการผสานเทคโนโลยีภูมิศาสตร์เข้ากับงานนิติวิทยาศาสตร์ไม่เพียงเพิ่มความแม่นยำและความโปร่งใสของกระบวนการสืบสวนเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือเชิงนโยบายที่ช่วยออกแบบเมืองปลอดภัย เสริมการป้องกันเชิงรุก และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สังคมในระยะยาว

บรรณานุกรม

Artec 3D. (2023). *3D scanning for documenting war crimes in Ukraine.* https://www.artec3d.com

Barone, P. M., Di Maggio, R. M., & Mesturini, S. (2021). Forensic geoarchaeology in the search for missing persons. *Forensic Sciences, 1*(1), 8-15. https://doi.org/10.3390/forensicsci1010003

Brantingham, P. J. & Brantingham, P. L. (1993). Nodes, paths and edges: Considerations on the complexity of crime and the physical environment. *Journal of Environmental Psychology, 13*(1), 3-28. https://doi.org/10.1016/S0272-4944(05)80212-9

Brantingham, P. L. & Brantingham, P. J. (1995). Criminality of place. *European Journal on Criminal Policy and Research, 3*(3), 5-26. https://doi.org/10.1007/BF02242925

Caplan, J. M. & Kennedy, L. W. (2016). *Risk terrain modeling compendium.* Rutgers Center on Public Security.

Cohen, L. E. & Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American Sociological Review, 44*(4), 588-608. https://doi.org/10.2307/2094589

Court, T. (2022). Documenting war crimes in Ukraine: Challenges and digital evidence preservation. *Journal of International Criminal Justice, 20*(4), 845-860. https://doi.org/10.1093/jicj/mqac045

Cozens, P. M., Saville, G., & Hillier, D. (2005). Crime prevention through environmental design (CPTED): A review and modern bibliography. *Property Management, 23*(5), 328-356. https://doi.org/10.1108/02637470510631483

Crowe, T. D. (2013). *Crime prevention through environmental design* (3rd ed.). Butterworth-Heinemann.

Eck, J. E., Chainey, S., Cameron, J. G., Leitner, M., & Wilson, R. E. (2005). *Mapping crime: Understanding hotspots.* National Institute of Justice.

Edelman, G. J., Gaston, E., van Leeuwen, T. G., Cullen, P. J., & Aalders, M. C. G. (2012). Hyperspectral imaging for non-contact analysis of forensic traces. *Forensic Science International,* 223(1–3), 28–39. https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2012.09.012

Esri. (2023). *What is GIS?*. https://www.esri.com

Goodchild, M. F. (2007). Citizens as sensors: The world of volunteered geography. *GeoJournal, 69*(4), 211-221. https://doi.org/10.1007/s10708-007-9111-y

Jacobs, J. (1961). *The death and life of great American cities.* Random House.

James, M. R. & Robson, S. (2012). Straightforward reconstruction of 3D

surfaces and topography with a camera: Accuracy and geoscience application. *Journal of Geophysical Research: Earth Surface, 117*(F3), 1-17. https://doi.org/10.1029/2011JF002289

Jeffery, C. R. (1971). *Crime prevention through environmental design.* Sage.

Kulldorff, M. (1997). A spatial scan statistic. *Communications in Statistics: Theory and Methods, 26*(6), 1481-1496. https://doi.org/10.1080/03610929708831995

Leitner, M. (2013). *Crime modeling and mapping using geospatial technologies.* Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-007-4993-4

Longley, P. A., Goodchild, M. F., Maguire, D. J., & Rhind, D. W. (2015). *Geographic information systems and science* (4th ed.). Wiley.

Marshall, S. (2012). *Cities, design and evolution.* Routledge.

Newman, O. (1972). *Defensible space: Crime prevention through urban design.* Macmillan.

O'Donnell., D. E. (2013). *Compstat: Its Origins, Evolution, and Future in Law Enforcement Agencies.* Bureau of Justice Assistance Police Executive Research Forum.

Ospina-Bohórquez, A., Del Pozo, S., Courtenay, L. A., & González-Aguilera, D. (2023).Handheld stereo photogrammetry applied to crime scene analysis. *Measurement, 216*, 112861. https://doi.org/10.1016/j.measurement.2023.112861

Ratcliffe, J. H. (2010). Crime mapping: Spatial and temporal challenges. In A. R. Piquero & D. Weisburd (Eds.), *Handbook of quantitative criminology* (pp. 5-24). Springer. https://doi.org/10.1007/978-0-387-77650-7_2

Saferstein, R. (2018). *Criminalistics: An introduction to forensic science* (12th ed.). Pearson.

Sieberth, T., Wackrow, R., & Chandler, J. H. (2014). Automatic detection of blurred images in UAV image sets. *ISPRS Journal of Photogrammetry and Remote Sensing,* 95, 158-167. https://doi.org/10.1016/j.isprsjprs.2014.06.006

United Nations Office on Drugs and Crime. [UNODC], (2010). *Handbook on the crime prevention guidelines: Making them work.* United Nations.

UN-Habitat. (2007). *Enhancing urban safety and security: Global report on human settlements 2007.* United Nations.

Weisburd, D., Mastrofski, S., McNally, A., Greenspan, R., & Willis, J. (2003). Reforming to preserve: CompStat and strategic problem solving in American policing. *Criminology & Public Policy, 2*(3), 421-456. https://doi.org/10.1111/j.1745-9133.2003.tb00013.x

Westoby, M. J., Brasington, J., Glasser, N. F., Hambrey, M. J., & Reynolds, J. M. (2012). Structure-from-motion photogrammetry: A low-cost, effective tool for geoscience applications. *Geomorphology,* 179, 300-314. https://doi.org/10.1016/j.geomorph.2012.08.021

Yuen, B. (2011). Singapore's urban planning and development experience. *Urban Studies, 48*(5), 1001-1017. https://doi.org/10.1177/0042098010377475

บทวิเคราะห์เปรียบเทียบกลุ่มผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติตามแนวทางของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติและตำรวจสากล

A Comparative Analysis of Actors Involved in Transnational Trafficking in Human Beings for the Purpose of Organ Removal based on UNODC and INTERPOL Guidelines*

*นงศิรนารถ กุศลวงษ์***

Nongsiranart Kusonvong

▣ บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงกลุ่มผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติตามแนวทางของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติและตำรวจสากล วิธีการศึกษาเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้การวิจัย

---

* *บทความวิชาการเรื่อง "บทวิเคราะห์เปรียบเทียบกลุ่มผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติตามแนวทางของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติและตำรวจสากล" เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง "มาตรการบังคับทางอาญาในการสอบสวนการกระทำความผิดฐานค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติ" สัญญาเลขที่ RGNS 64-188 งานวิจัยฉบับนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.*

The academic article titled "A Comparative Analysis of Actors Involved in Transnational Trafficking in Human Beings for the Purpose of Organ Removal based on UNODC and INTERPOL Guidelines" is part of the research project "Criminal Compulsory Measures on the Investigation of Transnational Trafficking in Human Beings for the Purpose of Organ Removal" (Contract No. RGNS 64-188). This research is supported by the Office of the Permanent Secretary of the Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation, the Thailand Science Research and Innovation and Phranakhon Rajabhat University.

** *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*

Assistant Professor at the Department of Law, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Rajabhat University.

Received: 31 July 2025 Revised: 31 October 2025 Accepted: 13 November 2025

เชิงเอกสาร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางด้านกฎหมาย มีการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารขั้นปฐมภูมิ ได้แก่ บทบัญญัติกฎหมาย อนุสัญญาขององค์การสหประชาชาติ รวมไปถึงกฎหมายระหว่างประเทศต่าง ๆ และการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารขั้นทุติยภูมิ ได้แก่ รายงานวิจัย หนังสือ ตำรา บทความ รายงานการศึกษา ข้อมูลสถิติ ฯลฯ ผลจากการศึกษาพบว่า กลุ่มผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติมีทั้งสิ้น 6 กลุ่ม ได้แก่ (1) ผู้สรรหาและ/หรือนายหน้า (2) ผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์และสาธารณสุข (3) ผู้กระทำความผิดในภาคส่วนสาธารณสุข (4) ผู้กระทำความผิดในภาคส่วนอื่น ๆ (ที่มิใช่ภาคส่วนสาธารณสุข) (5) ผู้รับอวัยวะ (6) ผู้จำหน่ายอวัยวะ ทั้งนี้ บทความวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่องมาตรการบังคับทางอาญาในการสอบสวนการกระทำความผิดฐานค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติ

คำสำคัญ: ผู้กระทำความผิด, การค้าอวัยวะมนุษย์, ข้ามชาติ, สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ, ตำรวจสากล

Abstract

This academic article aims to study and conduct a comparative analysis of the actors involved in transnational trafficking in human beings for the purpose of organ removal (THBOR), based on the guidelines of the United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) and the International Criminal Police Organization (INTERPOL). The study adopts qualitative research using documentary legal research methodologies. Data were analyzed from primary sources, including legal provisions, United Nations Conventions, and other relevant international laws, as well as from secondary sources, such as research reports, books, textbooks, articles, study reports, statistical data, etc. The findings identify six categories of actors involved in transnational trafficking in human beings for the purpose of organ removal, namely: (1) recruiters and/or brokers, (2) medical and health care professionals, (3) actors in the health care, (4) actors in other sectors (outside the healthcare sector), (5) organ recipients, and (6) organ suppliers. This academic article is part of a research project on criminal compulsory measures on the investigation of transnational trafficking in human beings for the purpose of organ removal.

Keywords: Actors, Trafficking in Human Beings for the Purpose of Organ Removal (THBOR), Transnational, United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), International Criminal Police Organization (INTERPOL)

บทนำ

ปัญหาการค้าอวัยวะมนุษย์ที่ผิดกฎหมายเกิดขึ้นมาจากปัญหาการขาดแคลนอวัยวะของมนุษย์ทั่วโลก ถือเป็นปัญหาด้านสาธารณสุขของมวลมนุษยชาติ และเป็นปัญหาที่สร้างความรุนแรงต่อตนเอง (Self-directed Violence) สำหรับกลุ่มคนยากไร้ที่ยอมจำนนต่อการขายอวัยวะตนเองเพื่อความอยู่รอดในเชิงเศรษฐกิจ เป็นปัญหาที่สร้างความรุนแรงระหว่างบุคคล (Interpersonal Violence) กอปรกับสร้างความรุนแรงระหว่างกลุ่ม (Collective Violence) ซึ่งเป็นความรุนแรงต่อสังคมโลก

มนุษย์ในสังคมโลกแก้ปัญหาความขาดแคลนอวัยวะ ด้วยการแอบลักลอบซื้อขายอวัยวะมนุษย์มานานหลายทศวรรษ จนกลายเป็นการค้ามนุษย์การตัดอวัยวะเพื่อการค้า ซึ่งเป็นอาชญากรรมที่มีความซับซ้อนสูง ไร้พรมแดน อาศัยช่องว่างของกฎหมายในหลาย ๆ ประเทศเอื้อประโยชน์ต่อการกระทำความผิด ทั้งในประเทศต้นทาง ประเทศทางผ่าน และประเทศปลายทาง ผู้กระทำความผิดมีการสมคบคิดเพื่อกระทำความผิด โดยมีการพิจารณาถึงผลประโยชน์ที่ได้รับอันมีค่ามหาศาล ประเมินค่ามิได้ อาจเรียกได้ว่าการกระทำความผิดเป็นอาชญากรรมทางการเงิน (Financial Crime) เงินที่ได้สูงมากจนสามารถติดสินบนรัฐไม่ให้จับกุมดำเนินคดีความผิดฐานค้ามนุษย์ อีกทั้งถือเป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ (Economic Crime) เนื่องจากกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจสังคม การคลังของทุกประเทศ หนำซ้ำอาชญากรรมการค้าอวัยวะมนุษย์ยังถือเป็นอาชญากรรมข้ามชาติ (Transnational Crime) และเป็นอาชญากรรมไร้รัฐ (Stateless Crime) อีกด้วย หากไม่ได้ผู้เสียหายมาเป็นพยานในคดีบ่อยครั้งก็ไม่อาจที่จะปรากฏร่องรอยพยานหลักฐานในเชิงประจักษ์ที่จะสามารถจับกุมดำเนินคดีผู้กระทำความผิดในลักษณะองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติได้เลย

ผู้เขียนได้ศึกษาปรากฏการณ์เรื่องกลุ่มผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติ 2 แนวทาง ได้แก่ แนวทางของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime: UNODC) และแนวทางของตำรวจสากล (INTERPOL) ซึ่งมีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งมักเป็นบุคคลที่มีลักษณะการกระทำความผิดในรูปแบบการแบ่งงานกันทำและมักอยู่ในรูปแบบขององค์กรอาชญากรรมหรือองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ การค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาตินั้นเป็นการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นในหลายประเทศหลายทวีปเชื่อมโยงกันจนอาชญากรรมประเภทนี้ถือว่าเป็นอาชญากรรมไร้รัฐ (Stateless Crime) ซึ่งหมายความว่าเป็นอาชญากรรมที่ไร้พรมแดนหรือเป็นอาชญากรรมที่ไร้เขตแดน ไม่มีข้อจำกัดเรื่องเขตแดนทางภูมิศาสตร์ เพราะการค้าอวัยวะคือการค้าไปเพื่อขาย ขายเพื่อไปปลูกถ่ายให้อีกคนหนึ่งอย่างไร้พรมแดน

การศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงกลุ่มผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติทั้ง 2 แนวทางดังกล่าวจักช่วยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐในประเทศไทยสามารถเข้าใจบริบทของตัวบุคคลและการกระทำ

ความผิดเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติในระดับองคาพยพได้ นำไปสู่นโยบายการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดทั้งหลาย และการสร้างความรับรู้ให้กับประชาชนไทยมิให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติ

▣ วัตถุประสงค์

ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงกลุ่มผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติตามแนวทางของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติและตำรวจสากล

กลุ่มผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติ

ผู้เขียนขออธิบายแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติตามแนวทางของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime: UNODC) และแนวทางของตำรวจสากล (INTERPOL) ดังนี้

1. กลุ่มผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติตามแนวทางของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ

สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime: UNODC) กล่าวถึง **ภาพรวมของบุคคลที่เกี่ยวข้อง** (United Nations Office on Drugs and Crime, 2015, p. 24) ไว้ดังนี้ “การค้ามนุษย์เพื่อวัตถุประสงค์ในการตัดอวัยวะนั้นแตกต่างอย่างชัดเจนจากการค้ามนุษย์ในรูปแบบอื่น ๆ ไม่เพียงแค่เพราะการตัดอวัยวะเป็นการแทรกแซงทางการแพทย์ที่เกี่ยวข้องกับผู้เชี่ยวชาญหลายกลุ่มจากภาคการแพทย์ ภาคส่วนทางการแพทย์นี้ให้ภาพรวมของบุคคลที่อาจเกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์เพื่อตัดอวัยวะ ไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย หรือผู้รับอวัยวะ”

สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime, 2015, pp. 26-27) ระบุต่อไปอีกว่า “สิ่งสำคัญคือต้องสังเกตว่า ไม่มีบทบาทและหน้าที่ที่ชัดเจนหรือสม่ำเสมอของ **ผู้กระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์เพื่อตัดอวัยวะ** ความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิดแต่ละคนนั้นซับซ้อนและแตกต่างกัน โดยบางคนมีการกระทำหลายบทบาทตามแต่โอกาส เช่น ผู้ที่ซื้ออวัยวะอาจเป็นผู้สรรหา (Recruiter) แต่เป็นผู้รับอวัยวะ (Organ Recipient) ด้วย

จากแหล่งข้อมูล สามารถระบุผู้กระทำความผิดได้ดังต่อไปนี้

ผู้สรรหา (Recruiters) คำศัพท์อื่นที่ใช้รวมถึง นายหน้า (Brokers) ผู้จัดงาน (Organizers) ผู้ติดต่อ (Connectors) ผู้ประสานงาน (Coordinators) พ่อค้าคนกลาง (Middlemen) นักล่าไต (Kidney Hunters) ฯลฯ

ผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ (Medical Professionals) หมายความรวมถึงแพทย์เฉพาะทาง (Specialist Doctors) เช่น ศัลยแพทย์ (Surgeons) และแพทย์โรคไต (Nephrologists) ซึ่งก็คือ แพทย์เฉพาะทางในการดูแลไต

และการรักษาโรคไต นอกจากนั้นก็มีเจ้าหน้าที่พยาบาล (Nursing Staff) และบุคลากรทางการแพทย์อื่น ๆ (Other Medical Staff)

สถานที่อำนวยความสะดวกภาครัฐและภาคเอกชนอื่นๆ (Other Private and Public Sector Facilitators) เช่น โรงพยาบาล (Hospitals) ศูนย์ปลูกถ่าย (Transplant Centres) ห้องปฏิบัติการ (Laboratories) และสถานพยาบาลด้านการแพทย์อื่น ๆ (Other Medical Facilities) รวมถึงพนักงาน (Staff) บริษัทประกันภัย (Insurance Companies) บริษัทนำเที่ยว (Travel Agencies) สายการบิน (Airlines) และพนักงาน (Staff) ตลอดจนเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย (Guards) คนขับรถ (Drivers) ผู้ให้บริการ (Service Providers) เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Officials) ล่าม (Translators)

แม้ว่า **ผู้รับอวัยวะ (Organ Recipients)** จะเป็นผู้ป่วย (Patients) หรือผู้ซื้อ (Buyers) ส่วนใหญ่จะไม่พบว่า เป็นผู้กระทำความผิดในการค้ามนุษย์เพื่อตัดอวัยวะ แต่พวกเขาอาจมีส่วนเกี่ยวข้องในฐานะผู้รับอวัยวะ โดยพวกเขาอาจรู้หรือไม่รู้ว่ามาจากผู้เสียหายของการค้ามนุษย์

ผู้เสียหายของการค้ามนุษย์เพื่อตัดอวัยวะ (Victims of Trafficking in Persons for Organ Removal) เป็นทั้งผู้บริจาค (Donors) ผู้บริจาคที่เป็นผู้เสียหาย (Victim-Donors) ผู้ขาย (Sellers) ผู้จำหน่ายอวัยวะ (Organ Suppliers) ซึ่งจะไม่ถูกพิจารณาว่า เป็นผู้กระทำความผิดในแผนการค้ามนุษย์ อย่างไรก็ตาม ผู้เสียหายอาจมีบทบาทอย่างแข็งขัน เช่น การเข้าหานายหน้า (Brokers) เพื่อเสนอขายไต”

ผู้อ่านโปรดดูแผนภาพทางเลือกรูปแบบขั้นพื้นฐานของการค้ามนุษย์เพื่อวัตถุประสงค์ในการตัดอวัยวะหรือแผนภาพทางเลือกในมิติข้ามชาติ ด้านล่างนี้

ภาพที่ 1 *ภาพแสดงการสร้างแผนภาพโดยชิมาโซโน องค์การว่าด้วยความมั่นคงและความร่วมมือในยุโรปนำเสนอแผนภาพทางเลือกนี้ ซึ่งเน้นที่ผู้เข้าร่วมส่วนกลางจากมุมมองของการบังคับใช้กฎหมาย*

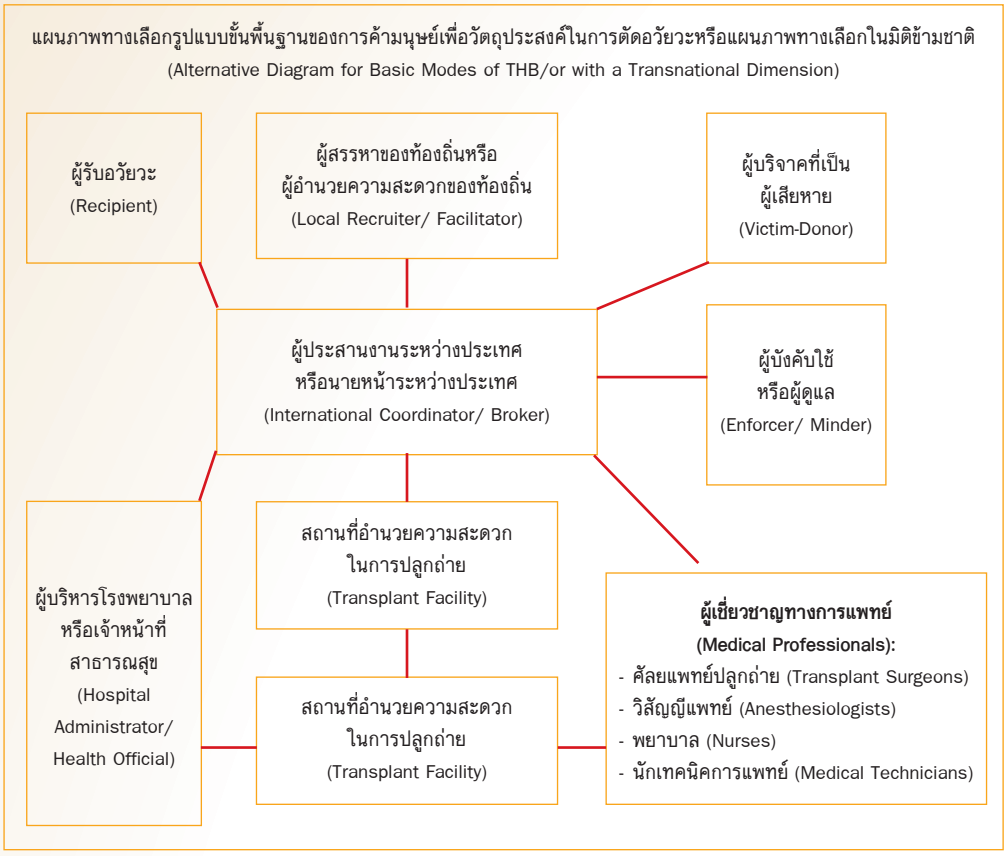

Note. From *Assessment Toolkit: Trafficking in Persons for the Purpose of Organ Removal* (p. 27), by United Nations Office on Drugs and Crime, 2015, United Nations. https:// www.unodc.org/documents/human-trafficking/2015/ UNODC_Assessment_Toolkit_ TIP_for_the_Purpose_of_ Organ_Removal.pdf. Copyright.

ทั้งนี้ ผู้เขียนขอแสดงอรรถาธิบายเกี่ยวกับภาพรวมของบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Overview of Persons Involved) โดยละเอียด ตามแนวทางของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ ดังนี้

1.1 ผู้สรรหา (Recruiters) และนายหน้า (Brokers)

สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime, 2015,

pp. 28-30) ระบุว่า “เช่นเดียวกับการค้ามนุษย์เพื่อวัตถุประสงค์ในการแสวงหาประโยชน์อื่น ๆ ผู้เสียหายของการค้ามนุษย์เพื่อวัตถุประสงค์ในการตัดอวัยวะมักถูกสรรหาจากกลุ่มคนที่มีความเปราะบาง ผู้เชี่ยวชาญจากการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ ชี้ให้เห็นว่าผู้เสียหายของอาชญากรรมประเภทนี้มักจะมีชีวิตอยู่อย่างยากจนข้นแค้น งานของผู้สรรหาคือ การระบุตัวผู้ที่มีความเปราะบางและชักชวนให้ผู้เสียหายขายอวัยวะอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งส่วนมากเป็นไต ผู้สรรหามักมีทักษะมากในการโน้มน้าวผู้เสียหายให้ไว้วางใจ บ่อยครั้งผู้สรรหาจะได้รับเลือกให้ทำหน้าที่นี้ เนื่องจากมีแนวโน้มว่าจะดึงดูดผู้ที่อาจเป็นผู้เสียหายได้ ผู้สรรหาอาจมาจากภูมิหลังทางสังคมและเศรษฐกิจแบบเดียวกันกับผู้ที่พวกเขาสรรหา ความยากจนถึงขีดสุดยังสามารถผลักดันให้ผู้คนสรรหาญาติหรือเพื่อนสนิท บ่อยครั้งที่ผู้สรรหามักจะมาจากกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกับผู้เสียหาย ซึ่งเพิ่มความสามารถในการติดต่อและรับความไว้วางใจจากผู้เสียหาย อย่างไรก็ตาม ผู้คนจากพื้นที่ที่ถูกกีดกันทางเศรษฐกิจและสังคมอาจใช้ความคิดริเริ่มของตนเองเข้าถึงผู้สรรหา โดยถูกหลอกล่อผ่านโฆษณาทางหนังสือพิมพ์ โปสเตอร์ หรือผู้ให้ข้อมูล ซึ่งมักจะได้รับค่าตอบแทนจากผู้จัดที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์คนอื่น ๆ

งานวิจัยและรายงานของสื่อมักใช้คำว่านายหน้า เพื่ออ้างถึงหนึ่งในผู้กระทำความผิดหลักในการค้ามนุษย์เพื่อตัดอวัยวะและการดำเนินการที่เกี่ยวข้อง ผู้เชี่ยวชาญในการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญยืนยันว่า ไม่มีคำนิยามที่ตกลงกันไว้สำหรับผู้ที่จะถือว่าเป็นนายหน้า พวกเขาเห็นพ้องต้องกันว่า นายหน้ามักจะถูกมองว่าเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่กว้างกว่าการสรรหาบุคคล เช่น เป็นความเชื่อมโยงระหว่างผู้ป่วยที่พร้อมจะแสวงหาอวัยวะนอกระบบการปลูกถ่ายผู้จำหน่ายอวัยวะ ถูกสรรหาจากผู้ด้อยโอกาส ผู้มีภูมิหลังที่ยากจน และต้องไม่ลืมศัลยแพทย์ที่พร้อมจะทำการปลูกถ่ายอวัยวะ โดยฝ่าฝืนมาตรฐานทางกฎหมายและจริยธรรม สำหรับสิ่งนี้ นายหน้าจะต้องติดต่ออย่างดีและเชื่อมโยงกับโรงพยาบาล และสถานบริการสาธารณสุข นายหน้าจะเป็นผู้ดำเนินการเครือข่ายการค้ามนุษย์อย่างแท้จริง ซึ่งมักจะอยู่ในสถานะที่จะเป็นผู้กำหนดราคาอวัยวะได้

นายหน้าอาจสรรหาผู้จำหน่ายอวัยวะในท้องถิ่นโดยตรง หรือจ้างผู้สรรหาตามที่ได้กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ กระจายคำโฆษณาผ่านทางหนังสือพิมพ์และวิธีการอื่น ๆ ในบรรดาผู้สรรหาเหล่านี้ อาจเป็นผู้เสียหายของการค้ามนุษย์เพื่อตัดอวัยวะ ซึ่งนายหน้าจะใช้เพื่อเกลี้ยกล่อมให้ผู้อื่นขายอวัยวะของตน โดยรู้ว่า บ่อยครั้งคนเหล่านี้ไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากยอมจำนนต่อผู้แสวงหาประโยชน์

ผู้ที่อาจเป็นผู้จำหน่ายอวัยวะจะไม่ได้รับการบอกเล่าเกี่ยวกับความเสี่ยงและผลที่ตามมาของการตัดอวัยวะ แต่มักถูกโน้มน้าวใจด้วยโอกาสของชีวิตที่จะดีขึ้นเสียมากกว่า ผู้เชี่ยวชาญในการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติแจ้งว่า ผู้สรรหาและนายหน้าบางคนบอกว่า ผู้ที่อาจตกเป็นผู้เสียหายถูกโกหกโดยตรงว่า ไตที่ถูกตัดจะงอกขึ้นได้อีก หรือไต

สองข้างมองไม่เห็นตามธรรมชาติ หรือมีไตสองอัน ไตที่เล็กกว่าและอีกอันที่ใหญ่กว่า และไตที่เล็กกว่าเท่านั้นที่จะถูกตัด ฯลฯ โดยรู้ว่าผู้เสียหายนั้นอาจไม่มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้เลย ผู้สรรหาอาจทราบสภาพความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ที่อาจเป็นผู้เสียหาย ตัวอย่างเช่น ผู้เสียหายเป็นหนี้ก้อนโต และอาจสัญญาว่าผู้เสียหายจะได้รับประโยชน์เป็นเงินสดก้อนโต อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริง ผู้เชี่ยวชาญในการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญระบุว่า ผู้จำหน่ายอวัยวะมักจะไม่ได้รับจำนวนเงินตามที่สัญญากันไว้ หรือได้รับน้อยกว่าที่ตกลงกันไว้แต่แรก หรือไม่ได้รับเลย การเข้าไปมีส่วนร่วมของผู้จำหน่ายอวัยวะดูเหมือนขึ้นอยู่กับความยินยอมที่ถูกต้องสมบูรณ์ อย่างไรก็ตาม ผู้จำหน่ายอวัยวะมีความยากที่จะดำเนินการเรียกร้องเงินที่ยังไม่ได้รับ หรือไม่ผู้จำหน่ายอวัยวะก็มิอาจเรียกร้องได้เลย

การหลอกลวงยังเกิดขึ้นในแง่ของการส่งเสริมสุขภาพ ผู้จำหน่ายอวัยวะจำนวนมากไม่ได้รับการดูแลหลังการผ่าตัดและการดูแลระยะยาวตามที่ได้สัญญาไว้ บ่อยครั้งการดูแลดังกล่าวจะไม่ได้รับคำมั่นสัญญาโดยไม่มีคำอธิบายใด ๆ เลย หรือโดยมองข้ามผลกระทบด้านสุขภาพในแง่ลบที่อาจเกิดขึ้นได้ ดังนั้น ผู้ที่อาจจำหน่ายอวัยวะ มักจะถูกเข้าใจผิดโดยสิ้นเชิงเกี่ยวกับขั้นตอนการบริจาคอวัยวะ ความเสี่ยงและผลที่ตามมาในระยะยาว ความจำเป็นในการดูแลติดตามผล ตลอดจนจิตใจและผลกระทบในชีวิตประจำวันของการตัดอวัยวะ

วิธีการสรรหาและควบคุมผู้เสียหายอาจคล้ายกับวิธีการที่ใช้ในการค้ามนุษย์รูปแบบอื่น ผู้เชี่ยวชาญกล่าวถึงตัวอย่างเช่น สัญญาอันเป็นเท็จเกี่ยวกับการจ้างงานในต่างประเทศ การระงับหนังสือเดินทาง การขู่เข็ญและการล่วงละเมิดทางร่างกาย เพื่อให้แน่ใจว่าผู้จำหน่ายอวัยวะจะไม่กลับบ้านก่อนที่ไตจะถูกตัด นายหน้าก็จะกดดันผู้จำหน่ายอวัยวะโดยอ้างว่าค่าใช้จ่ายของการตรวจสุขภาพและความคาดหวังของผู้ซื้อเพิ่มขึ้น ผู้จำหน่ายอวัยวะจึงมิอาจยกเลิกในการตัดสินใจตัดอวัยวะได้ ผู้เชี่ยวชาญในการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญแนะนำว่าการบังคับอันเป็นการคุกคามถือเป็นการชักนำให้ยอมทำตามในเบื้องต้น และเทคนิคการบีบบังคับ เช่น การเน้นย้ำถึงความสิ้นหวังของผู้รับที่กำลังจะตาย หรือการระงับหนังสือเดินทาง เพื่อให้แน่ใจว่าบุคคลจะไม่ถอยกลับ ผู้บริจาคยังได้รับการเตือนเกี่ยวกับอนาคตของผู้บริจาคและอนาคตของลูก ๆ ของผู้บริจาคอีกด้วย หากผู้บริจาคพิจารณาที่จะถอนตัวกลางคัน

ผู้เชี่ยวชาญยังอ้างถึงตัวอย่างที่ผู้คนเข้าถึงนายหน้าด้วยตนเอง โดยยืนกรานในการเตรียมการขายอวัยวะ บางคนอาจรู้สึกไม่สบายใจที่พวกเขาขาดคุณสมบัติในการจำหน่ายอวัยวะ อย่างไรก็ตาม บทบาทเชิงรุกในการเข้าถึงนายหน้าไม่ได้ตัดความเป็นไปได้ของการค้ามนุษย์โดยอัตโนมัติ ตราบใดที่บุคคลเหล่านี้ถูกสรรหาโอน รับ ฯลฯ โดยวิธีการบังคับ การหลอกลวง การใช้อำนาจต่อผู้ที่มีสถานะเปราะบางในทางที่ผิด ฯลฯ เพื่อวัตถุประสงค์ในการแสวงหาประโยชน์ ตามที่ระบุไว้ในพิธีสารการค้ามนุษย์ของสหประชาชาติ ผู้ที่พยายามขายไตอย่างจริงจังอาจมาไม่ถึงที่หมาย หรือผู้ที่พยายามขายไตอาจตัดสินใจยืนยันในสิ่งที่ได้รับแจ้งอย่างถูกต้องเกี่ยวกับความเสี่ยง ผลที่ตามมา

ด้านสุขภาพ และบทบาทที่แข็งขันในด้านของผู้ที่อาจจำหน่ายนั้น แน่นอนว่าผู้สรรหาและนายหน้าไม่ได้ตัดขาดจากการใช้อำนาจต่อผู้ที่มีสถานะเปราะบางในทางที่ผิด

เช่นเดียวกับการค้ามนุษย์รูปแบบอื่น ๆ การสอบสวนและการฟ้องร้องการค้ามนุษย์เพื่อตัดอวัยวะสามารถพิสูจน์ได้ว่ามีความท้าทายอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหลายคดี ผู้รับอวัยวะ ผู้จำหน่ายอวัยวะ และผู้กระทำความผิดคนอื่น ๆ ในเครือข่ายอาจไม่เต็มใจให้ความร่วมมือและยืนยันคำให้การ"

1.2 ผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ (Medical Professionals)

สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime, 2015, p. 30) ระบุว่า "**แพทย์เฉพาะทาง เช่น ศัลยแพทย์ปลูกถ่าย แพทย์โรคไตหรือผู้เชี่ยวชาญด้านไต และวิสัญญีแพทย์** มีบทบาทหลักในการปลูกถ่ายอวัยวะ อย่างไรก็ตาม ในบรรดาผู้กระทำความผิดทั้งหมด อย่างน้อยอาจทราบเกี่ยวกับการมีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้เชี่ยวชาญด้านการปลูกถ่ายและบุคลากรทางการแพทย์อื่น ๆ ในการค้ามนุษย์เพื่อวัตถุประสงค์ในการตัดอวัยวะ พยาบาลและผู้ช่วยอื่น ๆ ของทีมศัลยกรรมอาจมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย"

1.3 ผู้กระทำความผิดในภาคส่วนสาธารณสุขและภาคส่วนอื่น ๆ (Actors in the Health Care and Other Sectors)

(1) โรงพยาบาล (Hospitals)

สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime, 2015, pp. 33-34) ระบุว่า "ผู้เชี่ยวชาญแจ้งว่า **โรงพยาบาล**อาจดำเนินการเป็นนายหน้า ในขณะเดียวกันก็จัดหาที่พักให้กับทั้งผู้รับและผู้จำหน่ายอวัยวะ บางครั้งผู้ที่อาจจำหน่ายอวัยวะอาจเข้าถึงสถานพยาบาลด้านการแพทย์โดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจสันนิษฐานได้ว่า มีความเกี่ยวข้องกับธุรกิจการปลูกถ่ายที่ผิดกฎหมาย

ข้อ 10 ของอนุสัญญาแห่งสหประชาชาติว่าด้วยองค์กรอาชญากรรม กำหนดให้รัฐภาคีดำเนินการตามขั้นตอนที่จำเป็นตามหลักการทางกฎหมายขั้นพื้นฐานของตน เพื่อจัดเตรียมความรับผิดของนิติบุคคล ซึ่งเป็นความรับผิดขององค์กร สำหรับการมีส่วนร่วมในอาชญากรรมร้ายแรงที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มองค์กรอาชญากร และสำหรับความผิดที่ตั้งขึ้นตามพิธีสารการค้ามนุษย์ ความรับผิดนี้สามารถเป็นความผิดทางอาญา ทางแพ่ง หรือทางปกครอง ภายใต้ข้อ 10 วรรค 3 ของอนุสัญญาว่าด้วยองค์กรอาชญากรรม ความรับผิดของนิติบุคคลจะต้องกำหนดขึ้น โดยไม่กระทบต่อความรับผิดทางอาญาของบุคคลธรรมดาผู้ซึ่งกระทำความผิด ดังนั้น ความรับผิดของบุคคลธรรมดาซึ่งกระทำความผิด จึงเป็นความรับผิดที่เพิ่มเติมจากความรับผิดขององค์กร และจะต้องไม่มีผลกระทบในภายหลัง

ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล เช่น สถานบริการสาธารณสุข อาจถูกกำหนดได้หากโรงพยาบาลหรือลูกจ้างของโรงพยาบาลมีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์เพื่อตัดอวัยวะ อย่างไรก็ตาม โรงพยาบาลและเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลอาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการค้ามนุษย์ตามการเขียนบทบาทอย่างละเอียดรอบคอบ อย่างไรก็ตามผู้เชี่ยวชาญ

ไม่แน่ใจว่าสิ่งนี้สามารถเกิดขึ้นได้ในวงกว้าง ถึงแม้ว่านายหน้าจะรู้จักการให้ความช่วยเหลือผู้รับและผู้จำหน่ายอวัยวะในการจัดทำเรื่องราวตามเอกสารอย่างละเอียดรอบคอบ ซึ่งช่วยให้บุคลากรของโรงพยาบาลเข้าใจผิด โดยบุคลากรของโรงพยาบาลนั้นไม่รู้เกี่ยวกับการดำเนินการที่ผิดกฎหมาย หนำซ้ำยังถูกทำให้เชื่อว่าการบริจาคเป็นการกระทำโดยสมัครใจอย่างแท้จริง หรือเป็นการปลอมแปลงเอกสารทางกฎหมายที่ระบุว่าเป็นการบริจาคระหว่างเครือญาติ

แม้ว่าผู้เชี่ยวชาญบางคนกล่าวถึงความเป็นไปได้ที่เกี่ยวข้องกับโรงพยาบาลของรัฐ แต่ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ก็รู้สึกว่า การปลูกถ่ายอวัยวะที่ผิดกฎหมายมักจะเกิดขึ้นในโรงพยาบาลเอกชน”

(2) ผู้ให้บริการสาธารณสุขอื่นๆ (Other Health Service Providers)

สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime, 2015, p. 34) ระบุว่า “ผู้ที่อาจบริจาคอวัยวะจะต้องเข้ารับการตรวจเลือด ปัสสาวะ และการตรวจด้านการแพทย์อื่น ๆ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมในการบริจาค และหากผู้ที่อาจบริจาคอวัยวะมีความเข้ากันได้ตรงกับผู้รับ ในเรื่องนี้ **สถานอำนวยความสะดวกที่อาจเป็นไปได้อื่น ๆ** ตามที่ผู้เชี่ยวชาญกล่าวถึง **ก็คือ ห้องปฏิบัติการและสถานอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาความเข้ากันได้ระหว่างผู้จำหน่ายและผู้รับอวัยวะ** ผู้เชี่ยวชาญระบุว่า การทดสอบที่ต้องทำก่อนการปลูกถ่ายมักดำเนินการในห้องปฏิบัติการที่อยู่ติดกับโรงพยาบาลที่ทำการปลูกถ่าย รวมถึงในห้องปฏิบัติการอื่น ๆ ด้วย ผู้เชี่ยวชาญแจ้งว่า ผู้จำหน่ายอวัยวะมักจะได้รับการเข้าถึงโดยตรงหรือได้รับการแนะนำสถานอำนวยความสะดวกดังกล่าว หรือผู้จำหน่ายอวัยวะมักจะค้นหาผู้ให้บริการดังกล่าวได้ด้วยตนเอง ช่างเทคนิคในห้องปฏิบัติการ อาจมีส่วนร่วมในงานที่จำเป็นในการหลีกเลี่ยงมาตรฐานทางกฎหมายและจริยธรรม ช่างเทคนิคในห้องปฏิบัติการอาจรู้เท่าทันต่อการสนับสนุนนายหน้า เพื่อการจับคู่ความเข้ากันได้ของผู้บริจาคที่เปราะบางซึ่งมีข้อมูลที่ไม่เพียงพอกับผู้รับ ห้องปฏิบัติการยังอาจทำหน้าที่นายหน้าด้วยการเผยแพร่ถ้อยคำเกี่ยวกับประโยชน์ของการขายอวัยวะ ระหว่างผู้จำหน่ายอวัยวะและผู้รับอวัยวะที่อาจเป็นไปได้ และสร้างการติดต่อกับนายหน้าค้าอวัยวะ

ผู้ให้บริการดังกล่าว อาจอยู่ในประเทศต้นกำเนิดของผู้จำหน่ายอวัยวะหรือประเทศที่ดำเนินการ ผู้เชี่ยวชาญในการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ ระบุว่า สถานอำนวยความสะดวกที่จับคู่ความเข้ากันได้และการสื่อสารระหว่างพวกเขากับทีมผ่าตัดอาจทำให้มีโอกาสในการสอบสวน”

(3) บริษัทประกันสุขภาพ (Health Insurances)

สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime, 2015, p. 35) ระบุว่า “**บริษัทประกันสุขภาพ** อาจมีส่วนร่วมในการค้ามนุษย์ ค่าใช้จ่ายสำหรับการผ่าตัดผู้บริจาคที่มีชีวิต การรักษาในโรงพยาบาล การทดสอบวินิจฉัย และการประเมิน อาจได้รับการคุ้มครอง

โดยประกันของผู้รับ มีการกล่าวถึงในการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญว่า มีรายงานการประกันสุขภาพที่สนับสนุนผู้ป่วยที่ต้องการการปลูกถ่ายอวัยวะเพื่อเข้ารับการผ่าตัดในต่างประเทศ เมื่อมีโอกาสที่ทางเลือกนี้จะมีราคาที่ถูกกว่ามาก ดังนั้น ในที่สุดการประกันสุขภาพอาจส่งเสริมและสนับสนุนหรืออาจอ่อนไหวได้ง่ายต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการซื้ออวัยวะจากผู้บริจาคที่มีความเปราะบาง ซึ่งผู้บริจาคอาจไม่ได้ให้ความยินยอมที่ถูกต้องสมบูรณ์ อย่างไรก็ตาม ยังไม่เป็นที่ทราบแน่ชัดว่า บริษัทประกันจะอำนวยความสะดวก หรือมีส่วนเกี่ยวข้องในการค้ามนุษย์เพื่อตัดอวัยวะอย่างรู้เท่าทันหรือไม่รู้เท่าทัน”

(4) ผู้กระทำความผิดรวมทั้งผู้อำนวยความสะดวกที่เป็นไปได้ (Additional Possible Actors and Facilitators)

สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime, 2015, pp. 35-36) ระบุว่า “ตามที่ผู้เชี่ยวชาญในการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติได้กล่าวไว้ นอกเหนือไปจากผู้เชี่ยวชาญด้านการปลูกถ่ายและผู้เชี่ยวชาญจากภาคส่วนสาธารณสุขในความหมายที่กว้างขึ้น **ผู้กระทำความผิดการค้าเพื่อตัดอวัยวะคนอื่นๆ** อาจรวมถึง**บริษัทนำเที่ยวที่เชี่ยวชาญการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ ล่าม** รวมถึง**เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายที่ทุจริต** ผู้เชี่ยวชาญจากองค์การว่าด้วยความมั่นคงและความร่วมมือในยุโรป ยังได้นำเสนอบทบาทของ**คนขับรถ ผู้ดูแล และอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน** ผู้กระทำความผิดที่มีบทบาทการสนับสนุนในเครือข่าย มีหน้าที่ซึ่งค่อนข้างน้อย แต่จำเป็นต่อการดำเนินการของเครือข่าย

ผู้ดูแล คือ ผู้ที่มากับผู้จำหน่ายอวัยวะและผู้รับอวัยวะ ซึ่งมาจากประเทศที่แตกต่างจากประเทศที่ทำการผ่าตัด ระหว่างการเดินทางไปและกลับจากการผ่าตัดปลูกถ่าย นอกจากนี้จำเป็นต้องมีล่ามในสถานการณ์ที่บุคลากรทางการแพทย์ นายหน้า ผู้จำหน่ายอวัยวะและผู้รับอวัยวะ มาจากประเทศที่ต่างกัน

สำหรับการมีส่วนเกี่ยวข้องที่อาจเป็นไปได้ของ**ผู้บังคับใช้กฎหมายที่ทุจริต** ผู้เชี่ยวชาญของการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญสรุปว่าอาจมีความจำเป็นเพื่ออำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายผู้จำหน่ายอวัยวะข้ามพรมแดน ผู้เชี่ยวชาญระบุว่า **เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง** และ**เจ้าหน้าที่ศุลกากร**อาจได้รับสินบนจากการไม่รายงานเอกสารการเดินทางที่ปลอมแปลงหรือการข้ามแดนที่ปลอดภัย นอกจากนี้ยังมีรายงานของ**นักการเมืองท้องถิ่น**และ**ตำรวจท้องถิ่น** ซึ่งสมาชิกในครอบครัวและเพื่อนฝูงทำหน้าที่เป็นนายหน้า เจ้าหน้าที่ของรัฐเหล่านี้อาจได้รับเงินจากโรงพยาบาล แพทย์ และหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อแลกกับการแนะนำให้จัดการในมุมหรือขั้นตอนของการปลูกถ่ายไตที่หลากหลาย ผู้เชี่ยวชาญยังกล่าวด้วยว่า ผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์และโรงพยาบาลบางแห่งที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกรรมอวัยวะที่ผิดกฎหมาย จะสร้างการเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับผู้บังคับใช้กฎหมายเพื่อให้แน่ใจว่ามีความหละหลวมต่อการบังคับใช้กฎเกณฑ์ในการปลูกถ่ายที่มีอยู่

สุดท้าย การประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาถึงความเชื่อมโยงที่เป็นไปได้ของ**นายธนาคาร ทนายความ บริษัทยา องค์กรทางศาสนาและองค์กรการกุศล องค์กรผู้ป่วย เจ้าหน้าที่สถานทูต ผู้โฆษณาในการโฆษณา**

ทางออนไลน์และสื่อสิ่งพิมพ์ อย่างไรก็ตาม ยังไม่ค่อยมีใครทราบเกี่ยวกับความเกี่ยวข้องที่แท้จริงของผู้กระทำความผิดดังกล่าว วิธีปฏิบัติการ (Modus Operandi) และการเชื่อมโยงที่แท้จริงกับผู้จัดงานหลักในการค้ามนุษย์เพื่อวัตถุประสงค์ในการตัดอวัยวะ นอกจากนี้ยังกล่าวถึง**บริษัทขนส่ง** ซึ่งเป็น**ผู้ขนส่งเชิงพาณิชย์** รวมถึงสายการบินต่าง ๆ พวกเขาอาจไม่รู้ว่ามีการซื้อตั๋วเพื่อวัตถุประสงค์ในการตัดอวัยวะและปลูกถ่ายอวัยวะอย่างผิดกฎหมาย โดยที่พวกเขาไม่ได้สนใจ อย่างไรก็ตามเมื่อเป็นเช่นนั้นและพวกเขายังคงออกตั๋วต่อไป พวกเขาก็มีความเสี่ยงที่จะเข้าไปพัวพันกับเครือข่ายการค้ามนุษย์”

1.4 ผู้รับอวัยวะ (Organ Recipients)

สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ ระบุถึง **ลักษณะโดยทั่วไป (Common Characteristics) ของผู้รับอวัยวะ** (United Nations Office on Drugs and Crime, 2015, p. 38) ว่า

“**ผู้ตัดสินใจซื้ออวัยวะ**อาจหมดหวังต่อการปลูกถ่ายอย่างมาก อาจรู้สึกว่าไม่สามารถทนรับการฟอกเลือดเพื่อชำระล้างเลือดได้อีกต่อไป ผู้ตัดสินใจซื้ออวัยวะอาจอยากข้ามรายการรอการปลูกถ่าย บางคนอาจถูกพิจารณาว่าไม่สมควรและไม่เหมาะสมในการปลูกถ่าย ส่วนคนอื่น ๆ อาจไม่ต้องการสร้างภาระให้ญาติด้วยการให้ญาติบริจาคอวัยวะ

ผู้เชี่ยวชาญกล่าวว่า ผู้ป่วยที่กลับมาจากการปลูกถ่ายในต่างประเทศอาจประสบกับภาวะแทรกซ้อนหลังการผ่าตัดหลายรูปแบบ เช่น การติดเชื้อ ผู้เชี่ยวชาญยังรายงานด้วยว่าระยะเวลาการอยู่รอดของผู้ป่วยและอวัยวะปลูกถ่ายในต่างประเทศอาจสั้นกว่าการปลูกถ่ายในประเทศ ด้วยสาเหตุจากอวัยวะของผู้บริจาคที่เกี่ยวข้อง ในหลายคดี ผู้รับอาจไม่มีเวชระเบียนจากประเทศที่ปลูกถ่าย หรือมีเวชระเบียนที่ไม่สมบูรณ์ และอาจมีปัญหาในการแปล ผู้รับอาจไม่มีข้อมูลมากมายเกี่ยวกับอวัยวะและสุขภาพของผู้จำหน่ายอวัยวะด้วย

ผู้ป่วยที่กลับมาจากการปลูกถ่ายในต่างประเทศจะได้รับการดูแลทางการแพทย์เช่นเดียวกับผู้ป่วยที่ปลูกถ่ายรายอื่น ๆ แม้ว่าจะมีข้อสงสัยเกี่ยวกับการซื้ออวัยวะก็ตาม ผู้เชี่ยวชาญของการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญไม่พบคดีที่แพทย์รายงานผู้ป่วยหลังการซื้ออวัยวะ”

สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime, 2015, p. 39) ยังอธิบายปรากฏการณ์ที่ว่า **ผู้รับอวัยวะถือเป็นผู้กระทำความผิดหรือถือเป็นผู้เสียหาย รวมทั้งความเกี่ยวข้องของผู้รับอวัยวะในการค้าอวัยวะมนุษย์ (Perpetrator or Victim? Recipients’ Involvement in Trafficking in Persons for Their Organs)** อีกด้วยว่า

“ผู้รับอาจมีบทบาทอย่างแข็งขันในการค้ามนุษย์เพื่อวัตถุประสงค์ในการตัดอวัยวะ อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการกำหนดว่า ผู้รับรู้เรื่องผู้จำหน่ายอวัยวะมากน้อยเพียงใด ผู้รับสัญญาว่าจะแบกรับค่าใช้จ่ายทั้งหมดและจ่ายค่าชดเชยแก่ผู้บริจาคเป็นอย่างดี แต่ผู้รับอาจไม่ทำเช่นนั้นด้วยการโต้ตอบโดยตรงกับผู้จำหน่ายอวัยวะ หากแต่ว่าผ่านพ่อค้าคนกลางเช่นนายหน้า ไม่ค่อยมีใครรู้เกี่ยวกับวิธีที่นายหน้าแจ้งผู้รับเกี่ยวกับผู้บริจาค ผู้รับอาจมีแนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับความยากจนสุดขีดที่ผู้บริจาคอาจมี

แต่อาจสันนิษฐานได้ว่า การบริจาคอวัยวะเป็นการกระทำโดยสมัครใจ ซึ่งได้รับการบอกกล่าวเรื่องความยินยอมอย่างครบถ้วนและได้รับการชำระเงินแล้ว ผู้บริจาคอาจหนีจากสภาพความเป็นอยู่ที่ยากจนได้จริง ดังนั้น ผู้รับจึงอาจถือเป็นข้อตกลงที่มีประโยชน์ร่วมกัน”

1.5 ผู้จำหน่ายอวัยวะ (Organ Suppliers)

สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ ระบุถึง **ลักษณะทั่วไป (Common Characteristics) ของผู้จำหน่ายอวัยวะ** (United Nations Office on Drugs and Crime, 2015, pp. 41-42) ว่า

“ผู้จำหน่ายอวัยวะมีสัญชาติที่แตกต่างกันไป แต่ดูเหมือนว่าผู้จำหน่ายอวัยวะส่วนใหญ่มักจะมาจากประเทศที่ยากจน หรือประเทศที่อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่าน หรือประเทศที่มีประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ต่ำกว่าเส้นความยากจน ประเทศต้นกำเนิดมักขาดกรอบโครงสร้างสถาบันทางกฎหมายและที่มิใช่กฎหมาย ในการห้ามปรามและการฟ้องคดีที่มีประสิทธิภาพกับการค้ามนุษย์เพื่อวัตถุประสงค์ในการตัดอวัยวะ

ประวัติผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์อาจแตกต่างกันไปในแต่ละคดี อันได้แก่ ผู้ชาย ผู้หญิง และเด็ก มีการศึกษาดี หรือไม่รู้หนังสือ จากประเทศที่ยากจนมาก หรือจากประเทศพัฒนาแล้ว ฯลฯ ก็อาจถูกค้ามนุษย์ได้

เช่นเดียวกับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์เพื่อตัดอวัยวะที่อาจจะกล่าวถึงได้ อย่างไรก็ตาม ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์รูปแบบนี้ อาจเป็นไปได้ที่จะระบุลักษณะทั่วไปบางประการ นอกเหนือจากการมาจากภูมิหลังที่ยากจน ผู้เสียหายอาจขาดข้อมูลที่เป็นรูปธรรมในเชิงรูปแบบชุดความคิด ผู้เสียหายโดยทั่วไปมักมีระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำ ผู้เชี่ยวชาญยังกล่าวอย่างน่าสนใจอีกด้วยว่า ผู้จำหน่ายอวัยวะที่พร้อมจะขายอวัยวะมักอยู่ในวัยหนุ่มสาวโดยเฉลี่ยที่อายุ 30 ปี สิ่งนี้อาจไม่น่าแปลกใจเลย เนื่องจากความต้องการทางการแพทย์ในตลาดค้าอวัยวะ ไตจากผู้จำหน่ายหนุ่มสาวจะเป็นที่ต้องการมากที่สุด การอภิปรายในการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติยังเผยให้เห็นด้วยว่า ผู้เสียหายส่วนใหญ่ของการค้ามนุษย์เพื่อตัดอวัยวะอาจเป็นผู้ชาย สิ่งนี้ได้รับการยืนยันจากข้อมูลที่มีอยู่ในสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ ซึ่งผู้เสียหายส่วนใหญ่ในคดีที่ถูกรายงานระหว่างปีค.ศ. 2007 ถึงปีค.ศ. 2013 เป็นผู้ชาย อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่มีอยู่เกี่ยวข้องกับคดีที่ถูกรายงาน โดยทั่วไปแล้วดูเหมือนว่าผู้จำหน่ายอวัยวะส่วนใหญ่จะตกอยู่ในสถานะที่มีความเปราะบาง โดยผู้จำหน่ายอวัยวะหาได้คำนึงถึงตัวเองไม่

ผู้เชี่ยวชาญยังเตือนด้วยว่า ผู้จำหน่ายอวัยวะมักจะได้รับเงินน้อยกว่าที่ถูกสัญญาไว้ก่อนการผ่าตัด จำนวนเงินที่ผู้จำหน่ายได้รับนั้นแตกต่างกันอย่างมาก ในคดีที่เลวร้ายที่สุด ผู้จำหน่ายอวัยวะอาจไม่ได้รับเงินตามสัญญา บางครั้งก็ได้รับเพียงส่วนหนึ่งของสัญญาที่เคยให้ไว้ บางครั้งส่วนแบ่งอาจเล็กน้อยมากตั้งแต่การเริ่มต้น เรื่อยไปจนถึงผู้จำหน่ายอวัยวะอาจได้รับเงินเต็มจำนวน สำหรับผู้จำหน่ายอวัยวะส่วนใหญ่ การขายอวัยวะมิอาจช่วยให้สถานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น แต่อาจทำให้แย่ลงไปอีก มีรายงานว่า ผู้จำหน่ายอวัยวะหลายรายที่ขายอวัยวะภายใต้สภาวะที่หลอกลวง อาจประสบปัญหาในการหางานทำ และประสบภาวะแทรกซ้อน

หลังการผ่าตัดรวมถึงปัญหาสุขภาพ หลายคนอาจประสบกับปัญหาทางจิตใจ ผู้จำหน่ายอวัยวะอาจมีประสบการณ์เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความวิตกกังวลด้านสุขภาพ ความรู้สึกสิ้นหวัง การถูกล่วงละเมิดต่อความสมบูรณ์แข็งแรงด้านร่างกาย และภาวะซึมเศร้า ย้อนกลับไปในประเทศบ้านเกิดของผู้จำหน่ายอวัยวะ ผู้จำหน่ายอวัยวะหลายคนอาจประสบกับความโดดเดี่ยวทางสังคม ความอัปยศ และความอับอาย และอาจไม่มีการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมในภาพรวมของชีวิต ผู้จำหน่ายอวัยวะจึงรู้สึกเสียใจต่อการขายอวัยวะไป"

สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ ระบุถึงวิธีการสรรหาผู้เสียหาย (Recruitment of Victims) เพื่อให้ผู้เสียหายกลายเป็นผู้จำหน่ายอวัยวะ (United Nations Office on Drugs and Crime, 2015, pp. 43-45) ว่า

"มีหลายวิธีในการสรรหาผู้จำหน่ายอวัยวะในแผนการปลูกถ่ายที่มิชอบด้วยกฎหมายหรือที่ผิดกฎหมาย บุคคลภายนอกโดยทั่วไปที่จะเข้าถึงผู้บริจาค ยกตัวอย่างเช่น ผู้สรรหานายหน้า ฯลฯ

บ่อยครั้งดูเหมือนว่าในช่วงสรรหาจะมีการบังคับจากนายหน้าหรือผู้สรรหาในระดับค่อนข้างต่ำ ในช่วงเริ่มแรกผู้จำหน่ายอวัยวะอาจต้องการบริจาคอวัยวะของตนด้วยความสมัครใจ อย่างไรก็ตามความสมัครใจนั้นก็มักจะอยู่ในบริบทที่อับจนหนทาง เลวร้าย และไม่มีทางเลือก ซึ่งผู้จำหน่ายอวัยวะต้องเผชิญ และท้ายที่สุดก็เป็นสาเหตุให้ผู้จำหน่ายอวัยวะนั้นต้องถูกล้อมกรอบให้กระทำการจำหน่ายอวัยวะ นอกจากนี้ ผู้จำหน่ายอวัยวะที่พยายามจะถอนตัวหลังจากตกลงเป็นผู้จำหน่ายตอนเริ่มแรกก็มักประสบปัญหาการถูกบังคับ

การหลอกลวงในรูปแบบต่าง ๆ ก็ถือเป็นเรื่องปกติเช่นเดียวกัน นายหน้าหรือผู้สรรหามักหลอกลวงผู้จำหน่ายให้ยอมรับราคาอวัยวะที่ต่ำ และมักถูกทำให้เชื่อว่าการผ่าตัดนั้นปราศจากความเสี่ยง เช่น ไตข้างที่สองไม่จำเป็นต้องใช้ ไตข้างที่ผ่าออกจะงอกกลับมาใหม่ ฯลฯ ผู้เชี่ยวชาญในการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ ยังกล่าวถึงคดีต่าง ๆ อีกด้วย ซึ่งเป็นคดีที่มีรูปแบบการหลอกลวงรุนแรงมากขึ้น โดยผู้จำหน่ายอวัยวะหลายรายถูกล่อให้เดินทางไปต่างประเทศ โดยสัญญาว่าจะมีงานให้ทำ ผู้จำหน่ายตระหนักได้เพียงแค่ว่าเมื่อมาถึงแล้ววัตถุประสงค์ของการถูกสรรหาคือเพื่อให้ได้อวัยวะของพวกเขา

เพียงไม่กี่วันหลังจากที่ผู้จำหน่ายอวัยวะรับการผ่าตัด ก็มักจะกลับบ้านในสภาพที่ย่ำแย่จากที่ที่ผู้จำหน่ายอวัยวะจากมา โดยไม่ได้รับสิ่งใดเลย นอกจากการดูแลหลังการผ่าตัดเพียงเล็กน้อย และไม่มีวิธีการด้านการเงินในการเข้าถึงสถาบันสุขภาพอนามัยของท้องถิ่น"

2. กลุ่มผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติตามแนวทางของตำรวจสากล

รายงานเชิงวิเคราะห์ (Analytical Report) เรื่อง การค้ามนุษย์เพื่อวัตถุประสงค์ในการตัดอวัยวะในแอฟริกาเหนือและตะวันตก (Trafficking of Human Beings for the Purpose of Organ Removal in North and West Africa)

ของตำรวจสากล (INTERPOL) กล่าวถึง **ผู้กระทำความผิดหลักและกลุ่มองค์กรอาชญากรรม** (Key Actors & Organized Crime Groups) (INTERPOL, 2021, p. 12) โดยได้อธิบายเรื่องผู้กระทำความผิดหลัก (Key Actors) ไว้ดังนี้

"**ผู้กระทำความผิดหลัก (Key Actors)** ข้อมูลที่เชื่อถือได้ของการค้ามนุษย์เพื่อวัตถุประสงค์ในการตัดอวัยวะ (Trafficking of Human Beings for the Purpose of Organ Removal: THBOR) ในขอบเขตทั่วโลกมีจำนวนน้อยและเป็นการยากที่จะตรวจพบขอบเขตของกลุ่มองค์กรอาชญากรรม (Organized Crime Groups: OCGs) ในคดีการค้ามนุษย์เพื่อวัตถุประสงค์ในการตัดอวัยวะ อย่างไรก็ตาม การค้ามนุษย์เพื่อวัตถุประสงค์ในการตัดอวัยวะก็สามารถทำได้ในกรอบการทำงานของเครือข่ายที่ซับซ้อนเท่านั้น เนื่องจากทักษะและการขนส่งที่จำเป็น ซึ่งต้องใช้ผู้ป่วย ผู้บริจาค ศัลยแพทย์ และห้องผ่าตัด ที่ทำงานร่วมกันได้

สำหรับแอฟริกาเหนือและแอฟริกาตะวันตกมีข้อมูลเปิดเผยว่า ผู้กระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมประเภทนี้ ส่วนใหญ่มักเป็นบุคคลที่มีความเชื่อมโยงอย่างแน่นเหนียวกับภาคการแพทย์ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดทางอาญาหลักที่แตกต่างกัน โดยบางคนอาจแสดงหลายบทบาท หรือย้ายจากระยะหนึ่งของห่วงโซ่การค้ามนุษย์เพื่อวัตถุประสงค์ในการตัดอวัยวะไปยังอีกระยะหนึ่ง ตัวอย่างเช่น ผู้สรรหาอาจถูกใช้เป็นล่าม หรือผู้เสียหายที่เป็นผู้บริจาคคนก่อนหน้าอาจกลายเป็นผู้สรรหาได้เป็นครั้งคราว อย่างไรก็ตาม ผู้มีส่วนได้เสียจำนวนมากที่มีบทบาทเฉพาะที่อาจดูเหมือนว่าจะเกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์เพื่อวัตถุประสงค์ในการตัดอวัยวะ"

2.1 นายหน้าหรือผู้ประสานงาน (Broker/Coordinator)

ข้อมูล INTERPOL (INTERPOL, 2021, p. 13) ระบุว่า "**นายหน้าหรือผู้ประสานงาน** มีความเชื่อมโยงกับภาคส่วนด้านการดูแลสุขภาพ ซึ่งได้แก่ คลินิก ห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ แพทย์ นอกจากนั้น บทบาทของนายหน้าหรือผู้ประสานงานคือ เชื่อมโยงผู้รับอวัยวะ (ซึ่งก็คือผู้ซื้อ) กับผู้บริจาคที่เป็นผู้เสียหาย บ่อยครั้งที่บทบาทของการเสาะหา การเข้าถึง และการบีบบังคับผู้บริจาคที่อาจตกเป็นผู้เสียหาย จะพึ่งพาผู้สรรหาท้องถิ่นและนายหน้าให้จัดการด้านโลจิสติกส์และด้านการประสานงาน นายหน้าหรือผู้ประสานงานเป็นผู้ดำเนินการเครือข่ายการค้ามนุษย์

นายหน้าสามารถดำเนินการได้ทั้งในประเทศที่สถานพยาบาลตั้งอยู่ หรือจากระยะทางไกล ประสานงานกิจกรรมผ่านสื่อโซเชียล โดยปกติแล้ว นายหน้าจะเจรจาค่าธรรมเนียมสำหรับการทำธุรกรรม และทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเตรียมการตรวจสุขภาพและเอกสารอย่างเป็นทางการ เนื่องจากความสัมพันธ์กับผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์นั้น พวกเขาได้รับส่วนแบ่งกำไรมากที่สุด และมีความเสี่ยงน้อยที่จะถูกตรวจจับ และเป็นการยากที่หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายจะรวบรวมบรรดาหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับนายหน้า นอกจากนี้ นายหน้ามักเกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์เพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ เช่น การแสวงหาประโยชน์ทางเพศและแรงงาน"

2.2 ผู้สรรหาของท้องถิ่น (Local Recruiter)

ข้อมูล INTERPOL (INTERPOL, 2021, p. 13) ระบุว่า "**ผู้สรรหาของท้องถิ่น** มีหน้าที่รับผิดชอบในการเสาะหาและเข้าถึงผู้ที่อาจจำหน่ายอวัยวะ ซึ่งก็คือผู้บริจาคที่เป็นผู้เสียหาย บ่อยครั้งที่ผู้สรรหาแสดงบทบาทนักฉวยโอกาส และไม่ได้มีตำแหน่งถาวรภายในเครือข่าย ในบางกรณี ผู้สรรหามีงานอื่น ๆ และจะสรรหาผู้เสียหายเมื่อสบโอกาสเท่านั้น ผู้สรรหาสามารถเข้าหาสมาชิกในครอบครัวหรือสมาชิกจากชุมชนของตน เพื่อโน้มน้าวให้พวกเขาขายอวัยวะโดยใช้ประโยชน์จากสายใยแห่งความไว้เนื้อเชื่อใจกัน"

2.3 ผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุข (Health Care Professionals)

ข้อมูล INTERPOL (INTERPOL, 2021, p. 13) ระบุว่า "โดยปกติแล้ว **ผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุขก็คือ แพทย์เฉพาะทาง (อายุรแพทย์โรคไต) และเจ้าหน้าที่พยาบาล** ส่วนใหญ่แล้วการปลูกถ่ายเชิงพาณิชย์จะดำเนินการในสถานที่เดียวกันกับสถานที่มีการปลูกถ่ายอวัยวะตามกฎหมาย แต่ผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์มักไม่ได้ตระหนักถึงลักษณะที่ผิดกฎหมายของการปลูกถ่ายอวัยวะดังกล่าว"

2.4 สถานบริการสาธารณสุข (Health Facilities)

ข้อมูล INTERPOL (INTERPOL, 2021, p. 13) ระบุว่า "**สถานบริการสาธารณสุข รวมถึงสถานพยาบาลด้านการแพทย์ที่มีการปลูกถ่ายและการรักษาพยาบาลที่เกี่ยวข้องหลังการผ่าตัด ห้องปฏิบัติการเชิงวิเคราะห์** มีบทบาทสำคัญ เนื่องจากได้ทำการทดสอบความเข้ากันได้ของเนื้อเยื่อ (Tissue Typing) การทดสอบความเข้ากันได้ของเนื้อเยื่อ หมายถึง วิธีการตรวจเลือดเพื่อวิเคราะห์ว่าไตของผู้บริจาคมีความเข้ากันได้ดีกับของผู้รับ ดังนั้น ห้องปฏิบัติการจึงมีบทบาทสำคัญในห่วงโซ่การค้ามนุษย์เพื่อวัตถุประสงค์ในการตัดอวัยวะ ด้วยการให้บริการการทดสอบความเข้ากันได้ของเนื้อเยื่อแก่นายหน้า"

2.5 ผู้รับอวัยวะ (Organ Recipient)

ข้อมูล INTERPOL (INTERPOL, 2021, pp. 13-14) ระบุว่า "แม้ว่า**ผู้รับอวัยวะ**จะทราบดีถึงการกระทำที่ผิดกฎหมาย แต่ทว่าผู้รับอวัยวะก็อาจเพิกเฉยต่อขั้นตอนในการซื้ออวัยวะ เนื่องจากเป็นลักษณะของกิจกรรมที่เก็บเป็นความลับ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลประชากรของผู้รับอวัยวะจากการปลูกถ่ายเชิงพาณิชย์จึงไม่มีนัยสำคัญ ทั้งนี้ รายงานทางการแพทย์ ข้อมูลที่เปิดเผย และข้อมูลของตำรวจชี้ให้เห็นว่าผู้ป่วยที่ร่ำรวยจากประเทศที่มีบัญชีรายชื่อซึ่งรอนาน ไม่ได้รอการบริจาคในประเทศของตนเสมอไป และหันไปพึ่งการปลูกถ่ายเชิงพาณิชย์ที่ผิดกฎหมายในประเทศของตนหรือจากต่างประเทศ ดังนั้น ผู้รับอวัยวะส่วนใหญ่มักเป็นผู้ป่วยที่ร่ำรวยและมีสายสัมพันธ์กับภาคการแพทย์ในบางกรณี พวกเขาใช้เครือข่ายโซเชียลเพื่อใช้บริการจากนายหน้า"

2.6 ผู้บริจาคที่เป็นผู้เสียหาย (Victim–Donor)

ข้อมูล INTERPOL (INTERPOL, 2021, p. 14) ระบุว่า "**ผู้เสียหายของการค้ามนุษย์เพื่อวัตถุประสงค์ในการตัดอวัยวะ**ถูกเรียกในรายงานนี้ว่า **ผู้บริจาคที่เป็นผู้เสียหาย** (Victim–Donor) หรือ**ผู้บริจาคที่มีชีวิตในเชิงพาณิชย์** (Commercial Living Donors) ดังที่อธิบายไว้ก่อนหน้านี้ในการประเมินนี้ ความยินยอมของบุคคลที่จะขายอวัยวะไม่ได้เป็นการกีดกัน

พวกเขาจากการถูกพิจารณาว่าเป็นผู้เสียหาย เนื่องจากพวกเขาถูกบีบบังคับหรืออยู่ในสถานะที่เปราะบาง ดังนั้น ผู้บริจาคที่เป็นผู้เสียหายจึงไม่ควรถูกพิจารณาว่า เป็นผู้สมรู้ร่วมคิดในแผนการค้ามนุษย์ เมื่อการขายอวัยวะของผู้บริจาคที่เป็นผู้เสียหายเกิดจากการขาดความรู้ด้านกฎหมาย การใช้อำนาจในทางที่ผิด ความเข้าใจผิด หรือการถูกบังคับในรูปแบบอื่น

การวิเคราะห์แหล่งข้อมูลทั้งหมดชี้ให้เห็นว่า ผู้บริจาคอวัยวะที่ตกเป็นผู้เสียหายสำหรับการปลูกถ่ายที่เกิดขึ้นในแอฟริกาเหนือและแอฟริกาตะวันตก หรือการปลูกถ่ายที่ดำเนินการในต่างประเทศด้วยอวัยวะที่มาจากคนชาติจากสองภูมิภาคนี้ มักเป็นเยาวชนที่ว่างงาน และผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง ยกตัวอย่างเช่น ผู้ที่ตกเป็นผู้เสียหายของการแสวงหาประโยชน์ที่มีได้หลายวิธี เช่น การค้าประเวณีหรือการค้าแรงงาน หรือผู้ขอลี้ภัย ผู้ที่ตกเป็นผู้เสียหายส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งตกเป็นเป้าหมายมากกว่า เนื่องจากนายหน้ามักค้นหาอวัยวะที่พัฒนาเต็มที่แล้ว

ผู้บริจาคที่เป็นผู้เสียหายส่วนใหญ่มักได้รับเงินจำนวนน้อยกว่าที่ตกลงไว้กับผู้สรรหาหรือนายหน้า และในบางกรณี ผู้บริจาคที่เป็นผู้เสียหายอาจไม่ได้รับเงินตามที่สัญญาไว้ ผู้บริจาคที่เป็นผู้เสียหายหลายรายที่ขายอวัยวะของตนต้องประสบกับภาวะแทรกซ้อนหลังการผ่าตัดและปัญหาสุขภาพ และสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของพวกเขาก็ไม่ได้ดีขึ้นในระยะยาว”

2.7 ผู้อำนวยความสะดวกอื่นๆ (Other Facilitators) ได้แก่ บริษัทประกันภัย (Insurance Companies) บริษัทนำเที่ยว (Travel Agencies) ล่าม (Translators) เจ้าหน้าที่ของรัฐ (Public Officials)

ข้อมูล INTERPOL (INTERPOL, 2021, pp. 14-15) ระบุว่า “ขอบเขตของเครือข่ายและผู้กระทำความผิดของการค้ามนุษย์เพื่อวัตถุประสงค์ในการตัดอวัยวะ อาจถูกประเมินต่ำเกินไป ส่วนใหญ่เกิดจากการขาดการรายงานเกี่ยวกับความผิดประเภทนี้ ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสงสัยว่าผู้กระทำความผิดอื่น ๆ อำนวยความสะดวกในการค้าอวัยวะมนุษย์ในแอฟริกาเหนือและแอฟริกาตะวันตกหรือในภูมิภาคอื่น ๆ ที่มีพลเมืองจากแอฟริกาเหนือและแอฟริกาตะวันตกตกเป็นผู้เสียหาย สิ่งสำคัญคือต้องสังเกตว่า การมีส่วนร่วมของผู้อำนวยความสะดวกเหล่านี้ไม่ได้หมายความว่า พวกเขาตระหนักถึงลักษณะที่ผิดกฎหมายของกิจกรรม อย่างไรก็ตาม หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายในแอฟริกาเหนือและแอฟริกาตะวันตกจำเป็นต้องมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับผู้กระทำความผิดที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดลำดับความสำคัญและพัฒนากลยุทธ์ในการต่อสู้กับการค้ามนุษย์เพื่อวัตถุประสงค์ในการตัดอวัยวะ **ผู้อำนวยความสะดวก** ได้แก่ **บริษัทประกันภัย สำหรับการเดินทางเพื่อเบิกค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการปลูกถ่าย บริษัทนำเที่ยว สายการบิน ส่วนงานด้านการเงิน คนขับรถ เจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อปลอมแปลงแบบให้ความยินยอมอย่างเป็นทางการที่ร้องขอในประเทศส่วนใหญ่ก่อนการปลูกถ่าย และล่าม**”

3. การเปรียบเทียบกลุ่มผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติตามแนวทางของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติและตำรวจสากล

มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 *ตารางเปรียบเทียบกลุ่มผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติตามแนวทางของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติและตำรวจสากล*

ลำดับที่	กลุ่มผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติ	แนวคิดของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime: UNODC)	แนวคิดของตำรวจสากล (INTERPOL)
1.	ผู้สรรหา และ/หรือ นายหน้า	1.1 ผู้สรรหา (Recruiters) และนายหน้า (Brokers) - ผู้สรรหา คำศัพท์อื่นที่ใช้รวมถึงนายหน้า ผู้จัดงาน ผู้ติดต่อ ผู้ประสานงาน พ่อค้าคนกลาง นักล่าไต ฯลฯ	2.1 นายหน้าหรือผู้ประสานงาน (Broker/Coordinator) 2.2 ผู้สรรหาของท้องถิ่น (Local Recruiter)
2.	ผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์และสาธารณสุข	1.2 ผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ (Medical Professionals) - ผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ หมายความรวมถึงแพทย์เฉพาะทาง เช่น ศัลยแพทย์ และแพทย์โรคไต ซึ่งก็คือแพทย์เฉพาะทางในการดูแลไตและการรักษาโรคไต นอกจากนั้นก็มีเจ้าหน้าที่พยาบาล และบุคลากรทางการแพทย์อื่น ๆ - แพทย์เฉพาะทาง เช่น ศัลยแพทย์ปลูกถ่าย แพทย์โรคไตหรือผู้เชี่ยวชาญด้านไต และวิสัญญีแพทย์	2.3 ผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุข (Health Care Professionals) - แพทย์เฉพาะทาง (อายุรแพทย์โรคไต) และเจ้าหน้าที่พยาบาล
3.	ผู้กระทำความผิดในภาคส่วนสาธารณสุข	1.3 ผู้กระทำความผิดในภาคส่วนสาธารณสุข (Actors in the Health Care) - สถานที่อำนวยความสะดวกภาครัฐและภาคเอกชนอื่น ๆ เช่น โรงพยาบาล ศูนย์ปลูกถ่าย ห้องปฏิบัติการ และสถานพยาบาลด้านการแพทย์อื่น ๆ รวมถึงพนักงาน - ผู้กระทำความผิดในภาคส่วนสาธารณสุข (Actors in the Health Care) แบ่งย่อยออกเป็น (1) โรงพยาบาล (Hospitals) (2) ผู้ให้บริการสาธารณสุขอื่น ๆ (Other Health Service Providers) - สถานอำนวยความสะดวกที่อาจเป็นไปได้อื่น ๆ ก็คือ ห้องปฏิบัติการและสถานอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาความเข้ากันได้ระหว่างผู้จำหน่ายและผู้รับอวัยวะ	2.4 สถานบริการสาธารณสุข (Health Facilities) - สถานบริการสาธารณสุข รวมถึงสถานพยาบาลด้านการแพทย์ที่มีการปลูกถ่ายและการรักษาพยาบาลที่เกี่ยวข้องหลังการผ่าตัด ห้องปฏิบัติการเชิงวิเคราะห์

ตารางที่ 1 *ตารางเปรียบเทียบกลุ่มผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติตามแนวทางของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติและตำรวจสากล (ต่อ)*

ลำดับที่	กลุ่มผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติ	แนวคิดของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime: UNODC)	แนวคิดของตำรวจสากล (INTERPOL)
4.	ผู้กระทำความผิดในภาคส่วนอื่น ๆ (ที่มิใช่ภาคส่วนสาธารณสุข)	1.3 ผู้กระทำความผิดในภาคส่วนอื่น ๆ (Actors in Other Sectors) - บริษัทประกันภัย บริษัทนำเที่ยว สายการบิน และพนักงาน ตลอดจนเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย คนขับรถ ผู้ให้บริการ เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย ล่าม - ผู้กระทำความผิดในภาคส่วนอื่น ๆ (Actors in Other Sectors) แบ่งย่อยออกเป็น (3) บริษัทประกันสุขภาพ (Health Insurances) (4) ผู้กระทำความผิดรวมทั้งผู้อำนวยความสะดวกที่เป็นไปได้ (Additional Possible Actors and Facilitators) - ผู้กระทำความผิดการค้าเพื่อตัดอวัยวะคนอื่น ๆ อาจรวมถึงบริษัทนำเที่ยวที่เชี่ยวชาญการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ ล่าม รวมถึงเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายที่ทุจริต คนขับรถ ผู้ดูแล และอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกัน - ผู้บังคับใช้กฎหมายที่ทุจริต เช่น เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง เจ้าหน้าที่ศุลกากร นักการเมืองท้องถิ่น ตำรวจท้องถิ่น - นายธนาคาร ทนายความ บริษัทยา องค์กรทางศาสนาและองค์กรการกุศล องค์กรผู้ป่วย เจ้าหน้าที่สถานทูต ผู้โฆษณาในการโฆษณาทางออนไลน์และสื่อสิ่งพิมพ์ บริษัทขนส่ง ซึ่งเป็นผู้ขนส่งเชิงพาณิชย์ รวมถึง สายการบิน Agencies)	2.7 ผู้อำนวยความสะดวกอื่น ๆ (Other Facilitators) อันได้แก่ บริษัทประกันภัย (Insurance Companies) บริษัทนำเที่ยว (Travel Agencies) ล่าม (Translators) เจ้าหน้าที่ของรัฐ (Public Officials) - ผู้อำนวยความสะดวก ได้แก่ บริษัทประกันภัย สำหรับการเดินทางเพื่อเบิกค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการปลูกถ่าย บริษัทนำเที่ยว สายการบิน ส่วนงานด้านการเงิน คนขับรถ เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อปลอมแปลงแบบให้ความยินยอมอย่างเป็นทางการ ที่ร้องขอในประเทศส่วนใหญ่ก่อนการปลูกถ่ายและล่าม

ตารางที่ 1 *ตารางเปรียบเทียบกลุ่มผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติตามแนวทางของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติและตำรวจสากล (ต่อ)*

ลำดับที่	กลุ่มผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติ	แนวคิดของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime: UNODC)	แนวคิดของตำรวจสากล (INTERPOL)
5.	ผู้รับอวัยวะ	1.4 ผู้รับอวัยวะ (Organ Recipients) - แม้ว่า ผู้รับอวัยวะ จะเป็นผู้ป่วยหรือผู้ซื้อ ส่วนใหญ่จะไม่พบว่าเป็นผู้กระทำความผิดในการค้ามนุษย์เพื่อตัดอวัยวะ แต่พวกเขาอาจมีส่วนเกี่ยวข้องในฐานะผู้รับอวัยวะโดยพวกเขาอาจรู้หรือไม่รู้ว่ามาจากผู้เสียหายของการค้ามนุษย์	2.5 ผู้รับอวัยวะ (Organ Recipient)
6.	ผู้จำหน่ายอวัยวะ	1.5 ผู้จำหน่ายอวัยวะ (Organ Suppliers) - ผู้เสียหายของการค้ามนุษย์เพื่อตัดอวัยวะ เป็นทั้งผู้บริจาค ผู้บริจาคที่เป็นผู้เสียหาย ผู้ขาย ผู้จำหน่ายอวัยวะ ซึ่งจะไม่ถูกพิจารณาว่า เป็นผู้กระทำความผิดในแผนการค้ามนุษย์ อย่างไรก็ตาม ผู้เสียหายอาจมีบทบาทอย่างแข็งขัน เช่น การเข้าหานายหน้าเพื่อเสนอขายไต	2.6 ผู้บริจาคที่เป็นผู้เสียหาย (Victim-Donor) - ผู้บริจาคที่เป็นผู้เสียหาย หรือผู้บริจาคที่มีชีวิตในเชิงพาณิชย์

Note. Adapted From *Assessment Toolkit: Trafficking in Persons for the Purpose of Organ Removal* (pp. 24-45), by United Nations Office on Drugs and Crime, 2015, United Nations. https:// www.unodc.org/documents/human-trafficking/2015/ UNODC_Assessment_ Toolkit_ TIP_for_the_Purpose_of_ Organ_Removal.pdf. Copyright.
Adapted From *Trafficking of Human Beings for the Purpose of Organ Removal in North and West Africa.* (pp. 12-15), by INTERPOL, 2021, INTERPOL. file:///C:/Users/Huawei/ Downloads/2021%2009%2027%20THBOR%20ENGLISH%20Public%20Version%20FINAL.pdf. Copyright.

บทสรุป

ผู้เขียนสามารถวิเคราะห์และแบ่งกลุ่มผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติได้เป็น 6 กลุ่ม ดังนี้

1. ผู้สรรหา และ/หรือนายหน้า บรรดาผู้สรรหา นายหน้า ผู้จัดงาน ผู้ติดต่อผู้ประสานงาน พ่อค้าคนกลาง นักล่าไต ฯลฯ ไม่ว่าจะในระดับท้องถิ่นหรือระดับระหว่างประเทศ ต่างก็มีความผิดฐานค้ามนุษย์ตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม

การค้ามนุษย์ของประเทศไทยอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้มักมีการกระทำความผิดด้วยการเป็นธุระจัดหา ซื้อ ขาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด หน่วงเหนี่ยวกักขัง จัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งบุคคลใด กอปรกับมักใช้วิธีการข่มขู่ ใช้กำลังบังคับ ลักพาตัว ฉ้อฉล หลอกลวง ใช้อำนาจโดยมิชอบ ใช้อำนาจครอบงำบุคคลด้วยเหตุที่อยู่ในภาวะอ่อนด้อยทางร่างกาย จิตใจ การศึกษา หรือทางอื่นใดโดยมิชอบ ขู่เข็ญว่าจะใช้กระบวนการทางกฎหมายโดยมิชอบ หรือโดยให้เงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่นแก่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลบุคคลนั้นเพื่อให้ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลให้ความยินยอมแก่ผู้กระทำความผิดในการแสวงหาประโยชน์จากบุคคลที่ตนดูแล นอกจากนั้น กลุ่มคนที่เป็นผู้สรรหาและนายหน้าเหล่านี้ยังมีเจตนาพิเศษ เพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายจากการตัดอวัยวะเพื่อการค้าอีกด้วย ฉะนั้น จึงต้องรับผิดฐานค้ามนุษย์กรณีตัดอวัยวะเพื่อการค้านั่นเอง

2. ผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์และสาธารณสุข หากผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์และสาธารณสุขรู้และมีเจตนาในการกระทำความผิดก็ย่อมมีความรับผิดในทางอาญาฐานตัวการร่วมหรือผู้สนับสนุนในฐานค้ามนุษย์ ฐานมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ฐานทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้บุคคลอื่นได้รับอันตรายสาหัส ฐานทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้บุคคลอื่นถึงแก่ความตาย หรืออาจหนักถึงขั้นฐานฆ่าคนโดยไตร่ตรองไว้ก่อน และเป็นเหตุให้มีการเพิกถอนใบประกอบวิชาชีพอีกด้วย

อนึ่ง จากการศึกษาของผู้เขียนพบว่า แพทย์ที่มีความเกี่ยวข้องกับการปลูกถ่ายอวัยวะนั้นก็เป็นแพทย์ที่มาจากหลายแขนง ได้แก่ ศัลยแพทย์ อายุรแพทย์ กุมารแพทย์ พยาธิแพทย์ วิสัญญีแพทย์ จิตแพทย์ ฯลฯ รวมถึงเจ้าหน้าที่พยาบาลและบุคลากรทางสาธารณสุขอื่น ๆ โดยการปลูกถ่ายอวัยวะนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น ชิ้นส่วนอวัยวะที่ปลูกถ่ายได้ อายุของบุคคลที่ปลูกถ่าย ความเข้ากันได้ของอวัยวะและเนื้อเยื่อหรือการเข้ากันของหมู่เลือด (ABO Compatibility) ของอวัยวะผู้ให้และอวัยวะผู้รับ เช่น หากจะปลูกถ่ายตับเด็ก จำต้องใช้ศัลยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการผ่าตัดปลูกถ่ายตับเด็ก ฯลฯ

3 ผู้กระทำความผิดในภาคส่วนสาธารณสุข ไม่เพียงแต่ผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์และสาธารณสุขตามข้อ 2 เท่านั้นที่ลักลอบซื้อขายและปลูกถ่ายอวัยวะมนุษย์ การที่ผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์และสาธารณสุขจะปลูกถ่ายอวัยวะใด ๆ สำเร็จได้นั้น จำต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้กระทำความผิดในภาคส่วนสาธารณสุขอีกด้วย เช่น โรงพยาบาลหรือสถานบริการสาธารณสุข ซึ่งอาจจะมีเจ้าของโรงพยาบาล ผู้บริหารโรงพยาบาล เจ้าของสถานพยาบาล ฯลฯ สมรู้ร่วมคิด (โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานพยาบาลของเอกชน ที่ภาครัฐให้การตรวจสอบอย่างหละหลวมมากกว่าโรงพยาบาลของรัฐ) หรือผู้ให้บริการสาธารณสุขอื่น ๆ เช่น นักเทคนิคการแพทย์ที่จะทำการตรวจสอบความเข้ากันได้ของเนื้อเยื่อภายในห้องปฏิบัติการที่ทันสมัยและเป็นระบบ ฯลฯ ผู้กระทำความผิดในภาคส่วนสาธารณสุขนี้เป็นส่วนหนึ่งต่อการกระทำความผิดในการลักลอบปลูกถ่ายอวัยวะมนุษย์ผิดกฎหมายรวมถึงการค้ามนุษย์กรณีตัดอวัยวะเพื่อการค้า

4. ผู้กระทำความผิดในภาคส่วนอื่นๆ (ที่มิใช่ภาคส่วนสาธารณสุข) ในต่างประเทศพบรูปแบบ

การกระทำความผิดการค้าอวัยวะข้ามชาติในลักษณะทำบริษัทท่องเที่ยวบังหน้า อ้างว่าเป็นการข้ามพรมแดนไปเพื่อการท่องเที่ยว ทั้งที่ความเป็นจริงเป็นการลักลอบนำบุคคลไปผ่าตัดซื้อขายอวัยวะ มีการนัดแนะผู้จำหน่ายและผู้รับอวัยวะไปในจุดที่สามารถทำการปลูกถ่ายได้อย่างสะดวก ปราศจากการถูกจับตามองจากสายตาของกฎหมายภายในรัฐนั้น ๆ ฉะนั้น ผู้กระทำความผิดในภาคส่วนอื่น ๆ (ที่มิใช่ภาคส่วนสาธารณสุข) ยกตัวอย่างเช่น บริษัทประกันสุขภาพหรือบริษัทประกันภัยอาจเกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยวปลูกถ่ายและการเบิกค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการปลูกถ่ายนั้น ๆ หรือบริษัทนำเที่ยวที่เชี่ยวชาญการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ ล่าม เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายที่ทุจริต (เช่น เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง เจ้าหน้าที่ศุลกากร นักการเมืองท้องถิ่น ตำรวจท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปลอมแปลงแบบให้ความยินยอมอย่างเป็นทางการ ฯลฯ) คนขับรถ ผู้ดูแล และอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกัน สายการบิน บริษัทขนส่ง ซึ่งเป็นผู้ขนส่งเชิงพาณิชย์ นายธนาคาร ทนายความ บริษัทยา องค์กรทางศาสนาและองค์กรการกุศล องค์กรผู้ป่วย เจ้าหน้าที่สถานทูต ผู้โฆษณาในการโฆษณาทางออนไลน์และสื่อสิ่งพิมพ์

5. ผู้รับอวัยวะ ผู้รับอวัยวะเป็นผู้ป่วยหรือผู้ซื้ออวัยวะ ถือเป็นประเด็นทางกฎหมายที่มีความเปราะบางเป็นอย่างยิ่ง ผู้รับอวัยวะเป็นผู้ป่วยที่มีสภาพร่างกายที่มีความอ่อนแอและเปราะบาง ในขณะเดียวกัน ก็เป็นผู้ก่อให้เกิดการกระทำความผิดต่อสุขภาพร่างกายของเจ้าของอวัยวะที่ขายอวัยวะนั้นไป เพราะผู้ขายอวัยวะมิได้มี “ความยินยอม (Consent)” อย่างแท้จริง กลับมีเพียง “ความยอมจำนน (Submission)” ที่จะถูกตัดอวัยวะของตนเองไปเสียมากกว่า

อย่างไรก็ตาม หากวิเคราะห์ตามหลักกฎหมายของไทย ผู้รับอวัยวะหาได้มีความผิดฐานค้ามนุษย์กรณีตัดอวัยวะเพื่อการค้าไม่ (นอกเสียจากว่าผู้รับอวัยวะนั้นได้ผันตนเองไปเป็นผู้ค้ามนุษย์เสียเอง ด้วยการชักจูงใจผู้อื่นให้กระทำการซื้อขายจำหน่ายอวัยวะต่อ ๆ ไป) นอกจากนั้น รัฐสามารถกันผู้รับอวัยวะไว้เป็นพยานในคดีที่จะทำให้เอาผิดกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติได้ อีกทั้งการตรวจสอบทาง DNA จากอวัยวะที่มีการปลูกถ่ายชิ้นนั้น จะทำให้สามารถแสวงหาพยานหลักฐานและค้นหาความจริงในคดีค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยผู้รับอวัยวะที่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในการติดตามจับกุมอาชญากรมักเป็นผู้รับอวัยวะที่การปลูกถ่ายอวัยวะมีปัญหาไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

6. ผู้จำหน่ายอวัยวะ ผู้จำหน่ายอวัยวะเป็นผู้ขายอวัยวะหรือผู้เสียหาย แม้ว่าผู้จำหน่ายอวัยวะจะไม่ถูกพิจารณาว่าเป็นผู้กระทำความผิดในแผนการค้ามนุษย์ แต่ก็สามารถมองผู้จำหน่ายอวัยวะได้ถึง 2 แง่มุม ได้แก่ แง่มุมที่ผู้จำหน่ายอวัยวะเป็นผู้เสียหายจากการกระทำผิดขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ เนื่องจากปัญหาสภาพเศรษฐกิจและสังคมมีความเหลื่อมล้ำ บางครั้งผู้เสียหายก็ยอมจำนนต่อการขายอวัยวะของตน ทั้งที่ก็รู้ว่าจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพร่างกายของตนขั้นพื้นฐาน แต่ก็ยังกระทำการขายอวัยวะของตนเพื่อผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ

ในทางกลับกัน ผู้ขายอวัยวะกลับมีบทบาทอย่างแข็งขันในการเข้าหานายหน้า เพื่อเสนอขายอวัยวะ กอปรกับให้การสนับสนุนการกระทำความผิดลักลอบซื้อขายอวัยวะข้ามชาติ และเป็นผู้ที่ลงมือกระทำผิดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน อีกทั้งเป็นผู้ที่ให้การสนับสนุนอุปสงค์และอุปทานในตลาดมืดซื้อขายอวัยวะ บ่อยครั้งที่ผู้จำหน่ายอวัยวะก็ผันตัวเองกลายเป็นนายหน้าหรือผู้ค้ามนุษย์เสียเอง คือเชิญชวนผู้อื่นมาขายอวัยวะต่อ ๆ ไป อย่างเป็นวัฏจักร อย่างไรก็ตาม ผู้จำหน่ายอวัยวะก็เป็นพยานบุคคลที่สำคัญที่จะช่วยชี้ชัดถึงการทำงานขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่ซุกซ่อนอยู่ในตลาดมืดได้เป็นอย่างดีเช่นเดียวกับผู้รับอวัยวะนั่นเอง

ข้อคิดเห็น/ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงกลุ่มผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติตามแนวทางของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติและตำรวจสากลดังกล่าว ซึ่งมีทั้งหมด 6 กลุ่ม คือ (1) ผู้สรรหา และ/หรือ นายหน้า (2) ผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์และสาธารณสุข (3) ผู้กระทำความผิดในภาคส่วนสาธารณสุข (4) ผู้กระทำความผิดในภาคส่วนอื่น ๆ (ที่มิใช่ภาคส่วนสาธารณสุข) (5) ผู้รับอวัยวะ (6) ผู้จำหน่ายอวัยวะ ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐในประเทศไทยสามารถเข้าใจบริบทของตัวบุคคล และการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติในระดับองคาพยพได้ นำไปสู่นโยบายการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดทั้งหลายและการสร้างความรับรู้ให้กับประชาชนไทยมิให้กลายเป็นส่วนหนึ่งในการกระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นการซื้อขายอวัยวะ การเป็นนายหน้าค้าอวัยวะ หรือการเป็นส่วนหนึ่งในทางวิชาชีพแพทย์และสาธารณสุขในการปลูกถ่ายอวัยวะโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และการศึกษาวิเคราะห์ดังกล่าวถือเป็นองค์ความรู้ใหม่และเป็นการบุกเบิกชุดข้อมูลในเรื่องนี้

บรรณานุกรม

INTERPOL. (2021). *Trafficking of Human Beings for the Purpose of Organ Removal in North and West Africa. http://www.interpol.int/content/download/16690/file/2021%2009%2027%20THBOR%20ENGLISH%20Public%20Version%20FINAL.pdf.*

United Nations Office on Drugs and Crime. (2015). *Assessment Toolkit: Trafficking in Persons for the Purpose of Organ Removal.* https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2015/UNODC_Assessment_Toolkit_ TIP_for_the_Purpose_of_ Organ_Removal.pdf.

ปัญหาทางกฎหมาย กรณีกองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร ตามพระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543
Legal Issues Concerning the Housing Estate Juristic Person Fund under the Land Allocation Act, B.E. 2543

*กิตติธัช หิรัญสาย**
Kitittat Hirunsai

บทคัดย่อ

ด้วยพระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 ได้ประกาศใช้บังคับเป็นต้นมา ได้ปรากฏปัญหาหลักเกณฑ์และรายละเอียดบางประการไม่สามารถใช้บังคับได้จริงในทางปฏิบัติและไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองประชาชนที่รวมกันเป็นสมาชิกภายใต้นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีเกี่ยวกับกองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร ซึ่งถือเป็นมาตราทางกฎหมายการบริหารงานนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรด้านงบประมาณสำหรับการจัดทำการบริการสาธารณะและบำรุงสาธารณูปโภคของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรได้อย่างต่อเนื่อง ความไม่ชัดเจนนี้อาจก่อให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายในการบริหารจัดการ เป็นปัญหาต่อการใช้เงินโดยปราศจากหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน และไม่เอื้อต่อการบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติ เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวยังมิได้มีบัญญัติเรื่องกองทุนดังกล่าวไว้โดยชัดแจ้ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิทธิชุมชนของคณะกรรมการนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร และสมาชิกนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร

ผู้เขียนจึงเสนอว่า ควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 โดยบัญญัติเรื่อง “กองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร” ในระดับพื้นที่

* *นิติกร การทางพิเศษแห่งประเทศไทย*
Legal Officer, Expressway Authority of Thailand
Received: 2 September 2025 Revised: 24 November 2025 Accepted: 17 December 2025

ให้มีสถานะชัดเจนในกฎหมาย พร้อมกำหนดหลักเกณฑ์และแก้ไขเพิ่มเติมให้ผู้จัดสรรที่ดินมีหน้าที่จัดสรรเงินประเดิมกองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรให้เพียงพอต่อการจัดทำบริการสาธารณะในหมู่บ้านจัดสรรในอนาคต รวมถึงเพิ่มกลไก “กองทุนส่งเสริมนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร” ซึ่งเป็นกลไกกฎหมายร่วมแก้ไขปัญหาระหว่างหน่วยงานรัฐกันนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรที่ประสบปัญหาด้านรายได้

คำสำคัญ: หมู่บ้านจัดสรร, พระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543, นิติบุคคล

Abstract

Since the Land Allocation Act, B.E. 2543, came into force, certain provisions and details have proven impractical in application and insufficient to protect residents who are members of housing estate juristic person. A critical issue concerns the housing estate juristic person fund, which serves as a legal mechanism for budget management to ensure continuous provision of public services and maintenance of common utilities within housing estates. Legal ambiguity regarding the fund creates legal gaps in management, potentially leading to expenditure without clear guidelines and undermining effective enforcement. The Act does not explicitly define a clear legal basis for such a fund, which adversely affects the community rights of both the housing estate juristic person committee and its members.

Therefore, this article proposes amending the Land Allocation Act, B.E. 2543, to clearly establish the “housing estate juristic person fund” at the community level with explicit legal status and defined operational criteria. Additionally, the amendment should require land developers to allocate sufficient initial capital to the fund to ensure adequate funding for future public services in housing estates. Furthermore, the proposal includes establishing a “Support Fund for Housing Estate Juristic Persons” as a legal mechanism for collaboration between government agencies and housing estate juristic persons facing revenue constraints. These amendments would enhance legal clarity, strengthen fund management, and better protect the rights and interests of housing estate communities.

Keywords: Housing Estate, Land Allocation Act B.E. 2543, Housing Estate Juristic Person.

ความนำ

นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรในระบบกฎหมายไทยเกิดขึ้นครั้งแรกโดยได้รับจัดตั้งพระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 (Land Allocation Act, 2000) มาตรา 46 วางหลักว่า "ให้นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรที่จดทะเบียนแล้ว มีฐานะเป็นนิติบุคคล ให้นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรมีคณะกรรมการหมู่บ้านจัดสรรเป็นผู้ดำเนินกิจการของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรตามกฎหมายและข้อบังคับของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรภายใต้การควบคุมดูแลของที่ประชุมใหญ่ของสมาชิก คณะกรรมการหมู่บ้านจัดสรรเป็นผู้แทนของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก"

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่า กฎหมายมุ่งประสงค์ได้กำหนดสถานะทางกฎหมายให้แก่หมู่บ้านจัดสรรที่ได้รับจดทะเบียนแล้ว มีฐานะเป็นนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร กล่าวคือ กฎหมายได้กำหนดฐานะทางกฎหมายให้องค์กรของหมู่บ้านจัดสรรเสมือนว่าเป็นบุคคลทางกฎหมาย และสถานะแยกต่างหากจากเจ้าของที่ดินแต่ละแปลงซึ่งเป็นสมาชิกโดยสิ้นเชิง และได้กำหนดให้มีผู้ทำหน้าที่แทนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร เรียกว่า คณะกรรมการหมู่บ้านจัดสรร เพื่อดำเนินกิจการของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรให้เป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร ภายใต้การควบคุมดูแลของที่ประชุมใหญ่ของสมาชิกและเป็นผู้แทนของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก (Pakawat Janyasutthiwong, 2018, pp.156-166)

นอกจากนี้ มาตรา 48 พระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 ได้กำหนดให้นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรมีอำนาจหน้าที่การดำเนินการใด ๆ เพื่อประโยชน์ของผู้ซื้อที่ดินจัดสรร และนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรแต่ละแห่งยังสามารถกำหนดให้หลักเกณฑ์และรายละเอียดเรื่องต่าง ๆ ไว้ในข้อบังคับของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรได้ ซึ่งบทบัญญัติมาตรานี้ สะท้อนให้เห็นถึงการให้อำนาจและความอิสระแก่นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรแต่ละแห่งที่จดทะเบียนตามกฎหมายฉบับนี้ มีฐานะนิติบุคคลตามกฎหมายดังกล่าว และสามารถกำหนดรายละเอียดให้เหมาะสมกับขนาดและลักษณะของโครงการของตนเอง โดยยังคงอยู่ภายใต้การควบคุมโดยมติของที่ประชุมใหญ่ซึ่งเป็นเสียงส่วนมากของสมาชิก

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว ผู้เขียนพบว่า การที่พระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 ไม่มีบทบัญญัติกำหนดเรื่องกองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรไว้โดยตรง อันส่งผลให้เกิดปัญหาทางปฏิบัติ ได้แก่ ปัญหาด้านการบริหารจัดการทรัพยากรทางการเงิน กล่าวคือ นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรขาดกลไกทางกฎหมายในการบริหารจัดการเงินสำรองและทรัพยากรทางการเงินระยะยาว การดำเนินการต่าง ๆ ต้องพึ่งพารายได้หลักที่เกิดจากค่าส่วนกลางรายเดือน ซึ่งเป็นค่าบำรุงและรักษาสาธารณูปโภคหรือค่าบริการสาธารณะที่เก็บจากสมาชิกนิติบุคคลหมู่บ้าน ซึ่งไม่เพียงพอต่อการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ รวมถึงการซ่อมแซมระบบสาธารณูปโภคที่มีค่าใช้จ่ายสูง

หรือการจัดหาบริการสาธารณะเพิ่มเติมตามขอบวัตถุประสงค์ของมาตรา 48 อาทิ การบริการจ้างเหมาเอกชนบริการเก็บขยะและขจัดสิ่งปฏิกูล ต่อมาคือปัญหาความไม่แน่นอนทางกฎหมาย กล่าวคือ แม้โดยกฎหมายนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรแต่ละแห่งจะมีความเป็นอิสระที่สามารถพยายามจัดตั้งกองทุนขึ้นได้เองตามข้อบังคับซึ่งจดทะเบียนตามความในกฎหมายดังกล่าว แต่ทว่าด้วยปัญหาความทางกฎหมายในเรื่องอำนาจในการจัดตั้งหลักเกณฑ์การบริหารจัดการ และความโปร่งใสในการใช้จ่าย อาจทำให้อาจเกิดข้อโต้แย้งระหว่างคณะกรรมการและสมาชิก และการที่นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรแต่ละแห่งต้องอาศัยอำนาจตามข้อบังคับและมติที่ประชุมใหญ่สมาชิกเพื่อกำหนดกลไกการจัดการเงินสำรองด้วยตนเองโดยไม่มีมาตรฐานกลางที่กำหนดโดยกฎหมายก่อให้เกิดความแตกต่างทางการบริหารระหว่างหมู่บ้านที่มีศักยภาพสูงกับหมู่บ้านที่มีข้อจำกัดเกิดความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการสาธารณะที่มีคุณภาพของผู้อยู่อาศัยภายในนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร

ดังที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายลำดับต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายลำดับศักดิ์พระราชบัญญัติ กล่าวคือ พระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 หรือกฎหมายลำดับรองซึ่งออกตามกฎหมายดังกล่าว อาทิ กฎกระทรวง ระเบียบกรมที่ดิน ระเบียบคณะกรรมการจัดสรรที่ดินกลางที่ขาดความสอดคล้องกันอาจส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรแต่ละแห่งไม่มีความสอดคล้องกัน ซึ่งไม่เพียงแต่สร้างความสับสนทางปฏิบัติ และก่อให้เกิดภาระในการบริหารจัดการทรัพยากรด้านทุนของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร แต่ยังส่งผลให้การคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิของสมาชิกนิติบุคคลหมู่บ้านและบริวาร ในฐานะผู้อยู่อาศัยในนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรขาดประสิทธิภาพ ซึ่งบทความนี้ผู้เขียนมุ่งศึกษาเฉพาะกรณีกองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรในฐานะมาตรการทางกฎหมายหนึ่งสำหรับการส่งเสริมการบริหารจัดการนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อเกิดกระบวนการคุ้มครองสิทธิชุมชนของสมาชิกที่อาศัยอยู่ในนิติบุคคลหมู่บ้าน

ดังนั้น บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์มุ่งศึกษาปัญหาพระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 เฉพาะกรณีการไม่มีบทบัญญัติกำหนดเรื่องกองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรในฐานะกลไกทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินงานในหน้าที่และวัตถุประสงค์ตามกฎหมายและข้อบังคับนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร โดยเรียบเรียงจากการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร (Documentary analysis) ในประเด็นข้อมูลทางกฎหมาย ทฤษฎีทางกฎหมาย และวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายโดยใช้นิติวิธีทางกฎหมายเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศกรณีเครือรัฐออสเตรเลียเพื่อหาข้อเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศเฉพาะกฎหมายเครือรัฐออสเตรเลีย เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหาและให้ข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหา

แนวคิดเกี่ยวกับนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรตามพระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543

นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร ถือเป็นองค์กรเอกชนมีฐานะเป็นนิติบุคคลเกิดจากการรวมตัวระหว่างผู้ถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินจัดสรรด้วยกัน ซึ่งมีหน้าที่รับโอนและดูแลสาธารณูปโภคส่วนกลางจากผู้จัดสรรที่ดิน ภายหลังจากได้รับการจดทะเบียนจัดตั้งรวมถึงควบคุมการใช้ประโยชน์ร่วมกันในชุมชน และทำหน้าที่ปกป้องสิทธิประโยชน์ส่วนรวมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 มีแนวคิด ทฤษฎีและกฎหมายสำคัญของประเทศไทย ดังนี้

แนวคิดสิทธิชุมชน

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 พบว่า กฎหมายฉบับนี้มีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับสิทธิตามรัฐธรรมนูญประการหนึ่ง คือ สิทธิชุมชน ผ่านการคุ้มครองสิทธิอันควรได้รับสิทธิประโยชน์ด้านที่จะพึงมีตามกฎหมายของสมาชิกนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร อีกทั้งยังเป็นการสร้างความผาสุกให้แก่ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร (National Committee on Public Hearings and Impact Analysis on Draft Bills Proposed by Members of the House of Representatives or Eligible Voters, 2023, pp.3-2) ทั้งนี้ เพื่อเป็นการขยายกรอบการวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายตามที่กล่าวข้างต้น จึงต้องศึกษาคำอธิบายทางวิชาการถึงนิยามความหมายของคำว่าสิทธิชุมชน ซึ่งได้มีคำอธิบายทางตำราและความเห็นของนักวิชาการดังนี้

สนั่น ชูสกุล และคณะ (Sanan Chusakul et al., 2007, pp. 3, 52) ได้อธิบายว่า สิทธิชุมชน คือ สิทธิในการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในสังคม โดยการมีส่วนร่วมกับสิทธิชุมชนเป็นเรื่องเดียวกัน และเป็นสิทธิร่วมกันของคนในชุมชน กล่าวคือ สิทธิที่คนในชุมชนเป็นเจ้าของและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ส่วนรวมร่วมกัน โดยมีกฎระเบียบของชุมชนเองในการจัดการ

อรทัย อินต๊ะไชยวงค์ (Orathai Intachaiwong, 2017, pp.171-193) ได้อธิบายเกี่ยวกับสิทธิชุมชนว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน พุทธศักราช 2560 รับรองสิทธิของบุคคลและชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการ บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยรัฐจะให้การสนับสนุนและส่งเสริมในการให้ประชาชน ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมสามารถใช้สิทธิโดยชอบธรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ นพดล พลเสน (Noppadol Polsane, 2017, p. 20) ได้อธิบายให้ความเห็นว่า สิทธิของบุคคลที่จะรวมตัวเป็นชุมชนในด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี และการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นสิทธิพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญรับรอง เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชน และเพื่อที่ประชาชนจะได้ทราบถึงสิทธิชุมชนที่มีอยู่และสามารถใช้อ้างเพื่อยืนยันกับรัฐหรือผู้ที่รุกล้ำในสิทธิดังกล่าวได้

และกิตติศักดิ์ ปรกติ (Kittisak Prokkati, 2007, p. 101) ได้ให้ความเห็นว่า สิทธิชุมชน คือ สิทธิของบุคคลในการมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญของตนเองหรือของชุมชน

จากความเห็นทางวิชาการข้างต้น ผู้เขียนจึงสรุปได้ว่า สิทธิชุมชนเป็นสิทธิมนุษชนซึ่งถือว่าเป็นสิทธิทางรัฐธรรมนูญประการหนึ่ง โดยมีลักษณะมุ่งเน้นของการมีส่วนร่วมภายในกลุ่มสังคมชุมชนหนึ่งที่เข้ามามีกิจกรรมร่วมกันและร่วมกำหนดกติกาหรือกฎเกณฑ์ของชุมชน มีระบบการดำเนินและการป้องกันการละเมิดสิทธิของสมาชิกชุมชน ซึ่งระบบกฎหมายของประเทศไทยได้มีบทบัญญัติรองรับสิทธิชุมชน ทั้งกฎหมายลำดับศักดิ์รัฐธรรมนูญ ตลอดจนกฎหมายลำดับศักดิ์พระราชบัญญัติ อาทิ สภาองค์กรชุมชนตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2550 (Community Organizations Council Act, 2007) วิสาหกิจชุมชนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 (Community Enterprises Promotion Act, 2005) สหกรณ์ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 (Cooperatives Act, 1999) และนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรตามพระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 (Land Allocation Act, 2000) เป็นต้น

แนวคิดนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรตามพระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543

อาจกล่าวได้ว่า พระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 เป็นกฎหมายฉบับแรกที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรโดยนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อรับโอนสาธารณูปโภคในโครงการจัดสรรที่ดินไปจัดการและดูแลรักษาต่อจากผู้จัดสรรที่ดินที่ประสงค์จะพ้นจากหน้าที่บำรุงรักษาสาธารณูปโภคแล้ว (Department of Lands, Ministry of Interior, Office of Real Estate Business Promotion, 2016) แต่เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรก็จะเห็นถึงสารัตถะของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรในมิติด้านองค์กรว่านิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรมีลักษณะเป็นนิติบุคคลเอกชนตามกฎหมายเฉพาะที่มีอำนาจหน้าที่จัดทำบริการสาธารณะ กล่าวคือ (Kridsayuth Mangkon, 2017, p. 43)

1) มีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชนหรือกฎหมายเฉพาะ ไม่ได้เป็นหน่วยงานของรัฐ

2) มีวัตถุประสงค์นิติบุคคลในการดำเนินกิจการ เพื่อให้บริการสาธารณะแก่สมาชิก ซึ่งเป็นการดำเนินการจัดทำบริการสาธารณะเฉพาะกลุ่มสมาชิกนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร กล่าวคือ ผู้ซื้อที่ดินจัดสรรเพื่อประโยชน์ของผู้ซื้อที่ดินจัดสรรในฐานะสมาชิกนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร

ดังนั้น บ่อเกิดด้านองค์กรสำหรับนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร จึงเกิดขึ้นเพื่อให้มีองค์กรเอกชนภายในชุมชนเป็นผู้ดูแลกันเองและการให้นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรยังคงอยู่ต่อไปได้นำไปสู่การให้สมาชิกในชุมชนได้เข้ามาดูแล จัดการใช้ประโยชน์บำรุงรักษาในชุมชนของตนเอง ได้อย่างสมประโยชน์ตามประสงค์ และในขณะเดียวกันรัฐก็สามารถที่จะไปดำเนินการจัดการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนได้ตามประสงค์ในเรื่อง

อื่น ๆ (Siriwan Kamolsuksathit, 2019, pp.249-260)

นอกจากนี้ สมศักดิ์ เอี่ยมพลับใหญ่ (Somsak Iampalapyai, 2019, pp. 98-101) ได้อธิบายถึงสถานะทางกฎหมายของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรว่า นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรที่จดทะเบียนแล้วมีฐานะเป็นนิติบุคคล วัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรคือเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการสาธารณูปโภคและบริการสาธารณะในหมู่บ้านจัดสรรเพื่อสวัสดิการและประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกทั้งมวล

นอกจากนี้ สัญลักษ์ ปัญวัฒนลิขิต (Sanyalux Panwattanalikit, 2024, p. 194) ได้อธิบายถึงแนวคิดของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรว่า โดยกฎหมายซื้อที่ดินจัดสรรทุกคนถือว่าเป็นสมาชิกนิติบุคคลหมู่บ้านโดยอัตโนมัติ และมีการจัดเก็บค่าส่วนกลางจากเจ้าของที่ดินแปลงย่อยทุกแปลงในโครงการจัดสรรนั้น โดยนิติบุคคลหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดข้อบังคับหรือระเบียบของหมู่บ้านเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์สาธารณูปโภค การจัดการจราจรภายในหมู่บ้าน การเก็บค่าส่วนกลางในการบำรุงรักษาและบริหารจัดการสาธารณูปโภค การยื่นคำร้องทุกข์หรือการเป็นโจทก์ฟ้อง ร้องคดีแทนสมาชิกในหมู่บ้าน การจัดให้มีบริการสาธารณะเพื่อเป็นสวัสดิการของสมาชิกหรือดำเนินการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนด

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 มีกฎหมายลำดับรองที่สำคัญเป็นหลักเกณฑ์กำหนดรายละเอียดการปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. กฎกระทรวงว่าด้วยการขอจดทะเบียนจัดตั้ง การบริหาร การควบ และการยกเลิกนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร พ.ศ. 2545 (Ministerial Regulation on the Application for Registration, Administration, Supervision, and Dissolution of Housing Estate Juristic Persons B.E. 2545 (2002))

2. ระเบียบคณะกรรมการจัดสรรที่ดินกลางว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการจัดเก็บค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาและการจัดการสาธารณูปโภคและการจัดทำบัญชี พ.ศ. 2545 (Regulation of the Central Land Allocation Committee on Criteria and Methods for Collecting Expenses for the Maintenance and Management of Public Utilities and Accounting B.E. 2545 (2002))

3. ระเบียบคณะกรรมการจัดสรรที่ดินกลางว่าด้วยการจัดตั้งนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรหรือนิติบุคคลตามกฎหมายอื่นและการขออนุมัติดำเนินการเพื่อการบำรุงรักษาสาธารณูปโภค พ.ศ. 2545 (Regulation of the Central Land Allocation Committee on the Establishment of Housing Estate Juristic Persons or Juristic Persons under Other Laws and the Application for Approval to Undertake Public Utility Maintenance B.E. 2545 (2002))

4. ระเบียบคณะกรรมการจัดสรรที่ดินกลางว่าด้วยการโอนสาธารณูปโภคให้แก่นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรหรือนิติบุคคลตามกฎหมายอื่นและการขออนุมัติดำเนินการเพื่อการบำรุงรักษาสาธารณูปโภค หรือดำเนินการจดทะเบียนโอนทรัพย์สินให้เป็นสาธารณประโยชน์ พ.ศ. 2559 (Regulation of the Central Land Allocation Committee on the Transfer of Public

Utilities to Housing Estate Juristic Persons or Juristic Persons under Other Laws, the Application for Approval to Undertake Public Utility Maintenance, or the Registration of Transfer of Assets as Public Property B.E. 2559 (2016))

ผู้เขียนจึงสรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรตามพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 จะเห็นว่า กฎหมายได้มุ่งเน้นการจัดระเบียบการจัดสรรที่ดินโดยผู้ประกอบธุรกิจจัดสรรที่ดินให้เป็นไปอย่างมีมาตรฐานและเป็นธรรมแก่ผู้ซื้อที่ดินจัดสรร โดยให้ความสำคัญกับการจัดให้มีสาธารณูปโภคที่จำเป็นต่อการอยู่อาศัยและการใช้ชีวิตของผู้ซื้อที่ดินจัดสรรและบริวารซึ่งอยู่รวมกันเป็นสังคมชุมชนภายในหมู่บ้านซึ่งมีความเชื่อมโยงกับแนวคิดสิทธิชุมชนซึ่งเป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ นิตินโยบายผ่านพระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 ด้วยการสร้างกลไกทางกฎหมายเพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการทรัพย์สินส่วนรวมในโครงการหมู่บ้านจัดสรรนั้น ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้อยู่อาศัยและสังคมโดยรวม ผ่านองค์กรที่เรียกว่า นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร ดังนั้น พระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 จึงได้เพิ่มมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น กำหนดให้ผู้จัดสรรต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร เพื่อรับโอนสาธารณูปโภคไปดูแลต่อจากผู้จัดสรรที่ดิน ซึ่งมีฐานะเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการค้ำประกันการจัดทำสาธารณูปโภค มีเจตนารมณ์เพื่อสร้างหลักประกันให้แก่ผู้ซื้อที่ดินจัดสรรว่าการจัดทำสาธารณูปโภคจะเป็นไปอย่างสมบูรณ์ตามที่โครงการและโฆษณาผู้จัดสรรที่ดินได้ระบุไว้ในมาตรา 43 และมาตรา 44 (Land Allocation Act, 2000)

หลักเกณฑ์กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านจัดสรร

ปัญหาเรื่องนี้ นอกจากต้องศึกษากฎหมายประเทศไทยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 นั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรนำหลักเกณฑ์ของกฎหมายต่างประเทศมาศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยตามแนวทางนิติวิธีกฎหมายเปรียบเพื่อสำรวจเนื้อหาและความแตกต่างเพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์ปัญหาและนำเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาต่อไป บทความนี้ผู้เขียนได้ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายไทยกับกฎหมายเครือรัฐออสเตรเลีย เฉพาะกฎหมายของรัฐนิวเซาท์เวลส์

เครือรัฐออสเตรเลีย

เครือรัฐออสเตรเลียมีรูปแบบการปกครองแบบสหพันธ์รัฐเป็นประเทศในเครือจักรภพของสหราชอาณาจักร โดยมีสมเด็จพระเจ้าชาลส์ที่ 3 แห่งสหราชอาณาจักรทรงเป็นประมุขและมีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (Governor - General) (National Intelligence Agency, 2024) สำหรับบทความนี้ ผู้เขียนมุ่งเน้นกรณีศึกษาเฉพาะกฎหมายภายในรัฐนิวเซาท์เวลส์ กล่าวคือ Strata Schemes Management Act 2015 เป็นกฎหมายหลักที่ใช้บังคับในรัฐนิวเซาท์เวลส์ เครือรัฐออสเตรเลีย เพื่อวางกรอบการบริหารจัดการโครงการที่อยู่อาศัยและอาคารพาณิชย์แบบมีกรรมสิทธิ์ร่วม (Strata Scheme)

ในลักษณะของอาคารชุดหรือคอนโดมิเนียม ผ่านองค์กรนิติบุคคลของผู้อยู่อาศัย (Owners Corporation for Strata Schemes) โดยกฎหมายได้กำหนดตัวบุคคลและกลุ่มบุคคลผู้มีหน้าที่รับผิดชอบบริหารจัดการทรัพย์สินของโครงการที่อยู่อาศัยและอาคารพาณิชย์ (New South Wales Government, 2025) ซึ่งปรากฏอยู่ในบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว ประกอบด้วย คณะกรรมการนิติบุคคล (Strata Committee) ซึ่งเป็นผู้แทนของสมาชิกนิติบุคคลทำหน้าที่บริหารจัดการในนามองค์กรนิติบุคคลของผู้อยู่อาศัยตามมาตรา 29 แห่ง Strata Schemes Management Act 2015 กับผู้จัดการนิติบุคคลหรือผู้จัดการกรรมสิทธิ์ร่วม (Strata Managing Agent) ซึ่งเป็นผู้ได้รับการว่าจ้างจากคณะกรรมการนิติบุคคล (Strata Committee) ให้มาบริหารกิจการประจำวันขององค์กรนิติบุคคลของผู้อยู่อาศัยตามมาตรา 49 แห่ง Strata Schemes Management Act 2015 ซึ่งการดำเนินการของบุคคลและคณะบุคคลดังที่กล่าวมานั้นอยู่ภายใต้การควบคุมของที่ประชุมใหญ่สมาชิกนิติบุคคล

นอกจากนี้ Strata Schemes Management Act 2015 มีบทบัญญัติที่กำหนดเครื่องมือทางกฎหมายสำหรับการบริหารองค์กรนิติบุคคลของผู้อยู่อาศัยในหมวด 5 การบริหารจัดการด้านการเงิน (Financial Management) โดยมาตรา 73 แห่ง Strata Schemes Management Act 2015 กำหนดให้มีกองทุนการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นกองทุนที่กฎหมายจัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเป็นประจำในแต่ละวัน สำหรับการบำรุงรักษาทรัพย์สินส่วนกลางให้อยู่ในสภาพดี ซึ่งความในมาตรา 73 (4) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการใช้เงินกองทุนบริหารจัดการ นิติบุคคลอาคารชุดสามารถจ่ายเงินจากกองทุนบริหารจัดการ (Administrative Fund) ได้เฉพาะสำหรับวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้เท่านั้น (1) การชำระค่าใช้จ่ายประเภทต่าง ๆ ที่ได้มีการตั้งงบประมาณไว้ (2) การจ่ายเงินเพื่อจัดสรรคืนเงินส่วนเกินในกองทุน ซึ่งเป็นไปตามข้อบังคับในหมวดนี้ (3) การจ่ายเงินให้แก่กรรมการในคณะกรรมการนิติบุคคล (Strata Committee) ตามที่พระราชบัญญัตินี้กำหนด (4) การชำระค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรนิติบุคคลฯ ภายใต้พระราชบัญญัติหรือข้อบังคับองค์กรนิติบุคคลของผู้อยู่อาศัยและบทบัญญัติแห่งกฎหมายฉบับนี้ ยกเว้นกรณีค่าใช้จ่ายที่ได้รับอนุญาตให้จ่ายจากกองทุนสำรองนิติบุคคล (Capital Works Fund) (5) ค่าปรับเป็นตัวเงินใด ๆ ที่องค์กรนิติบุคคลของผู้อยู่อาศัยต้องชำระตามพระราชบัญญัตินี้ (6) การโอนเงินไปยังกองทุนสำหรับงานส่วนทุนหรือเพื่อชำระค่าใช้จ่ายที่ตามหลักแล้วควรจะต้องจ่ายจากกองทุนสำหรับงานส่วนทุน

จากบทบัญญัติมาตราดังกล่าว จะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ของกฎหมายกองทุนบริหารจัดการตามมาตรา 73 (4) Strata Schemes Management Act 2015 คือ เพื่อเป็นต้นทุนสำหรับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเป็นประจำและบรรดารายจ่ายที่คณะกรรมการฯ ได้ตั้งงบประมาณเพื่อจัดทำเป็นโครงการในแต่ละโครงการ

นอกจากนี้ บทบัญญัติในมาตรา 74 วางหลักเกณฑ์จัดตั้งกองทุนอีกประเภทหนึ่ง เรียกว่า กองทุนสำรอง (Capital Works Fund) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำหน้าที่เป็นแหล่งเงินออม

สำหรับค่าใช้จ่ายในอนาคตขององค์กรนิติบุคคลผู้อยู่อาศัยที่เกี่ยวข้องกับการบำรุงรักษา การซ่อมแซมหรือการปรับปรุงพัฒนาทรัพย์สินส่วนกลาง (New South Wales Government, 2020, p. 40) จึงกล่าวได้ว่ากฎหมาย Strata Schemes Management Act 2015 เป็นหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่ใช้กับอาคารชุดและโครงการจัดสรรที่ดินส่วนใหญ่ในรัฐนิวเซาท์เวลส์ โดยกฎหมายนี้ได้วางระบบการบริหารทรัพย์สินส่วนตัวและพื้นที่ส่วนกลางแยกกันไว้อย่างชัดเจน

สำหรับรายได้หลักของกองทุนที่ได้จัดตั้งตามมาตรา 83 แห่ง Strata Schemes Management Act 2015 ของกฎหมายดังกล่าว สรุปหลักการได้ว่า กำหนดให้รายได้หลักมาจากการเก็บเงินสมทบจากสมาชิก นำมาสมทบกองทุนผ่านกลไกการเรียกเก็บเงินสมทบจากเจ้าของกรรมสิทธิ์หน่วยที่อยู่อาศัยเพื่อนำเข้ากองทุนบริหารจัดการและกองทุนสำรอง โดยกำหนดให้องค์กรนิติบุคคล ต้องเรียกเก็บเงินสมทบโดยการนำส่งหนังสือแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรให้แก่เจ้าของกรรมสิทธิ์หน่วยที่อยู่อาศัยระบุจำนวนเงินที่ต้องชำระ โดยเงินสมทบดังกล่าวต้องคำนวณตามอัตราสัดส่วนของแต่ละพื้นที่ ตามที่ระบุไว้ในแผนผังที่ดิน หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า แผนผังสตราต้า (Strata Plan) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการกระจายภาระค่าใช้จ่าย

นอกจากนี้ สาระสำคัญของบทบัญญัติซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ที่มีความแตกต่างจากกฎหมายไทยอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โครงสร้างเนื้อหากฎหมายมีบทบัญญัติที่กำหนดให้องค์กรนิติบุคคลผู้อยู่อาศัยเพื่อทำหน้าที่บริหารทรัพย์สินส่วนกลาง ต้องจัดให้มีกองทุน 2 ประเภทแยกจากกัน ได้แก่ (1) กองทุนบริหารจัดการตามมาตรา 73 และ (2) กองทุนสำรองตามมาตรา 74 ซึ่งเป็นจุดเด่นที่ชัดเจนที่กฎหมายดังกล่าวได้กำหนดมาตรการให้สอดคล้องกับตัวตนและคุณลักษณะต่าง ๆ ของผู้ที่จะต้องปฏิบัติตามมาตรการทางกฎหมาย (Apichon Chantrasen, n.d. pp. 1-2) ประกอบด้วย ผู้จัดการ คณะกรรมการองค์การนิติบุคคลผู้อยู่อาศัย และผู้อยู่อาศัย ในฐานะสมาชิกองค์กรนิติบุคคลฯ

วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับกองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรตามพระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543

ปัญหาเรื่องนี้ ตามที่ผู้เขียนได้พิจารณาศึกษาเปรียบเทียบโดยนำพระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 และ Strata Schemes Management Act 2015 พบว่า เมื่อพิจารณาในทางปฏิบัติพบว่าแม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรที่ดินและการบริหารจัดการนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร ได้แก่ ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 286 และพระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่ผู้ซื้อที่ดินจัดสรรได้รับโอนที่ดินสาธารณูปโภคมาเป็นกรรมสิทธิ์ของนิติบุคคลแล้ว (Pongpisanu Akkarapatrasri, n.d. p. 2) เมื่อมีผู้ซื้อที่ดินจัดสรรซึ่งเป็นสมาชิกนิติบุคคลเข้าไปใช้และร่วมบริหารจัดการทรัพย์สินและสาธารณูปโภคและบริการสาธารณะโดยต้องอาศัยเงินค่าบำรุงรักษาสาธารณูปโภค หรือ “เงินค่าส่วนกลาง” ยังคงต้องใช้เงินทุนที่มีลักษณะเป็นกองทุนนิติบุคคล

หมู่บ้านจัดสรร ทว่าเงินทุนที่มีลักษณะเป็นกองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรอย่างหลังมักจะเห็นได้จากข้อบังคับของแต่ละหมู่บ้านจัดสรรบางแห่ง แต่ก็พบอีกว่านิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรบางแห่งก็ไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องกองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรไว้ในข้อบังคับนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นธรรมนูญของนิติหมู่บ้านจัดสรรแต่ละแห่ง

จากการศึกษาเปรียบเทียบพระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 กับ Strata Schemes Management Act 2015 ของรัฐนิวเซาท์เวลส์ เครือรัฐออสเตรเลีย ผู้เขียนพบช่องว่างทางกฎหมายที่สำคัญในกฎหมายไทย แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายว่าด้วยการจัดสรรที่ดินและการบริหารจัดการนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรตั้งแต่ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 286 และพระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 ซึ่งกำหนดให้ผู้ซื้อที่ดินจัดสรรสามารถจัดตั้งนิติบุคคลเพื่อรับโอนทรัพย์สินสาธารณูปโภคมาเป็นกรรมสิทธิ์ร่วมกันได้ (Pongpisanu Akkarapatrasri, n.d.) แต่การเกิดผลของกฎหมายในแง่ทางปฏิบัติกลับประสบปัญหาสำคัญเนื่องจากขาดบทบัญญัติเรื่องกองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรที่ชัดเจน เมื่อพิจารณาถึงมุมมองสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ก็จะเห็นได้ว่าการตราพระราชบัญญัติจัดสรรที่ดินต้องสามารถทำให้เกิดผลประการใดประการหนึ่ง กล่าวคือ เป็นการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้การใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญของตนเกิดขึ้นได้ หรือให้สิทธิตามรัฐธรรมนูญของตนนั้นบรรลุผลได้อย่างแท้จริงด้วย (Torpong Kittiyanuphong, 2019, p. 257)

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสภาพปัญหาดังกล่าว แม้พิจารณาขั้นต้นเหมือนว่า ปัญหาการที่นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรบางแห่งไม่มีการกำหนดเรื่องกองทุนไว้ในข้อบังคับเป็นเพียงปัญหาในระดับองค์กรที่สามารถแก้ไขได้ด้วยตนเองผ่านการปรับปรุงข้อบังคับหรือเสนอเรื่องดังกล่าวเป็นวาระต่อที่ประชุมใหญ่นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรเพื่อมีมติให้จัดตั้งกองทุน แต่เมื่อพิจารณาในบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าว จะพบว่ารากฐานของปัญหาดังกล่าว มีสาเหตุเกิดจากช่องว่างทางกฎหมายหรือไม่มีบทบัญญัติทางกฎหมายกำหนดไว้ในเนื้อหาสาระของกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติ กล่าวคือ การที่พระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 ไม่ได้มีบทบัญญัติซึ่งกำหนดกรอบหรือนิยามคำว่า “กองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร” ไว้อย่างชัดแจ้ง ทำให้การจะเสนอให้แก้ไขเฉพาะข้อบังคับนั้นไม่เพียงพอ เพราะขาดอำนาจตามกฎหมายแม่บทในการอ้างอิงและกำกับดูแลให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน จากปัญหาดังที่กล่าว ผู้เขียนพบว่า เป็นปัญหาทางกฎหมายอันส่งผลกระทบทำให้การกำหนดนิติโยบายสำหรับการจัดโครงสร้างการบริหารนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร เพื่อเป็นการสร้างความชัดเจนในเรื่องของรูปแบบและโครงสร้างการบริหารนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร และเปิดช่องให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด คณะกรรมการจัดสรรที่ดินจังหวัด และคณะกรรมการจัดสรรที่ดินกรุงเทพมหานคร สามารถอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 โดยวิธีการตรวจสอบและให้คำแนะนำการปฏิบัติตามกฎหมาย

ตลอดจนสนับสนุนการแก้ไขปัญหานิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรแต่ละแห่งในเรื่องดังกล่าวได้ รวมทั้งการใช้อำนาจการออกกฎหมายลำดับรองเพื่อกำหนดรายละเอียดการบริหารจัดการกองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร ในฐานะองค์กรที่มีอำนาจบริหารจัดการตนเองที่กฎหมายรองรับฐานะความเป็นนิติบุคคล ในลักษณะเช่นเดียวกันกับกองทุนบริหารจัดการและกองทุนสำรองตามมาตรา 73 และมาตรา 74 แห่ง Strata Schemes Management Act 2015 ของรัฐนิวเซาท์เวลส์ เครือรัฐออสเตรเลีย

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกฎหมายระหว่างพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 กับ Strata Schemes Management Act 2015 ของรัฐนิวเซาท์เวลส์ เครือรัฐออสเตรเลีย พบว่ากฎหมายออสเตรเลียมีบทบัญญัติที่วางหลักการและหลักเกณฑ์กำหนดกลไกทางกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการเงินที่เป็นระบบมากกว่ากฎหมายไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณามาตรา 44 และมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่วางหลักเกณฑ์เรื่องการพ้นหน้าที่ของผู้จัดสรรที่ดินและอำนาจคณะกรรมการนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรในการออกระเบียบบริหารภายใน จะเห็นได้ว่ากฎหมายไทยยังมุ่งเน้นไปที่ความเป็นอิสระของนิติบุคคลแต่ละแห่งในการกำหนดระเบียบการบริหารภายใน ซึ่งปรากฏตามมาตรา 48 และมาตรา 49 ซึ่งเป็นเรื่องปัจเจกของนิติบุคคลแต่ละหมู่บ้านจัดสรร และไม่มีมาตรการทางกฎหมายอันเป็นมาตรฐานที่สอดรับกับการคุ้มครองสิทธิชุมชนในขอบเขตพื้นที่หมู่บ้านจัดสรร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสิทธิชุมชนที่เป็นสิทธิทางรัฐธรรมนูญประการหนึ่งที่มีลักษณะมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมภายในกลุ่มสังคมชุมชน แม้ในทางปฏิบัตินิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรอาจกำหนดรายละเอียดการให้บริการสาธารณะได้โดยคณะกรรมการหรือมติที่ประชุมใหญ่ตามโครงสร้างองค์การที่พระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 กฎกระทรวงว่าด้วยการขอจดทะเบียนจัดตั้ง การบริหาร การควบและการยกเลิกนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร พ.ศ. 2545 และข้อบังคับกำหนด แต่การที่ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับกองทุนไว้ในกฎหมายอย่างชัดแจ้ง ย่อมสร้างอุปสรรคต่อการกำกับดูแลและก่อให้เกิดช่องว่างในการคุ้มครองสิทธิในการบริหารภายหลังการส่งมอบหน้าที่ตามมาตรา 44 โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้จัดสรรที่ดินมักกำหนดค่าส่วนกลางและเงินกองทุนสำรองในอัตราที่ต่ำกว่าความเป็นจริงเพื่อจูงใจในการขาย แต่ไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการในอนาคต เมื่อไม่มีกรอบทางกฎหมายที่ชัดเจนคณะกรรมการหมู่บ้านจัดสรรแต่ละแห่งจึงกำหนดนโยบายการเงินแตกต่างกัน อันส่งผลทำให้การใช้สิทธิชุมชนที่กฎหมายดังกล่าวรับรองไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในแง่สิทธิตามรัฐธรรมนูญได้

การที่พระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับกองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร จึงเป็นปัญหาเชิงนิติบัญญัติที่ส่งผลกระทบต่อการตีความและการใช้สิทธิชุมชน เมื่อวิเคราะห์บทบัญญัติแล้วพบว่า แม้พระราชบัญญัติกำหนดให้นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรเป็นหน่วยงานหลักในการเสริมสร้างสิทธิชุมชน หมายถึง สิทธิในการถือครอง การดูแลรักษา และการใช้ประโยชน์

จากทรัพย์สินสาธารณะของสมาชิก แต่กฎหมายดังกล่าวยังขาดการบัญญัติเครื่องมือทางการเงินที่สำคัญ หมายถึง กองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร ซึ่งถือเป็นกรณีการมอบอำนาจการปกครองตนเองโดยผลกฎหมาย แต่ขาดเครื่องมือและมาตรการที่จำเป็น ช่องว่างทางกฎหมายนี้ไม่เพียงเป็นปัญหาในการปฏิบัติ แต่ยังก่อให้เกิดการจำกัดสิทธิชุมชนในเชิงโครงสร้าง ส่งผลให้สิทธิในการบริหารจัดการตนเองไม่สามารถบังเกิดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากขาดฐานทางการเงินที่มั่นคง เมื่อนิติบุคคลประสงค์จะดำเนินการตามวัตถุประสงค์

ปัญหาดังกล่าว ย่อมส่งผลกระทบนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรที่มีสถานะทางการเงินที่อ่อนแอในการใช้สิทธิชุมชนและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติมาตรา 48 (4) แห่งพระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 วางหลักว่า ให้อำนาจนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรในการฟ้องคดีแทนสมาชิกที่ได้รับความเดือดร้อน เช่น การฟ้องผู้จัดสรรที่ดินที่กำหนดค่าใช้จ่ายต่ำเกินไปจนก่อให้เกิดความเสียหาย หรือผู้จัดสรรที่ดินไม่ส่งมอบเงินค้ำประกันสาธารณูปโภคนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร แต่หากนิติบุคคลไม่มีเงินทุนสำหรับค่าทนายความและค่าธรรมเนียมศาล อำนาจดังกล่าวก็ไม่อาจใช้ได้ ทำให้สมาชิกไม่สามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้ นอกจากนี้ อำนาจตามมาตรา 48 (5) ในการจัดบริการสาธารณะเพื่อสวัสดิการ เช่น การซ่อมแซมถนน การปรับปรุงสระว่ายน้ำ หรือการติดตั้งระบบรักษาความปลอดภัย ก็ไม่อาจดำเนินการได้หากขาดทุนทรัพย์ ส่งผลให้สิทธิชุมชนในการบริหารจัดการทรัพย์สินส่วนกลางที่กฎหมายรับรองไว้กลายเป็นเพียงสิทธิในทางทฤษฎี ไม่สามารถบังเกิดผลในทางปฏิบัติ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือโครงการจัดสรรหลายแห่งต้องปล่อยให้ถนนชำรุดทรุดโทรมเป็นหลุมบ่อ ระบบไฟฟ้าส่องสว่างดับลงโดยไม่มีงบประมาณซ่อมแซม หรือสระว่ายน้ำส่วนกลางที่เคยเป็นจุดขายกลับถูกปิดร้าง เพราะค่าบำรุงรักษาสูงเกินกว่าที่ค่าส่วนกลางรายเดือนจะรองรับได้ สภาพการณ์เช่นนี้ไม่เพียงลดทอนคุณภาพชีวิต แต่ยังส่งผลให้มูลค่าทรัพย์สินของสมาชิกในโครงการตกต่ำลงอีกด้วย ข้อจำกัดนี้จึงเป็นการลดทอนสิทธิชุมชนในการจัดการดูแลทรัพย์สินส่วนกลางของตนเอง

จากการวิเคราะห์ข้างต้น สรุปได้ว่า ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับกองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรเป็นปัญหาเชิงนิติบัญญัติที่มีนัยสำคัญต่อการใช้สิทธิชุมชน การที่พระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 มิได้บัญญัติคำนิยามของ “กองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร” ไว้อย่างชัดแจ้ง ก่อให้เกิดความคลุมเครือในสถานะทางกฎหมาย การตีความอำนาจของคณะกรรมการ และการขาดฐานทางกฎหมายสำหรับหน่วยงานกำกับดูแล ดังนั้น การบัญญัติคำนิยามและกรอบทางกฎหมายของ “กองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร” ไว้ในกฎหมายระดับพระราชบัญญัติจึงเป็นความจำเป็น เพื่อยุติความไม่แน่นอนทางกฎหมายและสร้างมาตรฐานทางการเงินให้แก่นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร นอกจากนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าแม้นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรจะถูกออกแบบมาให้มีความอิสระทางการบริหารและดูแลสาธารณูปโภคในขอบเขตพื้นที่นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร แต่ควรเพิ่มข้อเสนอการเพิ่มบทบัญญัติให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติ

จัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 โดยจัดตั้งกองทุนส่งเสริมนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรในระดับจังหวัดและกรุงเทพมหานครเป็นกลไกเสริมด้วย โดยลักษณะกองทุนควรอยู่ภายใต้การบริหารของคณะกรรมการจัดสรรที่ดินจังหวัดหรือคณะกรรมการจัดสรรที่ดินกรุงเทพมหานคร ซึ่งการเกิดขึ้นของกลไกนี้จะช่วยลดช่องว่างระหว่างนิติบุคคลที่มีสถานภาพทางการเงินและศักยภาพด้านงบประมาณที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ตั้งหมู่บ้านจัดสรร ทำให้การใช้สิทธิชุมชนของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรตั้งแต่เรื่องการบริหารทรัพยากร การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในฐานะผู้แทนสมาชิก สามารถมีผลได้จริงตามหลักความเสมอภาคและหลักนิติธรรมที่รัฐธรรมนูญรับรอง การที่ให้คณะกรรมการจัดสรรที่ดินจังหวัดและคณะกรรมการจัดสรรที่ดินกรุงเทพมหานครมีบทบาทเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกองทุน ย่อมมีส่วนช่วยเป็นกลไกทางกฎหมายที่เสริมศักยภาพหน่วยงานกำกับดูแลให้มีเครื่องมือทางการเงินในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม และสร้างความเชื่อมั่นแก่นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรว่าจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐอย่างเป็นระบบ

▣ บทสรุป

การที่พระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 และกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้องมิได้มีบทบัญญัติหรือกฎหมายลำดับรองเกี่ยวกับบทบาทกองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านและบทบัญญัติที่กำหนดรายละเอียดของคณะกรรมการนิติบุคคลหมู่บ้านไว้อย่างชัดแจ้งว่าการจัดสรรเงินเพื่อจัดสวัสดิการการบริการสาธารณะในรูปแบบกองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรซึ่งส่งผลให้ทางปฏิบัติของการบริหารงานของแต่ละนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรอาจประสบปัญหาในแง่ของการกำกับดูแลโดยเจ้าพนักงานที่ดิน และคณะกรรมการจัดสรรที่ดินในแต่ละจังหวัดตามพระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านได้ เนื่องจากเป็นเรื่องที่ประชาคมสมาชิกนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร ต้องมีฉันทามติกำหนดระเบียบและวิธีการปฏิบัติกันเอง ซึ่งเป็นเรื่องทางเอกชนโดยแท้ และนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรแต่ละแห่งย่อมมีความแตกต่างกันตามแต่ละบริบทสภาพแวดล้อมและจำนวนสมาชิกภายในนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรนั้น ๆ จะเห็นเป็นปัญหาถึงความคลุมเครือของถ้อยคำบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งขาดเครื่องมือในการเยียวยาเบื้องต้น ในกรณีที่เกิดข้อพิพาทเรื่องการบำรุงรักษาสาธารณูปโภคระหว่างสมาชิกนิติบุคคลกับเจ้าของโครงการซึ่งเป็นผู้จัดสรรที่ดิน ในทางปฏิบัติกว่ากระบวนการทางศาลจะสิ้นสุดอาจใช้เวลานานย่อมทำให้ผู้อยู่อาศัยเดือดร้อน การเพิ่มบทบัญญัติไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องกองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรเป็นมาตรการที่มีสภาพบังคับนี้ก็มีส่วนช่วยทำหน้าที่เป็นแหล่งเงินทุนฉุกเฉินสำหรับการเยียวยาเบื้องต้น

ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะว่า ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 โดยให้เพิ่มบทบัญญัติเรื่อง “กองทุนส่งเสริมนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรจังหวัด” ไว้ในมาตรา 49/1 เป็นการเฉพาะ เพื่อบูรณาการการแก้ไขปัญหาสิทธิชุมชนเชิงพื้นที่นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรที่ขาดแคลนทรัพยากร หรือถูกผู้จัดสรรเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจนก่อเกิด

ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัย เพื่อสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงชุมชนร่วมกับหน่วยงานรัฐในพื้นที่ซึ่งช่วยให้สมาชิกนิติบุคคลในฐานะผู้บริโภคผู้ซื้อบ้านและที่ดินจัดสรรได้รับการคุ้มครองมากยิ่งขึ้น โดยร่างมาตราดังกล่าวมีหลักการดังนี้

"มาตรา 49/1 ให้จัดตั้งกองทุนขึ้นในแต่ละจังหวัดและกรุงเทพมหานคร เรียกว่า "กองทุนส่งเสริมนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรจังหวัด" และ "กองทุนส่งเสริมนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรกรุงเทพมหานคร" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนสำหรับให้การสนับสนุนหรือให้กู้ยืมแก่นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรในการบำรุงรักษาหรือปรับปรุงทรัพย์สินอันเป็นสาธารณูปโภคที่สำคัญ และเพื่อส่งเสริมเสถียรภาพทางการเงินของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรในเขตพื้นที่ และเพื่อการคุ้มครองสิทธิชุมชนของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร

ภายใต้บังคับตามวรรคแรก การบริหารกองทุน การจัดสรรเงิน การให้กู้ยืม และการติดตามประเมินผล ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการจัดสรรที่ดินกลางกำหนด โดยให้คณะกรรมการจัดสรรที่ดินจังหวัด และคณะกรรมการจัดสรรที่ดินกรุงเทพมหานครเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลการดำเนินงานของกองทุนในเขตพื้นที่ของตน ทั้งนี้ ต้องกำหนดให้มีกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้อยู่อาศัยในนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรในกระบวนการบริหารกองทุน

นอกจากนี้ ผู้เขียนเสนอว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 49/2 ประกอบกัน เพื่อเป็นแนวทางซึ่งเป็นกรอบตามกฎหมายให้แก่นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร ดังนี้

"มาตรา 49/2 นอกเหนือจากค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาและจัดการสาธารณูปโภคตามมาตรา 50 ให้นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรอาจจัดให้มี "กองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร" เพื่อเป็นเงินทุนสำรองสำหรับค่าใช้จ่ายที่จำเป็นหรือฉุกเฉินได้หรือกรณีตามที่ข้อบังคับนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรกำหนด

รายได้ของกองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรตามวรรคหนึ่ง ประกอบด้วย

(1) เงินประเดิมที่ผู้จัดสรรที่ดินส่งมอบให้แก่นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรตามมาตรา 44

(2) เงินที่นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรเรียกเก็บเพิ่มเติมจากสมาชิกตามข้อบังคับ

(3) เงินที่ได้รับจัดสรรหรือได้รับอนุมัติให้กู้ยืมจากกองทุนส่งเสริมนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรตาม มาตรา 49/1

หลักเกณฑ์และวิธีการ การบริหารเงินและการเรียกเก็บเงินสมทบกองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร ตาม (2) ให้เป็นไปตามที่ข้อบังคับของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรซึ่งได้รับความเห็นชอบจากมติที่ประชุมใหญ่ของสมาชิกกำหนด"

ประการสุดท้าย ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 โดยการเพิ่มบทนิยามให้ชัดเจนไว้ในมาตรา 4 ดังนี้

"กองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร" หมายความว่า เงินและทรัพย์สินทุกประเภทที่นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรกันไว้เป็นการเฉพาะแยกต่างหากจากเงินค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาและการจัดการสาธารณูปโภค เพื่อใช้เป็นทุนสำรองสำหรับการซ่อมแซม ปรับปรุง หรือเปลี่ยนทดแทนทรัพย์สินอันเป็นสาธารณูปโภค

หรือบริการสาธารณะ ตลอดจนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นหรือเร่งด่วนอื่นใดตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ กฎกระทรวง หรือข้อบังคับของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร

บรรณานุกรม

Apichon Chantrasen. (n.d.). *Setting appropriate measures according to the characteristics of obligated persons.* Office of the Council of State.

Department of Lands, Ministry of Interior, Office of Real Estate Business Promotion. (2016). *Establishment of housing estate juristic persons*. Department of Lands.

Kittisak Prokkati. (2007). *Rights of individuals forming communities: A study on the rights of individuals, communities, and local administrative organizations to participate in the maintenance and utilization of natural resources and the environment under Sections 46, 56, and 290 of the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2540.* Office of the Constitutional Court.

Kridsayuth Mangkon. (2017). *Legal status and types of Thai public organizations* [Master's thesis, Thammasat University].

Land Allocation Act B.E. 2543 (2000, May 10). Royal Thai Government gazette. Rule 117 Session 45ก. pp. 1-23.

Ministerial Regulation on the Application for Registration, Administration, Supervision, and Dissolution of Housing Estate Juristic Persons B.E. 2545 (2002).

National Committee on Public Hearings and Impact Analysis on Draft Bills Proposed by Members of the House of Representatives or Eligible Voters. (2023). *Report on the public hearing and impact analysis of the draft Land Allocation Act (No. …) B.E. ….* Secretariat of the House of Representatives.

National Intelligence Agency. (2024). Australia country profile, 2024. https://almanac.nia.go.th/media/almanac/2024/01/Australia-2567.pdf

New South Wales Government. (2020). *Statutory review of the NSW strata schemes laws* [Discussion paper].

New South Wales Government. (2025). *Roles and responsibilities in a strata scheme.* https://www.nsw.gov.au/housing-and-construction/strata/roles

Noppadol Polsane. (2017). *How the state benefits from promoting community rights in the conservation of natural resources and the environment in Thailand in light of human rights principles.* Individual academic paper, Constitution College, Institute of Constitutional Studies, Office of the Constitutional Court.

Orathai Intachaiwong. (2017). Community rights in the management, maintenance, and utilization of natural resources and the environment. *Journal of Law and Local Society, 1*(1), 171-193. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/llsj/article/view/156658.

Pakawat Janyasutthiwong. (2018). A case study on the problems of housing estate juristic person registration under the Land Allocation Act B.E. 2543 in the Lower Northeastern Region II: Yasothon, Sisaket, Amnat Charoen, and Ubon Ratchathani Provinces. *Academic Journal of Sisaket Rajabhat University, 12*(1), 156-166.

Pongpisanu Akkarapatrasri. (n.d.). *Legal problems concerning encroachment on public utility areas in housing estate projects within municipal areas* [Independent study, Ramkhamhaeng University].

Regulation of the Central Land Allocation Committee on Criteria and Methods for Collecting Expenses for the Maintenance and Management of Public Utilities and Accounting B.E. 2545 (2002).

Regulation of the Central Land Allocation Committee on the Establishment of Housing Estate Juristic Persons or Juristic Persons under Other Laws and the Application for Approval to Undertake Public Utility Maintenance B.E. 2545 (2002).

Regulation of the Central Land Allocation Committee on the Transfer of Public Utilities to Housing Estate Juristic Persons or Juristic Persons under Other Laws, the Application for Approval to Undertake Public Utility Maintenance, or the Registration of Transfer of Assets as Public Property B.E. 2559 (2016).

Sanan Chusakun, Sodsai Sarangsorak, Nuntachot Chairat, Pairin Saosai, Usanee Kabut, Akin Bunthon, Wirada Namthai, Lertsak Khamkhongsak, Phichan Thipwong, Suphot Singkhachan, Bunthong Saduak, Malee Suphadi, Sathorn Prangphet & Luean Srisupho. (2007). Community rights project study, Northeastern Region: Final research report. Office of the Science, Research and Innovation Promotion Commission.

Sanyalux Panwattanalikit. (2024). Legal issues concerning land use and dispute resolution in land allocation projects. *Journal of Law and Local Society, 8*(2), 188-208.

Siriwan Kamolsuksathit. (2019). The law on housing estate juristic persons and the management of common property and public utilities. *Journal of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University, 6*(2), 249-260.

Somsak Iampalapyai. (2019). *Land allocation law: Land allocation for living, land development, and private land surveyors.* Nititham Publishing.

Strata Schemes Management Act 2015 No. 50 (NSW).

Torpong Kittiyanuphong. (2019). *Theory of fundamental rights* (2nd ed.). Winyuchon Publishing.

บทบาทของพนักงานสืบสวนสอบสวนในการให้ความสำคัญและใช้ประโยชน์พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญาเกี่ยวกับชีวิตร่างกายและเพศ

The Role of Investigators in Prioritizing and Utilizing Forensic Evidence in Criminal Cases Concerning Life Body and Sexual Offenses

*ศิริธรรม จิตต์งาม**
Sirithum Chitngam
*ศิริรัตน์ ชูสกุลเกรียง***
Sirirat Choosakoonkriang
*ศุภชัย ศุภลักษณ์นารี***
Supachai Supaluknari

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการให้ความสำคัญและการใช้ประโยชน์พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญาเกี่ยวกับชีวิต ร่างกายและเพศ ของพนักงานสืบสวนสอบสวนในสังกัดตำรวจภูธรภาค 7 โดยมุ่งเน้นการพิจารณาเชิงวิเคราะห์ถึงระดับความเข้าใจ การตัดสินใจ และการปฏิบัติงานของพนักงานสืบสวนสอบสวน ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการรวบรวม วิเคราะห์ และนำเสนอพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์

* *นักศึกษาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขานิติวิทยาศาสตร์และงานยุติธรรม คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*
Ph.D. Student in Forensic Science and Justice Administration, Faculty of Science, Silpakorn University
** *อาจารย์ สาขานิติวิทยาศาสตร์และงานยุติธรรม คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*
Lecturer of the Program in Forensic Science and Justice Administration, Faculty of Science, Silpakorn University
Received: 12 November 2025 Revised: 20 January 2026 Accepted: 9 February 2026

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาเชิงโครงสร้างที่สำคัญในการใช้ประโยชน์พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญาร้ายแรง ประกอบด้วย (1) ความแตกต่างของความรู้ ความเข้าใจ และทักษะของพนักงานสืบสวนสอบสวนในการรักษาและตีความพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ (2) ข้อจำกัดด้านทรัพยากร เทคโนโลยีและงบประมาณที่ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน และ (3) ปัญหาในการนำเสนอพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ต่อศาล ซึ่งอาจลดทอนน้ำหนักแห่งพยานหลักฐานและกระทบต่อความเชื่อมั่นของสังคมต่อกระบวนการยุติธรรม บทบาทของพนักงานสืบสวนสอบสวนเป็นปัจจัยสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างหลักฐานเชิงวิทยาศาสตร์กับการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในทางคดี หากขาดความรู้ ความเข้าใจหรือแนวทางการปฏิบัติที่เป็นมาตรฐาน อาจนำไปสู่การใช้พยานหลักฐานอย่างไม่มีประสิทธิภาพและส่งผลต่อความเป็นธรรมในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา ดังนั้น บทความจึงเสนอแนวทางเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ ได้แก่ การพัฒนาระบบฝึกอบรมเฉพาะด้านนิติวิทยาศาสตร์อย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมการทำงานแบบสหวิชาชีพ และการจัดสรรทรัพยากรด้านนิติวิทยาศาสตร์อย่างเพียงพอและทันสมัย เพื่อยกระดับมาตรฐานการใช้พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ อันจะนำไปสู่ความถูกต้อง โปร่งใสและความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในอนาคต

คำสำคัญ: พนักงานสืบสวนสอบสวน, พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์, ตำรวจภูธรภาค 7

Abstract

This academic article examines the extent to which investigators in Provincial Police Region 7 prioritize and utilize forensic evidence in criminal cases involving offences against life, body, and sexual offences. The analysis focuses on investigators' levels of understanding decision-making, and operational practices that affect the effectiveness of collecting analyzing and presenting forensic evidence within the criminal justice process. The findings identify significant structural problems in the use of forensic evidence in serious criminal cases: (1) differences in knowledge, understanding, and skills in preserving and interpreting scientific evidence (2) limitations in resources, technology, and budget that may affect the reliability of evidence and (3) difficulties in presenting forensic evidence to the court, which may diminish the weight of the evidence and impact public confidence in the justice system. Roles of investigators serve as a crucial link between scientific evidence and fact-finding in the case. The absence of knowledge, understanding or standardized practices can lead to inefficient use of evidence and may affect fairness in the criminal justice process. Therefore, the article proposes policy and practical guidelines, including

continuous specialized training system in forensic science, promotion of interdisciplinary collaboration, and the allocation of adequate and modern forensic resources to improve standards of forensic evidence utilization, leading to accuracy, transparency, and fairness in the criminal justice process.

Keywords: Investigators, Forensic Evidence, Provincial Police Region 7

บทนำ

การสืบสวนสอบสวนคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและร่างกาย เช่น คดีฆาตกรรมหรือทำร้ายร่างกาย ถือเป็นภารกิจสำคัญของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการอำนวยความยุติธรรมแก่สังคม ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยหลักฐานที่น่าเชื่อถือในการพิสูจน์ข้อเท็จจริง หนึ่งในหลักฐานสำคัญที่มีบทบาทอย่างมากในยุคปัจจุบัน คือ พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ เช่น ลายนิ้วมือ ดีเอ็นเอ คราบเลือด หรือหลักฐานทางดิจิทัล ซึ่งสามารถเชื่อมโยงผู้กระทำผิดเข้ากับเหตุการณ์หรือสถานที่เกิดเหตุได้อย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม แม้พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์จะมีศักยภาพในการสนับสนุนการสืบสวนสอบสวน แต่การนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดขึ้นอยู่กับการให้ความสำคัญ ความเข้าใจและทักษะของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน หากเจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความชำนาญ หรือไม่มีความตระหนักถึงความสำคัญของพยานหลักฐานเหล่านี้ อาจส่งผลให้เกิดความล่าช้า ความผิดพลาด หรือการเพิกเฉยต่อหลักฐานที่จำเป็น ซึ่งย่อมกระทบต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม ยกตัวอย่างพนักงานสืบสวนสอบสวนในสังกัดตำรวจภูธรภาค 7 ซึ่งรับผิดชอบคดีในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อม มีบทบาทสำคัญในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาร้ายแรง (Forensic Science Center 7, 2025) การศึกษาถึงระดับการให้ความสำคัญและการใช้ประโยชน์จากพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่นี้ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อประเมินศักยภาพการปฏิบัติงาน ระบุปัจจัยสนับสนุนหรือข้อจำกัด และนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการพัฒนาแนวทางการใช้ประโยชน์จากนิติวิทยาศาสตร์ในกระบวนการสืบสวนสอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในประเทศไทย การนำหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในหน่วยงานตำรวจที่มีบทบาทสำคัญในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์หลักฐานเบื้องต้น อย่างไรก็ตาม จากการที่ผู้แต่งได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ชี้ให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจบางส่วนยังขาดความเข้าใจที่เพียงพอเกี่ยวกับพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ ส่งผลให้การนำหลักฐานไปใช้ในกระบวนการสอบสวนและดำเนินคดีอาญาอาจไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ข้อมูลจาก Royal Thai Police. (2022) ระบุว่า ในปี 2565 มีคดีที่ถูกยกฟ้อง เนื่องจากหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ไม่เพียงพอหรือไม่น่าเชื่อถือ คิดเป็นร้อยละ 18 ของคดีอาญาทั้งหมด ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาการใช้พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในระบบยุติธรรมไทย

ตารางที่ 1 *สถิติคดีอาญา กลุ่ม 1 ฐานความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ ของกองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 7 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 ถึง พ.ศ. 2565*

ปี พ.ศ.	จำนวนคดีที่เกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ	
	รับแจ้ง	จับกุม
2561	2,061	1,878
2562	1,907	1,764
2563	1,640	1,603
2564	1,410	1,382
2565	1,208	1,194

หมายเหตุ. จากโครงสร้างกำลังพล, โดย ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศกลาง, 2566, https://citc.police.go.th/(URL). ลิขสิทธิ์สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.

จากตารางที่1จะเห็นได้ว่า ในพื้นที่รับผิดชอบของตำรวจภูธร ภาค 7 นั้น มีจำนวนคดีอาญาเกิดขึ้นสูงเป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศไทย โดยเฉพาะในกลุ่มความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ ที่มีแนวโน้มสูงขึ้น และเมื่อพิจารณาผลการจับกุม โดยเปรียบเทียบพบว่า มีแนวโน้มการจับกุมที่น้อยลง ซึ่งน่าจะมีสาเหตุมาจากการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้ความรู้ด้านนิติวิทยาศาสตร์ในทุกขั้นตอนของกระบวนการสืบสวนสอบสวนไม่เต็มประสิทธิภาพ จึงทำให้คลี่คลายคดีและจับกุมบุคคลที่กระทำความผิดได้น้อยกว่ารับแจ้ง **ซึ่งจากผลการศึกษาของ White et al. (2011, pp.160–165) พบว่า พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ สามารถใช้ประโยชน์ในการนำมาประกอบแผนประทุษกรรมคนร้ายคลี่คลายคดีที่ผู้กระทำผิดเป็นฆาตกรต่อเนื่อง ส่งผลให้การสืบสวนประสบความสำเร็จ และนำไปสู่การจับกุมได้ในที่สุด**

ปัจจุบันประเทศไทยมีคดีอาญาเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากและมีแนวโน้มสูงขึ้น ทั้งคดีลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์ วางเพลิง ข่มขืน หรือฆาตกรรม ซึ่งผู้กระทำความผิดต่างมีวิธีการกระทำความผิดที่สลับซับซ้อนมากขึ้นตามความก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ทั้งนี้ เมื่อเกิดคดีอาญาขึ้นเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งมีหน้าที่ตามกฎหมายจะต้องดำเนินการเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษเพื่ออำนวยความยุติธรรมให้แก่สังคม ซึ่งการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้นจะอาศัยพยานบุคคลเป็นหลักในการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมาย แต่บางครั้งอาจจะไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงเพราะพยานบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงคำพูดได้เสมอ ด้วยเหตุผลดังกล่าวเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงต้องมีการนำความรู้ด้านนิติวิทยาศาสตร์เข้ามาประยุกต์ใช้ในกระบวนการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาเพื่อพิสูจน์หาข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานต่าง ๆ ด้วยวิธีการ

ทางวิทยาศาสตร์ เพราะพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์จะสามารถเชื่อมโยงผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษและช่วยผู้บริสุทธิ์ให้พ้นจากข้อกล่าวหาได้ (Kanokpon Saenkaew, 2019, pp. 121-136)

ปัญหาด้านการรวบรวมพยานหลักฐานเป็นปัญหาสำคัญมากในกระบวนการยุติธรรมเบื้องต้น สามารถแยกแยะออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้ ปัญหาในการรวบรวมพยานหลักฐานถือว่ามีความสำคัญ เพราะหากการรวบรวมพยานหลักฐานกระทำขึ้นโดยมิชอบด้วยกระบวนการที่ถูกต้องตามกฎหมายในเบื้องต้นย่อมส่งผลกระทบต่อการวินิจฉัยหรือการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการและศาลยุติธรรม ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการ จะต้องยึดถือข้อเท็จจริงตามสำนวนการสอบสวนชั้นพนักงานสอบสวนในการสั่งคดี ปัญหาการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนพยานบุคคลที่จะมาเปิดเผยถึงความรับรู้ของตนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในคดีโดยการให้ถ้อยคำการรับรู้นี้เป็นการรับรู้โดยประสาทสัมผัสโดยตรงคือการได้เห็นได้ฟังหรือได้ยิน และมาถ่ายทอดข้อเท็จจริงเหล่านั้นต่อพนักงานสอบสวน ปัญหาการใช้อำนาจดุลพินิจของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 122 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่า พนักงานสอบสวนจะไม่ทำการสอบสวนในกรณีต่อไปนี้ก็ได้ (1) เมื่อผู้เสียหายขอความช่วยเหลือแต่ไม่ยอมร้องทุกข์ตามระเบียบ (2) เมื่อผู้เสียหายฟ้องคดีเสียเองโดยมิได้ร้องทุกข์ก่อน และ (3) เมื่อมีหนังสือกล่าวโทษเป็นบัตรสนเท่ห์ หรือบุคคลที่กล่าวโทษด้วยปากไม่ยอมบอกว่าเขาคือใครหรือไม่ยอมลงลายมือชื่อในคำกล่าวโทษหรือบันทึกคำกล่าวโทษ วิธีดำเนินการสอบสวนของพนักงานสอบสวน หากขาดความรู้ ความสามารถประสบการณ์หรือขาดความยุติธรรมแล้วผลเสียย่อมเกิดกับประชาชน โดยส่วนรวมอย่างแน่นอน เห็นได้ว่า การสั่งคดีของพนักงานสอบสวน กฎหมายให้อำนาจ พนักงานสอบสวนเพียงลำพัง เพื่อทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและเพื่อพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาและเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ดังนั้น การสั่งคดีของพนักงานสอบสวนย่อมมีผลต่อการพิจารณาฟ้องของพนักงานอัยการและกระบวนการพิจารณาคดีของศาล หากการรวบรวมพยานหลักฐานดำเนินการโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เมื่อมีการตรวจสอบจากองค์กรภายนอกหรือมีวิธีการดำเนินการสอบสวนและกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจนย่อมเกิดความเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรมได้

ด้วยเหตุนี้ การให้ความสำคัญต่อพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญาเกี่ยวกับชีวิตร่างกายและเพศของพนักงานสืบสวนสอบสวนจากการรายงานและสภาพการปฏิบัติงานของตำรวจ พบว่า แม้จะมีการนำหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์มาใช้ประกอบสำนวนคดี แต่ระดับความสำคัญที่ให้กับหลักฐานดังกล่าว รวมถึงคุณภาพของการรวบรวม การรักษาและการนำเสนอหลักฐาน ยังมีความแตกต่างกันในแต่ละคดี ซึ่งส่งผลต่อความสมบูรณ์ของสำนวนคดีที่ส่งต่อให้พนักงานอัยการพิจารณา ยิ่งไปกว่านั้น คดีเกี่ยวกับร่างกายชีวิตและเพศบางกรณี ยังมีความเชื่อมโยงกับความเสี่ยงต่อความปลอดภัยของพนักงานอัยการ ไม่ว่าจะเป็น

การถูกข่มขู่ คุกคามหรือการตกอยู่ภายใต้แรงกดดันจากผู้มีอิทธิพล หากสำนวนคดีขาดความชัดเจนและพึ่งพาพยานบุคคลเป็นหลัก ย่อมเพิ่มภาระและความเสี่ยงในการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการ ดังนั้น การให้ความสำคัญต่อหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในรายงานของตำรวจจึงไม่เพียงเป็นประเด็นด้านประสิทธิภาพของกระบวนการสืบสวนสอบสวนเท่านั้น แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความปลอดภัย ความมั่นใจและความเป็นธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการโดยตรง บทความวิชาการนี้จึงมีความจำเป็นต่อการศึกษาปัญหาเชิงโครงสร้างที่สำคัญในการใช้ประโยชน์พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญาร้ายแรง ประกอบด้วย (1) ความแตกต่างของความรู้ความเข้าใจและทักษะของพนักงานสืบสวนสอบสวนในการรักษาและตีความพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ (2) ข้อจำกัดด้านทรัพยากร เทคโนโลยีและงบประมาณที่ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน และ (3) ปัญหาในการนำเสนอพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ต่อศาล ซึ่งอาจลดทอนน้ำหนักแห่งพยานหลักฐานและกระทบต่อความเชื่อมั่นของสังคมต่อกระบวนการยุติธรรม บทบาทของพนักงานสืบสวนสอบสวนเป็นปัจจัยสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างหลักฐานเชิงวิทยาศาสตร์กับการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในทางคดี

▣ วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาระดับการให้ความสำคัญและการใช้ประโยชน์พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญาเกี่ยวกับชีวิต ร่างกายและเพศของพนักงานสืบสวนสอบสวนในสังกัดตำรวจภูธรภาค 7

ความหมายของพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์และการให้ความสำคัญและการนำไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรม

พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ หมายถึง หลักฐานที่ได้จากการวิเคราะห์ ตรวจพิสูจน์หรือประเมินผลโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อช่วยในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาหรือคดีความต่าง ๆ โดยเน้นความแม่นยำ น่าเชื่อถือและสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ เช่น ดีเอ็นเอ (DNA) ลายนิ้วมือหรือลายนิ้วมือแฝง วัตถุพยาน สารเคมี ยาเสพติด สารพิษ และพยานหลักฐานทางชีวภาพและนิติวิทยาศาสตร์อื่น ๆ (Ratchadaporn Noikaew & Woratouch Witchuvanit, 2020, pp. 170-171)

การให้ความสำคัญ หมายถึง ระดับความสนใจ ความเชื่อถือ และการยอมรับของเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนต่อพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ ว่ามีความจำเป็นมีประโยชน์และมีบทบาทสำคัญต่อความแม่นยำ ความน่าเชื่อถือและความเป็นธรรมของกระบวนการสอบสวนคดีอาญา

การใช้ประโยชน์ หมายถึง กระบวนการนำพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ไปใช้ในทุกขั้นตอนของการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาอย่างมีประสิทธิภาพ ตั้งแต่การรวบรวม ตรวจพิสูจน์ วิเคราะห์ ตีความผล ไปจนถึงการใช้ประกอบการตัดสินใจทางคดี

ขั้นตอนการตรวจที่เกิดเหตุ

1) การเข้าถึงและรักษาความปลอดภัยของสถานที่เกิดเหตุ ปิดกั้นพื้นที่ ไม่ให้บุคคลภายนอกเข้า

2) การประเมินสถานการณ์เบื้องต้น

3) การวางแผนการตรวจสอบ

4) การบันทึกและเก็บภาพที่เกิดเหตุ ถ่ายภาพนิ่ง วิดีโอในมุมกว้างและเฉพาะจุด

5) การเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน

6) การตรวจสอบและวิเคราะห์เบื้องต้น

7) การส่งมอบพยานหลักฐาน

ก่อนจะเข้าตรวจสถานที่เกิดเหตุต้องมีการวางแผนการปฏิบัติงานโดยหาข้อมูลจากพยานผู้เห็นเหตุการณ์ ผู้เสียหาย และเจ้าหน้าที่ชุดแรกที่ไปถึงสถานที่เกิดเหตุ เช่น การวางแผนเพื่อกำหนดเส้นทางการเข้าสถานที่เกิดเหตุไม่ให้ทับรอยเส้นทางคนร้าย ซึ่งจะเป็นการป้องกันไม่ให้พยานหลักฐานสำคัญเสียไป (Sukwatch, 2007, pp. 5-9)

สำหรับในประเทศไทย แม้จะมีการนำนิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาใช้ในคดีเช่นเดียวกันกับต่างประเทศ แต่การเชื่อมโยงข้อมูลคอมพิวเตอร์ออนไลน์ยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ยังคงอาศัยการโต้ตอบทางเอกสารเป็นหลัก แต่ก็สามารถตรวจวิเคราะห์พยานหลักฐาน จำพวกทะเบียนราษฎร์ ทะเบียนประวัติ แผนประทุษกรรม กรุ๊ปเลือด เส้นผม น้ำอสุจิ น้ำคัดหลั่งจากร่างกาย เพื่อยืนยันตัวผู้ต้องหาได้เช่นเดียวกันกับต่างประเทศ มีการกล่าวอ้างจากนักวิชาการด้านยุติธรรมว่า การสืบสวนในประเทศไทยยังล้าหลังกว่าต่างประเทศประมาณ 20 ปี (Forensic Science Center 7, 2025)

ภาพที่ 1 *Inspection of the crime scene*

Note. From Guidelines for addressing challenges faced by inquiry officials in Post-mortem examinations on cases of unnatural death: a case Study in provincial police region 7, by Sonkratai, J. 2025. [Unpublished doctoral thesis]. Silpakorn University.

บันทึกสภาพสถานที่เกิดเหตุ มี 3 วิธี ดังนี้ (Ciao, 2022, p. 5)

1) จดบันทึกสถานที่เกิดเหตุที่สามารถสัมผัสได้โดยประสาททั้ง 5 ของผู้บันทึก เช่น เห็น ได้ยินเสียงหรือได้กลิ่นผิดปกติในสถานที่เกิดเหตุเป็นต้น

2) ถ่ายภาพสถานที่เกิดเหตุ เพื่อช่วยเพิ่มรายละเอียดของการบันทึกสภาพสถานที่เกิดเหตุอีกชั้นหนึ่งและช่วยในการรักษาสถานที่เกิดเหตุ เพราะการถ่ายภาพสามารถบันทึกสิ่งที่พบเห็นในครั้งแรกได้อย่างเที่ยงตรงก่อนที่สถานที่เกิดเหตุนั้นจะมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนและเป็นพยานหลักฐานในชั้นศาล

3) จัดทำแผนที่และแผนผังเพื่อเข้ามาสนับสนุนการจดบันทึกและการถ่ายภาพ เพราะแผนที่และแผนผังจะช่วยลดปัญหาเรื่องความละเอียดของภาพถ่ายลงได้ด้วยการเอาเฉพาะสิ่งที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับคดีเท่านั้นมาบรรจุลงในแผนที่และแผนผัง และสามารถทำแผนที่และแผนผังในลักษณะ 3 มิติได้ด้วย โดยแผนที่และแผนผังมี 2 ประเภทคือ แผนที่และแผนผังอย่างหยาบ และแผนที่เพื่อแสดงในชั้นศาลหรือแผนที่อย่างละเอียด

หน้าที่ของพนักงานสืบสวนสอบสวนที่เดินทางมาถึงสถานที่เกิดเหตุ

ผู้ตรวจสถานที่เกิดเหตุต้องวิเคราะห์ให้ได้ว่าเหตุที่เกิดขึ้นนั้น ประสงค์ต่ออะไร เมื่อไหร่ ที่ไหน ผู้ใดกระทำ มูลเหตุจูงใจและรูปแบบวิธีการใด (ตาม 5W1H กล่าวคือ What/When/Where/Who/Why/How)

พนักงานสืบสวนสอบสวนไม่ว่าจะมีชั้นยศใดก็ตาม ตลอดจนเจ้าหน้าที่อื่น ๆ เช่น เจ้าหน้าที่มูลนิธิอาสาสมัครต่าง ๆ หรือเจ้าหน้าที่กู้ภัย หากบังเอิญพบเหตุการณ์หรือได้รับแจ้งให้เข้าไปยังสถานที่เกิดเหตุเป็นบุคคลแรก ควรปฏิบัติดังต่อไปนี้ (Engsomboon, 2008, pp. 2-12)

1) บันทึกวัน เวลา ที่เข้าไปในสถานที่เกิดเหตุเพื่อใช้ในการรายงานและประกอบสำนวนคดี

2) เข้าที่เกิดเหตุโดยหลีกเลี่ยงการกระทำใด ๆ ที่อาจทำลายหลักฐานหรือวัตถุพยาน ไม่สัมผัสหรือเคลื่อนย้ายสิ่งของโดยไม่จำเป็น

3) รักษาสถานที่เกิดเหตุ โดยห้ามมิให้บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องเข้าไปในบริเวณดังกล่าวอย่างเด็ดขาด

4) หากมีผู้ได้รับบาดเจ็บอาการหนักต้องรีบติดต่อหน่วยแพทย์หรือโรงพยาบาลที่ใกล้ที่สุด เพื่อมารับตัวไปรักษาพยาบาลโดยเร็ว แม้การเคลื่อนย้ายอาจทำให้พยานวัตถุบางอย่างเสียหาย แต่เพื่อรักษาชีวิตเป็นสำคัญ และหากเป็นไปได้ ควรมีเจ้าหน้าที่ติดตามไปด้วย เนื่องจากอาจได้ปากคำจากผู้บาดเจ็บในระหว่างทางหรือก่อนเสียชีวิต ซึ่งคำให้การดังกล่าวมีคุณค่าอย่างยิ่งในการสอบสวน

5) ในกรณีที่มีผู้เสียชีวิต ควรหลีกเลี่ยงการกระทำใด ๆ กับศพและต้องรายงานพนักงานสอบสวนผู้มีหน้าที่ทันที เพื่อให้ดำเนินการชันสูตรพลิกศพตามขั้นตอนทางกฎหมาย

6) รายงานผู้บังคับบัญชาหรือเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง รวมถึงแพทย์หรือเจ้าหน้าที่ชันสูตรเพื่อเข้าดำเนินการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุและขอกำลังสนับสนุนเพิ่มเติม

7) บันทึกสภาพแวดล้อมของสถานที่เกิดเหตุ เช่น สภาพแสงสว่าง สภาพอากาศ อาวุธหรือสิ่งของที่พบในที่เกิดเหตุ ตำแหน่งที่พบศพ

และความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งศพกับพยานวัตถุ

8) หากพบผู้ต้องสงสัยในที่เกิดเหตุให้ควบคุมตัวไว้ก่อนเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือการทำลายหลักฐาน โดยแจ้งสิทธิของผู้ต้องสงสัยตามที่กฎหมายกำหนด ในกรณีของต่างประเทศและควบคุมไว้จนกว่ากำลังสนับสนุนจะมาถึง

9) สอบถามพยานในเบื้องต้นอย่างสั้น ๆ เพื่อตรวจสอบว่าใครอยู่ในเหตุการณ์บ้างตอนเจ้าหน้าที่มาถึง โดยไม่ควรแสดงความเห็นหรือโน้มน้าวพยาน ควรแยกผู้ต้องสงสัยและพยานออกจากกันเท่าที่ทำได้และควรฟังสิ่งที่คนในที่เกิดเหตุพูดกัน เพื่อเก็บข้อมูลเบื้องต้นซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการสอบสวน หลีกเลี่ยงการแสดงความคิดเห็นหรือชี้นำ ไม่ให้สิ่งใดสูญหายหรือถูกแตะต้องโดยไม่จำเป็น ในระหว่างรอกำลังสนับสนุนควรใช้โทรศัพท์ติดต่อไม่ใช้วิทยุ เนื่องจากอาจมีสื่อมวลชนหรือบุคคลภายนอกดักฟังสัญญาณวิทยุตำรวจ

10) มอบหมายการดูแลสถานที่เกิดเหตุให้พนักงานสอบสวน เพื่อดำเนินการสืบสวนตรวจสถานที่และจัดทำรายงานอย่างเป็นทางการต่อไป ซึ่งอาจต้องใช้เวลาหลายวันจนกว่าการตรวจสถานที่และจัดทำรายงานจะแล้วเสร็จ

จากการศึกษาเอกสารทางวิชาการ การให้ความสำคัญและการใช้ประโยชน์ของพยานหลักฐาน ไม่ใช่เพียงแค่รู้ว่ามันคืออะไร แต่ต้องเชื่อมกับโยงกับการตัดสินใจของพนักงานสืบสวนสอบสวนว่า พนักงานสืบสวนสอบสวนประเมินและจัดเก็บพยานหลักฐาน ถูกต้องและทันเวลา และสามารถนำเสนอไปใช้ในชั้นศาลได้หรือไม่ ทั้งหมดนี้สะท้อนถึงระดับการให้ความสำคัญและการใช้ประโยชน์จริงของพยานหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีผลต่อโอกาสในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงและความเป็นธรรมของกระบวนการยุติธรรมในคดีอาญา โดยเฉพาะคดีชีวิต ร่างกาย และเพศ ซึ่งก็มีขั้นตอนในการตรวจสถานที่เกิดเหตุมี 12 ขั้นตอน ประกอบด้วย (Saferstein, 2001, pp. 108-112)

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความพร้อม เป็นการเตรียมความพร้อมของเจ้าหน้าที่ และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการตรวจสถานที่เกิดเหตุรวมถึงการประเมินสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการตรวจสถานที่เกิดเหตุ

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการเมื่อถึงสถานที่เกิดเหตุ เป็นการเตรียมความพร้อมครั้งสุดท้ายในทุก ๆ ด้าน เช่น จิตใจ เอกสาร อุปกรณ์ เป็นต้น เพื่อให้เจ้าหน้าที่มีความพร้อมมากที่สุดในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ

ขั้นตอนที่ 3 การป้องกันและรักษาสถานที่เกิดเหตุ เมื่อถึงสถานที่เกิดเหตุ ต้องพิจารณาขอบเขตในการป้องกันสถานที่เกิดเหตุให้ครอบคลุมวัตถุพยานทั้งหมด โดยต้องคำนึงความปลอดภัยของสถานที่เกิดเหตุ รวมถึงการจดบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสถานที่เกิดเหตุนั้น ๆ

ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสถานที่เกิดเหตุเบื้องต้น เป็นการตรวจสถานที่เกิดเหตุแบบคร่าว ๆ โดยหัวหน้าทีม เพื่อกำหนดรูปแบบวิธีการทำงานของทีมให้เหมาะสมกับสภาพของสถานที่เกิดเหตุ และจดบันทึกสภาพทั่ว ๆ ไปของสถานที่เกิดเหตุ

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินพยานหลักฐานที่พบในสถานที่เกิดเหตุ เป็นการประเมินหรือคาดคะเนอย่างมีหลักการเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่คาดว่า

จะพบในสถานที่เกิดเหตุ เพื่อจะได้ครอบคลุมในการค้นหาวัตถุพยานและป้องกันวัตถุพยานถูกทำลาย

ขั้นตอนที่ 6 การบรรยายสภาพของสถานที่เกิดเหตุ บรรยายสภาพทั่วไปและลักษณะพิเศษของสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งการบันทึกอาจทำได้หลายวิธี เช่น การบันทึกเสียง การเขียน หรือการบันทึกวิดีโอ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 7 การถ่ายภาพในสถานที่เกิดเหตุ เป็นการถ่ายภาพลักษณะของสถานที่เกิดเหตุทั้งในระยะไกล ระยะกลางและระยะใกล้ โดยให้ครอบคลุมสภาพหรือพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นภายในสถานที่เกิดเหตุ โดยเฉพาะวัตถุพยานที่พบในสถานที่เกิดเหตุ

ขั้นตอนที่ 8 การวาดแผนผัง การสเก็ตซ์ภาพสถานที่เกิดเหตุ เป็นการสเก็ตซ์ภาพของสถานที่เกิดเหตุ โดยมีการกำหนดทิศ มาตราส่วน และระยะต่าง ๆ อย่างชัดเจน

ขั้นตอนที่ 9 การตรวจสถานที่เกิดเหตุอย่างละเอียด เป็นการค้นหาพยานหลักฐานที่อาจพบในสถานที่เกิดเหตุ โดยวิธีการที่ใช้ค้นหาจะเลือกรูปแบบตามความเหมาะสม เช่น แบบตาราง หรือแบบก้นหอย เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 10 การบันทึกและตรวจเก็บพยานหลักฐาน เป็นการบันทึกตำแหน่งและถ่ายภาพพยานหลักฐาน เพื่อแสดงตำแหน่งและลักษณะของพยานหลักฐานที่พบก่อนการเก็บพยานหลักฐาน

ขั้นตอนที่ 11 การตรวจสอบขั้นสุดท้าย เป็นการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลต่าง ๆ และการเก็บพยานหลักฐานว่า ได้ดำเนินการเก็บอย่างถูกต้องและมีความครบถ้วนสมบูรณ์หรือไม่

ขั้นตอนที่ 12 การออกและส่งคืนสถานที่เกิดเหตุ โดยการส่งมอบคืนสถานที่เกิดเหตุ ต้องมีการบันทึก วัน เวลา ที่ได้ส่งมอบคืนสถานที่เกิดเหตุให้แก่เจ้าของสถานที่

อำนาจและการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในการรักษาสถานที่เกิดเหตุ

การรักษาสถานที่เกิดเหตุถือเป็นภารกิจสำคัญของเจ้าหน้าที่ตำรวจและผู้บังคับใช้กฎหมาย โดยมีจุดมุ่งหมายหลักคือ การปกป้องพยานหลักฐานไม่ให้ถูกทำลาย เปลี่ยนแปลง หรือปนเปื้อน ทั้งโดยเจตนาหรือไม่เจตนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลกระทบโดยตรงต่อกระบวนการสืบสวนสอบสวนและการพิจารณาคดีในชั้นศาล ดังนั้นอำนาจและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการควบคุมพื้นที่เกิดเหตุจึงต้องมีความชัดเจนและได้รับการสนับสนุนทั้งจากแนวปฏิบัติและบทบัญญัติทางกฎหมาย (Champod, 2015, pp. 1-10)

1. แนวทางปฏิบัติของสหรัฐอเมริกา

ในสหรัฐอเมริกา คู่มือภาคสนามของกองทัพบกได้ระบุว่า เจ้าหน้าที่สารวัตรทหารซึ่งเป็นผู้แรกที่เดินทางไปถึงสถานที่เกิดเหตุจะต้องรับผิดชอบในการปกป้องพื้นที่นั้นทันที ซึ่งหมายรวมถึงการกันผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องออกจากพื้นที่และการรักษาสภาพของสถานที่ให้ใกล้เคียงกับสภาพที่เกิดเหตุจริงให้มากที่สุด แนวทางนี้ยังถูกนำมาใช้โดยหน่วยงานตำรวจทั่วไป โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ ซึ่งโดยมากมักเป็นหน่วยแรกที่ไปถึงที่เกิดเหตุ

เจ้าหน้าที่สายตรวจจะต้องปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้ควบคุมพื้นที่ขั้นต้น โดยจะกันพื้นที่ติดตั้งแถบกั้น ห้ามผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าไปในพื้นที่ และบันทึกข้อมูลพื้นฐานก่อนที่เจ้าหน้าที่

พิสูจน์หลักฐานหรือพนักงานสอบสวนจะเดินทางมาถึง ข้อปฏิบัติเหล่านี้ถือเป็นมาตรฐานเบื้องต้นของหน่วยงานตำรวจท้องถิ่นทั่วสหรัฐอเมริกา ซึ่งแม้ไม่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายหลัก แต่ก็ถือเป็นแนวทางปฏิบัติที่มีผลผูกพันเชิงวิชาชีพ (Roberta et al., 2012, pp. 25-37)

2. แนวทางปฏิบัติของประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นมีแนวทางที่ใกล้เคียงกับสหรัฐอเมริกา โดยกำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวนที่ไปถึงสถานที่เกิดเหตุเป็นคนแรก มีหน้าที่ควบคุมและปกป้องสถานที่ทันที โดยจะมีการประสานงานกับหน่วยงานพิสูจน์หลักฐานและพนักงานสอบสวนอย่างใกล้ชิด สิ่งที่น่าสนใจคือ ประเทศญี่ปุ่นได้บัญญัติแนวทางนี้ไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน โดยในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 112 ระบุว่า ในระหว่างการปฏิบัติตามหมายค้นหรือหมายยึด เจ้าหน้าที่สามารถสั่งห้ามบุคคลใดก็ตามไม่ให้เข้าไปหรือออกจากสถานที่ดังกล่าวได้ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ หากฝ่าฝืนคำสั่ง อาจถูกขับไล่หรือควบคุมตัวไว้จนกว่าจะสิ้นสุดภารกิจ (CJAD, 2019, November 10) บทบัญญัตินี้แสดงให้เห็นถึงอำนาจตามกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองแก่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่อย่างชัดเจน ลดข้อโต้แย้ง และเสริมความน่าเชื่อถือของกระบวนการสืบสวนในสายตาสาธารณชน

3. แนวทางปฏิบัติของประเทศไทย

ประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติในระดับกฎหมายที่ให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจโดยตรงในการห้ามบุคคลเข้าไปในสถานที่เกิดเหตุ อย่างไรก็ตาม สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจได้จัดทำ คู่มือการบริหารจัดการสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งระบุว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจคนแรกที่ไปถึงสถานที่เกิดเหตุ ไม่ว่าจะมีชั้นยศใด จะต้องปฏิบัติหน้าที่ควบคุมพื้นที่ในเบื้องต้นทันที (Office of Police Forensic Science, 2018, pp. 1-7) เจ้าหน้าที่จะต้องกันพื้นที่ด้วยอุปกรณ์ที่มี เช่น แถบกั้น บันทึกภาพหรือวิดีโอ และห้ามมิให้บุคคลใดเข้าไปในพื้นที่ ยกเว้นได้รับอนุญาตจากพนักงานสอบสวนเท่านั้น เมื่อพนักงานสอบสวนและเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานเดินทางมาถึง การสั่งการทั้งหมดจะอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวน โดยมีหัวหน้าทีมตรวจสถานที่เกิดเหตุให้คำแนะนำเชิงเทคนิค

ข้อจำกัดทางกฎหมายของประเทศไทย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ยังไม่มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจในการสั่งห้ามบุคคลเข้าไปในสถานที่เกิดเหตุอย่างชัดเจน โดยมีเพียงมาตรา 137 ที่เกี่ยวข้องกับการห้ามบุคคลออกจากบ้านหรือสถานที่ที่ระบุไว้ในหมายเท่านั้น ซึ่งอาจไม่ครอบคลุมสถานการณ์ของการควบคุมสถานที่เกิดเหตุ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 137) ข้อจำกัดนี้ส่งผลให้การควบคุมสถานที่เกิดเหตุในหลายกรณีขาดความชัดเจน อาจนำไปสู่การโต้แย้งจากบุคคลภายนอก หรือการรบกวนพยานหลักฐานโดยไม่เจตนา ทั้งยังทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องพึ่งพาวิธีการอ้อม เช่น การขอความร่วมมือจากประชาชน หรือการใช้แถบกั้นเพื่อห้ามเข้า ซึ่งไม่มีผลในทางกฎหมายหากมีการฝ่าฝืน

การให้ความสำคัญและการนำหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรม

พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์เป็นพยานวัตถุ ที่ใช้ในการแสวงหาข้อเท็จจริงของคดีที่เกิดขึ้นเพื่อนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยอาศัยหลักการตรวจสอบและวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ โดยมีลักษณะและความสำคัญดังนี้ (Investigation Administration Center, 2022)

(1) ใช้เชื่อมโยงผู้กระทำผิดเข้ากับอาชญากรรมที่เกิดขึ้นได้

(2) การตรวจวิเคราะห์ วิจัย สังเกตการณ์สิ่งของต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีโดยผู้เชี่ยวชาญ

(3) สามารถแสดงข้อเท็จจริงที่พิสูจน์ได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยหลักการทางวิทยาศาสตร์

(4) ใช้ประกอบการพิจารณาของศาล

(5) สามารถนำมาใช้ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ และสามารถจำแนกออกเป็นหมวดหมู่เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถเข้าใจและนำไปใช้ในการส่งตรวจพิสูจน์ต่อไปได้ ดังนี้

พยานหลักฐานที่ได้จากมนุษย์ สัตว์ หรือพืช

(1) พยานหลักฐานที่ได้จากมนุษย์

พยานหลักฐานที่ใช้ในการพิสูจน์ยืนยันตัวบุคคล (นอกเหนือจากคำเบิกความถ้อยคำต่าง ๆ) หรือเป็นการตรวจหาวัตถุต้องสงสัยที่ติดอยู่กับบุคคล เพื่อเชื่อมโยงกับคดีที่เกิดขึ้น ได้แก่

- ผู้เสียหาย ได้แก่ เหยื่อ หรือ ผู้เสียชีวิต
- ผู้ต้องสงสัย
- ผู้ต้องหา หรือ ผู้กระทำความผิด ตัวอย่างพยานหลักฐานที่มาจากร่างกายมนุษย์ ได้แก่ กระดูก ฟัน เล็บ เส้นผม เส้นขน เนื้อเยื่อ สารคัดหลั่ง เช่น เลือด น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ อสุจิ เป็นต้น
- ส่วนประกอบอื่น ๆ หรืออวัยวะจากร่างกาย
- เสื้อผ้า เครื่องแต่งกายของบุคคล

(2) พยานหลักฐานที่ได้จากสัตว์

พยานหลักฐานที่ได้จากสัตว์ ชิ้นส่วนของสัตว์หรือผลิตภัณฑ์ที่ได้จากสัตว์จะสามารถช่วยคลี่คลายคดีได้ ใช้ประโยชน์สำหรับตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์สัตว์และสัตว์ป่า ใช้ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีความผิดเกี่ยวกับสัตว์ป่า ใช้เป็นหลักฐานประกอบการพิจารณาโทษทางกฎหมาย ตัวอย่างพยานหลักฐานที่ได้จากสัตว์ ได้แก่

- ชิ้นส่วนอวัยวะของสัตว์ เช่น งา เขา นอ กระดูก ฟัน ชิ้นเนื้อ หนังสัตว์ เส้นขน อวัยวะภายใน อวัยวะเพศ อัณฑะ เป็นต้น
- ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากสัตว์ เช่น เครื่องประดับ ของตกแต่งบ้านและอาหาร เป็นต้น
- ซากสัตว์ เลือดและสารคัดหลั่งจากสัตว์ ฯลฯ พยานหลักฐานที่ได้จากพืช หลักฐานที่ได้จากพืชสามารถใช้เป็นวัตถุพยานที่ช่วยคลี่คลายคดีต่าง ๆ เช่น การจำแนกพันธุ์พืช ความเป็นเอกลักษณ์ของพืช เช่น พืชประจำท้องถิ่น บางกรณีพบพืชจากสถานที่เกิดเหตุติดไปกับบุคคลและพาหนะที่เกี่ยวข้องในคดี ตัวอย่างพยานหลักฐานที่ได้จากพืช ได้แก่
- ชิ้นส่วนจากพืช เช่น ลำต้น ราก ใบ เปลือก ดอก เกสร ละอองเรณู สปอร์ เป็นต้น
- ความแตกต่างลักษณะทางสัณฐานของพืช รูปร่าง ขนาด ลวดลาย
- แหล่งที่มาและสายพันธุ์
- สารพันธุกรรม หรือจีโนมพืช ในคลอโรพลาสต์และไมโตคอนเดรีย

(3) พยานหลักฐานที่เป็นเอกสาร

พยานหลักฐานที่เป็นข้อความ เช่น ตัวอักษร ตัวเลข เครื่องหมาย สัญลักษณ์ที่บันทึกไว้ ไม่ว่าจะด้วยวิธีเขียน พิมพ์ หรือแกะสลัก ลงในวัสดุประเภทต่าง ๆ เช่น กระดาษ ผ้า ผนัง ก้อนหิน ไม้ หรือโลหะ เพื่อใช้สื่อความหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น ๆ

ตัวอย่างวัตถุพยานที่เป็นเอกสาร ลายมือเขียน ลายเซ็น การลงนามในเอกสาร ธนบัตร แผ่นป้ายทะเบียนรถยนต์ ตราสลัก ตรายาง ตราปั๊ม

(4) พยานหลักฐานที่เป็นวัตถุ

พยานหลักฐานที่พบในสถานที่เกิดเหตุ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงของคดี ช่วยชี้ชัดว่ามีการก่ออาชญากรรมในรูปแบบใด และใช้อ้างอิงในชั้นศาล ตัวอย่างเช่น วัตถุสิ่งของที่ถูกรื้อค้น วัตถุสิ่งของที่ถูกใช้ในการก่อเหตุ ชิ้นส่วนและสิ่งของจากศพ พาหนะ สารเคมี ยา สารเสพติด ภาพถ่าย ภาพวิดีโอ ภาพจากกล้องวงจรปิด อาวุธที่ใช้ สิ่งตกค้างจากอาวุธ หรือวิธีการก่อเหตุ (เช่น เขม่าปืน/สะเก็ดระเบิด/น้ำมันเชื้อเพลิง และสารเร่งการเผาไหม้ เป็นต้น) หีบห่อและบรรจุภัณฑ์

(5) พยานหลักฐานทางดิจิทัล

พยานหลักฐานดิจิทัล หรืออาจเรียกพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ เป็นพยานหลักฐานรูปแบบใหม่ อยู่ในรูปของข้อมูลคอมพิวเตอร์ มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ในการพิสูจน์การกระทำความผิดที่เกี่ยวกับลักษณะของคดีหลากหลายฐานความผิด มีความสำคัญในการพิสูจน์ความผิดทั้งในคดีอาญา คดีแพ่งและคดีที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวข้องกับคดีประเภทการฉ้อโกงออนไลน์ การค้าสื่อลามกอนาจารออนไลน์และการค้ายาเสพติด รวมถึงคดีอื่น ๆ ทางออนไลน์เกี่ยวข้องกับอุปกรณ์ดิจิทัล รวมถึงข้อมูลที่บันทึกอยู่ในอุปกรณ์ดิจิทัล ตัวอย่าง พยานหลักฐานทางดิจิทัล ได้แก่ อุปกรณ์ดิจิทัลที่ใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด อุปกรณ์จัดเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โทรศัพท์ สมาร์ทโฟน (Tablet i-Pad Smart Watch) คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ที่เชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต

บทสรุป

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาระดับการให้ความสำคัญและการใช้ประโยชน์พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญาเกี่ยวกับชีวิต ร่างกายและเพศของพนักงานสืบสวนสอบสวนในสังกัดตำรวจภูธรภาค 7 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีคดีอาญาร้ายแรงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง บทสรุปนี้ได้สังเคราะห์ผลการวิเคราะห์เพื่อชี้ให้เห็นถึงข้อเท็จจริงและนำเสนอแนวทางที่เป็นรูปธรรมเพื่อยกระดับมาตรฐานการทำงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า พนักงานสืบสวนสอบสวนในสังกัดตำรวจภูธรภาค 7 ตระหนักและให้ความสำคัญกับพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาที่กระทบต่อชีวิต ร่างกายและเพศ เนื่องจากหลักฐานวิทยาศาสตร์มีบทบาทสำคัญในการยืนยันตัวตนผู้กระทำผิด พิสูจน์เจตนาและนำไปสู่การสรุปสำนวนคดีที่มีความน่าเชื่อถือ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการให้ความสำคัญแต่บทบาทเชิงปฏิบัติในการใช้ประโยชน์และการบูรณาการหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์เข้ากับสำนวนคดียังคงเผชิญกับอุปสรรคหลายประการ

สามารถสรุปได้เป็น 3 ปัจจัยสำคัญ ดังนี้

1. ความเข้าใจและการฝึกอบรมที่ไม่เท่าเทียมกัน พนักงานสืบสวนสอบสวนจำนวนมากยังขาดความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในการเก็บรักษาการควบคุมห่วงโซ่แห่งหลักฐาน (Chain of Custody) และการตีความผลทางนิติวิทยาศาสตร์อย่างถูกต้อง ซึ่งส่งผลให้เกิดความผิดพลาดในการรวบรวมหลักฐาน ณ จุดเกิดเหตุ ทำให้หลักฐานสำคัญอาจถูกปนเปื้อนหรือหมดความน่าเชื่อถือเมื่อเข้าสู่ชั้นศาล

2. ข้อจำกัดด้านการสนับสนุนทางเทคนิคและงบประมาณ หน่วยงานสืบสวนสอบสวนในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะในสถานีตำรวจภูธร ยังคงมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ ในการจัดซื้อเครื่องมือที่ทันสมัย และขาดการเข้าถึงผู้เชี่ยวชาญทางนิติวิทยาศาสตร์โดยตรงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการตรวจวิเคราะห์หลักฐานและการปฏิบัติการในสถานที่เกิดเหตุ ขาดความละเอียดและแม่นยำทางวิทยาศาสตร์

3. การนำเสนอหลักฐานเชิงวิทยาศาสตร์ในชั้นศาล พนักงานสืบสวนสอบสวนหลายรายประสบปัญหาในการนำเสนอและอธิบายผลการตรวจทางวิทยาศาสตร์ที่ซับซ้อนให้แก่พนักงานอัยการและศาลได้อย่างชัดเจนและน่าเชื่อถือ ทำให้บางครั้งศาลให้ความสำคัญกับหลักฐานทางประจักษ์หรือคำให้การของพยานบุคคลมากกว่าพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์

การให้ความสำคัญและการใช้ประโยชน์พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ถือเป็นหัวใจสำคัญในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาในยุคปัจจุบัน การดำเนินการตามหลักข้างต้นจะช่วยให้ตำรวจภูธรภาค 7 สามารถยกระดับความแม่นยำและความน่าเชื่อถือ ในการดำเนินคดีอาญา เพิ่มความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมและนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายด้านธรรมาภิบาลและความยุติธรรมทางอาญาได้อย่างยั่งยืนในอนาคต

นอกจากนี้ อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการรักษาสถานที่เกิดเหตุ เป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการใช้พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญา จากการเปรียบเทียบแนวทางปฏิบัติของสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น พบว่า ทั้งสองประเทศให้ความสำคัญกับการให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ผู้ไปถึงสถานที่เกิดเหตุเป็นลำดับแรก ในการควบคุมพื้นที่และปกป้องพยานหลักฐานอย่างชัดเจน แม้ในสหรัฐอเมริกาจะเป็นแนวปฏิบัติทางวิชาชีพ แต่ก็ได้รับการยอมรับและปฏิบัติอย่างเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ ขณะที่ประเทศญี่ปุ่นได้บัญญัติอำนาจดังกล่าวไว้ในกฎหมายอย่างชัดแจ้ง ซึ่งช่วยลดข้อโต้แย้งทางกฎหมายและสร้างความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม

ดังนั้น เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับบริบทของประเทศไทย แม้กฎหมายไทยจะยังไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการควบคุมบุคคลภายในสถานที่เกิดเหตุโดยตรงเช่นบางประเทศ ส่งผลให้การรักษาสถานที่เกิดเหตุยังคงต้องอาศัยเพียงบทบัญญัติทั่วไปหรือการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่เป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญมิได้อยู่ที่การปรับแก้หรือพัฒนากรอบอำนาจทางกฎหมายเพียงอย่างเดียว หากแต่อยู่ที่การยึดถือหลักวิชาการและหลักข้อกฎหมายร่วมกันของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน โดยเฉพาะการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจและทักษะด้านนิติวิทยาศาสตร์ให้เกิดเป็นมาตรฐานการทำงานที่ชัดเจน

และสอดคล้องกันในการรวบรวม รักษา และใช้ประโยชน์จากพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้ แม้บริบททางกฎหมายของแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกัน แต่หลักการพื้นฐานและการใช้ประโยชน์จากหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในกระบวนการยุติธรรมยังคงมีสาระสำคัญที่ไม่แตกต่างกันและสามารถนำมาปรับใช้เพื่อยกระดับคุณภาพของสำนวนคดีและความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมได้

ข้อเสนอแนะ

จากการประเมินบทบาทและระดับการให้ความสำคัญในการใช้พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ของพนักงานสืบสวนสอบสวนในคดีอาญาเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ พบว่า การใช้ประโยชน์จากพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ยังมีข้อจำกัดทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ และทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขอุปสรรคเหล่านี้และยกระดับประสิทธิภาพการใช้พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ จึงควร

1. ควรส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความเข้าใจด้านนิติวิทยาศาสตร์แก่พนักงานสืบสวนสอบสวนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับการประเมิน การเก็บรักษา และการใช้ประโยชน์พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญาร้ายแรง เพื่อยกระดับการให้ความสำคัญและลดความคลาดเคลื่อนในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี

2. ควรจัดตั้งทีมสนับสนุนสหสาขาวิชาชีพในระดับภาค และควรมีการจัดตั้งทีมผู้เชี่ยวชาญนิติวิทยาศาสตร์ประจำภาค เพื่อให้การสนับสนุนด้านเทคนิคและคำแนะนำแก่สถานีตำรวจในพื้นที่ได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง โดยเฉพาะในคดีที่มีความซับซ้อน

3. หน่วยงานต้นสังกัดควรให้ความสำคัญกับการจัดสรรทรัพยากรด้านนิติวิทยาศาสตร์อย่างเพียงพอและทันสมัย ทั้งด้านอุปกรณ์เทคโนโลยี และงบประมาณ รวมถึงการกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน เพื่อสนับสนุนให้พนักงานสืบสวนสอบสวนสามารถใช้พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ได้อย่างเต็มศักยภาพ อันจะส่งผลต่อความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และความเป็นธรรมในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา

4. ทบทวนและพัฒนาแนวทางปฏิบัติงานที่มีมาตรฐาน เพื่อรองรับบทบัญญัติทางกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติสากล ที่มุ่งเน้นการให้ความสำคัญและใช้ประโยชน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

บรรณานุกรม

Central Information Technology Center, (2023). Criminal offense statistics. Retrieved June 8, 2025, from chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://thaicrimes.org/pdf/crimes/2566.pdf

Champod, C. (2015). Fingerprint identification: Advances since the 2009 National Research Council report. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences, 370*(1674), 1-10. https://doi.org/10.1098/rstb.2014.0259

Ciao, B. (2022). *Crime scene documentation methods.* Scribd. http://www.scribd.com/ducument/773596521/Crime-Scene-Ducumentation

CJAD. (2019, November 10). *Japan - Code of Criminal Procedure.* https://cjad.nottingham.ac.uk/en/legislation/1551/keyword/683/

Engsomboon, S. (2008). *Crime scene investigation.* Royal Police Cadet Academy.

Forensic Science Center 7. (2025). *Crime scene investigation*. https://scdc7.forensic.police.go.th/index.php/component/k2/item/322-csi-crime-scene-investigation

Investigation Administration Center. (2022). *Investigation officer's handbook: Forensic science and criminal investigation.* Investigation Administration Center, Royal Thai Police.

Kanokpon Saenkaew. (2019). The study on knowledge and understanding of crime scene investigation of police enquiry officers in Nakhon Pathom Province. *Journal of Research and Development Buriram Rajabhat University, 14*(2), 121-136.

Office of Police Forensic Science. (2018). *Crime scene management handbook.* Royal Thai Police.

Ratchadaporn Noikaew & Woratouch Witchuvanit. (2020). The study of the significance of forensic evidence and utilization in criminal case: Satun provincial police station. *Journal of Criminology and Forensic Science, 6*(2), 167-180.

Roberta, D., J., Sally, F, K., & James, R. (2012). Get it right the first time: Critical Issues at the Crime Scene. *Current Issues in Criminal Justice, 24*(1), 25-37. http://doi.org/10.1080/10345329.2012.12035942

Royal Thai Police. (2022). *Annual performance report of the office of police forensic science for the fiscal year 2022.* Royal Thai Police.

Saferstein, R. (2001). Criminalistics: *An introduction to forensic science.* (7th ed.) Prentice Hall.

Sonkratai, J. (2024). *Guidelines for addressing challenges faced by inquiry officials in Post-mortem examinations on cases of unnatural death: A case Study in provincial police region 7* [Unpublished doctoral thesis]. Silpakorn University.

Sukwatch. S. (2007). *Crime scene investigation.* Silpakorn University.

White, J.H., Lester, D., & Matthew, G. (2011). The utilization of forensic science and criminal profiling for capturing serial killers. *Forensic Science International, 209*(1-3), 160-165. https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2011.01.022

การศึกษาเปรียบเทียบการคุ้มครองสิทธิประชาชน โดยทนายความอาสาชั้นก่อนฟ้องในคดีอาญา ในสหราชอาณาจักร สาธารณรัฐสิงคโปร์ และประเทศไทย

A Comparative Study on the Protection of People's Rights by Volunteer Lawyers at the Pre-Trial Stage in Criminal Cases in the United Kingdom, Singapore, and Thailand

*พัชยา ว่องวิชชุเวทย์**
Patchaya Wongvitchuwet
*ฐิติยา เพชรมุนี***
Thitiya Petmunee

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทของทนายความอาสาในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในชั้นก่อนฟ้องในคดีอาญา โดยศึกษากรณีของสหราชอาณาจักร สาธารณรัฐสิงคโปร์ และประเทศไทย โดยศึกษาบทบาท สภาพปัญหา และเสนอแนวทางพัฒนาเกี่ยวกับทนายความอาสาในการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องหาในระยะเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งเป็นช่วงเวลาสำคัญต่อการประกันสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ผลการศึกษาพบว่า ทั้งสามประเทศ

* *นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*
Ph.D. student, Degree of Doctor of Philosophy in Criminology and Criminal Justice, Department of Sociology and Anthropology Faculty of Political Science, Chulalongkorn University
** *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*
Assistant Professor, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University
Received: 13 November 2025 Revised: 28 January 2026 Accepted: 16 February 2026

ต่างให้ความสำคัญกับสิทธิในการเข้าถึงทนายความตั้งแต่ชั้นสอบสวน แต่มีรูปแบบการจัดระบบทนายความอาสาแตกต่างกันตามบริบททางกฎหมายและสังคม โดยสหราชอาณาจักรมีระบบกฎหมายช่วยเหลือที่มีระบบที่มั่นคงและเป็นที่ยอมรับมายาวนาน สาธารณรัฐสิงคโปร์ใช้ระบบทนายอาสาภายใต้การสนับสนุนของรัฐและองค์กรวิชาชีพ ส่วนประเทศไทยยังคงเผชิญข้อจำกัดด้านทรัพยากรและกลไกการประสานงาน การศึกษานี้เสนอแนวทางในการพัฒนาระบบทนายความอาสาไทยให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน เพื่อเสริมสร้างหลักนิติธรรมและการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชนอย่างเท่าเทียม

คำสำคัญ: ทนายความอาสา, การคุ้มครองสิทธิประชาชน, กระบวนการก่อนฟ้องคดีอาญา

Abstract

This study aims to analyze and compare the roles of volunteer lawyers in protecting people's rights at the pre-trial stage of criminal cases, focusing on the cases of the United Kingdom, Singapore, and Thailand. It examines the roles, challenges, and development approaches of volunteer lawyers in providing early legal assistance to defendants under criminal justice process, a critical period for safeguarding procedural rights. The findings reveal that all three countries emphasize the right to access legal counsel from the investigation stage; however, the organization of volunteer lawyer schemes differs across legal and social contexts. The United Kingdom has a well-established and widely recognized legal aid system. Singapore delivers volunteer lawyer services with the support of the state and professional organizations, while Thailand continues to face limitations in resources and coordination mechanisms. Accordingly, this study proposes strategies to strengthen an effective and sustainable volunteer lawyer system in Thailand, with the aim of reinforcing the rule of law and ensuring equitable access to justice for all people.

Keywords: Volunteer Lawyers, Protection of People's Rights, Pre-trial Procedures in Criminal Cases

บทนำ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นกลไกสำคัญในการธำรงไว้ซึ่งหลักนิติธรรมและความยุติธรรมในสังคม การดำเนินคดีอาญามิได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อลงโทษผู้กระทำผิดเท่านั้น แต่ยังต้องคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ถูกกล่าวหา

ในทุกขั้นตอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน **ชั้นก่อนฟ้อง** ซึ่งเป็นช่วงเวลาสำคัญที่สิทธิของบุคคลอาจถูกละเมิดได้ง่ายที่สุด การมีทนายความเข้าช่วยเหลือในระยะเริ่มต้นจึงเป็นหลักประกันสำคัญของความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรม ในหลายประเทศได้ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธินี้และพัฒนาระบบ **"ทนายความอาสา"** ขึ้น เพื่อให้ประชาชนที่ขาดแคลนทรัพยากรสามารถเข้าถึงความช่วยเหลือทางกฎหมายได้ โดยไม่ถูกจำกัดด้วยฐานะทางเศรษฐกิจ ในประเทศไทยมีการดำเนินงานของทนายความอาสาในรูปแบบต่าง ๆ ภายใต้สภาทนายความ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ สำนักงานอัยการ และหน่วยงานภาครัฐและเอกชน แต่ยังประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านงบประมาณ ด้านกลไก ด้านการประสานงาน และการรับรู้ของประชาชน

การศึกษาเชิงเปรียบเทียบระบบทนายความอาสาในสหราชอาณาจักร สาธารณรัฐสิงคโปร์ และประเทศไทยโดยศึกษาประเด็น ดังนี้ (1) ประวัติความเป็นมา (2) ระบบทนายความ (3) หลักเกณฑ์และวิธีการ (4) พัฒนาการของสิทธิการมีทนายความ (5) สภาพปัญหา และ (6) พัฒนาการและเสริมสร้างประสิทธิภาพ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจแนวทางที่แตกต่างกันในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในชั้นก่อนฟ้องคดีอาญา เพื่อสืบค้นองค์ประกอบของระบบที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน อันจะนำไปสู่การพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยทั้งในเชิงนโยบายและการปฏิบัติจริง เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิของประชาชนเป็นไปอย่างเท่าเทียม สอดคล้องกับหลักนิติธรรมและการเข้าถึงความยุติธรรมตามหลักสากล

▣ วัตถุประสงค์ของบทความ

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทของทนายความอาสาในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในชั้นก่อนฟ้องในคดีอาญาของสหราชอาณาจักร สาธารณรัฐสิงคโปร์ และประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบสภาพปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่คุ้มครองสิทธิของประชาชนโดยทนายความอาสาในชั้นก่อนฟ้องในคดีอาญาของสหราชอาณาจักร สาธารณรัฐสิงคโปร์ และประเทศไทย
3. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาและเสริมสร้างประสิทธิภาพการคุ้มครองสิทธิของประชาชนโดยทนายความอาสาในชั้นก่อนฟ้องในคดีอาญาในประเทศไทย

▣ วิธีการศึกษา

บทความนี้ใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ กฎหมายลำดับรอง ตำรา หนังสือ วารสารทางวิชาการ บทความงานวิจัย คำพิพากษาของศาล เอกสารเผยแพร่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ โดยการศึกษาเปรียบเทียบนี้ได้คัดเลือกสหราชอาณาจักร เนื่องจากเป็นต้นแบบของระบบกฎหมายที่มีอิทธิพลอย่างกว้างขวางต่อประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย ส่วนสาธารณรัฐสิงคโปร์ เนื่องจากมีระบบกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และทันสมัย รวมถึงมีการบริหารจัดการระบบ

การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายภายใต้การสนับสนุนของรัฐและองค์กรวิชาชีพอย่างเป็นระบบ ซึ่งการเปรียบเทียบกับประเทศไทยที่มีพัฒนาการของระบบการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่แตกต่างกัน จะช่วยให้เห็นจุดแข็ง - จุดอ่อน และแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย

บทความนี้มุ่งพิจารณาบทบาทของทนายความอาสาในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในชั้นก่อนฟ้องคดีอาญาในสหราชอาณาจักร สาธารณรัฐสิงคโปร์ และประเทศไทย โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาให้ครอบคลุมถึงประวัติความเป็นมา ระบบทนายความ หลักเกณฑ์และวิธีการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย พัฒนาการของสิทธิในการมีทนายความ รวมถึงสภาพปัญหา และนำไปสู่การวิเคราะห์เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาระบบทนายความอาสาในประเทศไทยต่อไป ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมา

ความเหมือน

สหราชอาณาจักรมีระบบกฎหมายจารีตประเพณี โดยมีรัฐธรรมนูญฉบับแรก ปี ค.ศ. 1215 ซึ่งเป็นที่มาของกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ประชาชนเสมอภาคและได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย (Namtae Meeboonsang, 2023, pp. 121-134)

สาธารณรัฐสิงคโปร์ได้รับอิทธิพลจากกฎหมายจารีตประเพณีจากอังกฤษและยอมรับกฎหมายอังกฤษว่าเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายสิงคโปร์ และมีศาลชารีอะห์ (Shariah Court) (Jidapa Pornying & Prateep Thubattanon, 2022, pp. 184-232)

ประเทศไทยมีกฎหมายจารีตประเพณี ศาสนา และพระราชโองการของกษัตริย์ และยังได้รับอิทธิพลจากกฎหมายอังกฤษและภาคพื้นยุโรป ต่อมาได้รับระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรมาใช้ และมีศาลศาสนาอิสลาม (Sukhothai Thammathirat University, 2022, pp. 4-15)

ความแตกต่าง

สหราชอาณาจักร

1) การจับกุม กักขังจะต้องตัดสินโดยประชาชนหรือคณะลูกขุน

2) ถือหลักการแห่งการรักษาประโยชน์แห่งความยุติธรรมโดยเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องจัดให้มีทนายความ (Krongthip Kamyarat, 2015, pp. 61-72)

3) รับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 เป็นภาคีในอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้ลงนามในกติกาสากลว่าด้วยสิทธิและพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1976 และยึดหลักการและแนวปฏิบัติของสหประชาชาติว่าด้วยการเข้าถึงความช่วยเหลือทางกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

สาธารณรัฐสิงคโปร์

1) นับแต่ได้รับเอกราชในปี ค.ศ. 1965 ได้รับอิทธิพลจากกฎหมายอังกฤษและพัฒนาระบบการเมืองและกฎหมายที่มีลักษณะเฉพาะตัว และได้มีการยกเลิกระบบลูกขุนในปี ค.ศ. 1969

2) ถือหลักการปฏิบัติในการจับกุมและฟ้องร้องผู้กระทำผิดจะต้องมีความสอดคล้องเหมาะสม ไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิของปัจเจกชนเกินสมควร และในขณะเดียวกันจะต้องเพียงพอต่อการปกป้องสังคมด้วย (Office

of the Attorney General, Institute of Criminal Law, 1997, pp. 209-215)

3) รับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) ค.ศ. 1948 แต่ไม่เป็นภาคีและไม่รับรองสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ค.ศ. 1976 สาธารณรัฐสิงคโปร์ได้เข้าร่วมประกาศสิทธิมนุษยชนอาเซียน (ASEAN Human Rights Declaration) ร่วมกับประเทศสมาชิกอาเซียน (Tan, 2019, pp. 122-130)

ประเทศไทย

1) ไม่มีระบบลูกขุน กฎหมายให้สิทธิและเสรีภาพในชีวิตร่างกาย การจับและคุมขังจะทำได้ต่อเมื่อมีคำสั่งศาล หรือเหตุผลอื่นตามกฎหมายบัญญัติ

2) รัฐพึงให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งการจัดหาทนายความให้ (Jidapa Pornying & Prateep Thubattanon, 2022, pp. 184-232)

3) รับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ลงนามในกติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1976 และยึดหลักการและแนวปฏิบัติของสหประชาชาติว่าด้วยการเข้าถึงความช่วยเหลือทางกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา รวมทั้งการเข้าร่วมประกาศสิทธิมนุษยชนอาเซียน (ASEAN Human Rights Declaration)

ทั้งสามประเทศต่างก็ได้รับอิทธิพลจากกฎหมายจารีตประเพณีและยึดหลักความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย โดยสหราชอาณาจักรมีระบบลูกขุนและมีพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง ส่วนสาธารณรัฐสิงคโปร์พัฒนาระบบกฎหมายบนพื้นฐานคอมมอนลอว์ แต่ยกเลิกระบบลูกขุนและเน้นการควบคุมอาชญากรรมและคุ้มครองสังคม ขณะที่ประเทศไทยใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรเป็นหลัก ไม่มีระบบลูกขุน และกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน โดยทั้งสามประเทศมีความแตกต่างกันในเชิงโครงสร้างและแนวคิดการคุ้มครองสิทธิ ซึ่งสะท้อนบริบททางกฎหมายและการเมืองที่เฉพาะของแต่ละประเทศ

2. ระบบทนายความ

ความเหมือน

สหราชอาณาจักร แบ่งทนายความเป็น 2 ประเภท คือ เนติบัณฑิต (บารีสเตอร์) และโซลิซิเตอร์ ภายหลังมีการออกกฎหมายให้โซลิซิเตอร์สามารถว่าความในศาลสูงได้เช่นเดียวกับบารีสเตอร์ (Terrill, 2024, pp. 74-76, 81, 87)

สาธารณรัฐสิงคโปร์ แบ่งทนายความเป็น 2 ประเภทคือทนายความผู้ให้คำปรึกษากฎหมาย และทนายความว่าความ โดยคน ๆ เดียวสามารถทำหน้าที่ทั้งให้คำปรึกษาและว่าความได้ (Natcha Kittayakanon,2022, pp. 1-8, 21-22)

ประเทศไทย ในอดีตเคยมีการแบ่งทนายความออกเป็น 2 ประเภท คือ ทนายความชั้นหนึ่งและทนายความชั้นสอง แต่ได้มีการยกเลิกไป ในปัจจุบันไม่มีการแบ่งประเภทและลักษณะการทำงาน โดยทนายความสามารถให้คำปรึกษากฎหมายและว่าความได้ทุกศาล (Kanjanittitra Harirak, 2017,pp. 28-32, 76-81, 85-86)

ความแตกต่าง

สหราชอาณาจักร

1) ระบบผูกขาดในการแบ่งหน้าที่ของโซลิซิเตอร์และบาริสเตอร์ ทำให้บาริสเตอร์มีเวลาเตรียมตัวน้อยก่อนขึ้นศาลจึงทำให้ขาดประสิทธิภาพ เกิดค่าใช้จ่ายสูงเพราะต้องใช้ทนายความ 3 คนในการทำงานในหนึ่งคดี (Terrill, 2024, pp. 74-76, 81, 87)

2) มีสภาโซลิซิเตอร์ (Law society) ที่ให้ความรู้และอบรมทนายความในด้านกฎหมาย (Sahas Paiphak, 2016, pp. 19-21)

3) สามารถศึกษาวิชากฎหมายในมหาวิทยาลัย 3 ปี หรือสำนักเนติบัณฑิตแห่งหนึ่งหรือทั้งสองแห่งพร้อมกัน โดยไม่ต้องได้ปริญญาเสียก่อนจึงมาศึกษาต่อที่สำนักเนติบัณฑิต

4) มีสำนักเนติบัณฑิต 4 สำนัก โดยจะต้องศึกษาเป็นเวลา 1 ปี มีการอบรมปลูกฝังคุณธรรมและอบรมมารยาทในการเข้าสังคม ซึ่งผู้เรียนต้องมีอายุ 21 ปีบริบูรณ์ ผู้ที่จบเนติบัณฑิตจึงจะสามารถว่าความได้ แต่มักจะเข้าอบรมเพิ่มเติมตามสำนักบาริสเตอร์อีก 1 ปี หรือเข้าอบรมหลักสูตรวิชาว่าความเป็นเวลา 3 เดือน (Chiraniti Hawanon, 2008, pp. 19-20)

สาธารณรัฐสิงคโปร์

ความแตกต่าง

1) ไม่มีระบบผูกขาดในการทำหน้าที่ของทนายความผู้ให้คำปรึกษากฎหมายและทนายความว่าความ จึงสามารถทำงานได้หลากหลายบทบาทและปฏิบัติหน้าที่ในศาลสูงได้ด้วย

2) มีสภาทนายความ (Law society) และสำนักการศึกษากฎหมายแห่งสิงคโปร์ (Singapore Academy of Law) ที่ให้ความรู้และอบรมทนายความจะต้องศึกษากฎหมายในมหาวิทยาลัย 4 ปี และเป็นเนติบัณฑิต จึงจะสามารถเป็นทนายความว่าความในศาลได้ (Uthis Suphap, 2023, pp. 42-43)

3) มีการควบคุมคุณภาพมาตรฐานวิชาชีพอย่างเข้มงวดและควบคุมจำนวนทนายความและพัฒนาคุณภาพ โดยกำหนดอายุไว้ที่ 21 ปี ซึ่งการเรียนกฎหมายในเนติบัณฑิตจะต้องอบรมกฎหมาย 5 เดือนที่เน้นการปฏิบัติ และฝึกอบรมพื้นฐานทางกฎหมาย 6 เดือน และฝึกงานกับสำนักงานทนายความเป็นเวลา 6 เดือน และต่อมาได้ขยายระยะเวลาเป็น 1 ปี

ประเทศไทย

1) ต้องศึกษากฎหมายในมหาวิทยาลัย 4 ปี และเข้ารับการอบรมและทดสอบข้อเขียนและสัมภาษณ์ เพื่อรับใบอนุญาตการเป็นทนายความ โดยต้องผ่านการฝึกงานแบ่งเป็นตั๋วรุ่น (3 เดือน) และตั๋วปี (1 ปี) มีสำนักเนติบัณฑิตที่ให้การอบรมกฎหมายเป็นระยะเวลา 1 ปี แต่ไม่ได้มีการบังคับให้ทนายความต้องผ่านการสอบเนติบัณฑิต

ระบบทนายความของทั้งสามประเทศมีจุดร่วมกัน คือ เปิดให้ทนายความทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและว่าความได้ แต่ในสหราชอาณาจักรยังคงร่องรอยการแยกระหว่างโซลิซิเตอร์และบาริสเตอร์ ขณะที่สิงคโปร์และไทยไม่ได้จำกัดบทบาทของทนายความ หากแต่สหราชอาณาจักรและสาธารณรัฐสิงคโปร์มีองค์กรวิชาชีพให้การอบรมควบคุมคุณภาพทนายความอย่างชัดเจน ส่วนประเทศไทยมีความยืดหยุ่นในการเข้าสู่วิชาชีพ ซึ่งสะท้อนผลผลิตของโครงสร้างการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคมที่ยังไม่สามารถรองรับระบบคัดกรองวิชาชีพที่เข้มงวดและมีต้นทุนสูงได้

3. หลักเกณฑ์และวิธีการ

ความเหมือน

สหราชอาณาจักร

1) ในอดีตผู้ต้องหามีสิทธิที่จะไม่ให้การโดยไม่ให้ถือว่าเป็นการรับสารภาพ แต่ปัจจุบันถือว่าผู้ต้องหาไม่มีสิทธินี้แล้ว เนื่องจากถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเอื้อเฟื้อต่อผู้ต้องหาเกินไป (Qulrk, 2013, pp. 481-483) ประกอบกับแนวคิดที่ศาลยึดหลักว่าพยานหลักฐานทุกประเภทสามารถนำมาใช้พิสูจน์ข้อเท็จจริงในการพิจารณาได้เสมอ ดังนั้น การไม่แจ้งสิทธิในการปรึกษาทนายความไม่ก่อให้เกิดผลผูกพันทางกฎหมายและไม่กระทบต่อการพิจารณาคดี (Kundasut Arunsuda, 2020, pp. 110-125)

2) มีการจัดตั้งและกำหนดเงินเดือนทนายจำเลยแห่งรัฐขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 2000 - 2001 แต่มีปัญหาการใช้งบประมาณที่สูงมาก จึงแก้ปัญหาโดยการทำสัญญาแบบเหมาจ่ายกับสำนักงานทนายความเอกชน (Brooke, 2017, pp. 1-33)

3) ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะสิทธิในการได้รับคำปรึกษาทางกฎหมายตั้งแต่ชั้นจับกุม สอบสวน โดยยึดพยานหลักฐานที่ชอบด้วยกฎหมาย

สาธารณรัฐสิงคโปร์

1) มีการเตือนผู้ต้องหาว่าการไม่ให้การใด ๆ นั้นจะเป็นผลร้ายต่อตัวเขาและควรจะต้องให้การต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยสิทธิที่จะไม่ให้การจะถูกจำกัดอย่างมาก (Office of the Attorney General, Institute of Criminal Law, 1997, pp. 595-601)

2) ศาลจะรับฟังถ้อยคำต่าง ๆ ของผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องหาจากพนักงานตำรวจ และแม้จะไม่แจ้งสิทธิในการปรึกษาทนายความก็ไม่ส่งผลต่อการพิจารณาคดีแต่อย่างใด (Worawong Atcharawongchai, 2014, pp. 53-55, 57-58)

3) มีการจัดตั้งและกำหนดเงินเดือนทนายจำเลยแห่งรัฐขึ้นในปี ค.ศ. 2022 เพื่อคุ้มครองบุคคลที่เปราะบางในสาธารณรัฐสิงคโปร์ และขยายการประเมินรายได้ เพื่อขยายขอบเขตการคุ้มครองในคดีอาญาอีกด้วย (Ministry of Law, Singapore, 2022, April 4)

4) การรับรองสิทธิของผู้ต้องหาในการเข้าถึงทนายความภายใต้กรอบกฎหมายและพัฒนาการของศาล ผ่านการตีความขยายขอบเขตของสิทธิภายใต้ข้อจำกัดของนโยบายการควบคุมอาชญากรรมและความปลอดภัยของสังคม

ประเทศไทย

1) ในอดีตผู้ต้องหามีสิทธิที่จะได้รับการเตือนและแจ้งสิทธิไม่ให้การ หากเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่แจ้งสิทธิ ศาลพิพากษายกฟ้อง แต่ต่อมาศาลได้ตัดสินให้อำนาจพนักงานอัยการในการฟ้องได้แม้ไม่ได้แจ้งสิทธิ

2) แม้จะไม่ได้แจ้งสิทธิก็มิได้ทำให้การสอบสวนคดีไม่ชอบแต่อย่างใด ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องสอบถามการร้องขอทนายความของผู้ต้องหา (Kundasut Arunsuda, 2020, pp. 110-125)

3) ให้การคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนว่าจะต้องมีที่ปรึกษากฎหมายร่วมอยู่ด้วยเสมอในการแจ้งข้อกล่าวหาและการสอบปากคำ พร้อมแจ้งสิทธิในการให้การหรือไม่ก็ได้ และอนุญาตให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองเข้าร่วม

ฟังได้ตามมาตรา 75 และกำหนดสิทธิในการมีที่ปรึกษากฎหมายที่ต้องมีคุณสมบัติเป็นทนายความและผ่านการอบรมเรื่องวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว จิตวิทยาการสังคมสงเคราะห์และอื่น ๆ ตามมาตรา 120 และมาตรา 121 ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) และแก้ไขเพิ่มเติม

ความแตกต่าง

สหราชอาณาจักร

1) มีพระราชบัญญัติว่าด้วยตำรวจและหลักฐานทางอาญา ค.ศ. 1984 กำหนดหลักเกณฑ์และสิทธิที่จะได้รับคำปรึกษากฎหมายของผู้ต้องหาเอาไว้เป็นการเฉพาะ โดยให้สิทธิตั้งแต่ผู้ถูกจับกุมและถูกควบคุมตัวในสถานีตำรวจ และต้องบันทึกลงในบันทึกการควบคุมตัว ต้องได้รับคำปรึกษาทนายความภายใน 36 ชั่วโมง นับแต่ร้องขอแต่อาจล่าช้าถึง 48 ชั่วโมง (Peter Hungerford-Welch, 1998, p. 95)

2) มีข้อยกเว้นของความล่าช้าในความผิดร้ายแรง เช่น คดีค้ายา คดีก่อการร้าย มีเหตุอันควรเชื่อ เช่น แทรกแซงพยานหลักฐานหรือทำร้ายร่างกายผู้อื่นหรือการเตือนผู้ต้องหารายอื่นที่กำลังหลบหนี โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจมักจะให้พบกับทนายความหลังจากให้ปากคำเสร็จแล้ว

3) ให้มีการปิดประกาศแจ้งสิทธิไว้ให้เห็นได้ชัดในสถานีตำรวจทุกแห่ง และให้บันทึกการสละสิทธิที่ระบุเหตุผลในบันทึกการจับกุม โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจมักจะไม่สนับสนุนสิทธิการปรึกษาทนายความ โดยอ้างว่าทำให้ล่าช้า (Stone, 2002, p. 102)

4) มีการให้คำปรึกษากฎหมายทางโทรศัพท์ที่สะดวกรวดเร็ว แต่เสี่ยงที่ความลับของผู้ถูกควบคุมตัว อาจรั่วไหลและเวลาที่ติดต่อทนายความอาจเป็นกลางดึก ผู้ต้องสงสัยมีสิทธิเลือกทนายความได้ หากไม่มีทนายความก็ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจติดต่อไปยังโครงการทนายความที่ให้คำปรึกษา และหากไม่สามารถจัดหาได้อีก ก็จัดหาจากบัญชีรายชื่อที่มีความพร้อม และสุดท้ายสามารถใช้วิธีอื่นจนกว่าจะมีทนายความที่ให้คำปรึกษา (Stone, 2002, p. 102)

5) องค์กรที่มีอำนาจพิจารณาให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมาย ได้แก่ ผู้พิพากษาในเขตศาลที่มีอำนาจ โดยหากผู้ต้องหายากจนจะไม่ต้องเสียค่าทนายความ แต่หากมีรายได้เกินกว่าที่กฎหมายกำหนดจะต้องจ่ายค่าทนายความบางส่วนหลังคดีเสร็จสิ้น (Sanders & Young, 2000, p. 493)

สาธารณรัฐสิงคโปร์

1) รัฐธรรมนูญได้บัญญัติสิทธิของผู้ถูกจับกุมในการปรึกษาทนายความ โดยไม่มีกฎหมายเฉพาะในการให้สิทธิแก่ผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องหา โดยต้องได้รับการพิจารณาภายใน 48 ชั่วโมง อีกทั้งยังมีคำพิพากษาเรื่องการใช้สิทธิปรึกษาทนายความต้องคำนึงถึงการปกป้องสาธารณะให้การสอบสวนมีประสิทธิภาพ (Jidapa Pornying & Prateep Thubattanon, 2022, pp. 184-232)

2) ไม่มีการกำหนดข้อยกเว้นของความล่าช้าโดยกว่าผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องหาจะได้มีสิทธิในการพบกับทนายความอาจมีการคุมขังเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ หรือถึง 30 วันหลังการจับกุม (Office of the Attorney General, Institute of Criminal Law, 1997, pp. 209-215)

3) ไม่ได้มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องโดยชัดแจ้งซึ่งสิทธิของผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องสงสัยสำหรับการที่ทนายความจะต้องอยู่ร่วมในระหว่างที่มีการสอบสวน (Worawong Atcharawongchai, 2014,pp. 53-55,57-58)

4) ไม่มีการให้คำปรึกษาทางโทรศัพท์ในสถานีตำรวจ แต่หากประชาชนต้องการความช่วยเหลือทางกฎหมายและมีรายได้ไม่เพียงพอ สามารถดำเนินการติดต่อหน่วยงานต่าง ๆ ที่ให้บริการในคดีอาญาได้ (Jidapa Pornying & Prateep Thubattanon, 2022, pp. 184-232)

5) กระทรวงกฎหมายได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายโดยในช่วงแรกได้มีการระดมทุนก่อน ต่อมารัฐได้ให้เงินสนับสนุนผ่านความร่วมมือกับสมาคมกฎหมายโดยพิจารณาคุณสมบัติด้านขาดทุนทรัพย์และเหตุผลความจำเป็น (Natcha Kittiyakanon, 2022, pp. 1-8, 21-22)

6) แม้ว่าผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องหาจะได้ร้องขอคำปรึกษาจากทนายความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจก่อนสอบปากคำ ก็มักจะได้รับการปฏิเสธ ทั้งนี้ผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องหาจะต้องให้ปากคำจนเสร็จเสียก่อนจึงจะมีโอกาสได้พบและปรึกษากฎหมายกับทนายความ (Ho Hock Lai, 2014, pp. 267-284)

ประเทศไทย

1) ไม่มีการจัดตั้งทนายจำเลยแห่งรัฐในประเทศไทย เนื่องมีปัญหาด้านการจัดการงบประมาณและถูกคัดค้านจากหน่วยงานของรัฐ เช่น สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานศาลยุติธรรม และกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ที่เห็นร่วมกันว่าจะเป็นการจัดตั้งองค์กรที่ซ้ำซ้อนกับกลไกความช่วยเหลืออื่นที่มีอยู่แล้ว และเห็นว่าการเพิ่มค่าตอบแทนทนายความเป็นเรื่องสำคัญกว่า

2) มีกฎหมายในประมวลวิธีพิจารณาความอาญาที่ให้สิทธิผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนในการปรึกษาทนายความสำหรับคดีที่มีโทษจำคุก เจ้าหน้าที่ตำรวจมักจะไม่เคร่งครัดนัก แต่ในคดีที่มีโทษประหารชีวิตและในคดีที่จำเลยอายุต่ำกว่า 18 ปี ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจจะเคร่งครัดในการจัดหาทนายความเข้ารับฟังการสอบสวนให้แก่ผู้ต้องหาโดยต้องได้รับการพิจารณาภายใน 48 ชั่วโมง (Act Promulgation the Criminal Procedure Code B.E. 2477, 1934, p. 598)

3) มีข้อยกเว้นของความล่าช้าไว้ว่า ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนหากทนายความไม่อาจมาพบผู้ต้องหาได้ในเวลาอันสมควร ให้ทำการสอบสวนได้โดยไม่ต้องรอทนายความ (Thanachot Phetcharhan, 2020, pp. 42-50)

4) ไม่มีการให้คำปรึกษากฎหมายทางโทรศัพท์ก่อนการสอบสวนผู้ต้องหา มีแต่การให้บริการนั่งเวรให้คำปรึกษากฎหมายแก่ประชาชนทั่วไปทางโทรศัพท์และไลน์ รวมทั้งการนั่งเวรให้คำปรึกษาที่สถานีตำรวจ และมีตารางเวรทนายความผู้เข้ารับฟังการสอบสวนจากกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

5) สำนักปลัดกระทรวงยุติธรรมได้ให้ทุนอุดหนุนกับสภาทนายความในการจัดทนายความให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน ทั้งนี้ การร้องขอความช่วยเหลือทนายความโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย จะพิจารณาจากความเป็นผู้ยากไร้และไม่ได้รับความเป็นธรรม (Lawyers Act B.E. 2528, 1985, p. 1)

6) ผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องหาในคดีที่มีเพียงอัตราโทษจำคุกนั้น จะมีทนายความหรือไม่ก็ได้ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการให้พนักงานสอบสวนจัดหาให้ ตามที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 (ค.ศ. 2004) โดยมีการออกกฎกระทรวง กำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาในคดีอาญา พ.ศ. 2549 (ค.ศ. 2006) (Suwipa Khunkitti, 2016, pp. 15-16, 38)

ทั้งสามประเทศต่างยอมรับหลักการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาและสิทธิการมีทนายความในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แต่ระดับความเข้มข้นแตกต่างกัน สหราชอาณาจักรมีกฎหมายเฉพาะกำหนดสิทธิและขั้นตอนอย่างเป็นระบบ แม้มีข้อยกเว้นด้านความมั่นคง สาธารณรัฐสิงคโปร์รับรองสิทธิภายใต้รัฐธรรมนูญ แต่จำกัดการใช้สิทธิในทางปฏิบัติเพื่อประสิทธิภาพในการป้องกันสังคมของรัฐ ขณะที่ประเทศไทยให้สิทธิผ่านกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเน้นความยืดหยุ่นและข้อยกเว้นในทางปฏิบัติ

4. พัฒนาการของสิทธิการมีทนายความ

<u>ความเหมือน</u>

สหราชอาณาจักร

1) ปี ค.ศ. 2001 จัดตั้งสำนักงานทนายจำเลยแห่งรัฐมีเงินเดือนประจำ เพื่อเป็นทั้งทนายความในชั้นจับกุมและชั้นสอบสวนจนถึงชั้นพิจารณาคดีในศาล แต่ต่อมามีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายที่สูงมาก จนมีสำนักงานเหลือเพียง 4 แห่งในปัจจุบัน (Dueanrung Hantheerachaikun, 2004, pp. 58-68)

2) ในปี ค.ศ. 1903 เริ่มจัดการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายในคดีอาญาสำหรับผู้มีฐานะยากจน และจ่ายค่าตอบแทนให้ทนายความจากเงินกองทุนสาธารณะ จากเดิมที่เป็นทนายความอาสาที่ปฏิบัติงานอยู่ในศาลโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน ในปี ค.ศ. 1926 มอบโครงการช่วยเหลือทางกฎหมายในคดีอาญาแก่สภาโซลิติเตอร์ (Law Society) และให้เงินอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดินเป็นรายปี และกำหนดค่าทนายความโดยพิจารณาถึงสภาพแห่งคดีและความยากง่ายของงาน (Chawalit Attasat,1996, pp. 59-61)

3) การจัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาในการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายดำเนินงานโดยราชการและเอกชน ในลักษณะของอาสาสมัครซึ่งในปัจจุบันมีเครือข่ายทั่วประเทศ จึงมีปัญหาด้านคุณภาพของคำปรึกษาที่ขาดประสบการณ์ ดังนั้นในปี ค.ศ. 1988 รัฐจึงเข้ามาเสนอแนวทางและปรับปรุงระบบการให้ความช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย โดยพิจารณาจากรายได้และประโยชน์ที่ได้รับ ทั้งนี้ ได้กำหนดให้มีเงินกองทุนสาธารณะเพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายและค่าตอบแทนแก่ทนายความ (Narong Jaihan et al., 1997, p. 29)

4) ปี ค.ศ. 1999 ตั้งข้อกำหนดมาตรฐานคุณภาพเพื่อควบคุมและประเมินคุณภาพการบริการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน และมีการปรับปรุงและพัฒนาระบบยุติธรรมให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (Modernizing Justice) โดยรับประกันคุณภาพให้ต้องมีคุณภาพไม่ต่ำกว่าทนายความเอกชน (Dueanrung Hantheerachaikun, 2004, pp. 58-68)

สาธารณรัฐสิงคโปร์

1) ในปี ค.ศ. 2021 รัฐได้จัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา โดยไม่มีค่าใช้จ่ายหรือจ่ายเพียงบางส่วนผ่านความร่วมมือกับสมาคมกฎหมาย (Tan, 2019, pp. 122-130)

2) ปี ค.ศ. 2022 ได้มีการจัดตั้งสำนักงานทนายจำเลยแห่งรัฐขึ้น ภายใต้กระทรวงกฎหมายเพื่อเพิ่มการเข้าถึงความยุติธรรมสำหรับกลุ่มเปราะบาง

3) ความช่วยเหลือทางกฎหมายอาญาของสภาทนายความ (CLAS) ในตอนแรกนั้น รัฐบาลสิงคโปร์ไม่ได้จัดสรรงบประมาณให้ นอกจากคดีที่มีโทษประหารชีวิตโดยอาศัยการบริจาคจากองค์กรการกุศล ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกฎหมาย มีการระดมทุนมากกว่า 200,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ จากการแข่งขันกอล์ฟการกุศล ต่อมาในปี ค.ศ. 2013 รัฐบาลสิงคโปร์จึงตัดสินใจที่จะเข้ามามีบทบาทร่วมกับ CLAS ผ่านการจัดสรรงบประมาณให้ (Natcha Kittiyakanon, 2022, pp. 1-8, 21-22)

4) ช่วงทศวรรษที่ 1990 มีปัญหาความล่าช้าและค่าใช้จ่ายสูง จึงคัดเลือกประธานศาลฎีกาที่มีประสบการณ์บริหารงานสูงมา “วางแผนอนาคต” โดยมีการนำเทคโนโลยีการพัฒนาที่ทันสมัย (Modernization) และแนวปฏิบัติในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพมาใช้

ประเทศไทย

1) ในปี ค.ศ. 1879 ปรากฏในรัฐธรรมนูญเรื่อง ระบบการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายด้านทนายความ แต่ยังไม่มีการบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องจัดหาทนายความให้แก่บุคคลที่มีฐานะยากจน จนในปี ค.ศ. 1974 ได้มีกฎหมายรับรองสิทธิในการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ที่ด้อยโอกาสในคดีอาญา จนได้รับการถือปฏิบัติและพัฒนามาจนถึงปัจจุบัน (Wut Pitakthanin, 2012, pp. 2-3)

2) ในปี ค.ศ. 1997 รัฐธรรมนูญได้เน้นการเข้าถึงการช่วยเหลือทางกฎหมายครอบคลุมคดีแพ่งด้วย โดยได้กำหนดให้ความช่วยเหลือในคดีอาญาทั้งผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่ได้ถูกคุมขังและที่ถูกคุมขังซึ่งไม่อาจหาทนายความได้ แต่ยังไม่มีกฎหมายลูกออกมารองรับสิทธิการพบทนายความในชั้นสอบสวนด้วย (Aekachai Matsamak et al., 2012, p. 17)

3) ช่วงต้นปี ค.ศ. 1997 มีการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมให้ทันสมัย เช่น การจัดตั้งหน่วยงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นศาล และลดความล่าช้าของการพิจารณาคดี (Phumindr Butrin, 2013, pp. 31-40)

4) เมื่อมีการก่อตั้งสภาทนายความขึ้นตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 (ค.ศ. 1985) มีการกำหนดหน้าที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย เช่น การให้คำปรึกษาหรือแนะนำเกี่ยวกับกฎหมาย การร่างนิติกรรมสัญญา และการจัดหาทนายความให้ตั้งแต่ในชั้นจับกุมดำเนินคดี การสอบสวนและการพิจารณาคดีในศาล ทั้งในคดีแพ่ง คดีอาญา และคดีอื่น ๆ ซึ่งสภาทนายความได้รับเงินอุดหนุนจากทางรัฐบาลรายปี ผู้ร้องขอจะต้องชำระค่าธรรมเนียมศาล ค่าคำร้อง ค่าใบแต่งทนายความ และอื่น ๆ ด้วยตนเอง แต่ไม่ต้องรับผิดชอบในส่วนค่าทนายความหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ของทนายความ (Natcha Kittiyakanon, 2022, pp. 1-8, 21-22)

ความแตกต่าง

สหราชอาณาจักร

1) เริ่มการให้ความช่วยเหลือในการจัดหาทนายความในคดีอาญาให้แก่ผู้ยากไร้ตั้งแต่ ค.ศ. 1483 และได้ขยายสิทธิแก่ผู้มีรายได้น้อยโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย (Egerton, 1948, p. 951)

2) ปี ค.ศ. 1945 ได้ก่อตั้งระบบช่วยเหลือทางกฎหมายขึ้นเป็นครั้งแรก จนขยายสู่ไม่คำนึงถึงฐานะทางการเงิน โดยในปี ค.ศ. 1949 มีการตราพระราชบัญญัติการให้ความช่วยเหลือและคำปรึกษาทางกฎหมาย โดยกำหนดหลักปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการประกันสิทธิของผู้ต้องหาคดีอาญาให้ได้รับคำปรึกษาจากทนายความ ตั้งแต่ชั้นจับกุมจนคดีถึงที่สุด มีทนายความประจำสถานีตำรวจ (Duty Solicitor in Police Station) และมีทนายความประจำศาล (Court-Based Duty Solicitor) มีสถานะรับจ้างปฏิบัติหน้าที่ตามสัญญา ประกอบด้วยโครงการสัญญาจ้างงาน (Contracted Scheme) สัญญาให้บริการครอบคลุมทุกกฎหมาย (All Classes Contract) สัญญาให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังในเรือนจำ (Prison Law Contract) และสัญญาคณะกรรมการตรวจสอบและพิจารณาคดีทางอาญา ค.ศ. 1997 (Criminal Cases Review Commission Contract: CCRC) (Dueanrung Hantheerachaikun, 2004, pp. 58-68)

3) มีการจัดหาทนายความให้คำแนะนำช่วยเหลือทางกฎหมาย 4 รูปแบบ ดังนี้ (1) ทนายความที่รับค่าทนายความจากกองทุนโดยพิจารณารายได้ของผู้ร้องและประโยชน์ควบคู่กัน หากมีฐานะดีต้องจ่ายค่าทนายความเอง (2) ทนายความตามสัญญา โดยรัฐทำสัญญากับทนายความส่วนบุคคลหรือสำนักงานทนายความ (3) ทนายความประจำสถานีตำรวจและนั่งประจำศาล โดยไม่ต้องตรวจสอบฐานะทางเศรษฐกิจ และ (4) ทนายจำเลยแห่งรัฐให้ความช่วยเหลือตั้งแต่ชั้นจับกุมจนถึงชั้นพิจารณาคดีในศาล โดยคัดเลือกจากทนายความอาวุโสที่มีความรู้และประสบการณ์ในคดีอาญามีเงินเดือนประจำ (Thanachot Phetcharhan, 2020, pp. 42-50)

สาธารณรัฐสิงคโปร์

1) สาธารณรัฐสิงคโปร์เป็นประเทศแรกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ให้บริการความช่วยเหลือด้านกฎหมายในคดีแพ่งตั้งแต่ ค.ศ. 1958 แก่ผู้มีรายได้น้อยในลักษณะให้เปล่าหรือมีค่าใช้จ่ายน้อย แต่การช่วยเหลือทางคดีอาญาถูกลบออกไป (Helena Whalen-Bridge, 2017, pp. 329-344)

2) ปี ค.ศ. 1995 มีการจัดตั้งสำนักงานให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมาย (The Legal Aid Bureau: LAB) ภายใต้พระราชบัญญัติความช่วยเหลือทางกฎหมายและคำปรึกษา (Legal Aid and Advice Act, 1995) ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายในแก่ประชาชนผู้มีความสามารถทางการเงินจำกัดสำหรับความผิดที่มีโทษประหารชีวิตโดยได้รับงบประมาณจากรัฐในคดีอาญา ซึ่งทนายความจะได้รับค่าตอบแทนด้วยและโครงการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายของสภาทนายความสำหรับคดีที่ไม่มีโทษประหารชีวิต โดยกำหนดเกณฑ์ความสามารถทางการเงินและเกณฑ์เหตุผลความจำเป็นและฐานความผิดตามกฎหมาย 16 ฉบับ

3) มีการจัดหาทนายความให้คำแนะนำช่วยเหลือทางกฎหมายเพิ่มเติมอีก 4 ช่องทาง ดังนี้ (1) ทนายความหัวหน้าที่เป็นอาสาสมัคร

ผู้เชี่ยวชาญที่ทำงานให้กับสมาคมกฎหมาย Pro Bono SG (2) บันทึกความร่วมมือที่เป็นสัญญากับบริษัทกฎหมายเอกชน 22 บริษัท (3) ทนายความรุ่นเยาว์จากทนายความเอกชน และ (4) ทนายความอาชีพที่ทำงานให้กับสมาคมกฎหมาย (Tan, 2019, p. 122-130)

ประเทศไทย

1) มีหน่วยงานของรัฐที่ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย ดังนี้ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2545 (ค.ศ. 2002) โดยในปี พ.ศ. 2546 (ค.ศ. 2003) ได้จัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย โดยให้คำปรึกษากฎหมายแก่ประชาชนในเรื่องที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน และต่อมาในปี พ.ศ. 2549 (ค.ศ. 2006) ได้เริ่มก่อตั้ง “กองทุนยุติธรรม” เพื่อสนับสนุนประชาชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการดำเนินคดีอาญา เช่น การจ่ายค่าทนายความ ค่าธรรมเนียมศาล และการประกันตัว

สำนักงานอัยการสูงสุดได้เริ่มให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนในคดีอาญาในปี พ.ศ. 2534 (ค.ศ. 1991) โดยได้มีการจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษากฎหมายขึ้นในปี พ.ศ. 2545 (ค.ศ. 2002) โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในคดีแพ่ง และคดีครอบครัว เป็นต้น โดยพนักงานอัยการ นิติกร เจ้าหน้าที่ทนายความอาสาหรือทนายความอาสาอาวุโส

2) ในปีพ.ศ. 2547 (ค.ศ. 2004) ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมหรือคุมขัง ให้มีสิทธิแจ้งให้ญาติหรือบุคคลที่ไว้ใจหรือทนายความทราบถึงการถูกจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรก โดยได้มีการแก้ไขมาตรา 7 ทวิ ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 มาตรา 7/1 (Suwipa Khunkitti, 2016, pp. 15-16, 38)

พัฒนาการของสิทธิในการมีทนายความของทั้งสามประเทศสะท้อนบทบาทของรัฐในการประกันสิทธิในกระบวนการยุติธรรม โดยสหราชอาณาจักรและสาธารณรัฐสิงคโปร์ได้พัฒนาระบบที่รัฐเข้ามารับผิดชอบเชิงโครงสร้างและควบคุมคุณภาพอย่างชัดเจน ขณะที่ประเทศไทยยังอาศัยกลไกความช่วยเหลือแบบกระจายตัวและเชิงอาสา ส่งผลให้การคุ้มครองสิทธิในชั้นก่อนฟ้องยังขาดความต่อเนื่อง จึงมีความจำเป็นที่จะได้รับการสนับสนุนจากรัฐให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนมากขึ้น

5. สภาพปัญหา

<u>ความเหมือน</u>

สหราชอาณาจักร

1) ระบบผูกขาดและการทำงานที่ไร้ประสิทธิภาพจากการแบ่งแยกประเภทของทนายความ นั่นคือ การที่บาริสเตอร์มักจะได้รับข้อมูลในการว่าความในศาลล่าช้าทำให้มีเวลาน้อยในการเตรียมตัว ในการทำเพียงหนึ่งคดีลูกความต้องเสียค่าใช้จ่ายที่สูงมาก เนื่องจากมีทนายความถึง 3 คน คือ โซลิซิเตอร์ ทนายความระดับสูง (King Counsel) และทนายความผู้ช่วย

2) จำนวนโซลิซิเตอร์นั่งเวรให้คำปรึกษาในสถานีตำรวจไม่เพียงพอ แม้ว่าจะมีการสนับสนุนนักศึกษากฎหมายให้เข้ารวมโครงการอาสาสมัครในมหาวิทยาลัยแล้วก็ตาม จึงต้องใช้ตัวแทนที่มิใช่โซลิซิเตอร์ (Non-Solicitor) ให้คำปรึกษาแก่ผู้ถูกควบคุมตัวอยู่ที่สถานีตำรวจ ทำให้ขาดความเชื่อมั่นจากผู้ต้องหา (Krongthip Kamyarat, 2015, pp. 61-72)

3) ทนายความที่ปรึกษากฎหมายจะเข้าไปโต้แย้งเจ้าหน้าที่ตำรวจในกรณีที่ลูกความของตนเองเสียเปรียบเพียงแค่ 10 - 22% ขาดการควบคุมคุณภาพและการขาดการฝึกอบรมที่ชัดเจน รวมทั้งมีการส่งงานไปให้บุคคลที่มีประสบการณ์น้อยที่สุด (Stone, 2002, p.102.)

สาธารณรัฐสิงคโปร์

1) ในช่วงทศวรรษที่ 1990 เกิดปัญหาความล่าช้า ค่าใช้จ่ายสูง วิธีการทำงานที่ล้าสมัย ระบบตุลาการที่มีลักษณะปิดกั้น มุ่งเน้นตนเองและพึงพอใจกับสภาพที่เป็นอยู่ โดยไม่มีการปรับปรุงพัฒนามากนัก ขาดทักษะและการบริหารงานที่เน้นการสั่งการจากบนลงล่าง มียุทธศาสตร์ที่ไม่ชัดเจนและลำดับความสำคัญที่ขัดแย้งกัน ขาดเครื่องมือสมัยใหม่ และการสื่อสารที่ไม่เพียงพอ

2) สาธารณรัฐสิงคโปร์ยังไม่มีกฎระเบียบเรื่องการฝึกหัดด้านกฎหมายของนักศึกษาเอาไว้ จึงเกิดปัญหาการสัมผัสกับการทำงานจริงในวิชาชีพกฎหมาย การทำความเข้าใจสังคมอย่างลึกซึ้ง และการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมให้เห็นคุณค่าของการให้บริการทางกฎหมาย

3) ปัญหาการพัฒนาบุคลากรในวิชาชีพกฎหมายให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงและเทคนิคใหม่ ๆ ในด้านกฎหมายให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและเทคโนโลยีในอนาคตได้

ประเทศไทย

1) ความล่าช้าของกระบวนการยุติธรรมส่งผลต่อผู้ต้องหาและผู้เสียหายทั้งในแง่ของค่าใช้จ่าย ใช้ระยะเวลานานและขั้นตอนซับซ้อน ค่าใช้จ่ายในการว่าจ้างทนายความทำให้ประชาชนโดยเฉพาะผู้ที่มีรายได้น้อยขาดโอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ส่งผลต่อปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน

2) ขาดการปลูกฝังแนวคิด การส่งเสริมการสร้างค่านิยม และภาพลักษณ์ที่ดีในการทำงานอาสาสมัครให้แก่ทนายความ โดยควรเริ่มปลูกฝังตั้งแต่การเป็นนักศึกษาวิชากฎหมายในมหาวิทยาลัย

3) ทนายความอาสา หากขาดประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเพียงพออาจทำให้ประชาชนเสียเปรียบได้

ความแตกต่าง

สหราชอาณาจักร

1) ตามเมืองเล็ก ๆ มีจำนวนทนายความไม่เพียงพอกับการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่จำเลยในคดีอาญา ส่วนตามเมืองใหญ่ ๆ เช่น ลอนดอน แมนเชสเตอร์ นอตทิงแฮม บริสตอล ลีดส์ มีจำนวนทนายความมากกว่าความต้องการ (Dueanrung Hantheerachaikun, 2004, pp. 58-68)

2) ปัญหาวิธีการปฏิบัติตามกระบวนการที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพของวิธีการประมูลเสนอราคาที่จะนำกลับมาใช้ใหม่

3) ปัญหาความเป็นอิสระของทนายจำเลยแห่งรัฐ ทางเลือกของจำเลยที่จะเลือกทนายความของตนเอง ความพอเพียงของงบประมาณในการดำเนินงาน และทนายความจะต้องรับผิดชอบคดีมากเกินไป รวมถึงการเข้าถึงบริการของประชาชนด้วย

4) การปรับลดงบประมาณของรัฐอย่างเข้มงวด ส่งผลกระทบในทางลบต่อคุณภาพของบริการช่วยเหลือทางกฎหมายในคดีอาญาและการเข้าถึงความยุติธรรมอีกด้วย โดยมี

ทนายความนั่งเวรประจำสถานีตำรวจถึง 1,400 แห่ง (Bellamy, 2021, pp. 32-33)

5) เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ทราบวิธีการติดต่อศูนย์ทนายความฝ่ายจำเลย ซึ่งทำให้บางคำขอไม่ได้รับการตอบสนองและผู้ต้องสงสัยมักจะทราบสิทธิเมื่อเริ่มให้ปากคำในการสอบสอนแล้วเท่านั้น และเมื่อรู้ว่าการขอทนายความจะทำให้เกิดความล่าช้าขึ้นจึงปฏิเสธเป็นจำนวนมาก รวมถึงในคดีอาชญากรรมร้ายแรงด้วย (Kemp, 2018, pp. 1-4)

6) จากนโยบายการปรับลดงบประมาณและผลกระทบจากการระบาดของโควิด 19 ระบบยุติธรรมอยู่ในภาวะวิกฤตอย่างหนัก อีกทั้งรัฐบาลไม่ได้เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิการขอคำปรึกษาทางกฎหมายจากทนายความต่อสาธารณะอีกด้วย (Kemp, 2020, p. 2)

สาธารณรัฐสิงคโปร์

1) การชะลอตัวทางเศรษฐกิจมีผลทำให้จำนวนผู้ร้องขอความช่วยเหลือทางกฎหมายเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

2) อุปสรรคด้านภาษามักจะเป็นปัญหาในการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย ภาษาที่ใช้พูดกันบ่อยในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ได้แก่ ภาษาแมนดาริน ฮกเกี้ยน มลายู และทมิฬ (Latham & Watkins, 2015, pp. 582-583)

3) ความเข้มงวดในการทดสอบความสามารถทางการเงินของผู้ขอความช่วยเหลือทางกฎหมายไม่สะท้อนถึงค่าครองชีพและระดับเงินเดือนในปัจจุบัน

4) ผู้ขอรับความช่วยเหลือทางกฎหมายมีพฤติกรรมไม่ซื่อสัตย์ หรืออาจกล่าวเท็จหรือมูลค่าที่เรียกร้องความเสียหายมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายในกระบวนการที่สูงกว่ามาก แม้จะเป็นคดีง่าย ๆ ในศาลชั้นต้นก็อาจมีค่าทนายถึง 10,000 ดอลลาร์สิงคโปร์

ประเทศไทย

1) ปัญหาด้านความต่อเนื่องของคดีในชั้นศาลที่เป็นผลเสียในการต่อสู้คดีที่ต้องอาศัยข้อเท็จจริงจากชั้นสอบสวน เนื่องจากทนายความเป็นคนละคนกัน (Santiphong Kumansing, 2020, pp. 81-82, 231)

2) ทนายความอาสาประจำสถานีตำรวจและทนายความอาสาชั้นสอบสวนมีค่าตอบแทนให้แต่ก็จำนวนไม่มากนักเมื่อเทียบกับค่าครองชีพที่สูงขึ้นและสภาพเงินเฟ้อ จึงไม่เป็นสิ่งจูงใจในการทำงาน การเบิกจ่ายใช้เวลานาน 2 เดือน (Anusorn Promdee, 2019, pp. 1146-1148)

3) ประชาชนมีความสับสนในเรื่องของการขอความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายและยังขาดในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนทั่วไปได้ทราบ (Sa-ard Hommanee, 2016, p. 4)

4) ประชาชนทั่วไปมักจะเข้าใจผิดว่าจะสามารถขอบริการจากทนายความอาสาจนถึงการยื่นฟ้องคดีในศาล โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย จึงมักจะได้ยินคำพูดที่ว่าทนายความอาสาไม่ฟรีจริง

5) ไม่มีหน่วยงานทำวิจัย ศึกษาปัญหาและติดตามประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความอาสาโดยตรง

6) ข้อจำกัดในด้านงบประมาณของสภาทนายที่มีอยู่ในปัจจุบัน จนในปี พ.ศ. 2567 (ค.ศ. 2024) ได้เพิ่มอัตราทนายความอาสาประจำสถานีตำรวจรวมแล้ว 303 แห่ง แต่จากความผันผวนทางการเมืองจึงทำให้ยังไม่ได้รับเงินอุดหนุนเพิ่มขึ้น

7) ปัญหาระยะทางและความกะทันหันของคดีอาญา จึงเป็นช่องว่างและอุปสรรคในการขอใช้สิทธิขอทนายความในชั้นสอบสวนของผู้ต้องหา (Nattarat Jommanee, 2015, p. 4)

8) ปัญหาเรื่องทนายอาสาประจำสถานีตำรวจไม่สามารถที่จะรับทำคดีได้เอง ทั้งนี้ประชาชนสามารถร้องขอต่อสภาทนายความเพื่อให้พิจารณาว่าจะรับทำคดีให้หรือไม่ ทนายอาสามีไม่เพียงพอเนื่องจากคดีในปัจจุบันเพิ่มจำนวนขึ้น (Kanjanittitra Harirak, 2017, pp. 28-32, 76-81, 85-86)

9) หน่วยงานยุติธรรมของไทยยังทำงานอย่างเป็นเอกเทศ ทำงานเป็นระบบปิด ไม่มีการตรวจสอบถ่วงดุลจากภายนอก จึงเอื้อให้เกิดการทุจริตหรือถูกแทรกแซงได้ง่าย

สภาพปัญหาของทั้งสามประเทศสะท้อนข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของระบบช่วยเหลือทางกฎหมาย ทั้งความล่าช้า ค่าใช้จ่ายสูง การขาดบุคลากรที่มีคุณภาพและเพียงพอ โดยสหราชอาณาจักรและสาธารณรัฐสิงคโปร์มีระบบที่รัฐเข้ามากำกับมากกว่า โดยทั้งสามประเทศยังต้องเผชิญข้อจำกัดด้านงบประมาณ ประสิทธิภาพของบุคลากร การเข้าถึงบริการอย่างเท่าเทียม ขณะที่ประเทศไทยมีปัญหาความไม่ต่อเนื่องของการคุ้มครองสิทธิ และการพึ่งพาระบบอาสาสมัคร

6. พัฒนาการและเสริมสร้างประสิทธิภาพ

<u>ความเหมือน</u>

สหราชอาณาจักร

1) การจัดตั้งกองทุนในการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายในด้านทนายความ รายได้ส่วนหนึ่งของกองทุนมาจากผู้ร้องขอความช่วยเหลือที่พอมีรายได้บ้างตามอัตราที่กฎหมายกำหนด และจะต้องมีกระบวนการตรวจสอบ ผลการดำเนินการของคณะกรรมการให้บริการทางกฎหมายในการใช้งบประมาณที่มีคุณภาพและคุ้มค่า

2) จัดการฝึกอบรมทนายความที่เข้ามาให้บริการ โดยเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวกับสวัสดิภาพของประชาชน หรือสวัสดิการสังคม และกำหนดแนวทางการปฏิบัติในการให้ความช่วยเหลือ (Code of Conduct) เช่น การป้องกันมิให้ทนายจำเลยแห่งรัฐบังคับให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยรับสารภาพ และมีหลักเกณฑ์ที่จะไม่ทำให้ทนายความรับผิดชอบคดีมากเกินไป

3) ทำการเปิดสำนักงานทนายจำเลยแห่งรัฐ (Public Defender Office) หรืออาจเสนอเปลี่ยนแปลงเพิ่มอัตราค่าตอบแทนให้แก่ทนายความตามสัญญาการว่าจ้างในอัตราใหม่ที่สูงกว่าเดิม เพื่อเป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความตามเมืองเล็ก ๆ หรือการแก้ไขปัญหาด้วยการให้สำนักงานกฎหมายของเอกชนทำการยื่นประมูลเสนอราคาแข่งขันกันเข้าทำสัญญา

สาธารณรัฐสิงคโปร์

1) การระดมทุนช่วยเหลือผ่านทางสถาบันวิชาการด้านกฎหมาย “Academy of Law” โดยได้ดำเนินการระดมทุนด้วยวิธีต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนโครงการช่วยเหลือทางกฎหมายและโครงการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมกฎหมายและความยุติธรรม

2) การจัดการด้านการฝึกอบรมด้านกฎหมายที่จำเป็นในวิชาชีพกฎหมาย โดยมีการบังคับใช้การให้การศึกษากฎหมายแก่บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

3) การจัดโครงการฝึกหัดให้กับนักเรียนกฎหมายภายใต้การดูแลของทนายความอาชีพเรียกว่าโปรแกรมเสริมสำหรับนักศึกษา (Student Attachment Program) (Helena Whalen-Bridge, 2017, pp. 329-344)

4) การจัดตั้งสำนักงานทนายจำเลยแห่งรัฐขึ้นในปี ค.ศ. 2022 โดยให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้สมัครที่ขาดทุนทรัพย์และเหตุผลความจำเป็น แต่ว่าไม่ได้ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องสงสัยในสถานีตำรวจ (Waleed Haider Malik, 2007, pp. xvii, xxi, xxiii, 42-46)

ประเทศไทย

1) รัฐควรจัดงบประมาณในการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายให้เพียงพอแก่ประชาชนให้กับทางสภาทนายความ อันถือเป็นประเด็นที่สำคัญในแง่ของการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรม (Access to Justice)

2) ควรสนับสนุนให้สภาทนายความจัดให้มีการอบรมกฎหมายต่าง ๆ ที่มีการแก้ไขและที่ประกาศออกมาใหม่ให้กับทนายความอาสาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการจัดตั้งโครงการให้ทุนการศึกษาเต็มจำนวนหรือบางส่วนจากหน่วยงานของรัฐเพื่อช่วยเหลือและเพิ่มพูนความรู้เพิ่มเติมให้แก่นักศึกษากฎหมายและทนายความ

3) ควรปลูกฝังแนวคิดและส่งเสริมการสร้างค่านิยม ภาพลักษณ์ และตระหนักถึงความสำคัญในการให้บริการสังคมให้แก่นักศึกษากฎหมายในมหาวิทยาลัยทั่วประเทศ

4) การจัดตั้งระบบทนายความจำเลยแห่งรัฐที่มีความทัดเทียมกับระบบอัยการและประสิทธิภาพในการช่วยเหลือทางกฎหมายและต่อเนื่องตั้งแต่ชั้นสอบสวนจนถึงชั้นศาล

ความแตกต่าง

สหราชอาณาจักร

1) สำนักงานกฎหมายขนาดเล็กก็มีโอกาสชนะการประมูลเข้าทำสัญญากับรัฐได้เช่นกัน เพราะค่าใช้จ่ายในเรื่องการบริหารจัดการภายในสำนักงานต่ำกว่า และสามารถเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารจัดการได้ง่ายกว่าสำนักงานกฎหมายที่มีขนาดใหญ่ (Dueanrung Hantheerachaikun, 2004, pp. 58-68)

2) จัดทำคู่มือแนะนำสำหรับทนายความผู้ให้คำปรึกษาทางกฎหมายแก่ผู้ต้องสงสัยและผู้ถูกควบคุมตัวในสถานีตำรวจ เพื่อให้มั่นใจว่าผู้ต้องสงสัยและผู้ถูกควบคุมตัวมีความเข้าใจในสิทธิของตนและได้รับการปฏิบัติอย่างยุติธรรมภายใต้กฎหมาย และควรจัดอบรมถึงข้อกำหนดของสถานีตำรวจที่ทนายความควรทราบ (Blackstock, 2010, pp. 1-10)

3) โครงการทนายความนั่งเวรในสถานีตำรวจได้ดำเนินการมาเป็นเวลา 38 ปี จึงเกิดการพัฒนาความสัมพันธ์และเรียนรู้ที่จะไว้วางใจกันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจ จึงมักจะได้รับข้อมูลมากกว่าผู้ต้องสงสัย ซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ผู้ต้องสงสัยขอปรึกษาทนายความ อีกทั้งควรให้ทนายความมีบทบาทครอบคลุมถึงการตรวจสอบพยานหลักฐานและการให้ข้อเสนอแนะอันเป็นการช่วยคัดกรองคดีที่อ่อนและไม่มีเหตุผลตั้งแต่ต้น (Hodgson, 2015, pp. 4-5)

4) ให้มีความร่วมมือกับหน่วยงานตำรวจในการพัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับใช้ในการสัมภาษณ์โดยสมัครใจ ซึ่งจะให้คำแนะนำแก่เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการสัมภาษณ์และให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิทางกฎหมายของผู้ต้องสงสัย โดยสามารถค้นหารายชื่อทนายความได้ (Kemp, 2020, p. 2)

5) การพัฒนาทรัพยากรดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการป้องกันทางกฎหมาย และการพัฒนาระบบวิดีโอเชิงโต้ตอบที่เป็นสื่อกลางในการรายงานประสบการณ์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างเป็นความลับ (Kemp, 2018, pp. 1-4)

สาธารณรัฐสิงคโปร์

1) คัดเลือกประธานศาลฎีกาที่มีประสบการณ์บริหารระดับสูงทั้งในภาครัฐและเอกชนเข้ามาดำเนินการสร้างหน่วยงานที่สามารถวิเคราะห์ปัญหาและความสามารถของศาลอย่างเป็นระบบ รวมทั้งการตรวจสอบข้อจำกัดทั้งหลายที่เกิดขึ้นควบคู่ไปกับการนำประสบการณ์จากต่างประเทศในปัญหาที่คล้ายกันมาใช้

2) จัดตั้งหน่วยงานที่ชื่อว่าฝ่ายบริการสาธารณะ (Public Affairs Section) และเพิ่มฝ่ายบริการลูกค้า (Customer Service Section) เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในด้านทรัพยากรมนุษย์ การบริหารงบประมาณและการเงิน และหน่วยงานบริการล่าม มีการจัดตั้งหน่วยวิจัยและสถิติขึ้นเพื่อติดตามประเมินผลและรายงานผลอีกด้วย (Waleed Haider Malik, 2007, pp. xvii, xxi, xxiii, 42-46)

3) การลดเกณฑ์ความเข้มงวดของการทดสอบความสามารถทางการเงินในการขอความช่วยเหลือทางกฎหมาย เพื่อให้คนสิงคโปร์ที่มีรายได้ต่ำสามารถได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายมากขึ้น

4) กรณีที่ผู้ขอรับความช่วยเหลือทางกฎหมายมีพฤติกรรมไม่ซื่อสัตย์หรืออาจกล่าวเท็จ หรือในกรณีที่มูลค่าที่เรียกร้องน้อยเกินกว่าค่าดำเนินการทางกฎหมาย ก็นำการทดสอบเหตุผลและความจำเป็นของการเป็นคู่ความในคดี (Merit Test) ควบคู่กับการทดสอบความสามารถด้านรายได้ (Means Test) มาใช้

ประเทศไทย

1) ควรปรับอัตราค่าตอบแทนให้แก่ทนายความเพิ่มขึ้นทุก 5 ปี ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจ และควรมีสวัสดิการเพิ่มเติม เช่น ค่าอาหารกลางวัน การจัดทำประกันภัย มีประกาศกิตติคุณ ลดหย่อนภาษีบุคคลธรรมดา (Kanjanittitra Harirak, 2017, pp. 28-32, 76-81, 85-86)

2) กำหนดให้หน่วยงานช่วยเหลือทางกฎหมายมีหน้าที่เพิ่มเติมในการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายสู่สาธารณะผ่านช่องทางที่เหมาะสม เช่น การแจกจ่ายผ่านสื่อ ประกาศบริการ สาธารณะ และอินเตอร์เน็ต (United Nations Office on Drugs and Crime, p. 102)

3) รัฐควรพิจารณาขยายบริการในคดีแพ่งที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นที่ส่งผลกระทบโดยตรงกับประชาชน เช่น การหย่าร้าง การปกครองบุตร หรือการแบ่งมรดก หนี้สิน ที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัย ความรุนแรงในครอบครัว (Santiphong Kumansing, 2021, p. 221)

4) สนับสนุนให้มีการตั้งหน่วยงานทำวิจัยขึ้นในสภาทนายความเพื่อศึกษาปัญหาและติดตามประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่โดยตรง เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5) ควรแก้ไขแนวนโยบายการห้ามไม่ให้ทนายความอาสาประจำสถานีตำรวจเข้าเป็นทนายความในชั้นสอบสวน เพราะสามารถทำหน้าที่ได้ทันทีท่วงทีเมื่อมีความต้องการกะทันหันเกิดขึ้น

6) ควรกำหนดให้ทนายความอาสาในชั้นสอบสวนสามารถรับทำคดีต่อเนื่องไปถึงชั้นศาลได้ โดยกำหนดเกณฑ์ความสามารถด้านรายได้ (means test) และเกณฑ์ความจำเป็น (merits test)

7) ควรมุ่งส่งเสริมความเข้าใจและแนวคิดในการวางรากฐานระบบความเป็นกลางของพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการจากเดิมที่มีลักษณะตั้งตัวเป็นปฏิปักษ์ของผู้ต้องหา ให้เป็นผู้อำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชนทุกฝ่าย (Cheep Chulamon, 2013, p. 17)

ทั้งสามประเทศมีแนวทางพัฒนาการและเสริมสร้างประสิทธิภาพเพื่อแก้ไขปัญหาในการฝึกอบรมทนายความ โดยสหราชอาณาจักรและสาธารณรัฐสิงคโปร์ได้จัดตั้งสำนักงานทนายจำเลยแห่งรัฐ เพื่อเพิ่มคุณภาพการให้บริการต่อเนื่องตั้งแต่ชั้นสอบสวนจนถึงชั้นพิจารณาคดีในศาล และมีเกณฑ์การคัดกรองคุณสมบัติผู้รับความช่วยเหลือที่ชัดเจน ส่วนประเทศไทยยังพึ่งพาระบบอาสาสมัครและความยืดหยุ่นเชิงโครงสร้างทางสังคมมากกว่ากฎหมายเฉพาะด้านหรือสถาบันถาวร ซึ่งสะท้อนมุมมองนโยบายของรัฐ ข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา และความเข้าใจสิทธิของประชาชน

■ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

■ บทสรุป

จากการศึกษาเปรียบเทียบพบว่าสหราชอาณาจักรและประเทศไทยได้เคยยึดหลักความชอบด้วยกระบวนการยุติธรรมเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แต่ต่อมาแนวทางได้เน้นไปที่การปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลัก ส่วนในสาธารณรัฐสิงคโปร์มุ่งเน้นการควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมอย่างเข้มงวด แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายตามมาตรฐานสากลในการจัดทนายความในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิตหรือคดีเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี แต่ยังมีปัญหาเนื่องจากพนักงานสอบสวนไม่จำต้องแจ้งสิทธิการมีทนายความในคดีที่มีโทษจำคุก ทำให้ผู้ต้องหาอาจไม่ได้รับรู้หรือเข้าใจสิทธิของตน ในประเทศไทยมีหลายหน่วยงานช่วยเหลือทางกฎหมาย เช่น กองทุนยุติธรรม กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ สภาทนายความ สำนักงานอัยการสูงสุด และสมาคมทนายความ รวมถึงทนายความขอแรงในชั้นศาลตามหลักการของสหประชาชาติ แต่ยังเผชิญข้อจำกัดเรื่องการขาดกฎหมายเฉพาะกลไกประสานงานที่เป็นเอกภาพ และการสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง การให้บริการในพื้นที่ห่างไกล ความเร่งด่วนของคดี และจำนวนบุคลากรที่ไม่เพียงพอ ดังนั้น การพัฒนาระบบทนายความอาสาในประเทศไทยจำเป็นต้องคำนึงถึงกฎหมาย การจัดตั้งองค์กรและคณะกรรมการที่เชี่ยวชาญ การสร้างมาตรฐานและแนวปฏิบัติ การบริหารทรัพยากร รวมทั้งการสร้างวัฒนธรรมทางกฎหมายที่คำนึงถึงสิทธิของประชาชนเพื่อให้การช่วยเหลือทางกฎหมายมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

■ ข้อเสนอแนะ

สามารถสรุปข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาระบบทนายความอาสาในประเทศไทย

ให้มีประสิทธิภาพ ยั่งยืน และการเข้าถึงสิทธิของประชาชนได้อย่างเท่าเทียม เสริมสร้างหลักนิติธรรม และความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ ดังนี้

1. ด้านกฎหมาย ควรพัฒนาระบบด้วยการตรากฎหมายเฉพาะว่าด้วยการช่วยเหลือทางกฎหมาย เพื่อกำหนดหน่วยงานและคณะกรรมการที่รับผิดชอบโดยตรง วางกรอบบทบาท หน้าที่ และมาตรฐานการปฏิบัติงานของทนายความอย่างชัดเจน เพื่อรับรองสิทธิของผู้ต้องสงสัยในการเข้าถึงคำปรึกษาทางกฎหมายชั้นก่อนฟ้องอย่างเป็นระบบและมีผลในทางปฏิบัติ

2. ด้านองค์กรและคณะกรรมการ ควรพัฒนาทางสถาบันโดยจัดตั้งองค์กรทนายความจำเลยแห่งรัฐ (Public Defender Organization) และหน่วยงานกลาง เช่น คณะกรรมการให้บริการกฎหมาย (Legal Aid Agency) เพื่อกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติและจรรยาบรรณในการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย อีกทั้งควรเพิ่มรูปแบบการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย เช่น การทำสัญญากับสำนักงานกฎหมายเอกชน

3. ด้านความร่วมมือ ส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรช่วยเหลือทางกฎหมาย การทำงานร่วมกันระหว่างทนายความ นักสังคมสงเคราะห์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การช่วยเหลือทางกฎหมายมีความครอบคลุม ทั้งด้านกฎหมายและด้านสังคม

4. ด้านการศึกษาและวิจัย จัดตั้งศูนย์วิจัยและบริการทางกฎหมายระดับชาติ ส่งเสริมคลินิกกฎหมายในสถาบันการศึกษา และจัดโครงการฝึกอบรมนักศึกษากฎหมายภายใต้การกำกับของทนายความอาชีพ เพื่อเชื่อมโยงตั้งแต่การศึกษากฎหมาย การพัฒนาบุคลากรไปจนถึงการจัดการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายโดยทนายความชั้นก่อนฟ้องในคดีอาญา

5. ด้านมาตรฐานและแนวปฏิบัติ ควรนำบทเรียนจากสหราชอาณาจักรและสาธารณรัฐสิงคโปร์มาปรับใช้ในการควบคุมคุณภาพ การฝึกอบรม และการกำกับวิชาชีพทนายความอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เช่น การจัดทำคู่มือการนำเทคโนโลยีมาใช้

6. ด้านการบริหารจัดการและพัฒนาองค์กร สนับสนุนให้มีองค์กร เช่น สมาคม มูลนิธิ สภาวิชาชีพเฉพาะด้านการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย เพื่อวิเคราะห์และวางแผนพัฒนาระบบ จัดอบรมอย่างต่อเนื่อง จัดประชุมประจำปี และเผยแพร่ข้อมูลหรือวารสารเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของการช่วยเหลือทางกฎหมาย

7. ด้านงบประมาณและแหล่งทุน รัฐจำเป็นต้องจัดสรรงบประมาณด้านความช่วยเหลือทางกฎหมายให้เพียงพอและยั่งยืน เพื่อแก้ปัญหาความไม่ต่อเนื่องของการคุ้มครองสิทธิ รวมทั้งจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือทางกฎหมายแห่งชาติเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนที่มั่นคง โปร่งใส และลดผลกระทบจากการเมือง พร้อมใช้เกณฑ์การทดสอบความจำเป็นและรายได้ของผู้ร้องขอ (Merit Test และ Means Test)

บรรณานุกรม

Act Promulgating the Criminal Procedure Code B.E. 2477 (1934). (1935, June 10). *Royal Thai Government gazette.* No. 52. p. 598.

Aekachai Matsamak, Decha Wethayayonget, Jiraporn Kulchon, Jirasak Singthongsai, Jirat Buachuen, Jaruwan Hongto, Kawalee Thongpoi, Komsan Sawatpanit, Nattaphatsorn Supasit, Panuwat Ratchataphaisit, Sanchai Dutdamkoeng, Sit Prungkiat, Suwanna Theerawongkanjana, Thammanun Yodkul, Thanakorn Saensupha, Yupin Makrudin. (2012). *The defendant's right to receive state-provided legal aid: A study of Court-Appointed lawyers under Section 173 of the Criminal Procedure Code.* Judicial Training Institute.

Anusorn Promdee. (2019). *Problems of remuneration for court-appointed lawyers.* [Master's thesis in Law]. Suan Sunandha Rajabhat University. Presented at the 2nd National Research Conference on Humanities and Social Sciences.

Bellamy, C. (2021). *Independent review of criminal legal aid.* UK Ministry of Justice.

Blackstock, J. (2010). *Giving legal advice at police stations: Practical pointers.* John Scott, Solicitor Advocate.

Brooke, H. (2017). *The history of legal aid 1945-2010.* The Bach Commission.

Chawalit Attasat. (1996). Court-appointed lawyers and honorarium. *Lawyers Council Journal, 5*(22), 59-61.

Cheep Chulamon. (2013). *Human rights in the criminal justice process: The right of suspects and defendants to receive state-provided legal aid.* Individual report for the Rule of Law for Democracy Executive Training Program, Class 1, Constitution College, Office of the Constitutional Court.

Chiraniti Hawanon. (2008). *Legal profession principles: LW438* (8th ed.). Ramkhamhaeng University Press.

Dueanrung Hantheerachaikun. (2004). *The system for appointing defense counsel for criminal defendants.* [Master's thesis, Faculty of Law]. Dhurakij Pundit University.

Egerton, R. (1948). Legal Aid in England. *Canadian Bar Review, 26*(6), 950-951.

Helena Whalen-Bridge. (2017). Student Pro bono and The NUS faculty of law. *Singapore Journal of Legal Studies*, 329-344.

Hodgson, J. (2015). *The role of lawyers during police detention and questioning: A Comparative Study.* University of Warwick School of Law.

Ho Hock Lai. (2014). Recent (Non-) Development in an Arrested Person's Right to Counsel. *Singapore Journal of Legal Studies,* 267-284.

Jidapa Pornying & Prateep Thubattanon. (2022). *Introduction to criminal justice systems in ASEAN countries.* Krungsiam Publishing.

Kanjanittitra Harirak. (2017). *Volunteer lawyers and career advancement.* [Independent study, Master of Political Science]. Thammasat University.

Kemp, V. (2018). *Effective Police Station Legal Advice-Country Report2: England and Wales.* School of Law, University of Nottingham.

Kemp, V. (2020). *Written evidence to Parliament.* House of Commons Justice Committee, UK Parliament.

Krongthip Kamyarat. (2015). *The right to legal assistance in criminal cases: A study of the problems of court-appointed lawyers and the implementation of a public defender system.* [Master's thesis]. Siam University.

Kundasut Arunsuda. (2020). *Supreme Court rulings on unlawful investigations.* [Master's thesis, Faculty of Law]. Thammasat University.

Latham & Watkins LLP. (2015). *Pro bono practices and opportunities in Singapore.* Law Firm Report, Latham & Watkins LLP for the Pro Bono Institute.

Lawyers Act B.E.2528 (1985). (1985, September 10). *Royal Thai Government gazette.* No.102 Chapter 129 Gor. p.1.

Ministry of Law, Singapore. (2022, April 4). Annex A - *Ministerial statement on the establishment of a Public Defender's Office by Mr. K. Shanmugam, Minister for Home Affairs and Minister for Law.* https://www.mlaw.gov.sg/news/parliamentary-speeches/2022-04-04-ministerial-statement- on-the-establishment-of-a-public-defenders-office-by-mr-k-shanmugam-minister-for-home-affairs-and-minister-for-law

Namtae Meeboonsang. (2023). *Comparative criminal justice process.* Winyuchon, Duantula Press.

Narong Jaiharn, Khanueng Lueachai, Kittipong Kittayarak, Natthee Chitsawang, Prathan Wattanavanich, Sern Punnahitanon, Surasak Likhitsuwatthanakun, Thammachai Saengsayo. (1997). *A Research Project on the Rights of Suspects, Defendants, and Convicted Persons in Criminal Cases.* Submitted to the Law Development Fund, Office of the Council of State, Office of the Prime Minister.

Natcha Kittiyakanon. (2022). *Legal aid: A study on improving the quality of appointed defense lawyers in Thailand.* [Independent study for Master of Laws in Criminal Law]. Thammasat University.

Nattarat Jommanee. (2015). *Problems in appointing lawyers for suspects or defendants in criminal cases.* [Master's thesis, Faculty of Law]. Kasem Bundit University.

Office of the Attorney General, Institute of Criminal Law. (1997). *Encyclopedia of International Justice Processes.* Office of the Attorney General.

Peter Hungerford-Welch. (1998). *Criminal Litigation and Sentencing* (4th ed.). Cavendish Publishing Limited.

Phumindr Butrin. (2013). *Reforming Thailand's justice system.* Office of the National Reform Council (ONRC).

Qulrk, H. (2013). Twenty years on, the right of silence and legal advice: the spiraling costs of an unfair exchange. *Northern ireland Legal Quarterly, 64*(4), 481-483.

Sa-ard Hommanee. (2016). Problems of legal aid provided by court-appointed lawyers. *Sripatum Chonburi Academic Journal, 12*(6), 4.

Sahas Paiphak. (2016). *Legal issues concerning the improvement of efficiency in Thailand's court-appointed lawyer system for criminal cases.* Research funded by North Bangkok University.

Sanders, A. & Young, R. (2000). *Criminal Justice* (2nd ed.). London.

Santipong Kumansing. (2020). *A model law on public defenders for the protection of the right of access to justice in criminal cases.* [Doctor of Laws thesis, Faculty of Law]. Sripatum University.

Santiphong Kumansing. (2021). Public lawyers and the protection of access to justice in civil cases. *Journal of Social Sciences for Local Development, Mahasarakham Rajabhat University, 5*(4), 220-226.

Stone, R. (2002). *Textbook on Civil Liberties and Human Rights* (4th ed.). Oxford.

Sukhothai Thammathirat University. (2022). *Advanced comparative justice administration* (6th ed.). Coursebook, Units 1-5, Graduate Program in Law. Sukhothai Thammathirat University Press.

Suwipa Khunkitti. (2016). *A study to develop a conceptual framework for improving the court-appointed lawyer system through the establishment of an organization.* Office of Justice Affairs.

Tan, K. B. EUGENE. (2019). *ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights (AICHR) Thematic Study on Legal Aid.* Singapore Management University. Institutional Knowledge at Singapore Management University, Research Collection Yong Pung How School of Law.

Terrill, R. J. (2024). *World Criminal Justice Systems: A Comparative Survey* (10th ed.). Routledge Publishing.

Thanachot Phetcharhan. (2020). *Problems and obstacles regarding appointed lawyers during the arrest stage by police officers under Section 7/1 of the Criminal Procedure Code: A case study in Chiang Rai Province.* [Independent study submitted for Master of Laws]. University of Phayao.

Uthis Suphap. (2023). Development concerning the duties of court-appointed defense lawyers in criminal cases. *Thammasat Law Journal, 52*(4), 42-43.

Waleed Haider Malik. (2007). *Judiciary-Led Reforms in Singapore Framework, Strategies, and Lessons.* The International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank.

Worawong Atcharawongchai. (2014). The legal system of the Republic of Singapore. *Dulapaha Journal 61*(2), 37-65.

Wut Pitakthanin. (2012). *Problems of the Appointed lawyer system in criminal cases: A case study of Ratchaburi Provincial Court.* Executive Judge Training Program, Class 10. Judicial Training Institute.

ขั้นตอนการส่งบทความ (Submission)

ขั้นตอนที่ 1 : การเข้าสู่ระบบวารสาร

1. เข้าสู่หน้าเว็บไซต์วารสารกระบวนการยุติธรรม URL : https://www.tci-thaijo.org/index.php/JTJS/

2. สมัครสมาชิก (Register) กรณีที่ยังไม่เคยเป็นสมาชิกของวารสารกระบวนการยุติธรรม ให้คลิกที่ปุ่ม **"ลงทะเบียน"** และสร้างข้อมูลส่วนตัว เช่น ชื่อผู้ใช้, Email, รหัสผ่าน รายละเอียดต่าง ๆ ที่แสดงในระบบ และยืนยันตัวตนผ่าน Link ที่ระบบส่งไปยัง Email ของท่าน

3. กรณีที่เป็นสมาชิกของวารสารกระบวนการยุติธรรมอยู่แล้ว ให้พิมพ์ ชื่อผู้ใช้ และรหัสผ่าน จากนั้นคลิกที่ปุ่ม เข้าสู่ระบบ

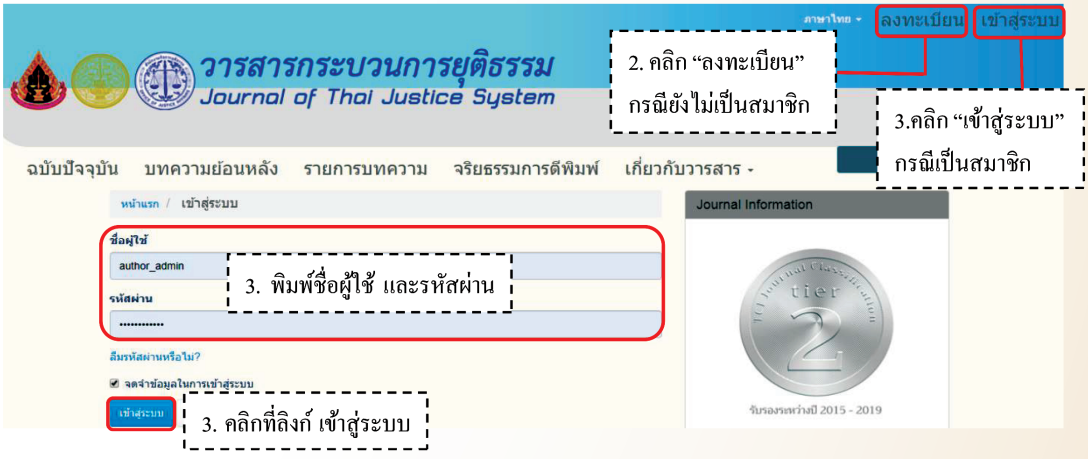

ขั้นตอนที่ 2 : เข้าหน้า Dashboard

เมื่อเข้าสู่ระบบแล้วชื่อผู้ใช้จะแสดงที่มุมบนด้านขวาของเว็บไซต์ผู้ส่งบทความ คลิกที่ชื่อผู้ใช้ และคลิก แดชบอร์ด

ขั้นตอนที่ 3 : เข้าสู่กระบวนการส่งบทความ (Submission)

ระบบจะนำเข้าสู่หน้าของผู้เขียนบทความ/ผู้แต่ง (Author) คลิกที่ปุ่ม ส่งบทความใหม่

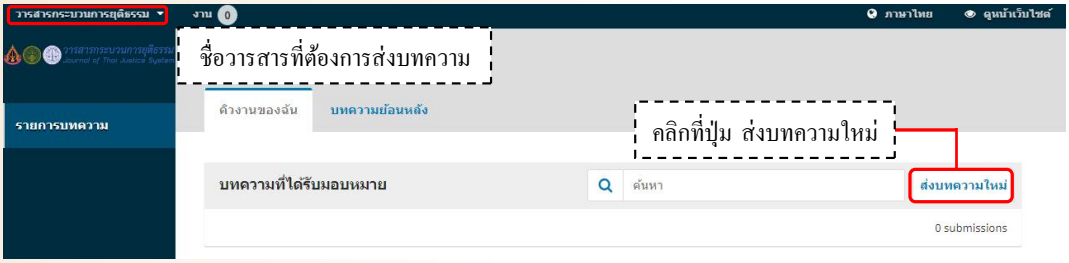

จากนั้นดำเนินการตามกระบวนการส่งบทความ 5 ขั้นตอน ดังนี้

Step 1 : เริ่มต้น

1.1 ภาษาของบทความที่จะส่งตีพิมพ์ เช่น ภาษาไทย หรือ ภาษาอังกฤษ เป็นต้น

1.2 ประเภทของบทความ เช่น บทความวิจัย (Research Articles) บทความวิชาการ (Academic Articles) เป็นต้น

1.3 ผู้เขียนบทความ/ผู้แต่ง (Author) จะต้องอ่านข้อกำหนดในการส่งบทความ และคลิกยอมรับทุกข้อกำหนด เพื่อยืนยันว่าท่านทำตามเงื่อนไขที่วารสารกระบวนการยุติธรรมกำหนด

1.4 หากผู้แต่ง (Author) ต้องการส่งข้อความถึงบรรณาธิการ (Editor) ให้กรอกข้อความในกล่องข้อความ ถึงบรรณาธิการ โดยข้อความที่ส่งถึงบรรณาธิการจะไม่ถูกเผยแพร่และใช้ในวัตถุประสงค์อื่นนอกเหนือจากการตีพิมพ์บทความในวารสารกระบวนการยุติธรรม

1.5 คลิกที่ปุ่ม บันทึกและดำเนินการต่อ เพื่อไปยังกระบวนการถัดไป

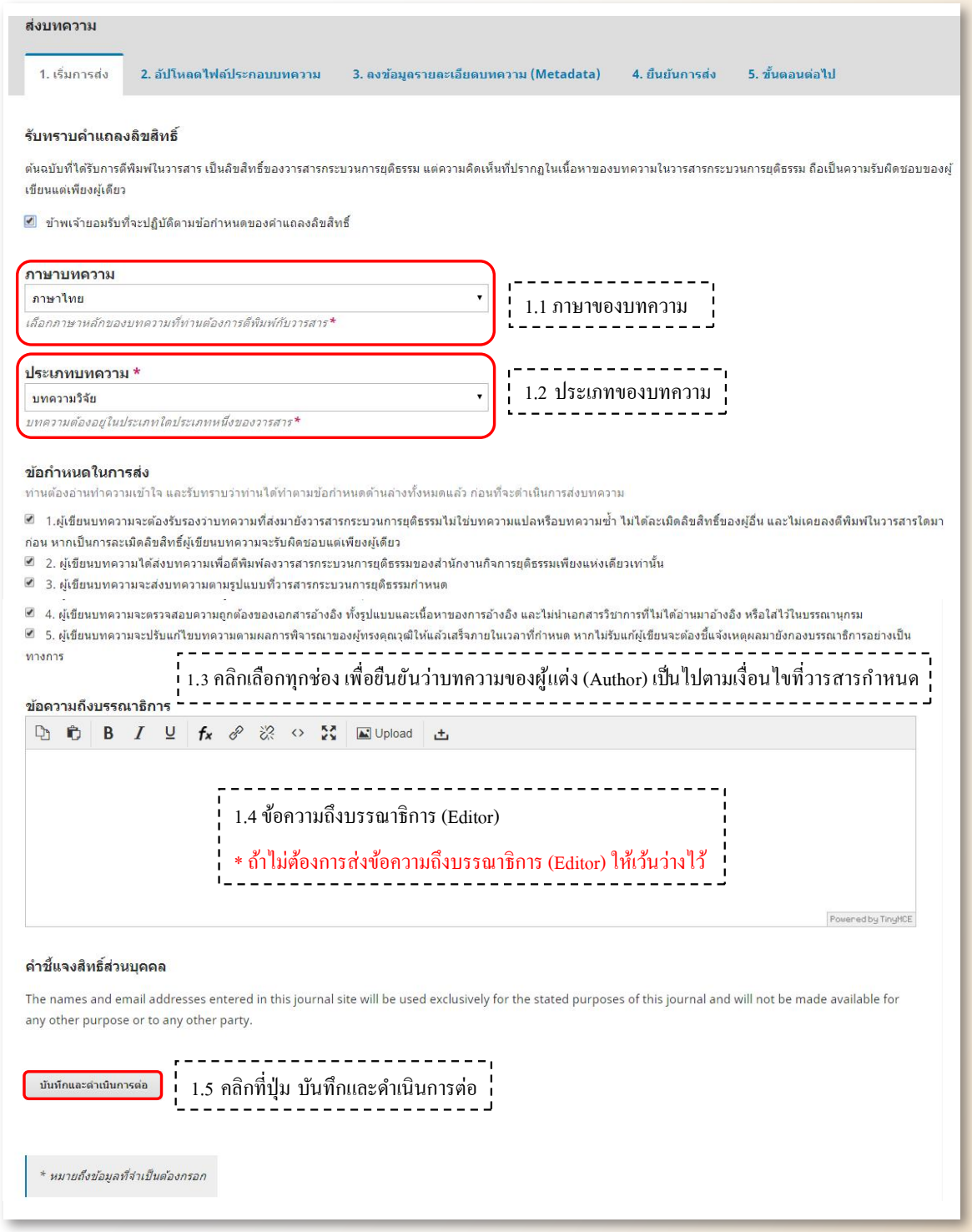
ส่งบทความ
1. เริ่มการส่ง
2. อัปโหลดไฟล์ประกอบบทความ
3. ลงข้อมูลรายละเอียดบทความ (Metadata)
4. ยืนยันการส่ง
5. ขั้นตอนต่อไป
รับทราบคำแถลงลิขสิทธิ์
ต้นฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร เป็นลิขสิทธิ์ของวารสารกระบวนการยุติธรรม แต่ความคิดเห็นที่ปรากฏในเนื้อหาของบทความในวารสารกระบวนการยุติธรรม ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว
ข้าพเจ้ายอมรับที่จะปฏิบัติตามข้อกำหนดของคำแถลงลิขสิทธิ์
ภาษาบทความ
ภาษาไทย
เลือกภาษาหลักของบทความที่ท่านต้องการตีพิมพ์กับวารสาร*
1.1 ภาษาของบทความ
ประเภทบทความ *
บทความวิจัย
บทความต้องอยู่ในประเภทใดประเภทหนึ่งของวารสาร*
1.2 ประเภทของบทความ
ข้อกำหนดในการส่ง
ท่านต้องอ่านทำความเข้าใจ และรับทราบว่าท่านได้ทำตามข้อกำหนดด้านล่างทั้งหมดแล้ว ก่อนที่จะดำเนินการส่งบทความ
1.ผู้เขียนบทความจะต้องรับรองว่าบทความที่ส่งมายังวารสารกระบวนการยุติธรรมไม่ใช่บทความแปลหรือบทความซ้ำ ไม่ได้ละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น และไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน หากเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ผู้เขียนบทความจะรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว
2. ผู้เขียนบทความได้ส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ลงวารสารกระบวนการยุติธรรมของสำนักงานกิจการยุติธรรมเพียงแห่งเดียวเท่านั้น
3. ผู้เขียนบทความจะส่งบทความตามรูปแบบที่วารสารกระบวนการยุติธรรมกำหนด
4. ผู้เขียนบทความจะตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารอ้างอิง ทั้งรูปแบบและเนื้อหาของการอ้างอิง และไม่นำเอกสารวิชาการที่ไม่ได้อ่านมาอ้างอิง หรือใส่ไว้ในบรรณานุกรม
5. ผู้เขียนบทความจะปรับแก้ไขบทความตามผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนด หากไม่รับแก้ผู้เขียนจะต้องชี้แจงเหตุผลมายังกองบรรณาธิการอย่างเป็นทางการ
1.3 คลิกเลือกทุกช่อง เพื่อยืนยันว่าบทความของผู้แต่ง (Author) เป็นไปตามเงื่อนไขที่วารสารกำหนด
ข้อความถึงบรรณาธิการ
Upload
1.4 ข้อความถึงบรรณาธิการ (Editor)
* ถ้าไม่ต้องการส่งข้อความถึงบรรณาธิการ (Editor) ให้เว้นว่างไว้
Powered by TinyMCE
คำชี้แจงสิทธิ์ส่วนบุคคล
The names and email addresses entered in this journal site will be used exclusively for the stated purposes of this journal and will not be made available for any other purpose or to any other party.
บันทึกและดำเนินการต่อ
1.5 คลิกที่ปุ่ม บันทึกและดำเนินการต่อ
* หมายถึงข้อมูลที่จำเป็นต้องกรอก

Step 2 : อัปโหลดไฟล์บทความ

2.1 เลือกประเภทของไฟล์ โดยบทความฉบับเต็ม (Full Text) ให้เลือก “ไฟล์บทความ”

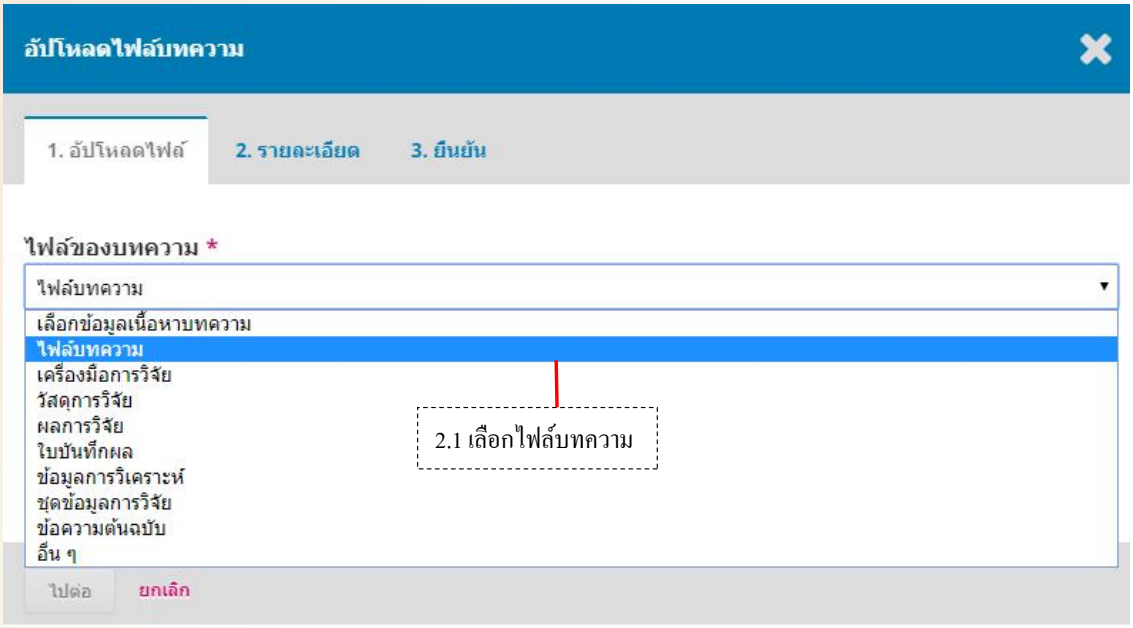

2.2 อัปโหลดบทความฉบับเต็ม (Full Text) โดยคลิกที่ปุ่ม Upload File

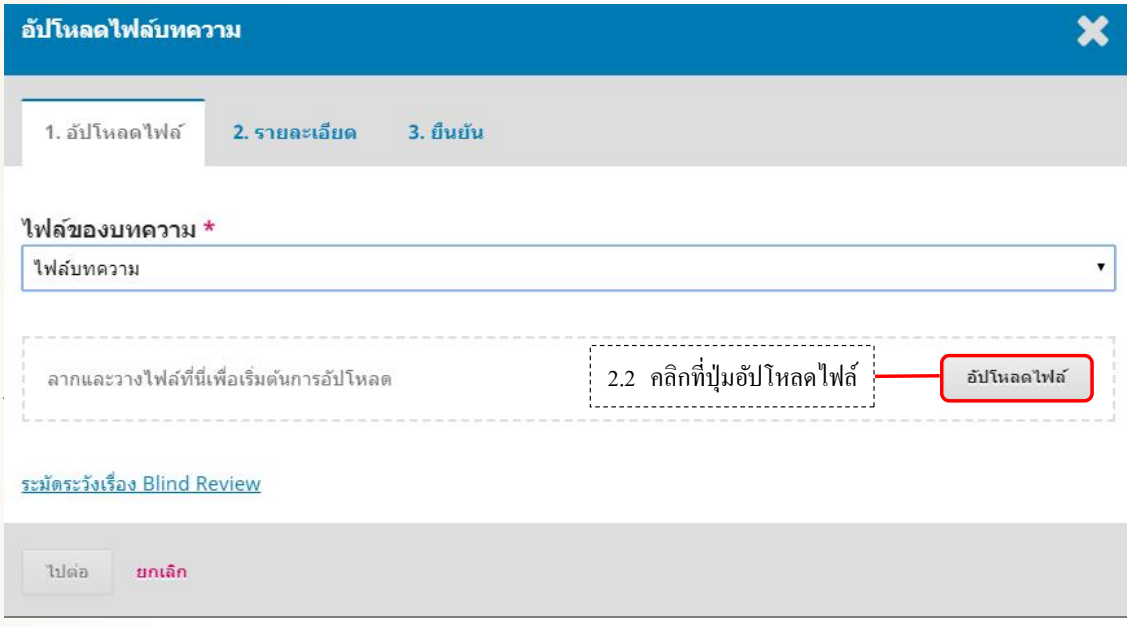

2.3 คลิกที่ปุ่ม ไปต่อ

* หากต้องการเปลี่ยนไฟล์ที่จะแนบให้คลิกที่ปุ่ม เปลี่ยนไฟล์

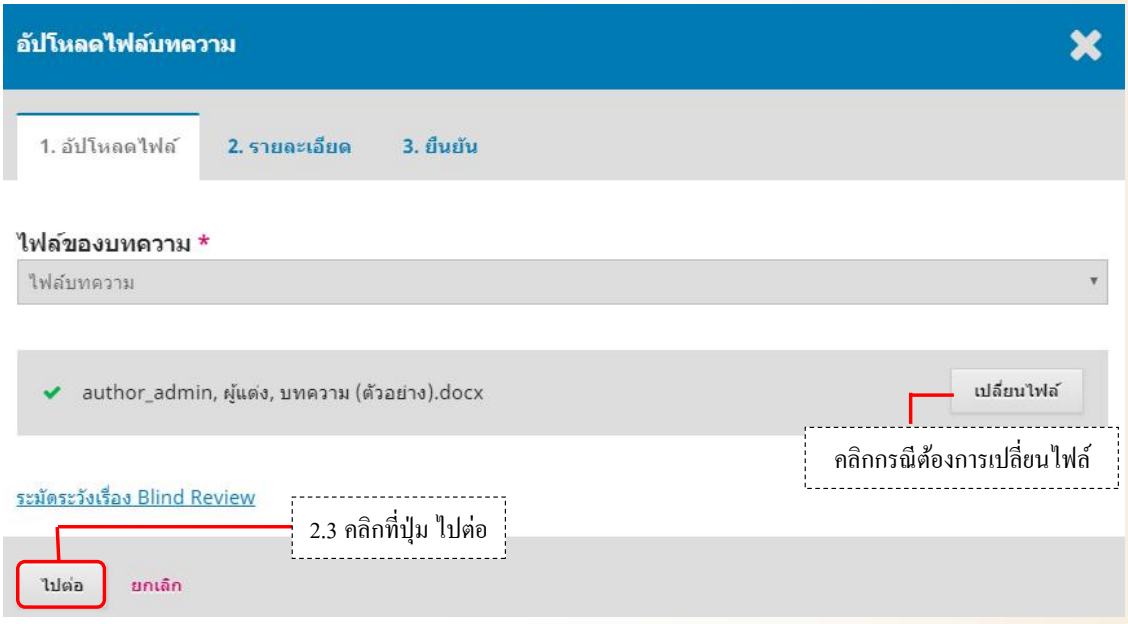

2.4 คลิกที่ปุ่ม ไปต่อ

* หากต้องการแก้ไขชื่อไฟล์ในระบบ ให้คลิกที่ แก้ไข

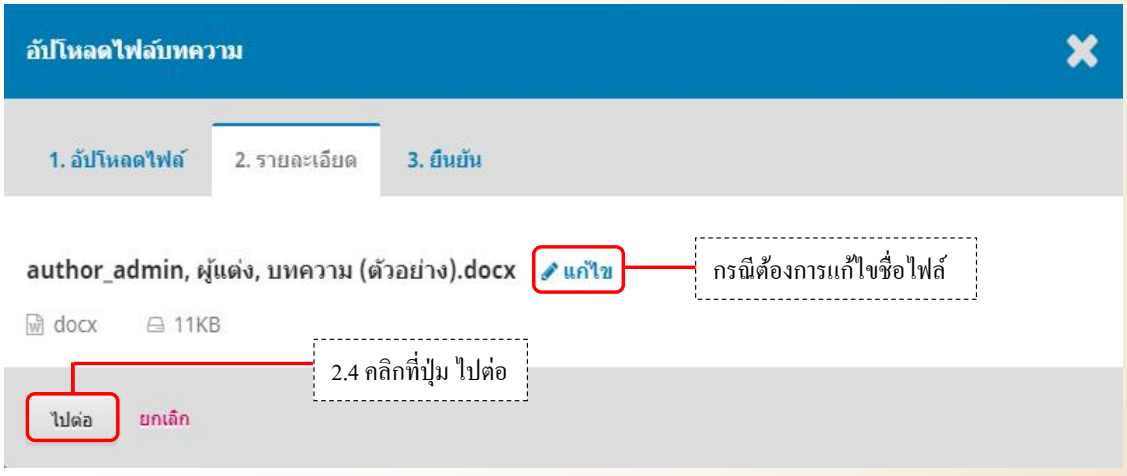

2.5 คลิกที่ปุ่ม เสร็จ

* หากต้องการอัปโหลดไฟล์แนบอื่น ๆ ให้คลิกที่ปุ่ม อัปโหลดไฟล์เพิ่มเติม โดยเลือกประเภทของไฟล์เป็น อื่น ๆ

2.6 คลิก บันทึกและดำเนินการต่อ

* กรณีต้องการแก้ไขไฟล์ ให้คลิกที่สัญลักษณ์ ▶ และกดที่ลิงก์ ลบ เพื่อลบไฟล์ จากนั้นคลิกอัปโหลดไฟล์เพื่อแนบไฟล์ใหม่ โดยทำตามขั้นตอนที่ 2.1 - 2.5

** หากต้องการอัปโหลดไฟล์อื่น ๆ เพิ่มเติม ให้คลิกที่ อัปโหลดไฟล์ โดยเลือกประเภทของไฟล์เป็น อื่น ๆ

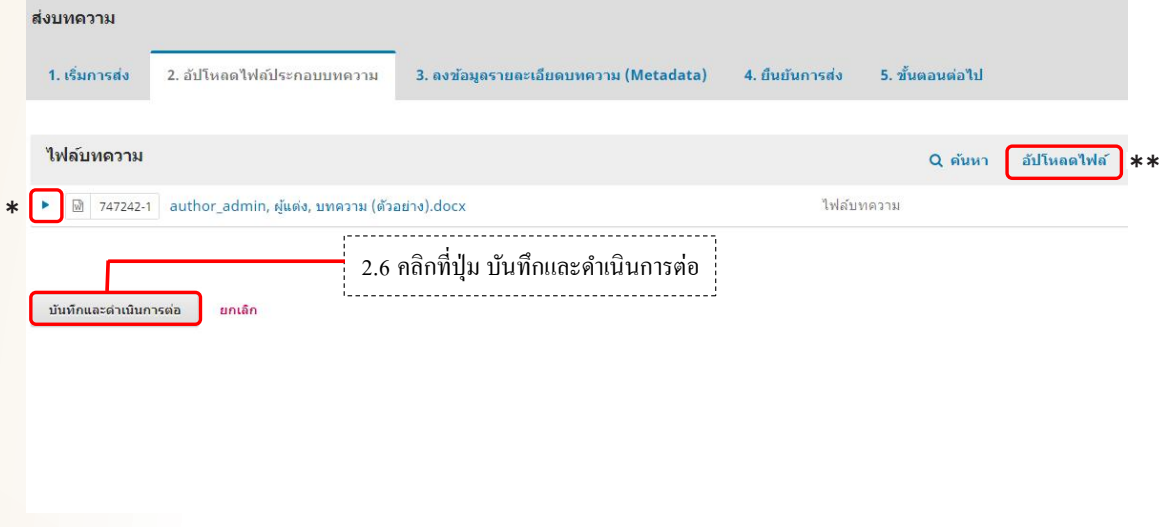

Step 3 : การลงรายละเอียดบทความ

3.1 ชื่อบทความ (แสดงสัญลักษณ์ลูกโลก เนื่องจากวารสารตั้งค่าให้ใส่ข้อมูล 2 ภาษา)

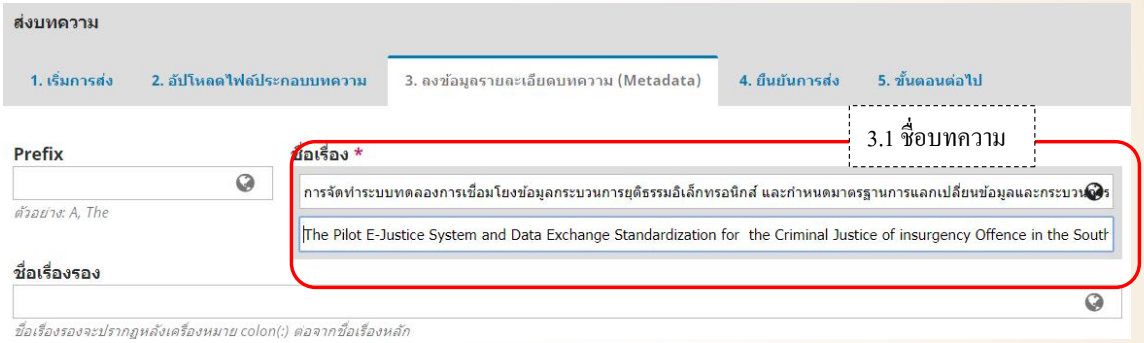

3.2 บทคัดย่อ (แสดงสัญลักษณ์ลูกโลก เนื่องจากวารสารตั้งค่าให้ใส่ข้อมูล 2 ภาษา)

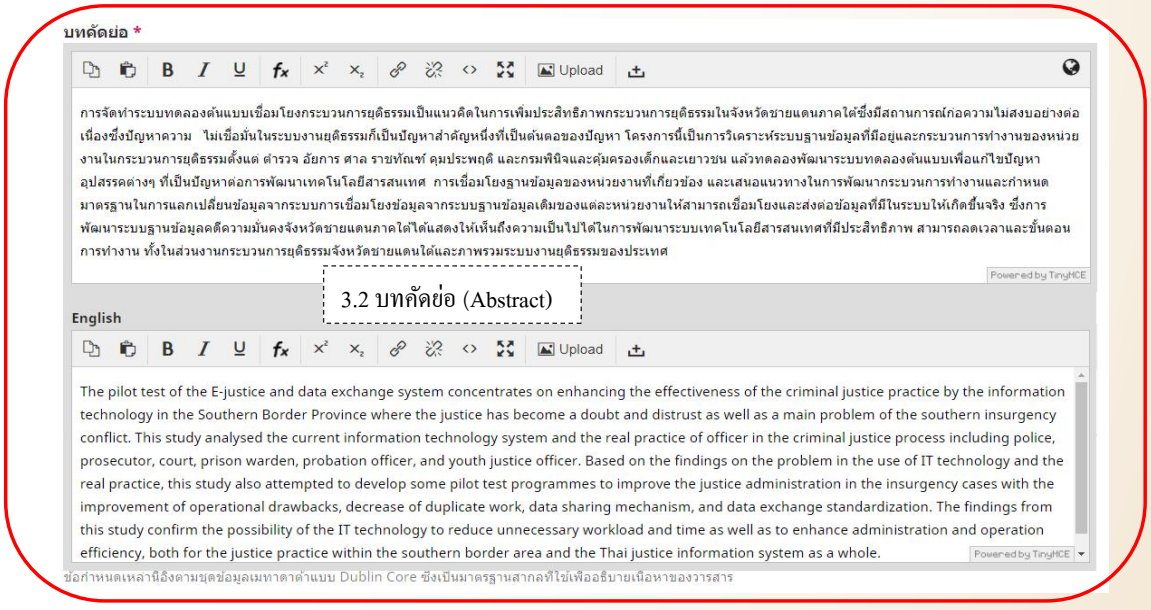

3.3 ข้อมูลผู้แต่ง

3.3.1 ค่าเริ่มต้น (default) ของระบบ ผู้แต่ง คือ ผู้ใช้ ที่เข้าสู่ระบบเพื่อส่งบทความ หากต้องการเพิ่มเติมข้อมูล หรือแก้ไขคลิกที่สัญลักษณ์ ▶ จากนั้นคลิกที่ แก้ไข

3.3.2 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 1 คน ให้คลิกที่ เพิ่มผู้เกี่ยวข้องกับบทความ

3.4 ประเภทของบทความ เช่น บทความวิจัย (Research Articles) บทความวิชาการ (Academic Articles) เป็นต้น

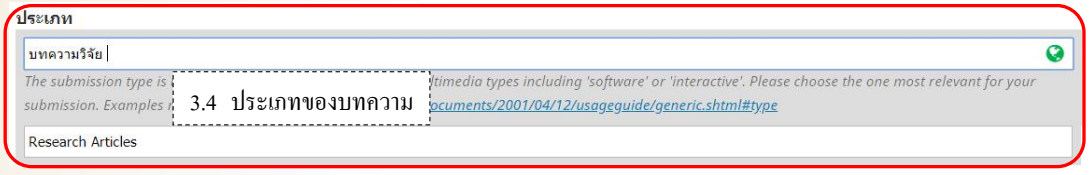

3.5 คำสำคัญ โดยการใส่ทีละคำ แล้วกด Enter เพื่อใส่คำถัดไป (แสดงสัญลักษณ์ลูกโลก เนื่องจากวารสารตั้งค่าให้ใส่ข้อมูล 2 ภาษา)

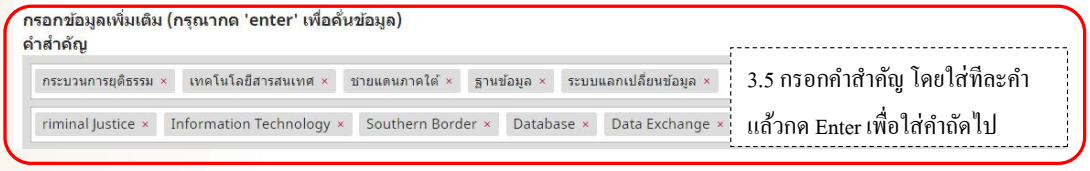

3.6 หน่วยงานที่สนับสนุน/ให้ทุน กรณีไม่มีหน่วยงานสนับสนุน/ให้ทุน ให้เว้นว่างไว้ (แสดงสัญลักษณ์ลูกโลก เนื่องจากวารสารตั้งค่าให้ใส่ข้อมูล 2 ภาษา)

3.7 เอกสารอ้างอิง (References) ใส่ข้อมูลเอกสารอ้างอิงของบทความ

3.8 คลิกปุ่ม บันทึกและดำเนินการต่อ

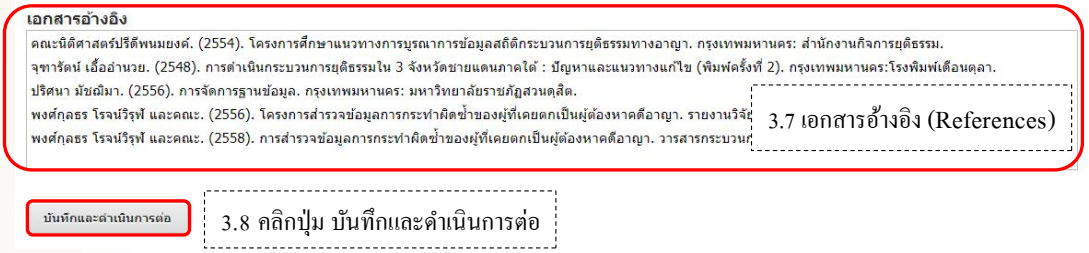

Step 4 : ยืนยันการส่ง

4.1 หลังจากตรวจสอบความถูกต้องของรายละเอียดบทความทั้งหมดเรียบร้อยแล้วให้คลิกที่ปุ่ม ยืนยันการส่งบทความ

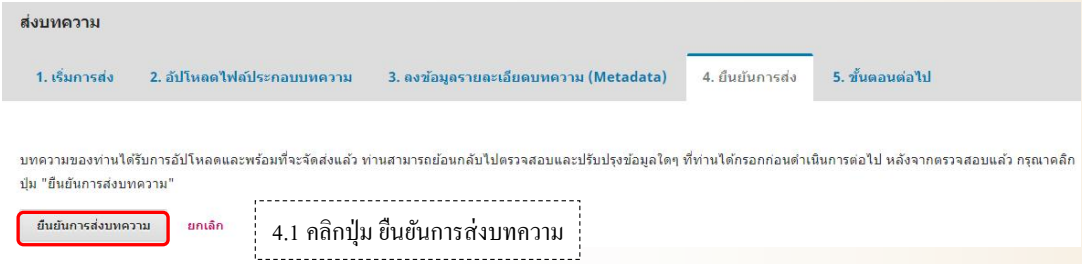

4.2 คลิกที่ปุ่ม ตกลง เพื่อเสร็จสิ้นกระบวนการส่งบทความ (Submission)

* หากคลิกที่ปุ่ม ตกลง แล้ว จะไม่สามารถย้อนกลับไปแก้ไขข้อมูลได้

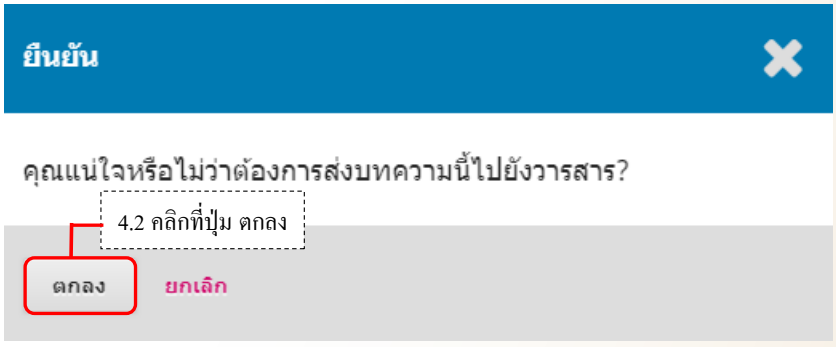

รายละเอียดในการส่งบทความวิจัย / บทความวิชาการ

เพื่อตีพิมพ์ลงวารสารกระบวนการยุติธรรม

ความเป็นมา

วารสารกระบวนการยุติธรรม จัดทำขึ้นตามพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ที่กำหนดให้คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ประการหนึ่ง คือ การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานยุติธรรม จัดประชุม สัมมนา ฝึกอบรม หรือเสนอแนะหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานยุติธรรม ดังนั้น สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม ในฐานะฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ซึ่งมีภารกิจหนึ่งคือการเผยแพร่ความรู้ทางด้านวิชาการในกระบวนการยุติธรรม จึงได้จัดทำวารสารกระบวนการยุติธรรมขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลการศึกษาวิจัย ตลอดจนองค์ความรู้ทางด้านกระบวนการยุติธรรม กฎหมาย และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไปสู่บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน นิสิต นักศึกษา รวมถึงประชาชนผู้สนใจทั่วไป ทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ รวมทั้งเป็นเวทีหรือสื่อกลางสำหรับแนะนำและนำเสนอผลงานค้นคว้าวิจัยใหม่ ๆ หรือความเห็นทางวิชาการ องค์ความรู้ใหม่ด้านกระบวนการยุติธรรม กฎหมาย และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผ่านบทความทางวิชาการ ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพของนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ บุคลากรผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไป พร้อมกระตุ้นให้เกิดการวิจัยการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องทั้งในเชิงทฤษฎี และเชิงปฏิบัติที่จะสามารถนำไปอ้างอิง ประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

หลักเกณฑ์การส่งบทความ

1. เป็นบทความวิจัย หรือบทความวิชาการทางด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยมีขอบเขตวารสาร อาทิ

- การบริหารงานยุติธรรม
- กฎหมายและการบังคับใช้
- อาชญาวิทยา และทัณฑวิทยา
- ยุติธรรมทางเลือก และยุติธรรมสมานฉันท์
- นิติวิทยาศาสตร์
- การพัฒนาพฤตินิสัย
- เทคโนโลยีสารสนเทศ และนวัตกรรมด้านกระบวนการยุติธรรม
- สิทธิมนุษยนชน และการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

2. เป็นบทความที่ไม่เคยได้รับการตีพิมพ์ที่ใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างการเสนอขอลงพิมพ์ในวารสาร/สิ่งพิมพ์อื่น ไม่ใช่บทความแปล หรือบทความซ้ำ ไม่ได้ละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น และไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน หากเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ผู้เขียนบทความจะเป็นผู้รับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว

3. วารสารกระบวนการยุติธรรมกำหนดให้มีรูปแบบการพิจารณาบทความแบบ Double - blinded ซึ่งผู้พิจารณาไม่ทราบชื่อผู้แต่ง และผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา (Double - blind peer review)

4. เนื้อหาต้นฉบับเป็นผลงานที่สรุปแล้วมีความยาว 10-20 หน้า (A4) อักษรภาษาไทยพิมพ์ด้วย TH Saraban PSK ขนาด 16 อักษรภาษาอังกฤษพิมพ์ด้วย Times New Roman ขนาด 12 ในส่วนของการอ้างอิงใช้รูปแบบ APA (American Psychological Association) **โดยผู้เขียนจะต้องจัดรูปแบบบทความให้ถูกต้องตามที่วารสารกระบวนการยุติธรรมกำหนดก่อนการส่งต้นฉบับ**

5. การส่งต้นฉบับ ผู้เขียนต้องลงทะเบียนในระบบออนไลน์โดยผ่านเว็บไซต์ www.tci-thaijo.org/index.php/JTJS พร้อมแนบเอกสาร ดังนี้

5.1 บทความวิจัย หรือบทความวิชาการ โดยใช้โปรแกรม Microsoft Word เท่านั้น

5.2 แบบฟอร์มเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ลงในวารสารกระบวนการยุติธรรม

6. บทความที่ถูกต้องตามรูปแบบที่วารสารกำหนด จะส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความประเมินคุณภาพทางวิชาการของบทความ 3 ท่านต่อบทความ โดยพิจารณาบทความแบบ Double - blind peer review และจะติดต่อผู้เขียนในกรณีมีข้อแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ทางผู้เขียนนำไปดำเนินการแก้ไข เมื่อผู้เขียนแก้ไขบทความตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ให้จัดส่งบทความทางระบบออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ www.tci-thaijo.org/index.php/JTJS ของวารสารกระบวนการยุติธรรมอีกครั้ง

การเสนอต้นฉบับบทความวิจัย

1. ชื่อเรื่อง (Title) ต้องมีทั้ง**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ**

2. ชื่อผู้เขียนและสังกัด (Author & by-line) ชื่อ นามสกุล สังกัด/หน่วยงาน ทั้ง**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ** โดยใช้เครื่องหมาย *, ** ทำเชิงอรรถท้ายหน้า (footnote) ระบุตำแหน่งทางวิชาการ ชื่อสถานที่ทำงานหน่วยงานหรือสถาบันของผู้เขียนที่เป็นปัจจุบัน

3. บทคัดย่อ (Abstract) ต้องมี**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ** เป็นเรียงความย่อหน้าเดียวที่มีใจความครบถ้วนสมบูรณ์ มีสาระโดยสังเขปประกอบด้วย วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัย (Materials and Methods) การวิเคราะห์และสรุปผล (Results Conclusion)

4. คำสำคัญ (Keywords) ต้องมีทั้ง**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ**

5. บทนำ (Introduction) ให้ข้อมูลและประเด็นสำคัญในงานวิจัย

6. วัตถุประสงค์ของเรื่องที่นำเสนอ

7. วิธีดำเนินการวิจัย (Materials and Methods) กล่าวถึงการออกแบบกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยเรียบเรียงลำดับขั้นตอน

8. ผลการวิจัย (Result) รายงานและอธิบายผลที่สำคัญที่เป็นจริง มีตารางหรือภาพประกอบตามความจำเป็นและเหมาะสม ซึ่งคำอธิบายใต้ภาพและตาราง ต้องมีทั้ง**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ**

9. สรุปและอภิปรายผล (Discussion) นำประเด็นที่สำคัญของผลการศึกษา อภิบาย วิเคราะห์ ตามลำดับการเสนอว่าเหมือนหรือแตกต่างจากการศึกษาของผู้อื่นอย่างไร โดยมีหลักฐานอ้างอิงที่น่าเชื่อถือการนำผลประยุกต์ใช้

10. ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ

11. การอ้างอิงในเนื้อหา เชิงอรรถ และบรรณานุกรม (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA **โดยกำหนดเป็นภาษาอังกฤษ**

การเสนอต้นฉบับบทความวิชาการ

1. ชื่อเรื่อง (Title) ต้องมีทั้ง**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ**

2. ชื่อผู้เขียนและสังกัด (Author & by-line) ชื่อ นามสกุล สังกัด/หน่วยงาน ทั้ง**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ** โดยใช้เครื่องหมาย *, ** ทำเชิงอรรถท้ายหน้า (footnote) ระบุตำแหน่งทางวิชาการ ชื่อสถานที่ทำงานหน่วยงานหรือสถาบันของผู้เขียนที่เป็นปัจจุบัน

3. บทคัดย่อ (Abstract) ต้องมีทั้ง**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ** เป็นเรียงความย่อหน้าเดียวที่มีใจความครบถ้วนสมบูรณ์ มีสาระโดยสังเขปประกอบด้วย วัตถุประสงค์ ความสำคัญของบทความ และบทสรุป

4. คำสำคัญ (Keywords) ต้องมีทั้ง**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ**

5. บทนำ (Introduction) ให้ข้อมูลและประเด็นสำคัญทางวิชาการ

6. วัตถุประสงค์ของเรื่องที่นำเสนอ

7. แกนหลักของเรื่อง อธิบายโดยผสมผสานกับข้อวิจารณ์ซึ่งประกอบด้วยประเด็นย่อยหรือหัวข้อย่อยและข้อเสนอแนะที่ก่อให้เกิดแนวคิดใหม่ หากมีคำอธิบายใต้ภาพและตาราง ต้องมีทั้ง**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ**

8. บทสรุป (Conclusion)

9. ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ

10. การอ้างอิงในเนื้อหา เชิงอรรถ และบรรณานุกรม (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA **โดยกำหนดเป็นภาษาอังกฤษ**

รูปแบบการเขียนอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association) กำหนดเป็นรูปแบบภาษาอังกฤษ

1. การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

1.1 การอ้างอิง**ชื่อผู้แต่ง**ก่อนข้อความ

ผู้แต่ง 1 คน	**ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname/(Year,/p./xx or pp./xx-xx)** **ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname/(Year,/p./xx or pp./xx-xx)** **p. = อ้างหน้าเดียว/pp. = อ้างมากกว่า 1 หน้า
	ตัวอย่าง : Maslow (1970, pp. 21-23)
ผู้แต่ง 2 คน	**ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname [1]/and/Name/Surname [2]/(Year,/p./xx or pp./xx-xx)** **ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname[1]/and/Surname[2]/(Year,/p./xx or pp./xx-xx)**
	ตัวอย่าง : Hatch and Roegman (2017, pp. 20)
ผู้แต่ง 3 คนขึ้นไป	**ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname [1]/et/al./(Year,/p./xx or pp./xx-xx)** **ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname[1]/et/al./(Year,/p./xx or pp./xx-xx)**
	ตัวอย่าง : Reynolds et al. (2016, pp.1026-1027)
ผู้แต่งเป็นองค์กร หรือ นิติบุคคล สามารถใช้ชื่อย่อได้	**Organization/(Year,/p./xx or pp./xx-xx)**
	ตัวอย่าง : - Ramkhamhaeng University (RU, 2016, pp. 15-16) (อ้างอิงครั้งแรก) - RU (2016, pp. 11-12) (อ้างอิงครั้งต่อไป) **RU = Ramkhamhaeng University
ชื่อผู้แต่งเป็น “นิรนาม” หรือ “Anonymous”	**Anonymous/(Year,/p./xx or pp./xx-xx)**
	ตัวอย่าง : Anonymous, (2018)
ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง	**Title/(Year,/p./xx or pp./xx-xx)**
	ตัวอย่าง : As indentified in 100 Years (2009, p. 55)

หมายเหตุ :

1. เครื่องหมาย “ / ” หมายถึงเว้นวรรค 1 ระยะ
2. ผู้แต่งเป็นคนไทยระบุเฉพาะชื่อ ชื่อสกุล ไม่ใส่คำนำหน้า ซึ่งรวมถึงผู้แต่งที่มียศทางทหาร ตำรวจ มีตำแหน่งวิชาการ ไม่ต้องใส่ยศ และตำแหน่งทางวิชาการด้วยเช่นกัน สำหรับผู้แต่งเป็นชาวต่างประเทศ ระบุเฉพาะชื่อสกุล
4. ผู้แต่งที่**มีฐานันดรศักดิ์ บรรดาศักดิ์** ให้ใส่ชื่อ, ตามด้วยฐานันดรศักดิ์ เช่น Sukhumphan Boriphat, (M.R.)
5. ผู้แต่งเป็น**พระภิกษุทั่วไป**ให้ใส่คำว่า PHRA (พระ) PHRAMAHA (พระมหา) นำหน้าชื่อ เช่น PharamahaWanchai สำหรับผู้แต่งเป็น**พระภิกษุที่มีสมณศักดิ์** ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วยชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ ถ้าไม่ทราบชื่อตัวให้ใส่เฉพาะชื่อสมณศักดิ์ เช่น Somdet Phra Nyanasamvara (Charoen Suwattano)
6. ผู้แต่งใช้นามแฝง ให้ใส่นามแฝงตามที่ปรากฏในงาน เช่น Thommayanti

1.2 การอ้างอิง**ชื่อผู้แต่ง**หลังข้อความ

ผู้แต่ง 1 คน	**ผู้แต่งคนไทย :** (Name/Surname,/ Year,/p./xx or pp./xx.-xx) **ผู้แต่งต่างประเทศ :** (Surname,/Year,/p./xx or pp./xx.-xx)
	ตัวอย่าง : (Maslow, 1970, pp. 21-23)
ผู้แต่ง 2 คน	**ผู้แต่งคนไทย :** (Name/Surname[1]/&/Name/Surname[2],/Year,/p./xx or pp./xx.-xx) **ผู้แต่งต่างประเทศ :** (Surname[1]/&/Surname[2],/Year,/p./xx or pp./xx.-xx)
	ตัวอย่าง : (Hatch & Roegman, 2017, pp. 20)
ผู้แต่ง 3 คนขึ้นไป	**ผู้แต่งคนไทย :** (Name/Surname[1]/et/al.,/Year,/p./xx or pp./xx.-xx) **ผู้แต่งต่างประเทศ :** (Last Name/et/al.,/Year,/p./xx or pp./xx.-xx)
	ตัวอย่าง : (Reynolds et al., 2016, pp.1026-1027)
ผู้แต่งเป็นองค์กร หรือ นิติบุคคล สามารถใช้ชื่อย่อได้	(Organization,/Year,/p./xx or pp./xx.-xx)
	ตัวอย่าง : (Ramkhamhaeng University [RU], 2016, pp. 11-12) (การอ้างอิงครั้งแรก) (RU, 2016, pp. 11-12) (การอ้างอิงครั้งต่อไป)
ชื่อผู้แต่งเป็น “นิรนาม” หรือ “Anonymous”	(Anonymous,/Year,/p./xx or pp./xx.-xx)
	ตัวอย่าง : (Anonymous, 2018, p.6)
ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง	(Title,/Year,/p./xx or pp./xx.-xx)
	ตัวอย่าง : (100 Years, 2009, p.55)
หมายเหตุ : การอ้างอิงมากกว่าสองแหล่งข้อมูลให้เขียนเรียงตามลำดับอักษร เช่น - การวัดที่มีตัวแปรแฝงหลายตัว (Embretson & Reise, 2000; Marvelde et al., 2006)	

1.3 การอ้างอิงข้อมูลจากเว็บไซต์

ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname,/Year,/month/Date
ผู้แต่งต่างประเทศ : Last Name,/Year,/month/Date

ตัวอย่าง :

- ความเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) คือแนวคิดแนวปฏิบัติที่ให้พลเมืองได้เรียนรู้และมีความสามารถในการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างชาญฉลาด มีการบริหารจัดการ กำกับตนเองได้ รวมถึงรู้เท่าทันและสามารถปกป้องตนเองจากความเสี่ยงต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล รวมทั้งเคารพสิทธิตนเองและผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย **(Sommut Namwong, 2021, November 18)**

ตัวอย่าง :

- Blockchain technology is a structure that stores transactional records, also known as the block, of the

public in several databases, known as the “chain,” in a network connected through peer-to-peer nodes. Typically, this storage is referred to as a ‘digital ledger.’ **(Simplilearn, 2022, Febuary 21)**

หมายเหตุ

- กรณีที่ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ใช้คำว่า **(n.d.)** คือ no date ตามด้วยเครื่องหมายมหัพภาค (.) ต่อจากชื่อผู้แต่ง
- กรณีไม่ระบุ วัน/เดือน ให้ใช้ปีพิมพ์ ค.ศ. ในเครื่องหมายวงเล็บ ตามด้วยเครื่องหมายมหัพภาพ (.) ต่อจากชื่อผู้แต่ง
- กรณีที่สิ่งพิมพ์ ได้รับการตอบรับเพื่อตีพิมพ์แล้ว แต่ยังอยู่ในระหว่างการจัดพิมพ์ให้ระบุคำว่า (in press) สำหรับเอกสารไว้ในวงเล็บแทนปีพิมพ์

2. การระบุที่มาของข้อมูลรูปภาพ และตาราง

การอ้างอิงข้อมูลรูปภาพและตาราง **:** ให้เขียนด้านบน ชิดซ้าย ดังนี้

Figure x หรือ *Table x*

ชื่อภาพ หรือ *ชื่อตาราง* (ตัวเอียง)

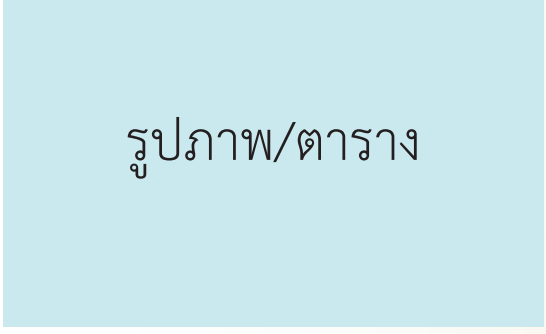

Note. From...

รูปแบบการอ้างอิงข้อมูลรูปภาพและตาราง

จากวารสาร หรือนิตยสาร	*Note*./From/“Article,”/by/Author,/A./A.,/Year/*Journal*,/*Volume*(issue),/p./x or pp./xx-xx/(URL หรือ DOI)./Copyright/Permission.
จากหนังสือ	*Note*./From หรือ Adapted from/*Book*/(p./x or pp./xx-xx),/by/Author,/A./A.,/Year,/ Publisher./(URL)./Copyright/Permission.
จากเว็บไซต์	*Note*./From/*Article*,/by/Author,/A./A.,/Year,/Site Name/(URL)./Copyright Permission.

3. การเขียนอ้างอิง/บรรณานุกรม (Reference)

3.1 รูปแบบการลงรายการชื่อผู้แต่ง

	ผู้แต่งคนไทย	ผู้แต่งชาวต่างประเทศ
ผู้แต่ง 1 คน	Name/Surname	สกุลผู้แต่ง,/อักษรย่อชื่อต้น./ตามด้วยอักษรย่อชื่อกลาง.(ถ้ามี)
ผู้แต่ง 2 คน	Name/Surname$^{\text{คนที่1}}$/&/Name/Surname$^{\text{คนที่ 2}}$	สกุล$^{\text{คนที่ 1}}$,/อักษรย่อชื่อต้น./&/สกุล$^{\text{คนที่ 2}}$,/อักษรย่อชื่อต้น.
ผู้แต่ง 3-20 คน	Name/Surname^{1},/Name/Surname^{2},/Name/Surname^{3},/Name/Surname^{4},Name/Surname^{5},/&/Name/Surname^{6}	Surname,/A.^{1},/Surname,/B.^{2},/Surname,/C.^{3},/Surname,/D.^{4},/Surname,/E.^{5},/&/Surname,/F.^{6}
ผู้แต่งตั้งแต่ 21 คนขึ้นไป	Name/Surname^{1},/Name/Surname^{2},/Name/Surname^{3},/Name/Surname^{4},/เขียนจนครบ19คน,/./././&/Name/Surname$^{\text{คนสุดท้าย}}$.	Surname,/A.^{1},/Surname,/B.^{2},/Surname,/C.^{3},/เขียนจนครบ 19 คน,/./././ Surname,/N.$^{\text{คนสุดท้าย}}$.
หมายเหตุ : เครื่องหมาย “ / ” หมายถึงเว้นวรรค 1 ระยะ		

3.2 รูปแบบการเขียนอ้างอิง/บรรณานุกรม

1. บทความในวารสารแบบรูปเล่ม

ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./(Year)./Article./*Journal*,/*Volume number*(Issue number),/First page-Last page.

ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname,/A./(Year)./Article./*Journal*,/*Volume number*(Issue number),/First page-Last page.

ตัวอย่าง :

- Woravith - Chansuvarn. (2014). The Design of Chemosensors for Naked-Eye Detection of Mercury(II) Ion. *KKU Science Journal, 42*(4), 748-760.
- Chansuvarn, W., Tuntulani, T. & Imyim, A. (2015). Colorimetric detection of mercury(II) based on gold nanoparticles, fluorescent gold nanoclusters and other gold-based nanomaterials. *TrAC Trends in Analytical Chemistry, 125*(65), 83-96.

***หมายเหตุ. การขึ้นบรรทัดใหม่ บรรทัดที่สองให้เว้นวรรค 5-7 ระยะ*

2. บทความในวารสารอิเล็กทรอนิกส์

2.1 มีเลข DOI

ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./(Year)./Article./*Journal*./*Volume number*(Issue number),/First page-Last page./DOI

ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname,/A./(Year)./Article./*Journal*./*Volume number*(Issue number),/First page-Last page./DOI

ตัวอย่าง :

Herbst-Damm, K. L., & Kulik, J. A. (2005). Volunteer support, marital status, and the survival times of terminally ill patients. Health Psychology, *24*(4), 225-229.

	https://doi.org/10.1037/0278- 613 3.24.2.225
2.2 ไม่มีเลข DOI (URL)	**ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./(Year)./Article./*Journal*./*Volume number*(Issue number),/First page-Last page./URL** **ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname,/A./(Year)./Article./*Journal*./*Volume number*(Issue number),/First page-Last page./URL**
	ตัวอย่าง : - Felder, R. M., & Brent, R. (1999). FAQs-2. Chem. ERgr. Education, 33(4), 276-277. http://www.ncsu. edu/felder-public/Columns/FAQs-2.html
3. หนังสือ (Book)	
3.1 หนังสือ	**ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./(Year)./*Book*/(Edition ed.)./Publisher.** **ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname,/A./(Year)./*Book*/(Edition ed.)./Publisher.**
	ตัวอย่าง : - Woravith Chansuvarn. (2022). *Analytical Chemistry: Principle and Quantitative Calculation* (2 nd ed.). The Chulalongkorn University Press. - Shotton, M. A. (1989). *Computer addiction? A study of computer dependency*. Taylor & Francis. กรณีที่ผู้แต่งเป็นนิติบุคคล เช่น หน่วยงาน องค์กร บริษัท และเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดพิมพ์ให้ใส่ชื่อย่อหรือใส่ข้อความสั้นๆ ในส่วนของสำนักพิมพ์หรือ ผู้รับผิดชอบในการจัดพิมพ์ได้ เนื่องจากได้เขียนชื่อเต็มไว้ในส่วนของผู้แต่ง เช่น WHO, The Association, The Institute, The Foundation, The Council, The Society, เป็นต้น - World Health Organization. (2013). The world health report 2013: Research for universal health coverage. WHO
3.2 บทความหรือบทในหนังสือ (Chapter in book)	**ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./(Year)./Chapter or Article./In/Editor/(Eds.),/*Book*/(Edition ed.)./(pp.-xx-xx)./Publisher.** **ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname,/A./(Year)./Chapter or Article./In/Editor/(Eds.),/*Book*/(Edition ed.)./(pp.-xx-xx)./Publisher.**
	ตัวอย่าง : - Wanlapat Suksawas. (2018). Gaetano Mosca's Concept of Political Elite: A Case Study of Thai Political Elite in Malanumthai Period. In Watcharapol Supajakwattana & Watcharabon Buddharaksa (Eds.), *On Theories of Political Science and Public Administration* (2nd Ed.). (pp. 47-68). Naresuan

	University Publishing House. - Sparks, D.L. (2003). Environmental Soil Chemistry: An Overview. In D.L. Sparks (Eds.), *Environmental Soil Chemistry* (2nd Ed.). (pp. 1-42). Academic Press.
4. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์	
4.1 หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มี DOI	**ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./(Year)./*Book*./(Edition ed.)./DOI** ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname,/A./(Year)./*Book*./(Edition ed.)./DOI
	ตัวอย่าง : - Aron, L., Botella, M., & Lubart, T. (2019). *Culinary arts: Talent and their development.* In R. F. Subotnik, P. Olszewski-Kubilius, & F. C. Worrell (Eds.), The psychology of high performance: Developing human potential into domain-specific talent (pp. 345–359). American Psychological Association. https://doi.org/10.1037/0000120-016
4.2 หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่มี DOI (URL)	**ผู้แต่งคนไทย : Name/Surmane./(Year)./*Book*./(Edition ed.)./URL** ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname,/A./(Year)./*Book*./(Edition ed.)./URL
	ตัวอย่าง : **- Woravith Chansuvarn. (2022). *Analytical* *Chemistry: Principle and Quantitative Calculation*.** (2nd Ed.). https://www.chulabook.com/en/main-ebook - O' Keefe, E. (n.d.). *Egoism & the crisis in Western values*. http://www.onlineoriginals.com/showitem.asp.
4.3 บทความหรือบทในหนังสือเล็กทรอนิกส์ (Chapterin e-book rom database)	**ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./(Year)./Title of the chapter./In Editor/(Eds.)./*Book*/(Edition ed./pp. xx-xx)./URL** ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname,/A./(Year)./Title of the chapter./In Editor/(Eds.)./*Book*/(Edition ed./pp. xx-xx)./URL
	ตัวอย่าง : - Thamsumet, N., Ittibenjapong, C., Kanjanahitanon, P., Chaichamni, P. & Panich, S. (2021). 1 Green Synthesis of Silver Nanoparticles from Catunaregam Tomentosa Extract. In P. Ramasami (Eds.), *Volume 2 Green and Sustainable Processing* (pp. 1-12). De Gruyter. https://doi.org/10.1515/9783110726145-001

5. วิทยานิพนธ์ (Theses & Dissertations)	
5.1 วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิตและวิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตที่ไม่ได้ตีพิมพ์	**ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./(Year)./*Thesis title*/[Unpublished doctoral dissertation or Unpublished master's thesis]./University.** ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname,/A./(Year)./*Thesis title*/[Unpublished doctoral dissertation or Unpublished master's thesis]./University.
	ตัวอย่าง : - Alisa Mithranon. (2022). *Influencing factors of electronic book's customer behavior :a case study of Thammasat University students* [Unpublished master's thesis]. Thammasat University. - Chansuvarn, W. (2012). *Spectrometric analysis of mercury(II) ion using gold nanoparticles stabilized by dithia-diaza ligands* [Unpublished doctoral dissertation]. Chulalongkorn University.
5.2 วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต และวิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตจากเว็บไซต์ (ไม่อยู่ในฐานข้อมูลเชิงพาณิชย์)	**ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./(Year)./*Thesis title*/[Doctoral dissertation or Master's thesis]./Website name./URL** ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname,/A./(Year)./*Thesis title*/[Doctoral dissertation or Master's thesis]./Website name./URL
	ตัวอย่าง : - Miller, T. (2019). *Enhancing readiness: An Exploration of the New Zealand Qualified Firefighter Programme* [Master's thesis, Auckland University of Technology].Tuwhera.https://openrepository.aut.ac.nz/handle/10292/12338
5.3 วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต และวิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตจากฐานข้อมูลเชิงพาณิชย์	**ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./(Year)./*Thesis title*/(UMI number or other number)/[Doctoral dissertation or Master's thesis, University name]./Database name.** ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname,/A./(Year)./*Thesis title*/(UMI number or other number)/[Doctoral dissertation or Master's thesis, University name]./Database name.
	ตัวอย่าง : - Becker, J. C. (2013). *Landscape-level influences on community composition and ecosystem function in a large river ecosystem* (Publication No. 3577776) [Doctoral dissertation, Graduate Council of Texas State University – San Marcos]. ProQuest Dissertations and Theses Global.
6. รายงานการประชุมเชิงวิชาการ (Proceeding)	
6.1 รูปแบบหนังสือ	**ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./(Year)./*Article*./In/Editor/(Ed. or Eds.),/Meeting topic./Meeting Title/(pp./xx-xx)./database.**

	ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname,/A./(Year)./*Article*./In/Editor/(Ed. or Eds.),/Meeting topic./ Meeting Title/(pp./xx-xx)./database. หมายเหตุ กรณีมีเลข DOI หรือ URL ให้เติมต่อท้ายจากฐานข้อมูล
	ตัวอย่าง : - Katz, I., Gabayan, K., & Aghajan, H. (2007). *A multi-touch surface usingmultiple cameras*. In Blanc-Talon, W. Philips, D. Popescu, & P. Scheunders (Eds.), Lecture notes in computer science: Vol. 4678. Advanced conceptsfor intelligent vision systems (pp. 97-108). Springer-Verlag. https://doi.org/10.1007/978-3-540-74607-2_9
6.2 รูปแบบวารสาร	**ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./(Year)./Title: Sub-title./*Journal*,/*Volume*(Issue number),/First page-Last page./URL** ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname,/A./(Year)./Title: Sub-title./*Journal*,/*Volume*(Issue number),/First page-Last page./URL
	ตัวอย่าง : - Chaudhuri, S., & Biswas, A. (2017). External terms-of-trade and labor marketimperfections in developing countries: Theory and evidence. *Proceedings of the Academy of Economics and Economic Education, 20*(1), 11-16. https://search-proquest-com. elibrary.jcu.edu.au /docview/1928612180?accountid=16285
7. รายงาน/การสัมมนา/อภิปราย	
7.1 รายงานที่จัดทำโดยหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรอื่น	Organization./(Year)./*Title*./Publisher./URL (if any)
	ตัวอย่าง : - Office of the Civil Service Commission. (2018). 21 Century. *annual report 2561*. https://www.ocsc.go.th/sites/default/files/document/ocsc_annual_report_2561.pdf - National Cancer Institute. (2019). *Taking time: Support for people with cancer (NIH Publication No. 18-2059)*. U.S. Department of Health and Human Services, National Institutes of Health. https://www.cancer.gov/publications/patient-education/takingtime.pdf
7.2 รายงานที่จัดทำโดยผู้เขียนรายบุคคลสังกัดหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรอื่น	**ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./(Year)./*Title*./Publisher./URL(if any)** ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname,/A./(Year)./*Title*./Publisher./URL(if any)

7.3 รายงานการประชุม/การสัมมนา/อภิปราย	Organization./(Year)./*Title*./Meeting topic./*Meeting title*./Meeting venue.
	ตัวอย่าง : - Thai Dietetic Association. (2020). Dietitian in a Disruptive Innovation Era. *Integrating Holistic wellness into dietetic Practice 2020*. Bangkok.
8. หนังสือพิมพ์/แผ่นพับ/จุลสาร	
8.1 หนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์	**ผู้แต่งคนไทย :** Name/Surname./(Year,/month/date)./Column title./Newpaper,/*Volume number*,/Pages number. ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname,/A./(Year,/month/date)./Column title./Newpaper,/*Volume number*,/Pages number.
8.2 นิตยสาร	**ผู้แต่งคนไทย :** Name/Surname./(Year,/month/date)./Article./Magazine,/*Volume number*,/Pages number. ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname,/A./(Year,/month/date)./Article./Magazine,/*Volume number*,/Pages number.
9. ราชกิจจานุเบกษา	
Name of the law./(year, month date)./*Royal Thai Govermment gazette*./Rule number/Session number./pp./xx-xx.	
ตัวอย่าง : - The Equitable Education Fund Act B.E. 2561 (2018). (2018, May 10). *Royal Thai Govermment gazette*. No.135 Chapter33 Gor. pp. 1-18.	
10. เว็บไซต์ หรือเว็บเพจบนเว็บไซต์	
ผู้แต่งคนไทย : Name/Surname./(year,/month/date)./*Article*./Website Name./URL ผู้แต่งต่างประเทศ : Surname,/A./(year,/month/date)./*Article*./Website Name./URL	
ตัวอย่าง : - Tomoyuki Ohe. (2019, August 29). *The chemical structure of drugs affects their toxicity*. Keio Research Highlights. https://research-highlights.keio.ac.jp/2019/08/b.html	

****กรณีชื่อผู้เขียนและชื่อเว็บไซต์เป็นชื่อเดียวกัน ไม่ต้องเขียนชื่อเว็บไซต์**

- Association of Massage Therapists. (n.d.). *Benefits of massage*. http://www.amt.org.au/massage-and-you/benefits-of-massage.html

****กรณีไม่สามารถระบุผู้เขียนได้ ให้ใช้ชื่อเรื่อง (ตัวเอียง) แทน**

- *Researchers replicate famous marshmallow test, make new observations*. (2018, May 25). Medical Xpress.https://medicalxpress.com/news/2018-05-replicate-famousmarshmallow.html? Utm_source=tabs&utm_medium=link&utm _campaign=story-tabs

****Wikipedia**

- Global warming. (2019, December 9). In *Wikipedia*. http://en.wikipedia.org/wiki/Global_warming Psychometric assessment. (n.d.). In The psychology wiki. Retrieved January 28, 2009, from http://psychology.wikia.com/wiki/Psychometric_assessment

****Blog Post & Comment**

- Stafford, T. (2018, January 3). The backfire effect is elusive. *Mind Hacks*. https://mindhacks.com/2018/01/03/the-backfire-effect-is-elusive/

หมายเหตุ

- *สีเหลืองเน้นข้อความ หมายถึง ตัวเอียง*
- *การขึ้นบรรทัดใหม่ บรรทัดที่สองให้เว้นวรรค 5-7 ระยะ*
- กรณีที่ไม่มีวันที่เผยแพร่ปรากฏ ให้ใส่ (n.d.)
- กรณีที่มีปรากฏเฉพาะ พ.ศ. หรือ ค.ศ. ให้ใส่แค่ (ปี ค.ศ.) เท่านั้น
- กรณีชื่อผู้เขียนและชื่อเว็บไซต์เป็นชื่อเดียวกัน ให้ตัดชื่อเว็บไซต์ออก
- กรณีไม่สามารถระบุผู้เขียนได้ ให้ใช้ชื่อเรื่อง (title) แทน (เป็นตัว*เอียง*)

ช็อปไม่ดี...มีเคลม

สินค้าบางประเภท เป็นสินค้าที่มีการรับประกัน การประกันสินค้า คือ ข้อตกลง หรือคำมั่นสัญญา ที่ผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ขาย “รับประกัน” กับผู้ซื้อ ว่าจะได้รับสินค้าที่ใช้งานได้ปกติ หากเกิดปัญหาจากการใช้งาน จะได้รับบริการซ่อม คืนเงิน หรือเปลี่ยนสินค้าให้ตามเงื่อนไข

เคลมได้แค่ไหน...ดูในใบรับประกัน

1.ข้อกำหนดและเงื่อนไข

รับประกันทั้งหมด หรือเฉพาะบางส่วนของสินค้า

เช่น กรณีเครื่องซักผ้ารับประกันเฉพาะมอเตอร์ 10 ปี

รับประกันความชำรุดบกพร่อง

เช่น ใช้งานตามคู่มือแต่ภายหลังสินค้าชำรุดบกพร่องเพราะสินค้ามีความผิดปกติอยู่ก่อนแล้ว

รับประกันเฉพาะผู้ซื้อที่ลงทะเบียนรับประกันสินค้าไว้

ข้อจำกัดความรับผิดและการปฏิเสธการรับประกัน

ผู้ซื้อดัดแปลงสินค้าหลังจากซื้อ หรือสินค้าชำรุดจากการกระทำของผู้ซื้อ

2. ระยะเวลาการรับประกันสินค้า

รับประกันตลอดอายุการใช้งานของสินค้า

กำหนดระยะเวลาการรับประกัน

3. ความน่าเชื่อถือของผู้ประกอบธุรกิจ

ซื้อจากร้านค้าที่มีมาตรฐาน เช่น สินค้าอิเล็กทรอนิกส์

รับประกันกับบริษัทหรือตัวแทนจำหน่ายโดยตรง

ถ้าสินค้าที่ขายไปเป็น “สินค้าไม่ปลอดภัย” ผู้ขายต้องรับผิดชอบแม้ไม่มีการรับประกันสินค้า

สินค้าไม่ปลอดภัย

เกิดจากความบกพร่องในการผลิต

เกิดจากการออกแบบ

เกิดจากการที่ไม่ได้กำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า หรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจน

“ความเสียหาย” ที่สามารถเรียกร้องได้

ผู้ประกอบการธุรกิจต้องรับผิดชอบความเสียหาย หากสินค้าไม่ปลอดภัย

ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน

ความเสียหายต่อจิตใจ วิตกกังวล อับอาย ทุกข์ทรมาน

ผู้เสียหายหรือผู้แทน (คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค) มีสิทธิฟ้องคดีเรียกร้องค่าเสียหาย โดยการเรียกร้องค่าเสียหาย**มีอายุความ 3 ปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงความเสียหาย และรู้ตัวผู้ประกอบธุรกิจที่ต้องรับผิดชอบ** หรืออายุความ 10 ปีนับแต่วันขายสินค้า

“ความเสียหาย” ที่ผู้ประกอบธุรกิจไม่ต้องรับผิดชอบ (ถ้าพิสูจน์ได้ว่า...)

สินค้าไม่ได้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

ผู้บริโภครู้อยู่แล้วว่าสินค้าเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากผู้บริโภคใช้งานหรือเก็บรักษาสินค้าไม่ถูกต้อง

* ผู้ประกอบธุรกิจจะอ้างข้อตกลง/ประกาศ/คำชี้แจงในการยกเว้นความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เพื่อให้พ้นความรับผิดไม่ได้

สำนักงานกิจการยุติธรรม @weareoja

- พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551
- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ 5 ละเมิด

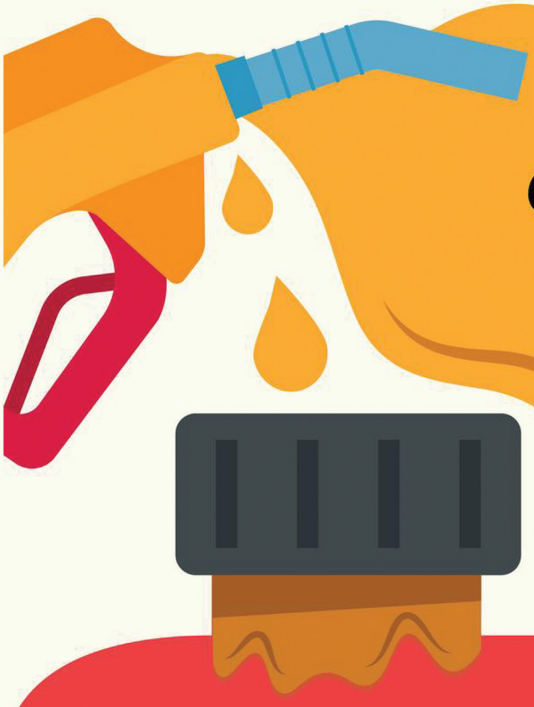

รู้ไม่ไหวแล้ว!!

“กักตุน ปลอมปน ลักลอบส่งออก”

น้ำมัน

มีความผิดทางกฎหมาย

Design By Chompunoot ขอสงวนลิขสิทธิ์ห้ามดัดแปลงข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารนี้ (ข้อมูล ณ วันที่ 31 มีนาคม 2569)

⚠ กักตุนน้ำมัน ⚠

จัดเก็บเกิน 15,000 ลิตร ต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมธุรกิจพลังงาน หรือผู้ว่าราชการจังหวัด

โทษ: จำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

พระราชบัญญัติการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ.2542

⚠ ปลอมปนน้ำมัน ⚠

โทษ: จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 300,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

พระราชบัญญัติการค้าน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ.2543

⚠ ลักลอบส่งออกน้ำมัน ⚠

โทษ: จำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

พระราชกำหนดแก้ไขและป้องกันภาวะการขาดแคลนน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ.2516 และคำสั่งนายกรัฐมนตรี ที่ 2/2569 เรื่อง กำหนดมาตรการเพื่อแก้ไขและป้องกันภาวะการขาดแคลนน้ำมันเชื้อเพลิง

พบเบาะแสแจ้งสายด่วนโทร 1599 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตลอด 24 ชั่วโมง

สำนักงานกิจการยุติธรรม

@weareoja

5 เรื่องเสี่ยง คนทำคลิป&ไลฟ์ ต้องรู้

Design By Chompunoot ขอสงวนลิขสิทธิ์ห้ามดัดแปลงข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารนี้ (ข้อมูล ณ วันที่ 28 มกราคม 2568)

1 เนื้อหาที่แสดงความเกลียดชัง หยาบคาย หมิ่นประมาทผู้อื่น นำข้อมูลของผู้อื่นมาเล่าต่อ/นินทา จนทำให้ผู้อื่นเสียหาย

หมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา
ตามประมวลกฎหมายอาญา

ใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง **จำคุกไม่เกิน 2 ปี และปรับไม่เกิน 200,000 บาท**

ผิดตาม พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ

นำภาพของผู้อื่นมาใช้ประกอบในคลิป เติมแต่ง ดัดแปลง ล้อเลียน ทำให้ผู้อื่นเสียหาย **จำคุกไม่เกิน 3 ปี และปรับไม่เกิน 200,000 บาท**

ผิดตาม พ.ร.บ. คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลฯ

กรณีใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้อื่น โดยไม่ได้รับความยินยอม **จำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 500,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ**

2 เปลือยกาย โชว์เรือนร่าง /แชร์ส่งต่อข้อมูลที่มีเนื้อหาลามก

นำเนื้อหาที่มีลักษณะ ลามก อนาจารเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ และข้อมูลนั้นประชาชนอาจเข้าถึงได้ **จำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ**

3 นำข้อมูลเท็จทั้งหมด หรือบางส่วนมาบิดเบือนเติมแต่ง (ปลอม)

นำเข้าข้อมูลที่บิดเบือน หรือปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลอันเป็นเท็จ โดยน่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน **จำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ**

4 มีการละเมิดลิขสิทธิ์ ในเนื้อหาของคลิป/ไลฟ์

นำผลงานของผู้อื่นมาทำซ้ำ ดัดแปลง หรือให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางาน โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของผลงาน

5 การทำคลิปเชิงโฆษณา เชิญชวนให้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

การโฆษณาอาจทำโดยแสดงชื่อ หรือเครื่องหมายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ **เพื่อจูงใจให้ผู้อื่นบริโภคแอลกอฮอล์ ยกเว้นทำไปเพื่อสื่อสารทางวิชาการ ให้กับสมาชิกในวงจำกัด**

- พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 และมาตรา 16 วรรคหนึ่ง
- ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 328
- พ.ร.บ.ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 9-10 และมาตรา 15
- พ.ร.บ.ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 มาตรา 32/2
- พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 27 และมาตรา 79

คิดให้ดี...ถ้าจะมีปืน

ความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืน

ปืนเถื่อน

: มี/ใช้ปืน+เครื่องกระสุนปืน
โดยไม่มีใบอนุญาต
จากนายทะเบียนท้องที่
เช่น ปืนไทยประดิษฐ์ ปืนปากกา

จำคุกตั้งแต่ 1 - 10 ปี และปรับ
ตั้งแต่ 2,000 - 20,000 บาท

ปืนผิดมือ

: ปืนที่มีใบอนุญาต แต่ผู้ที่มี/ใช้
ไม่ได้รับอนุญาตให้มี
เช่น ชื่อในทะเบียนผู้ได้รับอนุญาต
คือพ่อ แต่ลูกนำไปใช้

จำคุกตั้งแต่ 6 เดือน - 5 ปี
และปรับตั้งแต่ 1,000 - 20,000 บาท

มี/ใช้เครื่องกระสุนปืน ไม่ตรงกับใบอนุญาต

: มีเครื่องกระสุนปืน
แต่ไม่ใช่สำหรับใช้กับอาวุธปืน
ที่ตนได้รับอนุญาตให้มีหรือใช้

จำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือปรับไม่เกิน
20,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ทำ-ซื้อ-สั่งปืนเถื่อน

: ทำ ซื้อ สั่ง หรือนำเข้าปืนหรือ
เครื่องกระสุนปืน โดยไม่มีใบอนุญาต
จากนายทะเบียนท้องที่

จำคุกตั้งแต่ 1 - 10 ปี และ
ปรับ 2,000 - 20,000 บาท

ยิงปืนขึ้นฟ้า

: ยิงปืนที่ใช้ดินระเบิด ในเมือง หมู่บ้าน
หรือชุมชน โดยไม่มีเหตุจำเป็น
ในการป้องกันชีวิตและทรัพย์สิน

จำคุกไม่เกิน 10 วัน หรือปรับไม่เกิน
5,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

พกปืนไปในงานรื่นเริง

: พกปืนไปโดยเปิดเผย หรือไปในที่
ที่มีกลุ่มคนจำนวนมากในงานบันสการ
งานรื่นเริง งานมหรสพ หรืออื่นๆ

<u>ไม่มีใบอนุญาต</u>
จำคุกตั้งแต่ 6 เดือน - 5 ปี และ
ปรับตั้งแต่ 1,000 - 10,000 บาท
<u>มีใบอนุญาต แต่ฝ่าฝืน</u>
จำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน
2,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

*ยกเว้น เพื่อการปฏิบัติหน้าที่
ตามกฎหมาย*

พกปืนไปในทางสาธารณะ

: พกปืนติดตัวไปในเมือง หมู่บ้าน หรือ
ทางสาธารณะ โดยไม่มีใบอนุญาต
ให้มีปืนติดตัว เช่น พกปืนไว้ในรถ
โดยสามารถหยิบมาใช้ได้ทันที,
ใช้เหน็บเอว, วางไว้ข้างๆ ตัว เป็นต้น

จำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน
10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

** ยกเว้น เมื่อมีเหตุจำเป็นและเร่งด่วน
ตามสมควรแก่พฤติการณ์*

บุคคลต้องห้าม •ห้ามมีปืน•ห้ามใช้ปืน

ผู้ที่**ไม่มีที่อยู่**เป็นหลักแหล่ง

ผู้ที่**ไม่มีอาชีพ**และรายได้

ผู้**ต้องโทษจำคุก**ในความผิด**อาญา**
- มาตรา 97 - 111, 120, 177 - 183, 249, 250, 293 - 303
- มาตรา 244 - 257 และพ้นโทษยังไม่เกิน 5 ปี นับตั้งแต่วันพ้นโทษถึงวันที่ยื่นคำขอใบอนุญาต

** ยกเว้น ทำความผิดเพราะจำเป็น/ป้องกัน/ถูกยั่วโมโห*

ผู้**ต้องโทษจำคุก**ในความผิด**พ.ร.บ. อาวุธปืนฯ**
- พ.ศ. 2477 มาตรา 11, 22, 29, 33
- พ.ศ. 2490 มาตรา 7, 24, 33, 38

ผู้ที่**ต้องโทษจำคุก**ในความผิด**อาญา หรือ พ.ร.บ. อาวุธปืนฯ ตั้งแต่ 2 ครั้งขึ้นไป**
ภายใน 5 ปี จากวันที่ยื่นคำขอ

** ยกเว้น ความผิดที่กระทำโดยประมาทหรือลหุโทษ*

ผู้ที่**มีชื่อในทะเบียนบ้าน** และมีถิ่นที่อยู่ประจำในท้องที่ที่ขออนุญาต**น้อยกว่า 6 เดือน**

ผู้ที่**มีความประพฤติชั่ว**อย่างร้ายแรงและอาจกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน

ผู้พิการหรือทุพพลภาพจนไม่สามารถจะใช้อาวุธปืนได้
** ยกเว้น มีไว้เพื่อเก็บ (ปืนชำรุด, ล้าสมัย,ได้รางวัลจากทางราชการ)*

ผู้ที่ยัง**ไม่บรรลุนิติภาวะ** (อายุไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์)

บุคคลไร้ความสามารถ/เสมือนไร้ความสามารถ/วิกลจริต/จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

ข้อมูล ณ วันที่ 5 มีนาคม 2569 ● Design by Nawaphon

พ.ร.บ.อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490, ประมวลกฎหมายอาญา (มาตรา 376)

สมุดภาพ
อินโฟกราฟิก กฎหมาย

ฉบับปี 2568

- ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมออนไลน์
- การดำเนินคดีอาญา และคดีแพ่ง
- ครอบครัว มรดก เด็ก สตรี หนี้ และที่ดิน
- ขอความช่วยเหลือเรื่องกฎหมาย

ให้ความรู้กฎหมาย เป็นเรื่องง่ายสำหรับคุณ

สำนักงานกิจการยุติธรรม
กระทรวงยุติธรรม

FREE COPY

บทความประจำฉบับ

บทความวิจัย

เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์:ผลกระทบเชิงลบต่อสิทธิขั้นพื้นฐาน
ที่ถูกรับรองตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ
ศตเนติ เนติภัทรชูโชติ และเมธาวี บัวสมบูรณ์

กรอบแนวทางการเปิดเผยข้อมูลประวัติอาชญากรรมของเยาวชน
ในการจ้างงานภาคเอกชน: ความท้าทายในกระบวนการยุติธรรม
และข้อเสนอเชิงนโยบาย
ภารดี นะศิริรันต์ และอารณีย์ วิวัฒนาภรณ์

การพัฒนาแนวทางการสืบสวนสอบสวนที่มีประสิทธิผล
และเคารพสิทธิมนุษยชน
เนติ ศรีสกุล และเกียรติศักดิ์ จันจะนะ

บทความวิชาการ

การใช้ระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศเพื่องานด้านนิติวิทยาศาสตร์
และการป้องกันอาชญากรรม
ปุณรดา เมฆะวุฒิกุล และศุภชัย ศุภลักษณ์นารี

บทวิเคราะห์เปรียบเทียบกลุ่มผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับ
การค้าอวัยวะมนุษย์ข้ามชาติตามแนวทางของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติด
และอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติและตำรวจสากล
นงศิรนารถ กุศลวงษ์

ปัญหาทางกฎหมายกรณีกองทุนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร
ตามพระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543
กิตติธัช หิรัญสาย

บทบาทของพนักงานสืบสวนสอบสวนในการให้ความสำคัญและใช้ประโยชน์
พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญาเกี่ยวกับชีวิต ร่างกายและเพศ
ศิริธรรม จิตต์งาม, ศิริรัตน์ ชูสกุลเกรียง และศุภชัย ศุภลักษณ์นารี

การศึกษาเปรียบเทียบการคุ้มครองสิทธิประชาชนโดยทนายความอาสาชั้น
ก่อนฟ้องในคดีอาญาใน สหราชอาณาจักร สาธารณรัฐสิงคโปร์ และประเทศไทย
พัชยา ว่องวิชชุเวทย์ และฐิติยา เพชรมุนี

สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 9 ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาฯ
ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210 โทรศัพท์ 0 2141 3741 โทรสาร 0 2143 8930
ดาวน์โหลดวารสารได้ที่ www.oja.go.th/TH/jtjs/